

ลักษณะภาษาและสำนวนในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

นายถิรฉัตร คงจันทร์

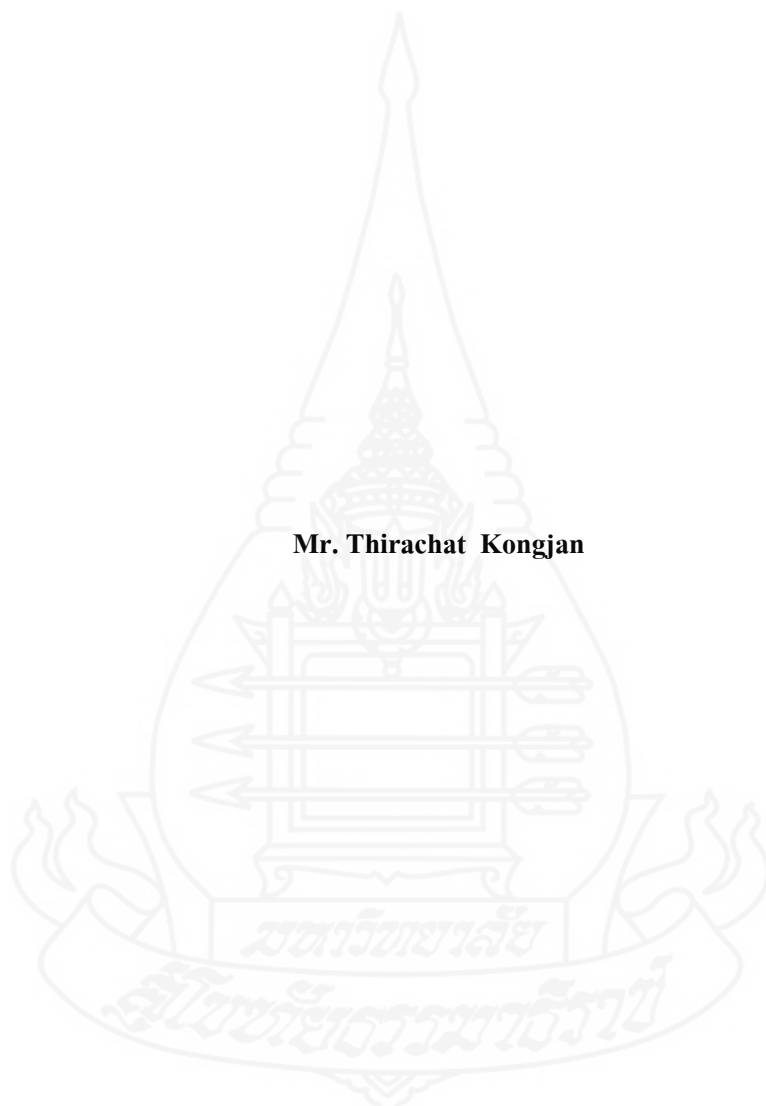

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

Language Characteristics and Contents in the Southern Lullabies

Mr. Thirachat Kongjan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Art in Thai Studies

School of Liberal Arts

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ลักษณะภาษาและสำรตละในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
ชื่อและนามสกุล	นายดิเรก คงจันทร์
แขนงวิชา	ไทยคดีศึกษา
สาขาวิชา	ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล 2. รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์ 3. รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม

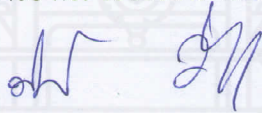
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. วรพรรณ ศรีรักษ์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล)

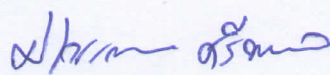
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ลักษณะภาษาและสำนวนในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

ผู้วิจัย นายถิรฉัตร คงจันทร์ **รหัสนักศึกษา** 2511000248

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล (2) รองศาสตราจารย์

เรือเอกหญิง ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (3) รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ (1) ลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ และ (2) สำนวนในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จำนวน 176 บทเพลง และนำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า (1) ลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีดังนี้ (ก) ด้านฉันทลักษณ์ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ไม่เคร่งครัดในข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ เพลงบทหนึ่งมี 8 วรรค แต่ละวรรคมี 4 – 5 คำ หรือ 6 – 8 คำ มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรค และมีการซ้ำความระหว่างวรรค (ข) ด้านกลวิธีการใช้คำ ขึ้นต้น พบการใช้คำขึ้นต้น 4 ลักษณะ คือ การใช้คำขึ้นต้นที่สัมพันธ์กับเนื้อหา การใช้คำขึ้นต้นที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อหา การใช้คำขึ้นต้น "คือน้องเหอ" หรือ "น้องนอนเหอ" และการใช้คำเรียกสิ่งต่าง ๆ เป็นคำขึ้นต้น เช่น ชื่อพืช ชื่อสัตว์ คำเรียกบุคคลหรือเครือญาติ หรือ คำเรียกปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (ค) กลวิธีการใช้คำ พบการใช้คำซ้ำ คำซ้อน การหลាក់คำ และการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ (ง) การใช้โวหารภาพพจน์ พบการใช้โวหารภาพพจน์ 5 ชนิด คือ อุปมา อุป-ลักษณะ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ และอติพจน์ (2) สำนวนที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ มี 4 ด้าน ได้แก่ (ก) การแสดงความรัก ความผูกพันระหว่างแม่หรือผู้ดูแลกับเด็ก (ข) การอบรมสั่งสอน ที่สื่อถึงการอบรม ว่ากล่าว หรือตักเตือนเด็ก (ค) การวิพากษ์บุคคลและสังคม เพลงกล่อมเด็กมีสำนวนวิพากษ์พฤติกรรมของชายและหญิง ทั้งในด้านการเลือกคู่ครอง การประพฤติตนให้เหมาะสมตามบทบาทในสังคม และวิพากษ์สถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา และสถาบันการปกครอง และ (ง) การสะท้อนภาพสังคม เพลงกล่อมเด็กภาคใต้สะท้อนให้เห็นความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของคนปักษ์ใต้

คำสำคัญ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ลักษณะภาษา สำนวน

Thesis title: Language Characteristics and Contents in the Southern Lullabies

Researcher: Mr. Thirachat Kongjan; **ID:** 2511000248;

Degree: Master of Arts (Thai Studies);

Thesis advisors: (1) Dr. Somkiat Wattanapongsakul, Assistant Professor;
(2) Lt. Preeya Hiranpradith RTN, Associate Professor; (3) Montree Meenium,
Associate Professor **Academic year:** 2013

Abstract

The purpose of this research was to study and analyze (1) the language characteristics and (2) the content of lullabies from southern Thailand.

This study was qualitative research. A content analysis form was used as the data collection tool to analyze 176 songs used as lullabies in southern Thailand. The results were presented through descriptive analysis.

The results showed that (1) The lullabies had the following language characteristics: (a) The prosody was not strictly rhyming. Each stanza consisted of 8 lines, and each line had either 4 – 5 or 6 – 8 words. There were sometimes rhymes between the lines and redundant phrases between the lines. (b) There were 4 types of initial words used to start the lullabies: initial words that were related to the song's content, initial words that did not parallel the content, initial words “*keu nong heur*” or “*nong non heur*”, and pronouns or nouns that were invoked such as the names of plants, names of animals, names of people or family members, or names of natural phenomena. (c) Wording strategies were found in the forms of repetition, alliteration, the variation of words, and using words in the Southern dialect. (d) Rhetorical analysis showed that simile, metaphor, personification, onomatopoeia and hyperbole were commonly employed. (2) The core essences of the content of the southern lullabies can generally be divided into 4 main categories: (a) expressions of love and closeness between the mother or caretaker and the children, (b) lessons, morals or instructions for cultivating or warning the children, (c) personal or social critiques, including criticism of male and female behavior, courting practices, or people who do not fulfill their appropriate roles in society; as well as critiques of the institutions of the family, religion and governing institutions, (d) reflections of the society, such as content about the religious beliefs, traditions, ceremonies and ways of life of the people of southern Thailand.

Keywords: southern lullaby, linguistic characteristics, content

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิง ปรีญา หิรัญประดิษฐ์ และรองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้คอยดูแล ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าเข้ามาสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อความสมบูรณ์แห่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตต์จ้านงค์ แห่งภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปิยาจารย์ ผู้ปูพื้นฐานความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และกระบวนการทัศนในการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม ตลอดจนได้ถามความคืบหน้าของการทำวิทยานิพนธ์และชี้แนะผู้วิจัยด้วยความรัก ความห่วงใยอย่างสม่ำเสมอ จนผู้วิจัยสามารถปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณครูทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสศศรี ดันสุชัยลักษณ์ ผู้อำนวยการเกียรติศักดิ์ ปิลวาสน์ อดีตผู้บังคับบัญชา ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อ และอำนวยความสะดวกทุกด้านให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งเวลามาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จนสำเร็จการศึกษา ขอขอบพระคุณครูกาญจนาภักดิ์ เรืองอร่ามรัตน์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและแบ่งเบาภาระงานให้ข้าพเจ้าได้มีเวลาในการทำวิจัยจนสำเร็จ

ขอขอบพระคุณคุณดวงฤดี มหัทธนาภรณ์ พี่ผู้คอยดูแลและช่วยเหลือในการค้นคว้า ข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบพระคุณปียมิตรทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ปลุกปลอบ ให้ผู้วิจัยมีกำลังกาย กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้คอยปลุกฝัง ผลักดัน และให้โอกาสทางการศึกษา แก่ลูกโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ขอขอบคุณพี่และน้องผู้อยู่เคียงข้างและ เป็นคู่คิดที่ดีเสมอมา

ฉัตรจิตร์ คงจันทร์

มิถุนายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
วิธีดำเนินการวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
บทที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้	14
ลักษณะทางกายภาพของภาคใต้	14
การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภาคใต้	17
ลักษณะโครงสร้างทางสังคมภาคใต้	25
ระบบการดำรงชีวิตของชาวไทยภาคใต้	30
บทที่ 3 ลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้	39
นันทลักษณะ	39
กลวิธีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้	47
การใช้คำในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้	70
การใช้โวหารภาพพจน์ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สารัตถะในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้	94
การแสดงความรัก ความผูกพัน	95
การอบรมสั่งสอน	96
การวิพากษ์บุคคลและสังคม	99
การสะท้อนภาพสังคม	136
บทที่ 5 สรุปลผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	184
สรุปลผล	185
อภิปรายผล	190
ข้อเสนอแนะ	193
บรรณานุกรม	194
ประวัติผู้วิจัย	199

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงกล่อมเด็กมีมานานจนเราไม่ทราบเวลาเกิดที่แน่นอน แต่ก็คงเกิดไม่นานนัก ภายหลังจากที่มนุษย์รู้จักใช้ภาษาพูด ตามความคิดของนักมานุษยวิทยาถือว่าเพลงกล่อมเด็กเป็นประเภทหนึ่งของวรรณคดีมุขปาฐะ (Oral Literature) และมีวิวัฒนาการมาจนกลายเป็นเครื่องมือทางวรรณคดีเพื่อรักษาความคิดของคนโบราณ แม้ว่าสังคมปัจจุบันจะถือว่าเพลงกล่อมเด็กเหมาะสำหรับเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ก็ตาม แต่ก็มีความงดงามทางศิลปะ และไม่ใช่ว่ามีแต่เรื่องที่ไร้สาระหรือง่าย ๆ เพลงเหล่านี้ยังสอดแทรกปรัชญา อารมณ์ขัน และแสดงให้เห็นถึงระบบของสังคมดั้งเดิมด้วย (ประคอง สะสม และ เอี่ยมพร กิจวิวัฒนกุล อ้างถึงใน จำเริญ แสงดวงแข, 2523 : 4)

หากจะหาหลักฐานที่ระบุถึงอุบัติการณ์ของเพลงกล่อมเด็กว่ากลุ่มชนใด สังคมใดเป็นกลุ่มสังคมแรกที่มีการขับกล่อมให้เด็กนอนหลับด้วยบทเพลงนั้นคงจะเป็นไปได้ยาก แต่เพลงกล่อมเด็กน่าจะมีพัฒนาการมากจากการเล่าเรื่อง เล่านิทาน หรือบอกเล่าตำนาน คำสอนที่ได้รับรู้โดยอาศัยเพลงกล่อมเด็กเป็นสื่อหลักในการนำเสนอ ซึ่งนอกจากเด็กจะเกิดความเพลิดเพลินแล้ว เด็กจะได้รับรู้เรื่องราว คติคำสอนควบคู่กันไป

เพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีภารกิจหลักเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะของมนุษย์ หรือเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินแก่ผู้ส่งสารและผู้รับสารเช่นเดียวกับวรรณกรรมอื่น อีกทั้งเพลงกล่อมเด็กยังถือเป็นคติชาวบ้านประเภทเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่ทั่วประเทศ ภูมิภาคของประเทศไทย มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางเรียก “เพลงกล่อมเด็ก” ภาคเหนือเรียกเพลง “อ้อลูก” หรือ “อ้อจ๋า” ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียก “เพลงนอนสาหล่า” และภาคใต้เรียก “เพลงชาน้อง” “เพลงช้าน้อง” หรือ “เพลงร้องเรือ” ซึ่งเพลงกล่อมเด็กในแต่ละท้องถิ่นก็มีภารกิจหลักร่วมกัน คือ การขับร้องเพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินขณะนอนหลับเป็นสำคัญ

เมื่อกล่าวว่เพลงกล่อมเด็กมีภารกิจร่วมกับวรรณกรรม คือ มุ่งตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะของมนุษย์ เพลงกล่อมเด็กก็ย่อมจะต้องมีภาษาเป็นวัสดุหลักในการถ่ายทอดเนื้อหาและอาศัยทำนองเป็นกลวิธีในการนำเสนอควบคู่กันไปเช่นเดียวกับวรรณกรรม แต่จะแตกต่างกันที่เพลงกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะที่อาศัยการถ่ายทอดและบอกเล่าสืบต่อด้วยปากต่อปาก ไม่นิยมบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กบางเพลงจึงมีทั้งความเหมือน ความแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับกรรับรู้ การถ่ายทอด และเจตนาในการสื่อสารของผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็ก

เมื่อพิจารณาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีลักษณะร่วมกับเพลงกล่อมเด็กของภาคอื่น ๆ กล่าวคือ มีภารกิจหลักเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะของมนุษย์ มีภาษาเป็นวัสดุหลักในการสื่อสารและมีท่วงทำนองเป็นรูปแบบในการส่งสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการถ่ายทอดโดยวิธีมุขปาฐะเป็นหลัก ทำให้เนื้อร้องของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

ไก่อ่เถื่อนเหอ	ขันเทือน ¹ ทั้งบ้าน
ลูกสาวจี้คร้าน ²	นอนให้แม่ปลุก
ฉวย ³ ใต้ค้ำขวาน	แยงวาน ⁴ ดั่งพลุก
นอนให้แม่ปลุก	ลูกสาวจี้คร้านการ
ไก่อ่เถื่อนเหอ	ขันเทือนทั้งบ้าน
เด็กเด็กเก็ยจคร้าน	นอนให้แม่ปลุก
ฉวย ใต้ค้ำขวาน	ตีกบาลดั่งพลุก
นอนให้แม่ปลุก	เด็กเด็กเก็ยจคร้านการ

¹ เทือน - เสียงดั่ง

² จี้คร้าน - จี้เก็ยจ

³ ฉวย - จับ, หยิบ

⁴ วาน - กั้น

เมื่อพิจารณาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ข้างต้นพบว่า ทั้งสองเพลงมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การอบรมสั่งสอนเด็กให้ตื่นนอนในตอนเช้าด้วยตนเองไม่ต้องให้แม่มาปลุก เนื้อหาหลักของเพลง ทั้งสองเพลงจึงไม่แตกต่างกัน แต่จะมีความแตกต่างในส่วนของเนื้อเพลงบางส่วนเท่านั้น เช่น “ลูกสาวจี่คร้าน” กับ “เด็กเด็กเกียจคร้าน” เป็นต้น นอกจากนั้นเพลงบทนี้สอดแทรกอารมณ์ขันไว้ คือ ผู้เป็นแม่ “ช่วยได้ด้ามขวาน” แล้ว “แยงวานดั่งพลุก” และ “ตีกบาลดั่งพลุก” ซึ่งเป็นการลงโทษที่แฝงด้วยอารมณ์ขบขันและเกิดความรู้สึกกลัวไปพร้อมกัน

นอกจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จะมีภารกิจหลักเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางสุนทรียะของมนุษย์แล้ว เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังสะท้อนให้เห็นภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ตลอดจนค่านิยมและระบบความคิดของผู้คนในสังคม เพราะเพลงกล่อมเด็กสร้างและดำรงอยู่ในสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น บริบททางสังคมวัฒนธรรมจึงกลายเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เหตุการณ์ที่สำคัญของท้องถิ่น ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้สร้างที่มีต่อปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ตนเป็นส่วนหนึ่งนั้น ย่อมที่จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาหลักของเพลงและได้รับการปรับเปลี่ยนและแปรมาเป็นเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

เมืองคอนเหอ	แต่ก่อนเขาเล่ามา
พระศรีธรรมโศกราชมีวาสนา	ได้ก่อบรรพชาดูยอดทองคำ
ไว้เป็นที่บูชามหาชน	ฝูงคนนับถืออุปถัมภ์
ที่ทรุดโทรมซ่อมไว้ไม่ตกต่ำ	เข้าค้ำมีคนไปบูชา

เพลงบทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญของภาคใต้ ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 19 เมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนามี “มหาธาตุยอดทองคำ” หรือพระบรมธาตุเจดีย์ที่เชื่อว่า “พระศรีธรรมโศกราช” กษัตริย์แห่งอาณาจักรตามพรลิงค์หรืออาณาจักรนครศรีธรรมราชเป็นผู้ก่อสร้าง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมาสักการบูชาและมีการซ่อมแซม “ที่ทรุดโทรมไว้ไม่ตกต่ำ” อันเป็นการสะท้อนถึงความเอาใจใส่ของผู้นำและผู้คนในท้องถิ่นที่มีต่อพระบรมธาตุ นอกจากนี้เนื้อหาที่กล่าวถึงความ เป็นเมืองพระพุทธศาสนาของเมืองนครศรีธรรมราช

แล้ว เพลงบทนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการเข้าวัดทำบุญ การให้ความสำคัญต่อองค์พระบรมธาตุของชาวเมืองนครศรีธรรมราช อันเป็นที่พึงพิงทางจิตใจ และสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในการมานมัสการพระบรมธาตุอยู่ตลอดเวลาเพราะทั้ง “เจ้าคำมีคนไปบูชา”

นอกจากนั้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บางบทมีเนื้อหาที่ดำเนินบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การคบชู้ผู้ชาย การเข้าไปพัวพันกับสามีหรือภรรยาของผู้อื่น การวางตัวไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของตน การไม่รู้จักระเบียบทนายหน้าของตน ซึ่งผู้ส่งสารจะเลือกใช้คำบริภาษหรือคำกล่าวติเตียนโดยตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

หมากอ่อนเหอ	หย่อนลายหยวบหยวบ
ผัวตายไม่ทันถึงขวบ	คาบชู้เข้านอน
คาบทั้งหมากสุก	คาบทั้งหมากอ่อน
คาบชู้เข้านอน	หมากอ่อนหย่อนลายหยวบ

เพลงบทนี้เป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงม่ายที่ “ผัวตายไม่ทันถึงขวบ” หรือเสียชีวิตไม่ถึง 1 ปี แต่ผู้หญิงก็ไปมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับผู้ชายคนอื่นและ “คาบชู้เข้านอน” ซึ่งผู้ส่งสารใช้สัญลักษณ์ “หมากสุก” แทน ผู้ชายวัยกลางคน และ “หมากอ่อน” แทนผู้ชายวัยหนุ่ม ที่ผู้หญิงม่าย “คาบชู้เข้านอน” เป็นการกล่าวตำหนิถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้หญิงที่สามีเพิ่งเสียชีวิตไป

ส้มม่วงคัน ⁵ เหอ	คันส้มม่วงคัน
สาวสาวทุกวัน	คันเหมือนถูกแม่หิด
ถ้ากูได้เป็นชาย	ทำเสียให้สิ้นฤทธิ์
คันเหมือนถูกแม่หิด	ติดตัวกูยี่เสียด

⁵ ส้มม่วงคัน เป็นมะม่วงชนิดหนึ่งลำต้นใหญ่ ผลกลมเล็ก มียางมาก เปลือกหนา, มะม่วงกะล่อน, มะม่วงคัน

เพลงบทนี้เป็นการกล่าวคำหยาบผู้หญิงสาววัยรุ่นโดยการเปรียบเทียบผู้หญิงเป็น “ส้มม่วงคั้น” หรือมะม่วงคั้น ซึ่งคำว่า “คั้น” มีความหมายแฝงว่า อยู่ไม่เป็นสุข อยากทำโน่นอยากทำนี่ การเปรียบเทียบผู้หญิงสาวเป็นส้มม่วงคั้นหรือมะม่วงคั้น จึงเป็นการกล่าวคำหยาบผู้หญิงที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่นำมากล่าวถึงเห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้นอกจากจะมีภารกิจหลักเพื่อขับกล่อมให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินขณะนอนหลับแล้ว เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังแฝงไปด้วยคำสอน คำกล่าวเตือนต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารตั้งใจจะอบรมสั่งสอน ซึ่ง ภิญโญ จิตต์ธรรม (2509 : 9) กล่าวว่า “เพลงชาน้องนี้เป็นเพลงที่แสดงออกทางอารมณ์ของผู้ร้อง โดยผู้ร้องมิได้คิดตกแต่งให้คำสละสลวยแต่อย่างใด ผู้ร้องพรรณนาออกมาเป็นบทกลอนจากส่วนลึกของหัวใจ” แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จะไม่มีความงามที่เกิดจากการใช้ภาษา หากแต่ความงามของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เกิดจากการใช้ภาษาที่มีพลังในการสื่อความชัดเจนของชีวิตหรือประสบการณ์ชีวิตของผู้สร้างอย่างมีศิลปะ

อย่างไรก็ตาม เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีเนื้อหาที่หลากหลาย สืบเนื่องจากเพลงกล่อมเด็กนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายหลักในการขับกล่อมเด็กให้เกิดความเพลิดเพลินขณะนอนหลับแล้ว เนื้อหาของบางบทเพลงมุ่งแสดงการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว มีเนื้อหาไปในทำนองกลอนสังวาส มีใจความเป็นนัยอยู่มาก เนื้อหาดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมสำหรับนำมาร้องเป็นเพลงกล่อมเด็ก นอกจากนั้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บางบทเพลงมีเนื้อหาที่กล่าวถึงวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องพระรถเมรี เรื่องพระสุชนมโนราห์ เรื่องพระอภัยมณี เรื่องอิเหนา ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ได้รับการนิยมนิยมจากผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ แล้วดัดแปลงเนื้อหามาเป็นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เพื่อใช้ขับกล่อมเด็กให้นอนหลับ ซึ่งเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมลายลักษณ์ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมและความแพร่หลายของวรรณกรรมลายลักษณ์ด้วย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้นอกจากจะมีคุณค่าในการขับกล่อมให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินขณะนอนหลับแล้ว ยังมีคุณค่าทางสังคมอยู่มาก ดังที่ ภิญโญ จิตต์ธรรม (2509 : 10) กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ “เป็นเสมือนกระจกเงาที่ฉายให้เห็นความรู้สึกนึกคิด นิสัยใจคอของคนไทย

แสดงร่องรอยและมีความหมายในทางประวัติศาสตร์ และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทย ในอดีตทางลัทธิประเพณีได้เป็นอย่างดี”

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ได้เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แต่ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันมีผู้ที่สามารถขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้จำนวนน้อย และผู้ให้ข้อมูล บางท่านก็ไม่สามารถขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้จบจบเพลง เนื่องจากสภาพสังคมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้เฒ่าผู้แก่บางท่านไม่ได้เป็นผู้เลี้ยงดูเด็กเล็ก เช่นในอดีต ขณะเดียวกันก็ต้องออกไปทำงานรับจ้างต่าง ๆ เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่วนเด็กก็จะฝากเลี้ยงตามสถานรับเลี้ยงเด็กแรกเกิดหรือโรงเรียนอนุบาลเด็กก่อนวัยเรียน ส่งผลให้ การเลี้ยงดูเด็กเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมที่เคยเป็นหน้าที่ของผู้เฒ่าผู้แก่ในครอบครัวที่จะต้อง อบรมสั่งสอนโดยอาศัยบทเพลงกล่อมเด็กเป็นช่องทางหนึ่งที่จะอบรมสั่งสอนอย่างไม่เป็นทางการ ให้เด็กเรียนรู้วิถีปฏิบัติ เพลงกล่อมเด็กจึงเลื่อนหายไปจากระบบการดำเนินชีวิตประจำวัน และเมื่อ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคสนามและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลไม่ เพียงพอต่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีการรวบรวมเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ในประเด็น ด้านลักษณะและสาระัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมของ ภาคใต้ที่มีส่วนสำคัญและเป็นวัตถุดิบในกระบวนการสร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ลักษณะอัน ประกอบไปด้วยรูปแบบและเนื้อหา ตลอดถึงสาระัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่แสดงถึงสภาพ สังคม วิถีชีวิต คติความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาระัตถะในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเสนอผลการวิจัยในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3.2 ตำรวจ และรวบรวมเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จากเอกสารดังนี้

3.2.1 เพลงร้องเรือ วิทยุ โณ จิตต์ธรรม (2509) จำนวน 400 บท

3.2.2 เพลงชาनोंง ของ วันเนาวิ ยูเด็น (2525) จำนวน 849 บท

3.3 นำเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ทั้งหมด 1,249 บท ไปคัดเลือก โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยได้แบ่งภาคใต้ออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคใต้ฝั่งตะวันตก และภาคใต้ฝั่งตะวันออก โดยกำหนดให้จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดตรัง เป็นตัวแทนภาคใต้ฝั่งตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลาเป็นตัวแทนภาคใต้ฝั่งตะวันออก

3.3.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการคัดเลือกเพลงกล่อมเด็ก มีเกณฑ์ดังนี้

1) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปี ขึ้นไป ประกอบอาชีพเกษตรกร ค้าขาย และแม่บ้าน ทั้งนี้ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นไม่น้อยกว่า 30 ปี จังหวัดละ 5 คน

2) ให้กลุ่มเป้าหมายเลือกเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่รู้จักและตรงกับเพลงกล่อมเด็กที่ร้องกันในชุมชน จากเอกสารที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้

3) นำเพลงกล่อมเด็กที่กลุ่มเป้าหมายได้คัดเลือกมาจัดลำดับความถี่

4) นำเพลงกล่อมเด็กที่ได้รับการจัดลำดับความถี่ระดับ 4 มาใช้เป็นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 176 บท

3.4 นำเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จากเอกสารที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม ชื่อ เพลงร้องเรือ วิทยุ โณ จิตต์ธรรม (2509) และหนังสือเพลงชาनोंง ของ วันเนาวิ ยูเด็น (2525) ซึ่งมีจำนวนรวม 1,249 บทเพลงและนำมาคัดเลือกให้เหลือตามวิธีดำเนินการวิจัย จำนวน 176 บทเพลง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ หมายถึง เป็นบทเพลงพื้นบ้านที่ขับร้องเพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในขณะนอนหลับ มีเนื้อหาแสดงความรัก ความอาทรจากผู้เลี้ยงดูที่มีต่อเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นการอบรมสั่งสอน เสียสละ ค้ำทอ การเกี่ยวพาราตี สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม บางแห่งเรียกเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ว่า เพลงชาน้อง เพลงช้าน้อง หรือเพลงร้องเรือ

5.2 ลักษณะภาษา หมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาในด้านฉันทลักษณ์ การใช้คำกลวิธีการแต่ง และการใช้โวหารภาพพจน์

5.3 สาระตละ หมายถึง สาระสำคัญ แนวคิดหลัก และเนื้อหาที่แสดงถึงความคิดหลักของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
- 6.2 เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระตละในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
- 6.3 เป็นประโยชน์และแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทอื่นต่อไป

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพลงกล่อมเด็ก

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2509) รวบรวม “เพลงพื้นเมืองภาคใต้ เพลงร้องเรือหรือเพลงกล่อมเด็กภาคใต้” พร้อมทั้งอธิบายความหมาย โดยแบ่งเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ออกเป็นประเภทต่าง ๆ และกล่าวถึงโวหารการเปรียบเทียบในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ว่า การเปรียบเทียบของคนโบราณนั้น ส่วนใหญ่มักจะนำเอาสิ่งที่เห็นและอยู่ใกล้ตัวที่สุดมาเปรียบเทียบ และคำเปรียบเทียบนั้นก็แฝงคติธรรมเอาไว้อย่างลึกซึ้งด้วย ซึ่งเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังให้ความรู้เรื่องศัพทคติในการดำเนินชีวิต สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวภาคใต้ ทั้งประเพณี วัฒนธรรม

ความเชื่อ ความคิด และความเป็นอยู่ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกร็ดความรู้ด้านต่าง ๆ และรับรู้ถึงพลังที่เกิดจากการใช้โวหารเปรียบเทียบ

วันเนา ฐิติน (2525) รวบรวม และจัดประเภทของ “เพลงชาनों” ซึ่งเพลงชาनोंเป็นคดียาวบ้านอย่างหนึ่งของชาวปักษ์ใต้ เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยปาก อาศัยการร้องต่อ ๆ กันไปเป็นทอด ๆ และแพร่หลายทั่วไปในหมู่บ้านหรือท้องถิ่น และเป็นที่น่าสังเกตว่าในเพลงเดียวกันอาจจะมีผิดเพี้ยนแตกต่างกันออกไป เนื่องจากการจดจำกันมาเป็นทอด ๆ เพลงชาनोंได้แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อร้องประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี เนื้อร้องประเภทเสียดสีสังคมหรือสะท้อนภาพสังคม เนื้อร้องประเภทวรรณคดี เนื้อร้องประเภทเกี่ยวพาราตีหรือเรื่องของหนุ่ม ๆ สาว ๆ เนื้อร้องประเภทคำสอน หลักธรรม หรือคติเตือนใจ เนื้อร้องประเภทสะท้อนความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตลอดทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และเนื้อร้องประเภทเบ็ดเตล็ด นอกจากนี้เพลงชาनोंทำให้รับรู้ถึงมรดกทางวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่น ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ และได้รวบรวมเพลงชาनोंไว้ถึง 849 เพลง

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2553) รวบรวมและวิเคราะห์ “คำขับลูกอ่อน ภาพชีวิต และภูมิปัญญาไทลื้อในบทเพลงสำหรับเด็ก” โดยมีที่มาจากผลงานการรวบรวมเพลงเด็กไทลื้อ สิบสิบปี ณา ของรองศาสตราจารย์อ้ายอุ่นหลวงและอาจารย์อ้ายคำ พบว่า เพลงเด็กไทลื้อมีรูปแบบคล้ายคลึงกับเพลงเด็กของไทยและของชาติอื่น ๆ กล่าวคือ แต่ละเพลงมีขนาดสั้น ใช้คำง่าย ๆ นิยมการเล่นจังหวะและสัมผัส ทำให้จดจำได้ง่าย บทเพลงมีหลายประเภทบางบทเป็นเพลงที่ผู้ใหญ่ร้องกล่อมเด็กให้นอนหลับ บางบทเป็นเพลงที่ผู้ใหญ่ร้องเล่นเพื่อหยอกล้อเด็กอย่างรักใคร่เอ็นดู บางบทเพลงประกอบการเล่นของเด็ก บทเพลงหลาย ๆ บทมีเนื้อความเป็นการอบรมกล่อมเกล่าเด็กให้เป็นคนขยันขันแข็ง สุภาพอ่อนโยน ไม่ขี้แยะ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีความสามัคคีกลมเกลียว มีทั้งที่ใช้วิธีชี้แนะตรง ๆ และยกเอาพฤติกรรมของลูกสัตว์ประเภทต่าง ๆ มาเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบให้เด็กคิดและเข้าใจเอาเอง นอกจากนี้บทเพลงส่วนใหญ่บันทึกภาพชีวิตของชาวไทลื้อซึ่งดำรงอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก มีข้าวและปลาเป็นอาหารประจำวัน วิถีชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เด็ก ๆ วิ่งเล่นด้วยกันตามทุ่งนา มองเห็นภาพการดำรงอยู่ของสัตว์ต่าง ๆ และเป็นสังคมที่ผู้เฒ่าผู้แก่และลูกหลานมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น

7.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับฉันทลักษณ์วรรณกรรมท้องถิ่น

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2528) กล่าวว่า ร้อยกรองชาวบ้าน หมายถึง บทร้อยกรองที่ชาวบ้านพูดจา ร้องเล่น ร้องขับขานได้ต่อกัน หรือร้องในพิธีการต่าง ๆ ถ้อยคำมีสัมผัสคล้องจอง มีความไพเราะในเสียงและความหมาย ได้แก่ สุภาษิต คำพังเพย คำกล่าว ปริศนาคำทาย บทกลอนสำหรับเด็ก เพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นเมือง และบทร้องในพิธีการ เช่น บททำขวัญ บทเช่นผี เป็นต้น ลักษณะร้อยกรองชาวบ้านไม่มีฉันทลักษณ์เป็นแบบแผนแน่นอน ส่วนใหญ่จะยืดหยุ่นเพื่อให้เหมาะกับใจความและทำนองการขับร้อง

ประทีป ชุมพล (2546) กล่าวว่า ลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของวรรณกรรมมุขปาฐะภาคใต้ที่นิยมแพร่หลายมีอิทธิพลต่อสังคมและเป็นที่ยึดกันทั่วไป ได้แก่ เพลงร้องเรือ เพลงบอก คำตัก บทหนังตะลุง บทโนรา ปริศนาคำทาย บทร้องงานลากพระ เพลงเรือ และเพลงนา เป็นต้น ซึ่งเพลงร้องเรือหรือเพลงกล่อมเด็ก บางถิ่นเรียกว่า เพลงชาน้อง หรือเพลงน้องนอน แต่เดิมเป็นการร้องกล่อมเด็ก แต่ก็มีเนื้อหากล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านไว้ทุกแง่มุม สะท้อนถึงวัฒนธรรมทั้งด้านความรู้สึกนึกคิด มโนธรรม วัฒนธรรม และความงามด้านวรรณศิลป์ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีฉันทลักษณ์หลายแบบ แต่ที่นิยมมากที่สุดมี 8 วรรค รองลงมาคือ 12 วรรค นอกจากนั้นยังมีแบบ 10 วรรค 7 วรรค และ 4 วรรค แต่พบไม่มากนัก

ธวัช ปุณโณทก (2525) กล่าวว่า ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมภาคใต้เป็นกาพย์เกือบทั้งสิ้น กาพย์ที่นิยมมากที่สุด คือ กาพย์สุรางคนางค์ (บางครั้งเรียกว่า ราบ) ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ที่นิยมใช้คำกาพย์ยานี กาพย์ฉับ และกาพย์สุรางคนางค์ ในการพากย์ การรำ โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์อันเป็นบทพากย์หลักของหนังตะลุง ผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงมีความสันทัดในฉันทลักษณ์ประเภทคำกาพย์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การอ่านหนังสือกลอนสวดก็เป็นอิทธิพลหนึ่งที่ส่งผลต่อฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมภาคใต้ เนื่องจากประเพณีภาคใต้ในสมัยก่อนมีการอ่านกลอนสวด ซึ่งใช้ฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี กาพย์ฉับ และการสุรางคนางค์เป็นสำคัญ จึงส่งผลให้วรรณกรรมภาคใต้ปรากฏฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์มากกว่าประเภทอื่น ๆ

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วีระศักดิ์ บุญญาพิทักษ์ (2536) ศึกษา “คำบริภาษในเพลงชาनोंง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของเพลงชาनोंง ศึกษาเนื้อหาของคำบริภาษในเพลงชาनोंง และศึกษากลวิธีการบริภาษในเพลงชาनोंง ผลการศึกษาพบว่า เนื้อร้องในเพลงชาनोंงมีเป้าหมายในการบริภาษอยู่ 2 ลักษณะ คือ บริภาษบุคคล และบริภาษบุคคลของสถาบันทางสังคม ได้แก่ ผู้ชายที่ไม่มีความรู้ ไม่มี ความกล้าหาญ เกียจคร้าน ลุ่มหลงการพนัน สุรา ยาเสพติด ไม่มีความสัตย์ และเจ้าชู้ ผู้หญิงที่กิริยามารยาทไม่เรียบร้อย ไม่รักนวลสงวนตัว ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี เกียจคร้าน และความรู้ความชำนาญในงานบ้านงานเรือน ส่วนบุคคลของสถาบันทางสังคม ได้แก่ พระภิกษุ และข้าราชการที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตน ส่วนกลวิธีการบริภาษในเพลงชาनोंงพบว่า ใช้กลวิธีการถ่ายทอดทางความคิดโดยตรงและการถ่ายทอดทางความคิดโดยทางอ้อม การถ่ายทอดความคิดโดยตรงจะใช้คำพหูสวาท กล่าวประชด และคำที่สร้างอารมณ์ขัน การถ่ายทอดความคิดโดยทางอ้อมจะใช้สัญลักษณ์และสำนวนโวหาร ถึงแม้ว่าจะเป็นคำบริภาษแต่ก็มีความงดงามในการใช้คำ ผู้ฟังจะต้องตีความจึงจะเข้าใจความหมายเหล่านั้นได้ นอกจากนี้เพลงชาनोंงที่มีเนื้อร้องเป็นคำบริภาษเหล่านี้ยังได้แสดงอารมณ์ขันและมุ่งให้ความบันเทิงใจเป็นสำคัญ

ธีรศักดิ์ ศักดิ์ศรี (2542) ศึกษา “สุนทรียภาพในเพลงชาनोंง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นและคุณค่าทางสุนทรียภาพของเพลงชาनोंง ผลการศึกษาพบว่า เพลงชาनोंงซึ่งเป็นเพลงกล่อมเด็กของชาวไทยภาคใต้มีลักษณะเด่นและคุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นที่น่ายกย่องเช่นเดียวกับวรรณคดีทั่วไป โดยที่เพลงชาनोंงมีลักษณะเด่นทางสุนทรียภาพ 2 ด้าน คือ ด้านรูปแบบและด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบประกอบด้วยกลวิธีในการใช้คำ และการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบ กลวิธีในการใช้คำที่เด่นชัด ได้แก่ คำซ้ำ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำพหูสวาท คำกล่าวประชด คำแสดงอารมณ์ และคำแสดงภาพ ส่วนการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบนั้น สัญลักษณ์แบ่งตามสิ่งที้นำมาใช้ได้ 4 ประเภท ได้แก่ พืช สัตว์ ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และอุปกรณ์เครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต ความเปรียบ ได้แก่ บุคลาธิษฐาน ความเปรียบแสดงแนวเทียบ ความเปรียบอิงแนวเทียบ และความเปรียบเกินจริง ในด้านเนื้อหาของเพลงชาनोंงที่เป็นประสบการณ์ชีวิตแบ่งได้ 2 ส่วน คือ คุณค่าของชีวิต และค่านิยมของสังคม คุณค่าของชีวิตประกอบด้วยคุณธรรม 9 ประการ ได้แก่ ความขยัน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ

ความรอบคอบ ความรู้จักประมาณ ความอดทน ความสามัคคี และความยุติธรรม ค่านิยมของสังคม ประกอบด้วย การปฏิบัติตนตามเพศของตน การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน การครองรักครองเรือน และการสร้างสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงชาनोंงเป็นเพลงที่ประกอบด้วยจินตนาการประเภทแคบและตายตัว มีลักษณะเด่นที่บทอุปมาอุปไมย มีความประสานกลมกลืนระหว่างรูปแบบและเนื้อหาอย่างมีเอกภาพ มีพลังในการสื่อสาร สามารถแสดงอารมณ์และความคิดได้อย่างลึกซึ้ง จึงเป็นบทเพลงที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ น่ายกย่อง คุณค่าทางสุนทรียภาพของเพลงชาनोंงประกอบด้วยคุณค่าทางอารมณ์และคุณค่าทางความคิด คุณค่าทางอารมณ์เป็นประสบการณ์ที่ผู้รับซาบซึ้งได้จากความรู้สึกที่ผู้แต่งถ่ายทอดไว้ ได้แก่ ความรัก ความขบขัน ความเมตตากรุณา ความโกรธ ความทุกข์เวทนา ความชิงชังรังเกียจ ความน่าพิศวงประหลาดใจ และความสงบ ส่วนคุณค่าทางความคิดเป็นประสบการณ์ที่มีผู้รับได้วิเคราะห์ได้จากคุณค่าของชีวิตและค่านิยมของสังคมที่ผู้แต่งถ่ายทอดไว้ ได้แก่ พ่อแม่เป็นผู้ที่มีพระคุณต่อลูก ธรรมชาติมีความยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ต้องให้ความเคารพยำเกรงผลกระทบเป็นสิ่งที่กำหนดชีวิต การทำความดีละเว้นความชั่วเป็นคุณค่าของชีวิต ชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องยึดมั่นในคุณธรรม การศึกษาหาความรู้และการแต่งงานเพื่อสร้างครอบครัวเป็นคุณค่าของชีวิต และศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมมีคุณค่าและความสำคัญต่อชีวิต

นิตยา ชูดำ (2550) ศึกษา “ลักษณะการใช้ภาษาและเนื้อหาในเพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษา ทั้งในด้านความหมายของถ้อยคำ ลักษณะการใช้ภาษา ซึ่งประกอบด้วยการเล่นคำ การใช้สำนวน การใช้โวหารภาพพจน์ ศึกษา ลักษณะเนื้อหาในเพลงกล่อมเด็ก ศึกษาวัฒนธรรม แนวคิดค่านิยม และคุณค่าที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง มีลักษณะการใช้ความหมายของถ้อยคำ คือ การใช้ถ้อยคำที่ตรงไปตรงมาและการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายแฝง การใช้ภาษาในเพลงกล่อมเด็กมีลักษณะดังนี้ คือ การเล่นคำ แบ่งออกเป็นการเล่นคำ การซ้ำคำ การใช้สำนวน แบ่งการใช้สำนวนออกเป็นการเล่นสำนวนที่ทำให้เห็นภาพชัดเจนและการใช้สำนวนพูด คือ ใช้สำนวนที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาแต่งเป็นเพลง และการใช้โวหารภาพพจน์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การใช้อุปมาอุปไมย คือ การกล่าวเกินจริง และบุคคลวัต คือ การสมมุติให้สิ่งมีชีวิตแสดง

กิริยาอาการเหมือนมนุษย์ และจากการศึกษาลักษณะของเพลงกล่อมเด็กของจังหวัดพัทลุงพบว่า มีลักษณะเนื้อหา 2 ลักษณะ คือ เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเพลงกล่อมเด็กที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็ก จากการศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน และวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาสนา จากการศึกษาแนวคิดและค่านิยมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ แนวคิดและค่านิยมที่มีต่อบุคคล และแนวคิดและค่านิยมที่บุคคลมีต่อสถาบันศาสนา และจากการศึกษาคุณค่าของเพลงกล่อมเด็กจังหวัดพัทลุง แบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ คุณค่าด้านการปกครอง และคุณค่าด้านคุณธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีผู้รวบรวมไว้ยังเป็นเพียงการจัดประเภทของเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ และประเด็นบางประเด็นเท่านั้น ซึ่งยังไม่มีมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบในภาพรวม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะและสารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีผู้รวบรวมไว้ โดยศึกษาลักษณะด้าน ฉันทลักษณ์ ด้านการใช้ภาษา ด้านสารัตถะเกี่ยวกับการวิพากษ์บุคคล ด้านการวิพากษ์สังคม และสารัตถะด้านการสะท้อนภาพสังคมท้องถิ่น

บทที่ 2

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้

การศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดของกระบวนการสร้างวรรณกรรม ซึ่งในกระบวนการสร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ผู้สร้างได้อาศัยสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความคิด และคติความเชื่อ ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ของมนุษย์ที่มีต่อสรรพสิ่ง เข้ามาเป็นวัตถุดิบของกระบวนการสร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ในบทนี้จะกล่าวถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมภาคใต้ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภาคใต้ และระบบการดำรงชีวิตของชาวไทยภาคใต้ ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของภาคใต้

ภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย 14 จังหวัด ได้แก่ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา กระบี่ ภูเก็ต นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะของพื้นที่คล้ายคลึงกัน คือ มีพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบชายฝั่ง ยกเว้นจังหวัดยะลาเพียงจังหวัดเดียวที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ลักษณะภูมิประเทศกับลักษณะภูมิอากาศ

1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคใต้ของประเทศไทยตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายู ลักษณะพื้นที่เป็นการวางตัวในแนวเหนือใต้ ขนาบด้วยทะเลทั้ง 2 ด้าน ด้านตะวันออกเป็นอ่าวไทย ในทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก และด้านตะวันตกเป็นทะเลอันดามันในมหาสมุทรอินเดีย

ภาคใต้ตั้งอยู่บนแหลมมลายูตอนบน คือ แผ่นดินที่ยาวคล้ายเป็นลำแขนหรือวงช้าง ลักษณะแคบยาวเป็นแหลมยื่นลงไปในทะเลทิศใต้ จึงคล้ายกับเป็นสะพานบก (Land

Bridge) ต่อเชื่อมกับบรรดาหมู่เกาะต่าง ๆ ทางทะเลใต้น้ำบนพื้นเกาะ สะพานนี้จึงคล้ายกับเป็นท่าเทียบเรือหรือเส้นทางประสานเชื่อมต่อกับดินแดนต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นประตูชุมทางระหว่างพ่อค้านักเดินทางจากตะวันตกกับตะวันออกได้มาพบกัน เพราะตัวสะพานเป็นเสมือนรั้วหรือกำแพงธรรมชาติขวางกั้นระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิกไว้ (ประทุม ชุ่มเพ็ง, 2548 : 30 – 34) อาจแบ่งได้ 3 ตอน

1.1.1 ตอนกลาง

ตอนกลางของแนวสันกลางแหลมมลายูเต็มไปด้วยภูเขา มีทิวเขาตะนาวศรี ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราช และทิวเขาสันกาลาศีรี เรียงซ้อนต่อเนื่องกันลงไป พื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 50 จึงเต็มไปด้วยป่าภูเขาและเนินลูกฟูก

1.1.2 ตอนที่ราบ

ตอนที่ราบ คือ ที่ราบเชิงภูเขา ที่ราบในหุบเขา และบริเวณชายฝั่งทะเล อันเป็นแผ่นดินที่งอกออกไปในทะเลมาแต่โบราณ อันเกิดจากตะกอนและมีการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา 3 พวก คือ ครั้งแรกในสมัยโอลิโกซีน (Oligocene) เป็นตะกอนที่สะสมตัวบนบกโดยมีแม่น้ำลำคลอง ครั้งที่สองในช่วงสมัยไมโอซีน (Early Miocene) เป็นตะกอนที่ได้รับอิทธิพลของชายหาดและตะกอนทับถมปากแม่น้ำลำคลอง และครั้งที่สามตอนปลายสมัยไมโอซีนถึงปัจจุบัน มีบางช่วงได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเล ที่พัดเอาตะกอนกรวดทรายเข้ามาสะสมเปิดเป็นสันดอนทราย ซึ่งมีอยู่ทั้งคาบสมุทรฝั่งตะวันออกและตะวันตก แต่ด้านฝั่งตะวันออกมีพื้นที่งอกกว้างขวางมากที่สุด ชุมชนเมืองส่วนใหญ่จึงอยู่ทางด้านตะวันออกเพราะมีพื้นที่ทำนาอุดมสมบูรณ์

1.1.3 ตอนชายฝั่งทะเล

ตอนชายฝั่งทะเล ได้แก่ บริเวณป่าชายเลน ป่าพรุ พื้นที่น้ำทะเลขึ้นถึงบริเวณปากแม่น้ำลำคลอง ทำนาเพาะปลูกไม่ได้ มีป่าโกงกาง ป่าเสม็ด ป่าจากขึ้นอยู่ทั่วไป ในทะเลก็จะเป็เกาะแก่งใหญ่น้อยอยู่บริเวณชายฝั่งกระจายกันออกไป เป็นที่อาศัยของนกนางแอ่น เกาะส่วนมากจะอยู่ทางฝั่งตะวันตก

1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ภาคใต้มีลักษณะภูมิอากาศที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น กวี วรรกวิน (2547 : 32 – 35) ได้พิจารณาลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้ว่า ลักษณะภูมิอากาศของภาคใต้มีความแตกต่างจากภาค

อื่น ๆ มีสาเหตุหรือถูกกำหนดมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยตำแหน่งที่ตั้ง ที่อยู่ในละติจูดที่ต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น โดยอยู่ในช่วงละติจูด 6 องศาเหนือ – 11 องศาเหนือ ซึ่งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรทำให้มุมในการรับแสงจากดวงอาทิตย์ทำมุมเฉียงน้อยกว่า เป็นผลทำให้ภาคใต้ไปปรากฏฤดูหนาวที่แท้จริงเหมือนภูมิภาคอื่น โดยมีเพียงฤดูฝนและฤดูร้อน จนถูกเรียกว่า “ดินแดนฝน 8 แดก 4” ความเป็นคาบสมุทรที่แคบ ยาว ขนาบด้วยทะเลทั้ง 2 ด้าน และอิทธิพลของลมประจำปี คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้ภาคใต้มีฝนตกเฉลี่ยตลอดทั้งปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีมากกว่าภูมิภาคอื่น แต่พิสัยของอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ระหว่างวัน และฤดูกาลน้อยเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2548 : 57) ได้กล่าวเกี่ยวกับฤดูกาลของภาคใต้ว่ามีเพียง 2 ฤดูเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสภาพที่ตั้งและสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มีทะเลล้อมรอบประการหนึ่ง และได้รับลมมรสุมจาก 2 ทิศทาง ที่ต่างจากแผ่นดินใหญ่อีกประการหนึ่ง โดยรวมภาคใต้จึงมีฝนตกชุก ฤดูดังกล่าว คือ

ฤดูร้อน เป็นฤดูเปลี่ยนลมมรสุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มาเป็นลมมรสุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่เดือนมีนาคม – เมษายน ซึ่งฝนจะตกน้อยทั้งฟากทะเลตะวันตกและตะวันออกเฉียง อากาศจะร้อนมากในเดือนพฤษภาคม แต่ความแห้งแล้งหรือฝนจะเริ่มหยุดตกมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์แล้ว คลื่นลมในทะเลก็จะน้อยด้วย

ฤดูฝน หรือลมมรสุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม – ตุลาคม (ทางฝั่งทะเลตะวันตก) เดือนตุลาคม – มกราคม (ทางฝั่งทะเลตะวันออก) และเป็นช่วงเปลี่ยนลมมรสุมทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (ฤดูลมว่าวหรือลมตะเภา) ความกดอากาศสูงนำคลื่นอากาศหนาวเย็นแผ่ลงมา ทำให้ปะทะกับความชื้นคลื่นความกดอากาศต่ำ เกิดฝนตกชุกทางฝั่งทะเลตะวันออก คลื่นลมในทะเลมีกำลังแรงเรือหาปลาออกหากินไม่ได้

เห็นได้ว่าลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ทั้งลักษณะของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และลักษณะทางภูมิอากาศ ส่งผลให้บริเวณภาคใต้ของไทยมีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่น อีกทั้งยังส่งผลถึงการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของภาคใต้ การรวบรวมกันตั้งชุมชน โบราณ พัฒนาชุมชนตนเองขึ้นเป็นแคว้น เป็นรัฐ และเป็นศูนย์กลางของแหลมมลายูในอดีต ล้วนเป็นผลมาจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นกำแพงกั้นเส้นทางการเดินเรือระหว่างโลกตะวันตกกับโลก

ตะวันออก ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภาคใต้ในหัวข้อถัดไป

2. การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภาคใต้

ภาคใต้ของประเทศไทยถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่พหุวัฒนธรรม กล่าวคือ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงความเป็นตัวตน ซึ่งมีลักษณะความคิด ความเชื่อ ระบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมก็มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของคนด้วยเช่นกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมก่อรูปขึ้นโดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตอยู่และพัฒนาศักยภาพในการใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม สังคมผ่านกาลเวลาจนกระทั่งเกิดเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของกลุ่มตน ในที่นี้ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภาคใต้เป็น 2 ช่วง คือ สังคมภาคใต้สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสังคมภาคใต้สมัยประวัติศาสตร์

2.1 สังคมภาคใต้สมัยก่อนประวัติศาสตร์

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริเวณภาคใต้นั้น สุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (2542 : 116) กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของกลุ่มชน ตลอดจนการเกิดและพัฒนาการของวัฒนธรรมชุมชน นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีปัจจัยสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ ที่เป็นเสมือนบ่อปมเพาะหล่อหลอมให้ตกผลึกเป็นแ่งวัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยแรกคือ ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ สภาพทางธรณีสัณฐาน ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ปัจจัยที่ 2 คือ ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ พันธุกรรมทางชาติพันธุ์ คุณภาพและปริมาณของทรัพยากรบุคคล ปัจจัยที่ 3 คือ ทรัพยากรทางภูมิปัญญา ได้แก่ วิธีการจัดการ การสังสม และพัฒนาเทคนิควิธีตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้เพื่อความอยู่รอดและอยู่ได้ง่าย ตามขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของยุคสมัยและกลุ่มชนนั้น ๆ ปัจจัยที่ 4 คือ อำนาจการปกครอง หมายถึง ฐานอำนาจและการใช้อำนาจของผู้นำหรือผู้คุมอำนาจที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่ตั้งใจให้มี

ปัจจัยดังกล่าวเมื่อพิจารณาถึงบริเวณที่ตั้งของภาคใต้ซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมทอดยาวลงไปในทะเล ตั้งแต่ภาคใต้ตอนบนบริเวณจังหวัดชุมพรไปจนถึงภาคใต้ตอนล่างติดเขตแดนประเทศมาเลเซีย พบว่า ภาคใต้มีลักษณะคล้ายคลึงกันเกือบทั้งหมด กล่าวคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ “มีทะเลกว้างใหญ่ขนาดทั้งสองข้าง มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งในทะเล ที่ราบชายฝั่ง ในป่าเขา อันล้วนเป็นเขตมรสุมใกล้เส้นศูนย์สูตร” (เอกวิทย์ ฌ ถกลาง, 2540 : 182) ส่วนทรัพยากรบุคคลแม้จะต่างสายพันธุ์กันบ้าง แต่ก็มีชาติพันธุ์ที่เป็นรากเหง้าสัมพันธ์กัน การผสมผสานกลมกลืนและการรวมขอมกันจึงมีมากกว่าการปะทะระหว่างกลุ่ม ด้านการใช้อำนาจในการปกครองในอดีตนี้ล้วนมีบทบาทภายในของกลุ่มของตนมากกว่าจะพยายามครอบงำกลุ่มชนอื่น เหล่านี้จึงทำให้ปัจจัยด้านภูมิปัญญาที่เป็นรากแก้วของวัฒนธรรมชุมชนแถบนี้ มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมมากกว่าความแปลกแยกเขตแดนหรือกำแพงที่ขีดกั้นระหว่างกลุ่มชนที่มีอย่างหลวม ๆ หรือเกือบจะไม่มี (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2542 : 116)

อมรา ศรีสุชาติ (2544 1 : 7) อ้างจาก สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544 : 25) กล่าวว่า “ผลการสังเคราะห์ภูมิลักษณะภาคใต้ก่อนการเริ่มวัฒนธรรม สรุปลงได้ว่า ภูมิลักษณะที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม คือ การปรากฏหินปูนและการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐาน อันเนื่องมาจากการเกิดยุคน้ำแข็งในสมัยไพลสโตซีน ที่ก่อให้เกิดโพรงถ้ำและเพิงผาในภูเขาหินปูนจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั้งตอนกลาง ตะวันตกและตะวันออกของภาคใต้ และตั้งอยู่ในทำเลที่สูงต่ำแตกต่างกันไป โพรงถ้ำและเพิงผาหินปูนเหล่านี้ ไม่เพียงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์บางประเภทที่มีวิวัฒนาการและสืบทอดเผ่าพันธุ์มาถึงปัจจุบัน แต่ได้กลายมาเป็นที่อยู่อาศัยพำนักพักพิงของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏขึ้นในภาคใต้ฝั่งตะวันตกเมื่อประมาณตั้งแต่ 40,000 ถึง 25,000 ปีมาแล้ว เป็นชาติพันธุ์ออสตราโล – เมลานีเซียนส์ ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ เริ่มวัฒนธรรมไฟ”

สุรินทร์ ภูงจร และคณะ (2537) อ้างจาก สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544 : 33 – 34) กล่าวว่า “ผลจากการวิเคราะห์กระดูกสัตว์ที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ถ้ำหม้อเขียว จังหวัดกระบี่ ที่คนก่อนประวัติศาสตร์นำมาบริโภคและนำบางส่วนมาใช้ทำเครื่องมือกระดูก ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 26,000 – 25,000 ปีมาแล้ว และพบที่ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง นอกจากนี้ยังพบว่าคนโบราณที่อาศัยอยู่ในถ้ำนี้รู้จักใช้เครื่องมือสะเก็ดหินและเครื่องมือหินกะเทาะไปทำเครื่องมือไม้ เช่น ไม้ซาง ที่ชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไกใช้กันปัจจุบันหรือธนูหน้าและไม้ รวมทั้งเครื่องมือค้ำสัตว์ชนิดต่าง ๆ จาก

หลักฐานเหล่านี้แสดงว่าภาคใต้เมื่อประมาณ 25,000 ปีมาแล้ว มีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะประชากรพืชและสัตว์ เป็นทรัพยากรธรรมชาติของผู้คนในภาคใต้ตลอดมา และมีความสำคัญต่อการสร้างสมและพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นเป็นลำดับ การนำผลการขุดค้นทางโบราณคดีที่ถ้ำหม้อเขียว กระบี่ มาเปรียบเทียบกับระหว่างชั้นวัฒนธรรมที่ต่างกัน เห็นได้ว่าคนรุ่นหลัง ๆ จะค่อยค้นพบชนิดของธรรมชาติที่พึงบริโภคและพบวิธีการบริโภคมากขึ้น ทำให้ ‘ธรรมชาติ’ เป็น ‘ทรัพยากร’ เพิ่มขึ้น เช่น ในวัฒนธรรมชั้นที่ 2 (ยุคหินเก่าตอนปลาย อายุราว 25,000 ปีมาแล้ว) มีตัวอย่างหอยที่นำมาบริโภคที่ไม่เคยพบในชั้นวัฒนธรรมที่ 1 (ยุคหินเก่าตอนปลาย อายุไม่น้อยกว่า 37,000 ปีมาแล้ว) เช่น หอยแครง หอยจู้บแจง หอบกาน้ำจืด เป็นต้น มีร่องรอยการนำไปทำให้สุก โดยการต้มหรือเผาก่อนกิน ที่ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง พบลูกปัดเปลือกหอย โดยเอามาฝนเป็นแผ่นบาง ๆ เพื่อทำเป็นลูกปัด ซึ่งประดับอยู่บนศพในบริเวณลำคอกล้ายสร้อยคอและสร้อยข้อมือข้างขวา พบหลักฐานก้อนเส้าหิน 3 เส้า สำหรับรองรับพาชนะดินเผาเพื่อการหุงต้ม เปรียบเทียบกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำปากอม ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีอายุราว 7,800 – 5,300 ปีมาแล้ว ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าเขาใกล้ลำน้ำ พบว่ามีการนำเมล็ดพืชขึ้นดินบางชนิดมาเป็นอาหารและยา ซึ่งพืชพันธุ์เหล่านี้สะท้อนสภาพนิเวศน์ของท้องที่ และพบว่าคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ภาคใต้ที่ถ้ำเขาจีชัน สุราษฎร์ธานีเมื่อประมาณ 5,000 – 4,000 ปีมาแล้ว เริ่มยังชีพด้วยสัตว์น้ำหลายชนิดเสริมเข้ามา และยังพบหลักฐานอื่น ๆ ที่แสดงว่าวัฒนธรรมการบริโภคของคนก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำเขาจีชัน มีทั้งที่เป็นพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มและที่ได้จากการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงฝั่งทะเล หรือได้เดินทางไปถึงชายฝั่งทะเลบ้างแล้ว อันแสดงถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมการบริโภคของถิ่นหนึ่งไปสู่อีกถิ่นหนึ่ง และเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ

เห็นได้ว่าการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนในภาคใต้จึงมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์และปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเลือกตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในภาคใต้ ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2554 : 11) กล่าวว่า “จากการค้นคว้าและขุดค้นทางโบราณคดีของ ดักลาส แอนเดอร์สัน และ พรชัย สุจิตต์ พบว่า ในสมัยพลสโตซีน คือ ราว 30,000 ปี ขึ้นไป อันเป็นช่วงเวลาที่ภูเขาน้ำแข็งยังไม่ละลาย ทำให้บริเวณคาบสมุทรลาวยังเชื่อมต่อเป็นแผ่นดินเดียวกันกับชาว สุมาตรา และเกาะอื่น ๆ นั้น

มีมนุษย์อาศัยตามถ้ำและเพิงหินบริเวณถ้ำหลังโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นเขตชายทะเลอ่าวพังงาแล้ว มนุษย์เหล่านี้สามารถเดินทางไปมาระหว่างบริเวณตอนใต้ของประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย แต่ในภูมิภาคอื่นของประเทศไทยยังไม่พบหลักฐานที่มีอายุมากกว่า 30,000 ปี ขึ้นไป” ลักษณะการดำรงชีวิตของกลุ่มชนนี้จึงมีลักษณะเป็นพวกเร่ร่อน ไม่มีแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นที่แน่นอน เมื่อบริเวณที่อยู่อาศัยเดิมมีความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลงไม่สะดวกแก่การหาอาหารก็จะโยกย้ายถิ่นฐานไปยังแหล่งใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า “มนุษย์ในสมัยนี้ยังไม่สามารถเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์เองผลิตเป็นอาหารได้” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554 : 12)

การมีผู้คนจำนวนน้อยและกระจายอยู่ตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ดังกล่าวนี้ไม่จำกัดเฉพาะในดินแดนประเทศไทยเท่านั้น หากยังรวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ทั้งบริเวณหมู่เกาะ คาบสมุทรม และพื้นแผ่นดินใหญ่ ทำให้เมื่อเปรียบเทียบภูมิภาคอื่นอันได้แก่ จีนและอินเดียแล้ว คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความล่าช้าทางวัฒนธรรมกว่า เพราะคนในภูมิภาคอื่นมีจำนวนมากและมีพื้นที่ทำกินน้อยกว่านั้น มีความจำเป็นที่จะต้องคิดค้นเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อม และสร้างความอยู่รอดร่วมกันในการดำรงชีวิต เหตุนี้ชีวิตวัฒนธรรมของคนในสมัยโฮบิเนียนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นวัฒนธรรมในยุคหินเก่าหรือหินกะเทาะ จึงดำรงอย่างสืบเนื่องตั้งแต่ประมาณ 10,000 ปีลงมา จนถึงประมาณ 5,000 – 6,000 ปีที่แล้ว ในขณะที่คนในภูมิภาคอื่น เช่น จีนและอินเดีย ได้พัฒนาเข้าสู่สมัยหินใหม่และสมัยโลหะที่มีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์กันแล้ว ถึงแม้ว่าสังคมมนุษย์ในดินแดนประเทศไทยและที่อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีพัฒนาการเข้าสู่สมัยหินขัด อันเป็นเวลาที่สามารถทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้ตั้งแต่สมัยราว 5,000 – 6,000 ปีมาแล้วก็ตาม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554 : 12 – 13)

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ อมรา ศรีสุชาติ (2544 : 59) กล่าวว่า “การแบ่งกลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตามสภาพถิ่นที่อยู่ และวิถีการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติว่า มี 2 กลุ่มหลัก คือ ชาวถ้ำกับชาวน้ำ ให้คำอธิบายว่า พวกแรกมีวิถีชีวิตแบบพรานป่าล่าสัตว์ อาศัยอยู่ตามถ้ำในพื้นที่ป่าเขา แม้จะรู้จักการบริโภคอาหารทะเล แต่ไม่มีความสามารถเชี่ยวชาญในการหา หรือการใช้ชีวิตในการล่าสัตว์น้ำหรือทะเล อาจได้ทรัพยากรเหล่านี้จากการติดต่อแลกเปลี่ยนกับพวกหลัง คือ ชาวน้ำ ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรทางน้ำ

พวกนี้บางกลุ่มยังใช้ถ้ำเป็นที่อยู่อาศัย แต่ต้องเป็นถ้ำที่ไม่ห่างไกลฝั่งทะเลหรือมีแนวลำน้ำที่พาออกไปสู่ทะเลได้ แต่บางกลุ่มน่าจะสร้างเพิงพักง่าย ๆ ในที่ราบริมน้ำไม่ห่างจากฝั่งทะเลกันบ้างแล้ว ชวาน้ำเป็นผู้บุกเบิกการสร้างสรรคัพาหนะทางน้ำ ได้แก่ แพร เรือ เรือรุ่นแรกเป็นเรือขุด หมายถึงขุดจากต้นไม้ทั้งต้น เป็นพวกที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว โยกย้ายถิ่นไปยังหมู่เกาะตอนล่างนอกภาคใต้ ออกไป หรือชักนำพวกอื่นให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ และเป็นพวกที่ได้รับการติดต่อกับชุมชนสมัยประวัติศาสตร์ที่เดินเรือมาจากต่างแดนก่อน” ซึ่งเมื่อพิจารณาพื้นที่ของภาคใต้ซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมหรือคาบสมุทรทอดยาวลงไปในทะเล มีทะเลขนานทั้งสองข้าง ประถม ชุ่มเพ็งพันธุ (2548 : 30 – 31) กล่าวว่า “แนวสันกลางแหลมมลายูเต็มไปด้วยภูเขา มีทิวเขาตะนาวศรี ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราช ทิวเขาสันกาลาคีรี เรียงซ้อนต่อเนื่องกันลงไป พื้นที่ส่วนใหญ่กว่า 50 เปอร์เซ็นต์ จึงเต็มไปด้วยป่าภูเขาและลูกเนิน” ลักษณะดังกล่าวทำให้คาบสมุทรภาคใต้มีบริเวณที่ราบลุ่มซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์มีปริมาณพื้นที่น้อย และมีแม่น้ำสายสั้น ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาไหลผ่านบริเวณที่ราบลุ่ม ชุมชนต่าง ๆ จึงตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ

เห็นได้ว่าการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ภาคใต้นั้น ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชน ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบการดำรงชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ข้อจำกัดทางทรัพยากรธรรมชาติ มีการสร้างและสั่งสมวิถีการดำรงชีวิตจนกลายเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมโดยลำดับ จนกระทั่งสามารถพัฒนาชุมชนของตนให้กลายมาเป็นรัฐที่มีระบบการเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ศิลปกรรม คติความเชื่อ และรูปแบบการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

2.2 สังคมภาคใต้สมัยประวัติศาสตร์

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรและชุมชนโบราณภาคใต้ ก่อรูปขึ้นโดยมีปัจจัยของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ การดำรงชีวิตภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรทางธรรมชาติ ทำให้มนุษย์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต และมีการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตจนกลายมาเป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ มีการถ่ายทอด และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของกลุ่มชนนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมี

แลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมผสมผสานเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตอีกเช่นกัน

เมื่อเข้าสู่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในช่วงแรกที่สุด คือ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 5 – 6 ปรากฏว่าคนในภาคใต้มีหลายชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นราบและเป็นชุมชนกสิกรรม – โลหกรรมแล้ว ชุมชนเหล่านี้กระจายอยู่ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก ตั้งอยู่ตามแนวลำน้ำบนที่ราบ และลึกเข้าไปในตอนกลางของภาค หรืออยู่ไม่ห่างไกลจากทะเลมากนัก หรืออยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเลซึ่งมีแนวภูเขาเป็นที่กำบังลม แต่ยังไม่ตั้งถิ่นฐานบนสันทรายฝั่งตะวันออก ด้วยเหตุที่ว่าในช่วงสมัยนี้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น สันทรายยังจมน้ำอยู่ได้น้ำ (อมรา ศรีสุชาติ, 2544 : 61) เห็นได้ว่า กลุ่มชนภาคใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 – 6 เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานที่เป็นหลักแหล่ง และเริ่มมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าการเร่ร่อนหาอาหารป่าเพื่อใช้เป็นอาหาร เริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยแทนการอยู่ตามถ้ำและเพิงผา”

ในช่วงเวลาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 5 – 6 กลุ่มชนภาคใต้ มีชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แบ่งได้ตามแบบต่าง ๆ ดังนี้ (1) ชุมชนที่มีผลผลิตกสิกรรมเป็นฐานขณะเดียวกันก็ประกอบกิจการเมืองท่าที่จัดขึ้นเอง ติดต่อกับกลุ่มชนอื่นที่เดินทางจากดินแดนโพ้นทะเลไปด้วย (2) ชุมชนที่ไม่มีผลผลิตกสิกรรมเป็นฐาน ดำรงชีวิตด้วยการประกอบกิจการเมืองท่าที่จัดตั้งร่วมกับผู้ที่มาจากต่างแดน โดยค้าขายแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนอื่นที่เดินทางจากดินแดนโพ้นทะเลอย่างจริงจัง (3) ชุมชนชาวถ้ำที่ดำรงชีวิตตามแบบเดิม แต่เป็นผู้หาของป่ามาสนับสนุนชุมชนที่เป็นเมืองท่า (4) ชุมชนชาวน้ำที่ดำรงชีวิตตามแบบเดิม ติดต่อกับชุมชนที่ตั้งเมืองท่า แต่ไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตที่จะมาดำเนินการเอง (5) ชุมชนชาวถ้ำที่ดำรงชีวิตตามแบบเดิม ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนเมืองท่า (6) ชุมชนชาวน้ำที่ดำรงชีวิตตามแบบเดิม ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนเมืองท่า (อมรา ศรีสุชาติ, 2544 : 61)

รูปแบบการดำเนินชีวิตดังกล่าวมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ จนปรากฏเป็นเมืองท่าสำคัญ และก่อรูปขึ้นกลายเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สำคัญ และมีบทบาทในการควบคุมเส้นทางการค้าระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกอย่างศรีวิชัย และเมืองนครศรีธรรมราชที่ได้สั่งสมความเจริญทางวัฒนธรรมและมีพัฒนาการจนกลายมาเป็นศูนย์กลางทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และพระพุทธศาสนา มีระบบกษัตริย์ผู้ปกครองที่ชัดเจน อย่างอาณาจักรตามพรลิงก์หรืออาณาจักร

นครศรีธรรมราช ที่มีหัวเมืองในปกครองถึง 12 เมืองหรือที่เรียกว่า “เมือง 12 นักัศร” นอกจากนั้นเมืองปัตตานีหรืออาณาจักรลังกาสุกะทางตอนใต้ของอาณาจักรตามพรลิงค์ ก็มีพัฒนาการในการสร้างบ้านเมืองขึ้นจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญที่ควบคุมเส้นทางการค้าขอบคาบสมุทรไทยตอนล่าง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นศูนย์กลางทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และศาสนาอิสลาม มีระบบการปกครองรูปแบบกษัตริย์เช่นเดียวกับอาณาจักรตามพรลิงค์อีกด้วย อาณาจักรโบราณทางภาคใต้ทั้ง 3 อาณาจักร จึงเป็นแหล่งอารยธรรมภาคใต้ที่สำคัญที่ผู้คนในสมัยถัดมา รับประทานรับใช้ ผนวกกับการรับเอาวัฒนธรรมต่างกลุ่มชนที่เข้ามาพร้อมกับการค้า การศาสนา และการสงคราม เข้ามาหลอมรวมกันจนเกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ อันมีผลมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้

เมื่อพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้ต่อการตั้งถิ่นฐานและการดำรงอยู่ของมนุษย์โบราณในภาคใต้ พบว่า “ทำเลที่ตั้งภาคใต้เป็นคาบสมุทรตั้งอยู่ระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ อารยธรรม คือ จีน อินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย และชาว – มลายู เป็นดินแดนที่อยู่ในเส้นทางการค้าขายทางทะเล เป็นดินแดนที่ทั้งจีนและพวกแขกมัวร์ที่เดินทางค้าขายทางเรือ โดยอาศัยลมสินค้าในสมัยโบราณที่ถูกจำกัดโดยภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีการต่อเรือและการเดินเรือ ในสมัยนั้นจะต้องอาศัยทิศทางและกำลังลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เพื่อเดินทางจากอินเดียไปยังจีน (ต้องแล่นเรือหลบขึ้นเหนือเส้นศูนย์สูตร เพื่อหลบเขตลมสงบนิ่ง หรือ doldrums) และอาศัยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเดินทางจากจีนไปอินเดีย บังคับให้พ่อค้าต้องและพักตามท่าชายฝั่งของภาคใต้ เพื่อซ่อมแซมเรือ เติมเสบียงอาหารและน้ำจืด และขนถ่ายสินค้าข้ามคาบสมุทรกลางทางในรอบปี นอกจากนี้จากทำเลที่ตั้งของภาคใต้อยู่ในเขตร้อนชื้น มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ชาวจีนและแขกมัวร์ (อินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย) ฟันฝ่าอุปสรรค ต่าง ๆ เข้ามายังภาคใต้และพยายามเป็น ‘คนกลาง’ ในการขนส่งสินค้าในบริเวณนี้ คือ ของป่า เครื่องเทศ เครื่องหอมและแร่ เครื่องเทศเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งเหมาะกับสภาพภูมิศาสตร์ของบริเวณคาบสมุทร เช่น เร่ว กระวาน ขิง ข่า ขมิ้น กระชาย พริกไทย กานพลู อบเชย ดีปลี จันทน์เทศ ซึ่งเป็นที่ต้องการทั้งในอินเดีย อาหรับรวมถึงในเขตเมดิเตอร์เรเนียน ทำให้เส้นทางการเดินเรือดังกล่าวแล้วได้ชื่อว่าเส้นทางเครื่องเทศ เครื่องหอมที่เป็นพืชในป่า ได้แก่ แผลก นูด ผาง กำยาน กฤษณา จันทน์แดง ของป่า ได้แก่ ยางไม้ ชันไม้บางชนิด เขาสัตว์ งา ชะมด จี๊ฉิ่ง สมุนไพรต่าง ๆ นำไปทำเครื่องประดับ

บางอย่างเป็นยารักษาโรค สิ้นแร่ ได้แก่ ดีบุก ตะกั่ว ทองคำ ซึ่งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 พบง่ายตามลำธารและร่องน้ำ จนดินแดนนี้มีชื่อว่า สุวรรณภูมิ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544 : 41 – 42)

บทบาทของภาคใต้ต่อการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนร่วมสมัยภายนอกทั้งใกล้และไกลที่ทำให้ภาคใต้ก้าวไปสู่ความพร้อมในการก้าวไปสู่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ได้อย่างรวดเร็วมาจาก 1) ภาคใต้มีวัตถุดิบที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้นว่า ดีบุก ตะกั่ว ซึ่งสำคัญต่อการสร้างสรรค์โลหกรรมซึ่งเป็นที่ต้องการของชุมชนที่รู้จักการผลิตโลหกรรม เช่น ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมไปถึงดินแดนโพ้นทะเล ขณะเดียวกันภาคใต้ก็ได้รับความรู้ทางเทคโนโลยีทางโลหกรรมเป็นการแลกเปลี่ยน 2) ทรัพยากรทางธรรมชาติของภาคใต้โดยเฉพาะแร่ธาตุและวัตถุดิบอื่น ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาเรื่องการทำผ้าจากพืชพันธุ์ธรรมชาติ ที่พัฒนามาจากความรู้เรื่องผ้าเปลือกไม้ เป็นสื่อชักนำให้ดินแดนโพ้นทะเลหาทางเข้ามาสู่ภาคใต้เพื่อได้วัตถุดิบจากแหล่งภาคใต้โดยตรง 3) เมื่อภาคใต้กลายเป็นแหล่งทรัพยากรอันเป็นที่ต้องการทั้งใกล้และไกลทำให้เกิดการเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวและถาวรของคนต่างชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์ในภาคใต้ (อมรา ศรีสุชาติ, 2543 : 9)

จากลักษณะภูมิศาสตร์และที่ตั้งของภาคใต้ เป็นปัจจัยให้ภาคใต้มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่ต่างจากเขตภูมิภาคอื่น เมืองและชุมชนโบราณในภาคใต้จึงมีพัฒนาการการสร้างบ้านแปลงขึ้นมาโดยอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นเมืองท่า พัฒนาตนเองจนกลายเป็นรัฐหรืออาณาจักรที่มีอำนาจการปกครอง มีระบบกษัตริย์ มีรูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ศิลปกรรม และมีอำนาจในการควบคุมและต่อรองทางการค้าบนคาบสมุทรมาลูดังที่ อมรา ศรีสุชาติ (2543 : 10) กล่าวว่า “เหตุที่เมืองท่าภาคใต้สมัยนี้โดดเด่นขึ้น เกี่ยวพันกับปรากฏการณ์สำคัญของโลกด้วย กล่าวคือ เส้นทางการค้าทางบกในเอเชียกลาง (ระหว่างอินเดีย – เบรคเทรีย) ถูกปิด แต่ความต้องการทอง เครื่องเทศ ไม้หอม ยังเป็นที่ต้องการของเมดิเตอร์เรเนียน เส้นทางการค้าทางทะเลจึงเป็นทางเลือกเดียว กอปรกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีในการสร้างเรือขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม ทำให้เส้นทางการค้าทางทะเลรุ่งเรือง และเมืองท่าที่อยู่ในเส้นทางและมีสินค้าที่ต้องการเช่นเมืองท่าในภาคใต้จึงเป็นแหล่งสำคัญที่เรือสินค้าต่าง ๆ จะมาแวะพัก” ด้วยปัจจัยดังกล่าว เป็นผลให้เมืองท่าในภาคใต้มีความสำคัญและเป็นที่รู้จักของนักเดินเรือ

เห็นได้ว่าสังคมในภาคใต้มีพัฒนาการมาจากการเป็นกลุ่มชน พัฒนามาเป็นชุมชน สังคม แคว้น จนกลายเป็นรัฐที่มีระบบการปกครองที่ชัดเจน มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำประเทศ มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะด้านการศาสนา ซึ่งเมืองนครศรีธรรมราชได้มีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับเมืองศรีลังกา มีการรับพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาประดิษฐาน จนเกิดการผสมผสานระหว่างศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอยู่เดิมแล้วเข้ากับพระพุทธศาสนาได้จนเป็นที่ยอมรับจากรัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ว่า “เบื้องตะวันตกสุโขทัยนี้ มีอริยัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกะทำโอยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวงกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมโศกราชมา...” (เปลื้อง ณ นคร, 2544 : 30) จากคำจารึกข้างต้นเป็นข้อมูลที่เน้นย้ำให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของหัวเมืองภาคใต้ โดยเฉพาะเมืองนครศรีธรรมราชที่มีพัฒนาการจนกลายเป็นรัฐและเป็นที่ยอมรับในด้านการศาสนาจากกรุงสุโขทัย ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวจึงเป็นผลมาจากทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งถิ่นฐานจนพัฒนาบ้านเมืองให้กลายมาเป็นรัฐและปรากฏร่องรอยของความเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน

3. ลักษณะโครงสร้างทางสังคมภาคใต้

สังคมเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชนมีความเกี่ยวข้องกันทั้งทางตรงและทางอ้อม มีกฎระเบียบเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินชีวิตควบคู่กับระบบความเชื่อและศาสนา ตลอดจนถึงการสร้างระเบียบ ค่านิยม ประเพณีขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของสังคมและธรรมชาติ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม และที่สำคัญระบบต่าง ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นมาก็เพื่อความร่วมมือเย็นเป็นสุขของสังคม จึงทำให้สังคมแต่ละสังคมมีรูปแบบการในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป

สังคมภาคใต้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีกลุ่มชนหลายหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยรวมกันในพื้นที่ภาคใต้ ทั้งชนพื้นเมืองเดิมและผู้มาติดต่อค้าขายและตัดสินใจในการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งไม่เพียงแต่การตั้งถิ่นฐานเท่านั้นกลุ่มชนที่เข้ามายัง

นำรูปแบบการดำรงชีวิตของตนเองเข้ามาปรับใช้กับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติของพื้นที่ภาคใต้ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพังได้ มนุษย์แต่ละกลุ่มชนจึงมีการติดต่อสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งพันธมิตรและปัจเจกมิตร เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เกิดการเลียนแบบและปรับใช้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนเกิดการรับวัฒนธรรมเข้ามาใช้โดยไม่ปรับเปลี่ยน เป็นผลให้รูปแบบทางวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีอยู่เดิมของชนพื้นเมืองภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคมของภาคใต้ พบว่า สังคมภาคใต้เป็นสังคมเกษตรกรรมที่พัฒนามาจากสังคมเร่ร่อน เก็บของป่าล่าสัตว์ พัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นสังคมรูปแบบรัฐมีระบบการปกครองที่ชัดเจน มีศาสนาหลักของรัฐ มีเมืองบริวารในปกครอง ตลอดจนมีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับรัฐหรือเมืองอื่น ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะโครงสร้างทางสังคมภาคใต้ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวไทยภาคใต้ กับสถาบันทางสังคมของชาวไทยภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงมิติการก่อรูปขึ้นเป็นสังคมที่มีโครงสร้างของสังคมไทยภาคใต้โดยสังเขป

3.1 ลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวไทยภาคใต้

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏเดิมในพื้นที่ภาคใต้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือพวกชาวน้ำกับชาวลำ ซึ่งชัดเจนว่าพวกชาวลำบางกลุ่มที่เดิมดำรงชีวิตอยู่ด้วยการหาของป่าและล่าสัตว์เพื่อการดำรงชีพรอด มีการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้เท่าที่จำเป็นใช้ในการดำรงชีพเท่านั้น ไม่มีการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม ซึ่งปรากฏหลักฐานจำพวกขวานหินที่ใช้สำหรับการล่าสัตว์ มีการถ่อกองไฟเพื่อประกอบอาหาร ซึ่งพบที่ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง เป็นต้น ต่อมาชาวลำได้พัฒนาลักษณะการดำรงชีวิตของตนเองจากการหากินของที่มีอยู่ตามป่าเขามาเป็นการสร้างผลิตผลต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ มีการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ มีการสร้างข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้มีความประณีต สวยงาม มีการตกแต่งลวดลายต่าง ๆ เช่น หม้อสามขาที่มีการทาบลายเชือก เพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่พัฒนาการของชาวน้ำซึ่งดำรงชีวิตด้วยการออกหาปลา หาของทะเลมาใช้ในการดำรงชีพ กลุ่มชาวน้ำจะมีความสามารถในการเดินเรือ แต่มีพัฒนาการทางสังคมที่ค่อนข้างล่าช้ากว่ากลุ่มชาวลำ

สุริวงษ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544 : 40) เห็นว่า นับแต่พุทธศตวรรษที่ 5 – 8 เป็นช่วงแรกที่คนพื้นเพเดิมในภาคใต้ติดต่อกับชนต่างแดนที่เดินทางมาจากดินแดนโพ้นทะเล หรือช่วงเป็นเมืองท่ายุคแรก หลักฐานจากประติมากรรมที่พบทำให้ทราบว่า คนเมืองท่าทางฝั่งตะวันออกของภาคปลูกข้าวควบคู่กันไปกับการเมืองท่า และติดต่อก้าขายกับพ่อค้าที่มาจากจีน มีทั้งพวกที่ไบหน้ากลมคล้ายรูปไข่ หน้าผากกว้าง และพวกที่มีไบหน้ารูปคางเหลียม แต่จมูกไม่แบน ผิวพรรณคล้ายคนจีน (ขาวเหลือง) น่าจะเป็นพวกที่สืบสายพันธุ์มาจากมองโกลอยด์ได้มากกว่าพวกออสตราโล – เมลานีเซียนส์ ขณะที่คนเมืองท่าทางฝั่งตะวันตก (อันดามัน) มีไบหน้ากลมสั้น หน้าผากกว้างนิยมใช้เครื่องประดับศิระษะ ประกอบกิจการเมืองท่าเป็นหลักและมีการทำประมง น่าจะเป็นพวกที่สืบทอดมาจากชุมชนชาวน้ำ สันนิษฐานว่าเป็นพวกที่สืบเชื้อสายจากออสตราโล – เมลานีเซียนส์ ผสมมองโกลอยด์ได้ เหนือกว่านั้น ชนต่างแดนที่เข้ามาติดต่อก้าขายแล้วมาตั้งถิ่นฐานและอยู่กินกับชาวพื้นเมืองเกิดลูกหลานเป็นลูกผสมลักษณะเฉพาะหลายลักษณะ เช่น คนภาคใต้ฝั่งตะวันออกที่ผสมกับคนจีนซึ่งเป็นสายพันธุ์มองโกลอยด์เหนือ ผิวพรรณขาว – เหลือง รูปร่างขนาดกลาง และผสมกับคนอินเดียเหนือและเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งเป็นสายพันธุ์คอเคซอยด์ ผิวขาว รูปร่างสูงใหญ่ ผมสีน้ำตาล – ดำ ทำให้ลูกผสมกลุ่มนี้มีลักษณะก่อนไปทางผิวเหลืองขาว รูปร่างสูงใหญ่ขึ้น ผมเหยียดตรง ขณะที่ทางฝั่งตะวันตกของภาค คนพื้นถิ่นเดิมที่เป็นออสตราโล – เมลานีเซียนส์ผสมมองโกลอยด์ได้ผสมซ้ำกับพวกทมิฬที่มาจากอินเดียใต้ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ออสตราลอยด์ สายคราเวียนส์ซึ่งมีผิวคล้ำ ผมหยิก ทำให้ลูกผสมมีผิวพรรณคล้ำ ผมหยิกขึ้น

เห็นได้ว่าลักษณะทางชาติพันธุ์ของคนในสังคมภาคใต้เกิดจากการผสมกันหลายสายพันธุ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นผลให้เกิดความหลากหลายในลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวไทยภาคใต้ในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้คนในสังคมภาคใต้มีการติดต่อกับชาวต่างชาติซึ่งมีความต่างทางชาติพันธุ์ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่กินในพื้นที่ เกิดการสมรสและให้กำเนิดบุตรหลาน สังคมภาคใต้ก็จะเกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์เพิ่มขึ้นอีกด้วย

3.2 สถาบันทางสังคมของชาวไทยภาคใต้

มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยละพัง จำเป็นต้องอาศัยและพึ่งพิงสิ่งอื่นที่มีอยู่ตามธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์มีการรวมกลุ่ม

กันเพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันหรือมีเป้าหมายในลักษณะเดียวกัน ซึ่งในการรวมกลุ่มนั้นจะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิก รวมไปถึงมีการกำหนดบทลงโทษเพื่อเป็นกรอบกำหนดถ้าสมาชิกไม่ดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่ตกลงกันได้

สังคมภาคใต้เกิดจากการรวมกลุ่มกันของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งที่เป็นกลุ่มชนเดิม และชนต่างกลุ่ม รวมถึงการผสมข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จนเกิดเป็นชาติพันธุ์ใหม่ในสังคมภาคใต้ตั้งที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.1 ซึ่งการรวมกลุ่มของสังคมภาคใต้นั้น เริ่มตั้งแต่การรวมตัวกันของบุคคล 2 คน ในลักษณะของการสมรสเช่นเดียวกับกลุ่มชนในภูมิภาคอื่นทั่วโลก มีการใช้ชีวิตในลักษณะของครอบครัว เกิดเป็นสถาบันครอบครัวขึ้นในสังคม ในขณะที่ระหว่างการรวมตัวกันของแต่ละครอบครัวเกิดเป็นกลุ่มครอบครัวหรือชุมชนหรือสังคมขึ้น จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดทิศทางความเป็นไปของชุมชน อีกทั้งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมของกลุ่มชนเกิดขึ้น เกิดเป็นสถาบันการปกครองขึ้นในสังคม และเมื่อมนุษย์เกิดภาวะความท้อถอยทางจิตใจ เกิดความสงสัยต่อสิ่งต่าง ๆ เกิดความคาดหวัง และต้องการที่พึ่งทางใจ รวมถึงการต้องการหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิต มนุษย์ก็จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ และสร้างความเชื่อจนกลายเป็นศรัทธาร่วมกันของกลุ่มชน มีการรับและพัฒนาแนวคิดทางด้านความเชื่อจากกลุ่มชนอื่นเข้ามาในชุมชน ปรับประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ความเชื่อเรื่องผีสาวเทวดาซึ่งเป็นความเชื่อเดิมของชาวไทยภาคใต้ถูกแทนที่ด้วยหลักความคิดทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และศาสนาพุทธ เกิดพิธีกรรมที่เป็นผลมาจากความเชื่อทางศาสนาที่ผสมผสานกับความเชื่อเดิมและตีความความเชื่อดังกล่าวซึ่งเป็นนามธรรมออกมาในรูปของกิจกรรมทางศาสนาหรือประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เกิดเป็นสถาบันทางศาสนาขึ้นในสังคมภาคใต้ ผู้วิจัยได้พิจารณาลักษณะ โครงสร้างทางสังคมและได้จำแนกเป็น 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการปกครอง

3.2.1 สถาบันครอบครัว

ครอบครัวของชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย เช่นเดียวกับสังคมชนบทไทยในภูมิภาคอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกัน และมีการสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณติดกันหรือใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดความสนิทสนม

ระหว่างสมาชิกครอบครัว เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีการ “ผูกเกลอ” ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของบุคคลสองคนในการตกลงที่จะเป็นเพื่อนคอยให้ความช่วยเหลือ ซึ่งผู้ที่ เป็นเกลอจะได้รับการยอมรับให้เห็นหนึ่งสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย การผูกเกลอจึงมีลักษณะ เช่นเดียวกับการสาบานเป็นพี่น้องกันในสังคมจีน ส่งผลให้คนได้เป็นคนรักพวกพ้อง เกิดความรัก ไคร่กันในกลุ่มคนได้

3.2.2 สถาบันศาสนา

ศาสนาถือเป็นสิ่งที่พึ่งพาทางจิตใจของผู้คนทุกชาติพันธุ์ ในภาคใต้มีศาสนาที่สำคัญโดยยึดจากจำนวนประชากรที่นับถือว่ามีศาสนาสำคัญ 2 ศาสนา คือกลุ่มชาวไทยพุทธ กับ กลุ่มชาวไทยมุสลิม นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทยภาคใต้มีบางกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์ ศาสนา พราหมณ์ – ฮินดู และศาสนาซิกข์ ซึ่งศาสนาพุทธและอิสลามถือเป็นศาสนาที่ทำให้เกิดประเพณี และพิธีกรรมที่สำคัญของชาวไทยภาคใต้ เกิดสถาบันหรือองค์การทางศาสนาซึ่งมีนักบวชของแต่ละศาสนาเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมทางศาสนา

3.2.3 สถาบันการปกครอง

นับแต่อดีตสังคมไทยภาคใต้ให้การยอมรับผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มี คุณธรรม ให้เป็นผู้นำทางความคิดหรือผู้นำชุมชน เช่นเดียวกับสังคมไทยภูมิภาคอื่น ในสังคม ภาคใต้นักบวชซึ่งถือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่มชน เมื่อสังคมภาคใต้มีการพัฒนาในรูปของ รัฐมีการปกครองในลักษณะเจ้าชีวิต มีการรับรูปแบบการปกครองแบบเทวราชาจากเขมรผสม กับแนวความคิดด้านการแบ่งชนชั้นวรรณะตามคติพราหมณ์ ระบบการปกครองจึงมีการแบ่งชนชั้น กันอย่างชัดเจนเป็นชนชั้นปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ในฐานะที่เป็นสมมติเทพ เป็นผู้มีบุญวาสนามา เกิดเพื่อทำนุบำรุงศาสนาและดูแลทุกข์สุขของประชาชน โดยมีขุนนางซึ่งถือเป็นผู้มีบุญวาสนาใน ระดับรองลงมาและได้รับการแต่งตั้งให้ดูแลผู้คนต่างพระเนตรพระกรรณของกษัตริย์ กับชนชั้น ไพร่ฟ้าไปจนถึงข้าทาสต่าง ๆ เมื่อสังคมไทยภาคใต้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยหรือสยาม สังคมภาคใต้อยู่ในฐานะประเทศราช ก็มีลักษณะรูปแบบการปกครองในรูปแบบคล้ายคลึงกัน ต่างกันตรงที่ผู้ปกครองจะมาจากส่วนกลางเท่านั้น

เห็นได้ว่า ผลสืบเนื่องจากความเป็นสัตว์สังคมทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวโดยลำพังไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเข้ามาผลักดันและเอื้อให้ชีพอยู่รอด ในขณะเดียวกันการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ทุกกลุ่มชน จึงมีการตราบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ไว้ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นในรูปแบบวิธีปฏิบัติที่ทำสืบต่อกันมา มีการสร้างขอบเขตและบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน ซึ่งในสังคมภาคใต้ก็ปรากฏลักษณะการรวมกลุ่มทางสังคมเช่นที่กล่าวมาแล้ว มีการกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ และกำหนดบทลงโทษไว้สำหรับผู้ฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งปรากฏอยู่ในลักษณะความเชื่อ คำสอน รวมถึงวรรณกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ดำเนินทั้งภารกิจหลักเพื่อความบันเทิง และดำเนินภารกิจรองเพื่ออบรมสั่งสอน สะท้อนสังคม และบันทึกเรื่องราวและอารมณ์ความรู้สึกของผู้สร้างต่อปรากฏการณ์ทางสังคมขณะนั้นไว้ในลักษณะของวรรณกรรม

4. ระบบการดำรงชีวิตของชาวไทยภาคใต้

สืบเนื่องจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ที่ส่งผลโดยตรงต่อการเลือกตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนโบราณ มีการโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปตามความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยด้านอาหารและความปลอดภัยของชีวิต จนกระทั่งมีการตั้งถิ่นฐานและรวมตัวกันเป็นชุมชน มีหลักแหล่งแน่นอน มีการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ตลอดจนมีการสร้างระบบความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการสมมติกันภายในกลุ่มตนและรับเอาระบบความคิด ความเชื่อมาจากกลุ่มชนอื่นหรือกลุ่มชนแวดล้อม ผสานเข้าเป็นระบบความคิดที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของกลุ่มพวกเขาของตนได้ มีการปฏิบัติเป็นรูปธรรมในลักษณะของพิธีกรรม ประเพณี เมื่อศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธเข้ามา ก็มีการผสมผสานและหลอมรวมความเชื่อดังกล่าวเข้ากับหลักของศาสนาจนเกิดเป็นวิถีและวิถีคิดของคนไทยภาคใต้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อระบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมภาคใต้

ผู้วิจัยประมวลความรู้เกี่ยวกับระบบการดำรงชีวิตของชาวไทยภาคใต้ โดยเน้นสังคมชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเกี่ยวข้องการงานวิจัยนี้ จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ประเด็นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม และประเด็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

4.1 ระบบความเชื่อ

ระบบความเชื่อเป็นระบบทางสังคมระบบหนึ่ง ซึ่งย่อมจะต้องมีความสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ในสังคม เช่น ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ในเมื่อระบบความเชื่อและศาสนาเป็นวัฒนธรรม ซึ่งมีธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน ตัวเองไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย ระบบความเชื่อระบบหนึ่งอาจต้องผสมผสานกลมกลืนกับระบบความเชื่อระบบอื่นที่มีอยู่ในสังคมนั้น (ศิริพร ณ ถลาง, 2535 : 5)

เมื่อพิจารณาลักษณะที่ตั้ง การตั้งถิ่นฐาน และการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นของผู้คนในภาคใต้ในอดีต เป็นผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งหมายรวมถึงข้าวของเครื่องใช้ สินค้า ไปจนถึงระบบความคิด ความเชื่อ อาจะโดยการเรียนรู้ เลียนแบบพิธีกรรมที่ชนต่างกลุ่มปฏิบัติ แล้วยนำมาปรับใช้ให้เกิดความสอดคล้องเพื่ออธิบายสิ่งที่สังคมหรือตนเองกำลังสงสัยในสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีบางเทวดาถือเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนที่จะมีการรับเอาศาสนาต่าง ๆ เข้ามา ความเชื่อเรื่องผีฟ้าและเทพารักษ์ผู้ให้ชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ แก่มนุษย์โลก ผีบรรพบุรุษเป็นผีปู่ย่าตายายหรือผู้นำของชุมชนเมื่อตายไปแล้วก็คอยปกป้องคุ้มครองผู้คนในหมู่บ้านในฐานะลูกหลาน หรือผีร้ายต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้คนเกิดความไม่ราบรื่นในการดำรงชีวิต ต่อมาเมื่อมีการรับเอาศาสนาเข้ามาสู่สังคมไทยจึงมีการผสมผสานความเชื่อเรื่องผีเข้ากับความเชื่อเรื่องของเทพยดาต่าง ๆ โดยเฉพาะเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เช่น ผีฟ้า ผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งถูกแทนที่ด้วยพระพรหม พระศิวะ พระนารายณ์ ผีฟ้าที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาสายน้ำก็ถูกยกฐานะด้วยพระแม่คงคา ผีฟ้าที่ทำหน้าที่ดูแลความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินก็กลายเป็นพระแม่ธรณี เป็นต้น

เมื่อกลุ่มชนภาคใต้มีการพัฒนาบ้านเมืองขึ้นกลายเป็นเมืองท่า ก็เกิดมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทางความคิดเกิดขึ้น ผู้คนที่เข้ามาติดต่อค้าขายหรือเดินทางข้ามคาบสมุทรก็นำศาสนาเข้ามาเผยแพร่ให้กลุ่มชนภาคใต้หรือชนพื้นเมือง โดยเฉพาะคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ควบคู่กับศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องผีบางเทวดาที่มาแต่เดิมก็ถูกแทนที่ด้วยระบบ

ความคิดทางศาสนา พิธีกรรมถูกกำหนดให้เป็นไปตามความเชื่อของพราหมณ์ ในขณะที่หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตก็ถูกแทนที่ด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

4.2 ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่เกิดจากระบบความเชื่อและศาสนา เป็นการแปรสิ่งที่เป็นามธรรมหรือความคิดของกลุ่มคนออกมาเป็นพิธีกรรมและประเพณีที่สะท้อนถึงระบบความเชื่อ ดังที่ ณรงค์ชัย ปีกุรักษ์ต์ (2555 : 22 – 24) ได้ตั้งสมมุติฐานที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมว่ามาจากความสัมพันธ์ 3 ส่วน คือ ความเชื่อจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และอำนาจเหนือธรรมชาติ

เมื่อพิจารณาประเพณีและพิธีกรรมที่ปรากฏในสังคมภาคใต้ ส่วนใหญ่ปรากฏพิธีกรรมในลักษณะที่เป็นพุทธบูชา เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีบุญเดือนสิบหรือสารทเดือนสิบ ประเพณีลากพระ เป็นต้น หรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น การเกิด การตาย การบวชเรียน และการแต่งงาน โดยในที่นี้จะนำเสนอประเพณีที่สำคัญของภาคใต้ ดังนี้

4.2.1 ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ หรือการแห่ผ้าขึ้นพระบรมธาตุเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยภาคใต้โดยเฉพาะชาวเมืองนครศรีธรรมราช จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับวันมาฆบูชา และวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ตรงกับวันวิสาขบูชา การแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประเพณีที่ชาวไทยพุทธร่วมกันนำผ้าหรือบริจาครูปภาพในการจัดหาผ้ามาเย็บต่อกันมีความยาวนานนับพันหลา เรียกว่า ผ้าพระบาท พระบาท พระบุญ หรือพระบด ผ้าที่ได้จากแรงศรัทธาดังกล่าวชาวเมืองจะนำไปแห่รอบตัวเมืองนครศรีธรรมราชแล้วนำขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์ (2548 : 62) กล่าวถึงตำนานการแห่ผ้าขึ้นธาตุว่าราว พ.ศ.1773 สมัยที่พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พระเจ้าจันทรภาณุ และพระเจ้าพงษาสุระ กำลังดำเนินการสมโภชพระธาตุอยู่นั้น คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบใหญ่ผืนยาวผืนหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องพุทธประวัติ เรียกว่า พระบุญ ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง ต่อมาความปรากฏว่า พระบุญเป็นของพุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่งซึ่งลงเรือรอนแรมมาจากเมืองอินทรีปิตร์ ซึ่งกล่าวกันว่าอยู่แถวลุ่ม

แม่น้ำโขง ฝั่งเขมรปัจจุบัน จะนำไปถวายเป็นพุทธบูชาพระเจ้าแก้วที่ลังกา แต่เรือโดนมรสุมแตก ทำลายลงในทะเลย่านหน้าเมืองนครศรีธรรมราช หัวหน้ากลุ่มพุทธศาสนิกชนกลุ่มนั้นจมน้ำตาย เหลือบริวารรอดชีวิตขึ้นฝั่งได้ประมาณ 100 คน พระบฏจึงถูกคลื่นซัดขึ้นฝั่งที่ปากพนัง พระเจ้าศรีธรรม โศกราชจึงโปรดให้แห่แห่นพระบฏขึ้นห่มพระเจดีย์ธาตุเมืองนครศรีธรรมราชเป็นพุทธบูชาในครั้งสมโภชพระบรมธาตุคราวนั้น เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่องค์กษัตริย์หรือเจ้าเมืองตลอดจนไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และพืชพรรณธัญญาหาร การแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวนครศรีธรรมราชได้กระทำต่อ ๆ มา จนกลายเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราช

ประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุจะเริ่มต้นจากการวาดภาพพระบฏหรือภาพพระพุทธเจ้า ภาพพุทธประวัติลงบนพื้นผ้า จากนั้นจึงนิมนต์พระสงฆ์ไปทำการสวดเจริญพระพุทธมนต์ มีการเฉลิมฉลองและแห่ไปยังพระบรมธาตุ มีเครื่องประโคมแห่รอบองค์พระบรมธาตุเป็นทักษิณาวรรต 3 รอบ จากนั้นจึงทำขึ้นไปห่มยังองค์พระบรมธาตุเจดีย์ แต่ในปัจจุบันไม่มีการวาดภาพพระบฏแต่จะเป็นการนำผ้าสีเหลืองเหมือนจีวรพระสงฆ์มาเย็บต่อกันเพื่อใช้แทนผ้าพระบฏ

4.2.2 ประเพณีบุญเดือนสิบหรือสารทเดือนสิบ

ประเพณีบุญเดือนสิบหรือสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยภาคใต้ทุกจังหวัดได้ที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน งานบุญเดือนสิบถือเป็นการรวมญาติครั้งสำคัญของชาวไทยภาคใต้ เพื่อร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตนเอง การทำบุญเดือนสิบสอยจำแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงวันรับตายายหรือวันรับเปรต ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ชาวไทยภาคใต้เชื่อกันว่าเป็นวันที่ยมบาลจะทำการปลดปล่อยวิญญาณหรือเปรตให้ออกมาเยี่ยมลูกหลานและรับส่วนกุศลที่ลูกหลานอุทิศให้ และช่วงหลังเป็นวันส่งตายายหรือวันส่งเปรต ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะต้องกลับสู่นรกเพื่อชดใช้เวรกรรมต่าง ๆ ที่ทำมา

พิธีกรรมที่สำคัญโดยเฉพาะในวันส่งตายายนั้น ชาวไทยภาคใต้จะมีการจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะให้ในพิธีส่งตายายทั้งอาหารคาวหวานต่าง ๆ ที่จะถวายแด่พระสงฆ์ รวมถึงอาหารและขนมต่าง ๆ ที่จะอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ เช่น ขนมลา ขนมพอง ขนมบ้า (สะบ้า) ขนมดีซำ (ขนมรู่หรือขนมเจาะหู) ขนมไข่ปลา (ขนมกง) และขนมลาถอยมัน โดยลูกหลานจะจัดไว้เป็นสำรับซึ่งภาษาใต้เรียกว่า หมูรับ แยกส่วนสำหรับถวายแด่พระสงฆ์ เมื่อพิธี

สงฆ์เสร็จสิ้นแล้วก็จะยกหม้อรับพร้อมดอกไม้ รูปเทียน และเงินเหรียญที่จัดเตรียมไว้ไปวางไว้ที่ลานโล่ง บางพื้นที่นำไปวางไว้บนเสาสูงคล้ายหอคอยเรียก หลาเปรต (ศาลาเปรต) บริเวณใกล้ป่าช้าหรือเมรุเผาศพ จะเรียกพิธีนี้ว่า การตั้งเปรต เมื่อทำพิธีกรวดน้ำเช่นไหว้แผ่ส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษแล้วก็จะมีผู้คนเข้ามาแย่งเศษเหรียญที่ชาวบ้านใส่ไว้ในหม้อรับ เรียกพิธีนี้ว่า ชิงเปรต ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดพิธีส่งตายหรือส่งเปรตในงานประเพณีบุญเดือนสิบของชาวไทยภาคใต้

4.2.3 ประเพณีลากพระ

ประเพณีลากพระหรือชักพระ เป็นประเพณีที่สำคัญประเพณีหนึ่งของภาคใต้เช่นกัน จัดขึ้นในวันออกพรรษา ตรงกันวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นมาจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา ในภาคใต้มีทั้งการลากพระบกและการลากพระทางน้ำ

การลากพระ ชักพระหรือแห่พระ เป็นประเพณีนิยมที่เรารับมาจากพราหมณ์ซึ่งมักจะมีการนำเทวรูปพระอิศวรหรือพระนารายณ์ออกมาแห่แห่นในวันสำคัญ ชาวพุทธรับรูปแบบการแห่เข้ามาใช้ แต่ปรับให้เข้ากับตำนานทางพุทธศาสนา โดยยกเหตุผลขึ้นอ้างว่า เมื่อครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมเทศนาโปรดพุทธมารดา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์หรือดุสิตเทพพิภพนั้น พระองค์ได้เสด็จกลับมายังมนุษย์โลกทางบันไดแก้วถึงที่ประตูนครสังกัสสะในตอนเช้าตรู่ ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันออกพรรษา พุทธบริษัททั้งหลายทราบข่าวต่างมากอยต้อนรับเสด็จอย่างเนืองแน่น เพื่อจะคอยตักบาตรถวายภัตตาหารบ้าง ดอกไม้รูปเทียนบ้าง อันเป็นที่มาของประเพณีตักบาตรเทโว แต่ทว่าในพุทธประวัติมีนิทานเล่าประกอบเหตุการณ์ตอนนี้ว่า เนื่องจากมีคนมากมายโกลาหล ไม่สามารถเข้าไปถึงพระพุทธองค์ได้ จึงเกิดประเพณีทำขนมชนิดหนึ่งขึ้น ห่อด้วยใบไม้ เรียกขนมต้ม หรือห่อต้ม หรือห่อปัดก็เรียก สำหรับโยนและปาจากระยะห่างเข้าไปถวายได้ ซึ่งความจริงอาจเป็นความสะดวกในการนำพาไปทำบุญ สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน และสะดวกต่อการนำพาไปกินเวลาขณะลากพระ ตลอดจนการขว้างปาเล่นกัน (เรียกชัคต้ม) ดังนั้นขนมต้มจึงถือเป็นขนมหลักที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเทศกาล ดังมีคำกล่าวที่ว่า เข้ายากินตอก ออกยากินต้ม (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2548 : 48 – 50 และ ประทุม ชุมเพ็งพันธ์, 2548 : 220 – 221)

สำหรับประเพณีการลากพระของชาวไทยภาคใต้นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็น การสมมติและการจำลองเหตุการณ์ตามพุทธตำนานที่กล่าวมาข้างต้น มีการอัญเชิญพระพุทธรูปมา ประดิษฐานบนบุษบกหรือชาวไทยภาคใต้เรียก นมพระ (พนมพระ) ซึ่งนมพระจะตั้งอยู่บนรถที่ ทำเป็นรูปเรือหรือเรียกว่า เรือพระ ที่ใช้สำหรับลากไปรอบหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้สักการะ เรือ พระจะมีการตกแต่งอย่างสวยงามเป็นการสะท้อนถึงความสามัคคีและความเอาใจใส่ต่อ พระพุทธศาสนาของคนในสังคม

ขบวนแห่เรือพระจะมีการตีตะโพนซึ่งปัจจุบันปรับเปลี่ยนเป็นกลองยาว นำหน้าขบวนเรือพระ เป็นการตีร้องฆ้องป่าวให้ชาวบ้านทราบว่าขณะนี้เรือพระกำลังจะผ่านมาถึง ชาวบ้านก็จะนำข้าวปลาอาหารมาตักบาตรพระสงฆ์ และจะช่วยกันลากเรือพระไปยังจุดหมาย ตามที่ตกลงกันไว้ บางบ้านจะมีการโยนขนมต้มหรือห่อต้มลงไปในเรือพระ เมื่อเรือพระมาถึงจุดที่ ตกลงกันไว้ ก็จะมีการถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ หลังจากที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารแล้ว ชาวบ้านก็จะร่วมรับประทานอาหารกัน บางพื้นที่จะมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น พื้นที่ที่ลากพระทางน้ำ ก็จะมีการเล่นเพลงเรือ ประवादเรือพระกัน หรืออาจจะมีการประชันเสียงตะโพนกัน มีการเล่นซัด ต้ม การแข่งเรือพระ (คล้ายการชักกะเย่อเพื่อรับเป็นเจ้าภาพในปีถัดไป) หรือมีมหรสพมากมาย

ชาวไทยภาคใต้ถือการทำบุญเป็นเรื่องใหญ่ และที่สำคัญการทำบุญ นอกจากจะเป็นการพบปะญาติพี่น้องแล้ว ยังเป็นที่มาของการละเล่นต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสุข ความพึงพอใจระหว่างกัน

4.3 อาชีพ

การประกอบอาชีพ เป็นกิจกรรมสำคัญในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพใน ที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงรวมถึงการทำมาหากิน การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตตนเอง และครอบครัว

เมื่อพิจารณาลักษณะการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันของชาวไทย ภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะที่พึงพิงทรัพยากรทางธรรมชาติของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะ ของการประกอบอาชีพออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ เกษตรกรรม ประมง และหัตถกรรม

4.3.1 เกษตรกรรม

อาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักของชาวไทยทั่วทุกภูมิภาค เพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่พัฒนามาจากสังคมเร่ร่อน ลำสัตว์ในอดีต เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งแล้วก็มีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ซึ่งสังคมภาคใต้ก็เช่นเดียวกัน มีการพัฒนามาจากการเป็นสังคมเร่ร่อน เก็บหาของป่า ลำสัตว์ เมื่อมีการรวมกลุ่มกันตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งตามพื้นที่ต่าง ๆ ก็เริ่มมีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของอาชีพเกษตรกรรมของชาวไทยภาคใต้และได้จำแนก 2 กลุ่มงาน ได้แก่ การทำนากับการทำสวน ทำไร่

1) การทำนา

ลักษณะพื้นที่ของภาคใต้เป็นที่ราบสูง ที่ราบเชิงเขาและภูเขาหินปูน ประกอบกับการมีทะเลขนานทั้งสองข้าง เป็นผลให้พื้นที่ราบลุ่มสำหรับการทำนาจึงมีน้อยกว่าพื้นที่ภาคอื่นของไทย อาชีพการทำนาจึงปรากฏในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางพื้นที่เท่านั้น เช่น ไซยา นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง ปัตตานี เป็นต้น โดยเฉพาะเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่มีพื้นที่ราบลุ่มกว้างขวางทำให้สามารถผลิตข้าวได้จำนวนมากจนกระทั่ง “สามารถส่งไปขายต่างประเทศอีกด้วย คือ ส่งไปยังชวา ปีนัง สิงคโปร์ มลายู เลียงพลเมืองได้ตลอดแหลมมลายู” (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 61) นอกจากนี้เมืองตรังซึ่งเป็นหนึ่งในเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราช ยังปรากฏชื่อหมู่บ้าน ชื่ออำเภอที่ขึ้นต้นด้วยคำว่านา เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์พื้นที่ดังกล่าวของเมืองตรังมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก เช่น อำเภอนาโยง ตำบลนาพละ ตำบลนาหมื่นศรี ตำบลนาทามเหนือ ตำบลนาทามใต้ ตำบลนาบินหลา ตำบลนาโต๊ะหมิง ฯลฯ จนมีคำกล่าวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของเมืองตรังไว้ว่า “เมืองลุมมีดอน เมืองคอนมีท่า เมืองตรังมีนา สงขลามีป่อ”

2) การทำสวน ทำไร่

ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลอนลูกฟูก จึงทำให้มีการระบายน้ำได้ดีในฤดูน้ำหลาก เหมาะแก่การปลูกพืชไร่และทำสวนมากกว่าการทำนา ประกอบกับการที่มีฝนตกชุกตลอดเกือบทั้งปี ชาวไทยภาคใต้จึงนิยมการทำสวนมากกว่าการทำนา โดยเฉพาะเมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้นำพันธุ์ยางพาราเข้ามาปลูกในเมือง

ตรงและแพร่หลายไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของภาคใต้ ทำให้พื้นที่การเกษตรโดยมากเป็นการทำสวนยางพารา จนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน นอกจากการทำสวนยางพาราแล้วชาวไทยภาคใต้บางพื้นที่ยังมีการทำสวนผลไม้ มีการปลูกผลไม้หลายชนิดรวมกันภายในสวน เรียกว่าสวนสมรม ซึ่งผลไม้แต่ละชนิดจะผลัดเปลี่ยนกันให้ผลผลิตตามฤดูกาล ทำให้ชาวไทยภาคใต้มีผลไม้รับประทานตลอดปี นับเป็นภูมิปัญญาการจัดการระบบผลผลิตทางการเกษตรอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคใต้

4.3.2 อาชีพประมง

ด้วยพื้นที่ภาคใต้ของไทยถูกขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้าน ชาวไทยภาคใต้ที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลทั้งตะวันตกและตะวันออกต้องประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ คือ อาชีพประมง ซึ่งมีทั้งการทำประมงน้ำลึก และประมงชายฝั่ง นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพอย่างหนึ่ง คือ การหาของทะเล ดังที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2548 : 64) กล่าวว่า นอกจากอาชีพประมงแล้ว ชาวเลจะออกจับปลา เต่า ตะพาบ หาดอยมุก กัลปังหา หาชอง แผลกจากทะเลแล้ว เกาะบางแห่งมีเต่าตนุขึ้นมาวางไข่เป็นประจำ จึงมีการเก็บไข่เต่าทั้งเพื่อการบริโภคและจำหน่าย

4.3.3 อาชีพหัตถกรรม

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 200) มีทัศนะว่า “งานหัตถกรรมของภาคใต้ เป็นผลพวงของการรู้จักเอาวัตถุดิบในธรรมชาติแวดล้อมภาคใต้ที่หาได้สะดวกมาใช้ทำสิ่งของเครื่องใช้ไม้สอยอย่างหลากหลาย”

อาชีพหัตถกรรมของชาวไทยภาคใต้ ถือเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นจากความต้องการในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การหาอาหารก็มีการประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ เช่น มีด ขวาน หอก ธนู ไซ สุ่ม ฯลฯ เพื่อใช้ในการล่าสัตว์ จับสัตว์ ตลอดจนไปจนถึงการประดิษฐ์ภาชนะต่าง ๆ สำหรับใช้สอย เช่น ตะกร้า กระบุง กระจาด หมากหรือติมา ฯลฯ ซึ่งวัตถุดิบในการนำมาประดิษฐ์ล้วนแต่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ตามท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การผลิตเสื่อกระจูดจากต้นกระจูด เครื่องจักรสานจากไม้ไผ่ หวาย ย่านลิเภา ดันจาก ดันคล้า และก้านมะพร้าว นอกจากนั้นยังมีการทอเครื่องนุ่งห่มจำพวกผ้าทอขึ้นใช้กันภายในกลุ่มชนจนบางพื้นที่กลายเป็นสินค้าส่งขายไปยังเมืองต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้

ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของอาชีพหัตถกรรมของชาวไทยภาคใต้และได้จำแนกงานหัตถกรรมที่เด่นชัดออกเป็น 2 กลุ่มงาน ได้แก่ การจักสาน การทอผ้า

1) การจักสาน

ชาวไทยภาคใต้นิยมนำวัสดุดิบในการจักสรมาจากทรัพยากรทางธรรมชาติโดยเฉพาะจากพืชมาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์ ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ไผ่ซึ่งขึ้นอยู่ทั่วไปพื้นที่ภาคใต้ ชาวบ้านนิยมนำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น ไซ คันเบ็ด หน้าไม้ สุ่มคักปลา สุ่มไก่ คานหาบ ตลอดจนนำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย นอกจากไม้ไผ่แล้วยังพบพืชชนิดอื่น เช่น กระจูดเป็นพืชที่ขึ้นบริเวณที่ลุ่มน้ำจืด ชาวไทยภาคใต้นิยมนำมาสานเป็นเสื่อ กระจุง ฯลฯ ย่านลิเภาเป็นเถาวัลย์ที่มีความเหนียวชอบขึ้นอยู่ตามที่ลุ่มน้ำจืด ชาวไทยภาคใต้นิยมนำมาสานเป็นเชี่ยนหมาก สมุก ฯลฯ

2) การทอผ้า

การทอผ้าของสตรีชาวไทยภาคใต้นิยมทำเป็นงานอดิเรกหลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรเสร็จสิ้นแล้ว ปรากฏแหล่งทอผ้าที่มีชื่อเสียงมาแต่โบราณ เช่น ผ้าทอบ้านพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ้าทอเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผ้ายกเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ้าทอนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และผ้าจวนตานี จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีรูปแบบการทอเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งลายที่ได้รับความนิยมของทางภาคใต้มากลายหนึ่ง คือ ลายขกดอก

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ที่ขนาบด้วยมหาสมุทรทั้ง 2 ด้าน ประกอบกับลักษณะพื้นที่มีภูเขาสูงเป็นแกนกลาง เป็นที่ราบลอนลูกฟูก ส่งผลต่อการเลือกตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภาคใต้ จะปรากฏชุมชนโบราณไปจนถึงรัฐขนาดใหญ่อย่างนครศรีธรรมราชซึ่งปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีมากมายที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของรัฐดังกล่าว ตลอดถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการดำรงชีพและเพื่อการค้า นอกจากนั้นลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเหมือนกำแพงกั้นมหาสมุทรซึ่งนักเดินเรือจะต้องข้ามผ่านยังกลายมาเป็นตัวแปรสำคัญในการรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาหลอมรวมกับความเชื่อดั้งเดิมของคนในสังคมภาคใต้นักกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ให้ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 3

ลักษณะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะ มุ่งความสะเทือนอารมณ์ของทั้งผู้สร้างและผู้รับสาร และสอดแทรกเรื่องราวของสังคมท้องถิ่น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเพลงกล่อมเด็กเปรียบเสมือนเครื่องบันทึกความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของผู้สร้างที่มีต่อยุคสมัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น นอกจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จะสะท้อนเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการประกอบรูปแบบและเนื้อหาให้ปรากฏในรูปแบบของวรรณกรรม และเห็นถึงชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ของผู้สร้างสรรค์และขับร้องบทเพลงร่วมอยู่ด้วย ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ลักษณะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้และได้นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

1. ฉันทลักษณ์

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นเพลงชาวบ้านที่สร้างขึ้นอย่างเรียบง่าย มีฉันทลักษณ์คล้ายกลอน ไม่เน้นข้อบังคับฉันทลักษณ์ “ลักษณะบังคับมักจะยืดหยุ่นได้มาก” (สุริวงษ์ พงศ์ไพบุลย์, 2524 : 31) แต่จะมุ่งเน้นการสื่อความหมายของบทเพลงเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ด้านฉันทลักษณ์ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 จำนวนวรรคและจำนวนคำในวรรค

จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 1 บท จะมีจำนวน 8 วรรค ภายในวรรคจะมีจำนวนคำที่ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะในวรรคที่ 1 จะมีจำนวนคำมากน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งที่ผู้สร้างนำมากล่าวถึงในบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของเพลงกล่อมเด็กตามจำนวนคำภายในวรรคได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1.1 แบบวรรคละ 4–5 คำ ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	เดินมาสองคน
ชักผ้าปีคนม	สาวพรหมจารี
คนหนึ่งทาแป้ง	คนหนึ่งพัควี
สาวพรหมจารี	อยู่กับพี่ทั้งสองคน

ลูกสาวเหอ	ลูกชาวเร็นกลาง
ได้ผ้าขุนนาง	ไม่รู้แต่งโตก
หยิบถ้วยดั่งผาง	หยิบชามดั่งโปก
ไม่รู้แต่งโตก	ลูกสาวชาวเร็นกลาง

ขึ้นเหนือเหอ	แลเรือเกยหาด
โพลกหลาดักบาตร	น้ำแห้งเห็นทราย
กึ่งกึ่งแมงดา	บินมาพลอยตาย
น้ำแห้งเห็นทราย	พลอยตายด้วยเรือใหญ่

1.1.2 แบบวรรคละ 6–8 คำ ดังตัวอย่าง

ขอเหอขอถาม	คิวโอบโรปงามแม่บัวผุด
ทะเลกว้างใหญ่ใครมันขุด	ภูเขาสูงสุดใครไปพูน
ไหนดว่าราหุมัจจุจันทร์	กลางวันทำไมจึงหายสูญ
ภูเขาสูงสุดใครไปพูน	ทองพูนของน้องใครแต่งตั้ง

รักนุชเหอ	สิ้นสุดพี่รักเจ้าหนักหนา
เหมือนเจ้าอณรรุทักอุษา	เหมือนสิดารักพระรามไม่คลายใจ
พระศรีสุทรทรงศักดิ์รักโนรา	เหมือนส่วนตัวของข้ารักหน้าไย
ทำเพื่อนางเนื้อเย็นจะเห็นใจ	หกใส่ว่าพี่รักคนเอน

บ้านนี้เหอ	เขามิดันหญ่าปล้องต่ำ
พีเดินวังน้องทุกเช้าค่ำ	สักคำหนึ่งเหลยไม่ได้แหลง
เชิญหลบไปเรินเสยเถิดพีบังอร	กินข้าวเสยก่อนให้เป็นแรง
สักคำหนึ่งเหลยไม่ได้แหลง	พีแกล้งมาวังน้อง

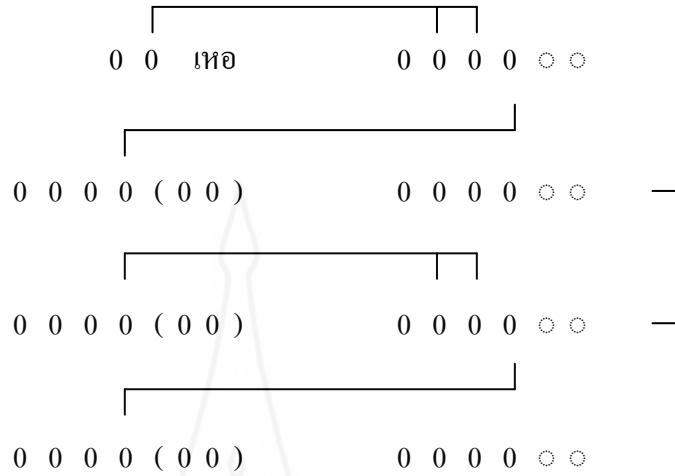
1.2 สัมผัสของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ใช้ฉันทลักษณ์ประเภทกลอน ประเภทเพลงชาวบ้านที่ไม่เคร่งครัดข้อบังคับของฉันทลักษณ์ การส่งสัมผัสและการรับสัมผัสในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จึงไม่เคร่งครัดด้วยเช่นกัน จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการส่งสัมผัสและรับสัมผัส ดังนี้

คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 ที่ไม่ใช่คำว่า “เหอ” สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 2
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคที่ 3
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 4 (บางบทเพลงไม่มีสัมผัสนี้)

คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 สัมผัสระหว่างบทกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 6
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 5 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 6
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 6 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 7
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 7 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 8

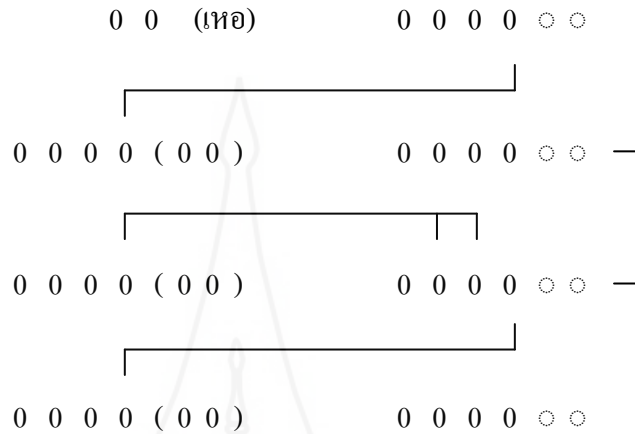
ดังปรากฏในแผนผังชั้นทลักษณ์ ดังนี้

ตัวอย่าง

งามจำเหอ	แม่ปล้ำเลี้ยงเจ้า
ทุกยามคำเช่า	แม่เฝ้าเป็นห่วง
ยามลูกเจ็บไข้	แม่ไม่บายทรวง
แม่เฝ้าเป็นห่วง	เจ้าดวงอุทัยของแม่
น้ำมากเหอ	จมรากสาคร
อีถ้านั้นเป็นเมียกู	ใครอย่ามาขอ
เอาหนามสะอึก	เอาด้ามไ้อ้คลกแขวนคอ
ใครอย่ามาขอ	อีถ้านั้นเป็นเมียกู
เมืองคอนเหอ	มีพระนอนแจ่มหน้า
มีโพธิ์ลังกา	มีพระอุ้มท้อง
มียักษ์เขียวขาว	ถื้อมไม้เท้าทำผยอง
กับทั้งมีกลอง	และฆ้องอยู่เคียงกัน

นอกจากลักษณะบังคับตามข้างต้นแล้ว พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บางเพลงไม่มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรคที่ 1 กับ 2

ตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	เดินมาสองคน
ชักผ้าปีคนม	สาวพรหมจารี
คนหนึ่งทาแป้ง	คนหนึ่งพัควี
สาวพรหมจารี	อยู่กับพี่ทั้งสองคน
เมืองคอนเหอ	มีผ้าลายทองเป็นพับพับ
จัดเป็นสำหรับ	ประดับทองห่างห่าง
จะนุ่งก็ไม่สม	จะห่มก็ไม่ควรพ้อเอาบาง
ประดับทองห่างห่าง	สำหรับขุนนางนุ่ง
นกลุ่มเหอ	หางุ่นดินเทียน
เทียมได้ผ้าเหมียน	นั่งเขียนแต่เล็บ
ผักนึ่งชายเล็กไม่ต้อง	ผักนึ่งชายคลองก็ไม่เก็บ
นั่งเขียนแต่เล็บ	กินของกำนัลผ้า

1.3 การซ้ำความของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การซ้ำความของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ทั้งที่มีการซ้ำความและไม่มีการซ้ำความ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ วันเนาวิ ยูเด็น (2525 : 8) มีความเห็นว่า “ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเพลงชาน้อยก็คือ ส่วนมากหรือเกือบทั้งหมดของวรรคหลังในบาทที่ 2 จะซ้ำความกับวรรคหน้าของบาทที่ 4 ซึ่งเป็นบาทสุดท้ายของบท ทั้งนี้เพราะเพลงชาน้อยใช้สำหรับร้อง จึงซ้ำความให้เห็นหรือกระชับความรู้สึกของทั้งผู้ร้องและผู้ฟังลักษณะที่แตกต่างไปจากนี้ ถึงแม้จะมีอยู่บ้างก็เพียงส่วนน้อย น่าจะเชื่อว่าเป็นเพราะร้อง ๆ ต่อ ๆ กันอาจมีการลบเลือนไป เพราะไม่เข้าใจลักษณะหรือเพื่อต้องการขยายความออกไปอีกก็อาจเป็นได้” ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและแบ่งลักษณะการซ้ำความของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังนี้

1.3.1 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีการซ้ำความระหว่างวรรคที่ 3 กับวรรคที่ 8

ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาเป็นแสง
น้ำเต้าพอทรามแกง	มารดาหวังไว้ไปไหน
หวงไว้นานนาน	อ้ายโมยกลางบ้านมันลักไป
หวงไว้ทำไร	น้ำเจ้าพอทรามแกง
น้ำเซี้ยวเหอ	เซี้ยวมาคลักคลัก
ลูกท่านผู้ดีมีศักดิ์	ผูกรักน้องแล้วถอยหนี
คดข้าวใส่พรกหมา	เรียกพี่ชายมาแต่หัวที
รักน้องไม่ถอยหนี	ลูกท่านผู้ดีมีศักดิ์

1.3.2 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีการซ้ำความระหว่างวรรคที่ 4 กับวรรคที่ 7

ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	พี่ไปบ้านห้วนอนสักเดียว
ไปซื้อสารเหนียว	แทงต้มลากพระ
หัวแตกหัวพัง	พี่ชายไม่ละ
แทงต้มลากพระ	ไม่ละสักวันเดียว

เดือนหกเหอ	คางคกไถนา
อีเขียดดอนกล้า	ปูนาช่วยดำ
หอยข้าวหอยโข่ง	ไก่อั้งย่ำคำ
ปูนาช่วยดำ	คำคำส่งนมลูก

เวแปลเหอ	เวแล้วเวไฉ
กินเหล้าเหมือนไฟ	ใครให้ลูกสาว
พอกินเหล้าแล้ว	พากันโห่ฉาว
ใครให้ลูกสาว	เจ้าบ่าวจีเม่าเหล้า

1.3.3 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีการซ้ำความระหว่างวรรคที่ 3 กับวรรคที่ 8 และ
วรรคที่ 4 กับวรรคที่ 7 ดังตัวอย่าง

ฝนตกเหอ	ตกมาแซะซัง
อนิจจาปลากั้ง	<u>มันหนีจากวังไปอยู่ปลัก</u>
ได้อินเขียดมันร้อง	แม่เนื้อทองหนูกัก
<u>มันหนีแต่วังไปอยู่ปลัก</u>	อนิจจาปลากั้ง

น้ำไหลเหอ	ไหลมาเข้าถ้ำ
ไอ้เถ่าหัวงู	อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว
ไม่ก้มแลดู	ไอ้เถ่าหัวงูมันทำบ่าว
อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว	ไอ้เถ่าหัวงู
ไก่อ๊ะเหอ	ว่ายน้ำดื้อแต่ไปหาเมีย
ขันหมากลอยน้ำเสียว	เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ
กลับมาบอกพี่บอกน้อง	ขอเงินขอทองสองสามแค้น
เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ	ขันหมากลอยน้ำเสียว

1.3.4 เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ไม่มีกรซ้ำความ ดังตัวอย่าง

ลูกสาวเหอ	ลูกชวบ้านห้วนอน
ใช้ให้แกงบอน	ไก่อ๊ะเข้าไก่อ๊ะเที่ยง
ใช้ให้แกงดุก	ดอกทองมันจุกลงทั้งเงียง
ดอกทองหน้าเกลี้ยง	หน้ามันอีเลี้ยงผัว
รักกันเหอ	รักกันคนท่าหลัง
พี่รักน้องจริง	ไม่ใช่ทอดพานให้น้องไต่
เพื่อนเขาทอดไม้แก่น	พี่ชายหัวแหวนทอดพานไม้ไผ่
น้องไม่ถูกใจ	หักลงกลางลำบั้น
ลูกพร้าวเหอ	ลูกพร้าวรอกมันเงาะ
ข้างหญิงเกิดปีเถาะ	ข้างชายเกิดปีขาล
ข้างหญิงยามรู้นึ่ง	ข้างชายชั้นรู้คลาน
ปีเถาะกับปีขาล	นานนานค่อยพบกัน

เห็นได้ว่า จันท์ลักษณะหรือรูปแบบการประพันธ์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ มีลักษณะเป็นเพลงชาวบ้านที่ไม่เน้นข้อบังคับของจันท์ลักษณะมากนัก ด้านจำนวนคำในวรรค พบว่ามีทั้งแบบ 4 – 5 คำ และแบบ 6 – 8 คำ ด้านการส่งและการรับสัมผัสของบทเพลง พบว่ามีกรับและการส่งสัมผัสระหว่างวรรค และการรับและการส่งสัมผัสระหว่างบท ด้านการซ้ำความของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีทั้งการซ้ำความและไม่ซ้ำความ ในส่วนของการซ้ำความ พบว่า มีการซ้ำความของวรรคที่ 3 กับ 8 การซ้ำความของวรรคที่ 4 กับ 7 และในบางบทเพลงพบว่ามีกรับซ้ำความทั้ง 2 รูปแบบข้างต้นรวมอยู่ในเพลงบทเดียวกัน

2. กลวิธีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นวรรณกรรมที่สร้างโดยชาวบ้าน เรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาของบทเพลงจึงเป็นเรื่องราวของชาวบ้านทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะการเลือกใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่าผู้สร้างมีการนำเอาสิ่งของ ความคิด หรือพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องมาเป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นเกี่ยวกับกลวิธีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็ก 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับกลวิธีการขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ กับประเด็นเกี่ยวกับประเภทของสิ่งทีนำมาขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

2.1 กลวิธีการขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

ผู้วิจัย พบว่า การใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีการใช้คำขึ้นต้นบทเพลงอยู่ 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การใช้คำขึ้นต้นบทเพลงที่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว

การใช้คำขึ้นต้นบทเพลงที่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว เป็นการเลือกใช้คำมาขึ้นต้นเพื่อที่จะชี้ให้เห็นภาพกว้าง ๆ ของเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะกล่าวถึง อาจจะอยู่ในลักษณะของการใช้คำที่แสดงความรู้สึก กิริยาอาการ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมากล่าวนำเรื่อง นอกจากนั้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บางเพลง

อาจจะใช้สัญลักษณ์ในการสื่อถึงเรื่องราวที่จะกล่าวถึง จากการศึกษาคำเพลงกล่อมเด็กภาคใต้พบว่า มีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว ดังตัวอย่าง

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวเรินกลาง ¹
ได้ฝัวขุนนาง	ไม่รู้แต่งโตก ²
หีบด้วยดั่งผาง	หีบขามดั่งโปก
ไม่รู้แต่งโตก	ลูกสาวชาวเรินกลาง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำขึ้นต้นว่า “ลูกสาวเหอ” เป็นการกล่าวถึงการใช้ชีวิตของ “ลูกสาวชาวเรินกลาง” ที่ได้แต่งงานกับ “ขุนนาง” หรือข้าราชการ ผู้ส่งสารได้ชี้ให้เห็นว่าลูกสาวชาวเรินกลางผู้นี้ไม่รู้จักการบ้านการเรือน

พี่ชายเหอ	พี่ชาย
น้องแก่เหมือนจะตาย	พี่ชายเพิ่งเริ่มจะมาขอ
บอกย่น ³ น้องยังไม่ทันสร้าง	ฝ้าขาวบีก ⁴ ทางน้องไม่ทันทอ
พี่ชายเพิ่งเริ่มมาขอ	ขอน้องเมื่อกายแก่

“พี่ชายเหอ” เป็นการขึ้นต้นบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ผู้ส่งสารต้องการจะกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่า พี่ชายเพิ่งคิดที่จะมา “ขอน้องเมื่อกายแก่”

¹ ชาวเรินกลาง หมายถึง บ้านกลาง

² แต่งโตก หมายถึง จัดสำรับอาหาร จัดโต๊ะอาหาร

³ บอกย่น หมายถึง กระทบคำหมาก

⁴ ฝ้าขาวบีกทาง หมายถึง ฝ้าขาวนำทางศพ

บ้านนี้ ^๕ เหอ	เขารู้เขาถือว่าสาวมาก
สาวครกสาวสาก	สาวเชือกสาวปอ
สาวโห้ ^๖ สาวฝ้าย	สาวไม่รู้ ^๖ ทอ
สาวเชือกสาวปอ	สาวไม่รู้ทอโห้

กลวิธีการขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารให้คำว่า “บ้านนี้เหอ” เพื่อต้องการที่จะกล่าวถึงผู้หญิงที่อยู่ในชุมชนของตนเองว่าบางคนมีความสามารถและบางคนก็ไม่สามารถโดยเฉพาะ “สาวไม่รู้ทอโห้” หรือผู้หญิงที่ไม่มีความสามารถในการทอผ้า

ไปตรง ^๗ เหอ	น้องสั่งสักสิ่งพ่อหัวฟ้า
ซื้อจก ^๗ ให้น้องเราสักหน้า ^๘	ซื้อร่มผ้าให้น้องเราสักคัน
ยังสิ่งหนึ่งเหลือ ^๙ พ่อใจดี	ซื้อหวีให้น้องสักสองอัน
ซื้อร่มผ้าสั้นสักคัน	ไว้กันเวลาฝน

“ไปตรงเหอ” เป็นกลวิธีการขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะบอกให้ผู้รับสารทราบถึงความต้องการของฝ่ายหญิงที่คาดหวังให้ฝ่ายชายที่จะเดินทาง “ไปตรง” ได้ทราบถึงสิ่งของที่ตนเองต้องการ

^๕ โห้ หมายถึง หูกทอผ้า

^๖ รู้ หมายถึง รู้

^๗ จก หมายถึง กระจก

^๘ หน้า หมายถึง บาน เป็นลักษณะนามของกระจก

^๙ เหลือ หมายถึง อีก

นางโนรา ¹⁰ เหอ	นางโนรา
อาบน้ำในสระ	เจ็ดคนพี่น้อง
นายพรานแลเห็น	ทำบ่วงไปคล้อง
เจ็ดคนพี่น้อง	คล้องเอาคนสุดท้องเพื่อน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำว่า “นางโนราเหอ” เป็นคำขึ้นต้น เพื่อต้องการที่จะสื่อให้เห็นถึงนางมโนราห์ทั้งเจ็ดคนที่กำลังเล่นน้ำในสระอโนดาต แล้วก็ถูกพรานบุญคล้อง “คนสุดท้อง” หรือนางมโนราห์ด้วยบ่วงนาคบาทเพื่อนำไปถวายพระสุชน

2.1.2 การใช้คำขึ้นต้นที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง

กลวิธีการเลือกใช้คำขึ้นต้นลักษณะนี้ก็เพื่อต้องการให้สัมผัสกับเนื้อความของวรรคที่ตามมาเท่านั้น การใช้คำขึ้นต้นลักษณะนี้ผู้ส่งสารจะเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัวหรือสิ่งที่คิดขึ้นได้ในขณะนั้นมาเป็นคำขึ้นต้น จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้พบว่า มีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำขึ้นต้น ดังตัวอย่าง

ต้นจี่เหล็กเหอ	ต้นจี่เหล็ก
คนแก่ทำเด็ก	ลงโรงสองหน
ครั้งหนึ่งถือสอบหมาก	อีกครั้งหนึ่งถือบอখন
ลงโรงสองหน	คนเฒ่ามันทำเด็ก

การเลือกใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “ต้นจี่เหล็ก” ในวรรคที่ 2 เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า “เด็ก” ในวรรคที่ 3

¹⁰ นางโนรา หมายถึง นางมโนราห์

ต้นผักกาดเหอ	ต้นผักกาด
อิหญิงสามารถ	เที่ยวขนาดตามชาย
ชายอยู่ในกุฏิ	หญิงหอมมันยุตเอาจนได้
นาไปหาชาย	ไม่อายแก่ช่าวบ้าน

การเลือกใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำ
ว่า “ต้นผักกาด” ในวรรคที่ 2 เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า “สามารถ” ในวรรคที่ 3

ย่าหมู ¹¹ เหอ	ลูกย่าหมู
ผิวไปทางนู้ ¹²	เมียข้างหลังเล่นซู้
เล่นปกและเล่นปัก	อย่าให้ผิวหลัก ¹³ และผิวรู้
เมียข้างหลังเล่นซู้	เขารู้ทั้งเมืองนี้

การเลือกใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำ
ว่า “ลูกย่าหมู” ในวรรคที่ 2 เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า “นู้” ในวรรคที่ 3

ต้นหงอนไก่เหอ	ต้นหงอนไก่
ดอกทองพืงมาใหม่	แย่งเอาผิวเขา
ครึ่งเขาร้องคำ	ทำดาเพราเพรา
แย่งเอาผิวเขา	หน้าลื่นเหมือนทางหลวง

การเลือกใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำ
ว่า “ต้นหงอนไก่” ในวรรคที่ 2 เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า “ใหม่” ในวรรคที่ 3

¹¹ ย่าหมู หมายถึง ผลฝรั่ง

¹² ทางนู้ หมายถึง ทางโน้น

¹³ หลัก หมายถึง จับได้ จับติด

งูสายพานเหอ	ยาน ¹⁴ ขึ้นรั้วคอก
อ่านแต่นั้นหัวหงอก	อวดตัวอี่เลี้ยง ¹⁵ เมียสาว
แลเหอแลคูด	อ้ายแต่าหัวงูมันทำบ่าว
อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว	ทำบ่าวไม่คิดหงอก

การเลือกใช้คำขึ้นต้นในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “งูสายพาน” ในวรรคที่ 1 เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า “ยาน” ในวรรคที่ 2

2.1.3 การใช้คำว่า คือน้องเหอ หรือ น้องนอนเหอ เป็นคำขึ้นต้น

การใช้คำว่า “คือน้องเหอ” หรือ “น้องนอนเหอ” เป็นคำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า การใช้คำขึ้นต้นในลักษณะนี้เพื่อต้องการให้เป็นคำนำของวรรคต่อไปที่จะกล่าวถึง จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้พบว่า มีการใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ใช้คำว่า “คือน้อง” หรือ “คือน้องเหอ” ดังตัวอย่าง

คือน้องเหอ	คือพรวัวทางโคน
หญิงนี้ใจโจร	เล่นซู้สองฝ้าย
ซู้ใหม่ซู้เก่า	ซู้หอมมันแทงกันตาย
เล่นซู้สองฝ้าย	ยอน ¹⁶ ให้ชายแทงกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “คือน้องเหอ” เพื่อเป็นการนำเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง คือ “หญิงใจโจร” ที่ “เล่นซู้สองฝ้าย” หรือกล่าวถึงผู้หญิงที่มีซู้

¹⁴ ยาน หมายถึง เลี้ยง

¹⁵ อี่เลี้ยง หมายถึง จะเลี้ยง

¹⁶ ยอน หมายถึง ชู

คือน้องเหอ	คือพี่สาวทางลึก
บ่าวบ่าวถึกถึก	ไม่นึกขอเมีย
ได้เฟื่องได้หลัง ¹⁷	เอาไปเล่นไฟเสีย
ไม่นึกขอเมีย	บ่าวบ่าวเท่าควายถึก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “คือน้องเหอ” เพื่อเป็นการนำเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง คือ “บ่าวบ่าวถึกถึก” ที่ “ไม่นึกขอเมีย” หรือกล่าวถึงผู้ชายวัยหนุ่มฉกรรจ์ที่ทำงานหาเงินและถึงเวลาที่ควรจะมีครอบครัวแต่ยัง “ไม่นึกขอเมีย”

คือน้องเหอ	คือดอกดาวเรือง
หมดสิ้นคนทั้งเมือง	มาเจอกับพ่อแม่
สาวสาวและหนุ่มหนุ่ม	เปรียบเหมือนพุ่มดอกไม้
มาเจอกับพ่อแม่	ไม่อายเพื่อนคราวเดียวกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “คือน้องเหอ” เพื่อเป็นการนำเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง คือ “ดอกดาวเรือง” ซึ่งเปรียบได้กับผู้หญิง ที่ “มาเจอกับพ่อแม่” โดย “ไม่อายเพื่อนคราวเดียวกัน”

น้องนอนเหอ	นอนให้หลับหลับ
พ่อไปซัดตาทัพ	อยู่ที่เมืองตานี ¹⁸
จงมิโซคมิชัย	พ่อไปจิงได้ดี
ไปทัพเมืองตานี	สิบปีพ่อแม่

¹⁷ ได้เฟื่องได้หลัง หมายถึง ได้เงินได้ทอง

¹⁸ เมืองตานี หมายถึง เมืองปัตตานี

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “คือน้องเหอ” เพื่อเป็นการนำเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง คือ การบอกกล่าวให้น้อง “นอนให้หลับหลับ” ต่อจากนั้นก็กล่าวพรรณนาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ การไปทำสงคราม “อยู่ที่เมืองดาหนี่”

น้องนอนเหอ	เดินมาสองคน
ซักผ้าปัดนม	สาวพรหมจารี
คนหนึ่งทาแป้ง	คนหนึ่งพัควี
สาวพรหมจารี	อยู่กับพี่ทั้งสองคน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “คือน้องเหอ” เพื่อเป็นการนำเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง คือ การกล่าวถึงผู้หญิงพรหมจารีสองคนที่มาพร้อมกัน

2.2 ประเภทของสิ่งนำมาขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

สืบเนื่องจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียะหรือความเพลิดเพลินของคนในท้องถิ่นภาคใต้ ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงเป็นสิ่งใกล้ตัวที่ผู้ส่งสารหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง อาจจะเป็นสิ่งของใกล้ตัวผู้สร้าง สิ่งที่ถูกพันใกล้ชิดกับผู้สร้าง จากการศึกษาพบว่า มีการใช้สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังนี้

2.2.1 การใช้ชื่อพืชเป็นคำขึ้นต้น

ผู้ส่งสารมีการเลือกใช้พืชชนิดต่าง ๆ ที่เป็นพืชประจำถิ่นหรือพืชที่ขึ้นอยู่ตามท้องถิ่นภาคใต้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้พบว่า มีการใช้พืชเป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

จี๋หมื่น ¹⁹ เหอ	คราบจี๋หมื่นหมื่น ²⁰ กลิ่น
เพื่อนเขาได้เมียสิ้น	ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด
ได้ยิว ²¹ ยิวก็พา	ได้หมาหมาพาไปกอด
ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด	นอนกอดฟากเริน ²² เปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ใช้คำว่า “จี๋หมื่น” หรือขมื่น ซึ่งเป็นผักสวนครัวและพืชสมุนไพรประจำถิ่นได้ มาเป็นคำขึ้นต้น ขมื่นเป็นพืชที่ชาวภาคใต้ใช้ในการปรุงอาหารคาวต่าง ๆ เช่น แกงเหลืองหรือแกงส้ม แกงกะทิต่าง ๆ หรือใช้ทำยาเพื่อรักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ขมื่นจึงเป็นผักสวนครัวและพืชสมุนไพรใกล้ตัวชาวภาคใต้ นอกจากขมื่นจะใช้ในการประกอบอาหารและรักษาโรคแล้ว ขมื่นยังใช้นำมาเป็นเครื่องประพินผิวกายของชาวภาคใต้ในสมัยโบราณให้มีผิวกายสีเหลืองทองสวยงาม และยังใช้สำหรับทาศีรษะของผู้ที่กำลังจะบวชเป็นพระภิกษุ หลังจากที่ปลงผมแล้ว เพลงบทนี้จึงกล่าวถึงผู้ชายที่บวชเป็นพระภิกษุและลาสิกขาบวชมาแล้ว และยังไม่ยอมที่จะแต่งงานมีครอบครัวตามวิถีปฏิบัติของชาวภาคใต้ในอดีต ได้แต่สำมะเลเทเมาไปเรื่อยเปื่อย

ต้นพร้าวเหอ	ต้นพร้าวทางบิต
แก้คิดสับคิด	ต้น ²³ เหอมาคิดกับสีกา
สีกาพาว ²⁴ ของต้นไป	ต้นพาไป ²⁵ สีกามา
ต้นเหอมาคิดกับสีกา	ทำให้หัวดวง ²⁶

¹⁹ จี๋หมื่น หมายถึง ขมื่น

²⁰ หมื่น หมายถึง มีกลิ่นเหม็น

²¹ ยิว หมายถึง เหี้ยยว

²² ฟากเริน หมายถึง ฝาเรือน ผนังบ้าน

²³ ต้น หมายถึง ชีต้น คำเรียกหรือคำนำหน้าพระภิกษุสงฆ์

²⁴ ว หมายถึง จีวร

²⁵ ไป หมายถึง สไป

²⁶ ดวง หมายถึง ผุผอง

“ต้นพร้าว” หรือต้นมะพร้าว เป็นพืชที่พบเห็นได้โดยทั่วไปของภาคใต้ ชาวภาคใต้ใช้ประโยชน์จากต้นมะพร้าวเกือบทุกส่วน เช่น ใช้ใบมุงหลังคา ทำไม้กวาดก้านมะพร้าว ห่อขนมจาก ให้ก้านมะพร้าวทำไม้กีดสำหรับกีดของที่ห่อด้วยใบตอง ผลมะพร้าวหรือลูกมะพร้าวใช้ในการบริโภค น้ำมะพร้าวใช้ดื่มกินและประกอบพิธีกรรมล้างหน้าศพ เนื้อมะพร้าวนำมาคั้นเป็นน้ำกะทิทำอาหารคาวหวาน และแปรรูปต่าง ๆ ลำต้นของต้นมะพร้าวใช้ทำเครื่องเรือน เสาเรือน เป็นต้น เห็นได้ว่า ชาวภาคใต้ใช้ประโยชน์จากต้นมะพร้าวแทบจะทุกส่วน ต้นมะพร้าวจึงมีความสัมพันธ์กับระบบการดำเนินชีวิตของชาวไทยภาคใต้เป็นอย่างมาก โดยปกติต้นมะพร้าวจะมีทางมะพร้าวในลักษณะตรงตามธรรมชาติ แต่ในเพลงบทนี้ “ต้นพร้าวทางบิด” หรือต้นมะพร้าวที่มีทางมะพร้าวบิดนั้น สื่อถึงความผิดปกติวิถีที่ควรจะเป็น กล่าวคือ “ต้น” หรือพระภิกษุสงฆ์ “มาคิดกับสึกา” หรือมีใจฉันชูสาวกับผู้หญิงซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและผิดพระวินัยสงฆ์อย่างร้ายแรง

ดอกแคเหอ	แลแลจะกลายเป็นดอกกันเกรา ²⁷
สัญญาติว่าผิวเขา	ตัวเราไม่ปรารถนา
กลับบ้านก่อนเกิดพ่อควา	หย่าเมียเสียให้ขาดก่อนต่อมา
ตัวเราไม่ปรารถนา	สักเมื่อดงเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ใช้ “ดอกแค” เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง ดอกแคเป็นดอกไม้ที่มีลักษณะสีขาว และเป็นพืชผักสวนครัวที่ชาวภาคใต้นิยมปลูกไว้รับประทาน โดยสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปตามบ้านเรือนของชาวภาคใต้ ผู้ส่งสารหยิบยกเอาดอกแคซึ่งเป็นดอกไม้ที่นอกจากจะมีความสวยงามแล้วยังสามารถนำมาปรุงอาหารได้มาเปรียบเทียบกับ “ดอกกันเกรา” หรือดอกกันเกรา ซึ่งเป็นดอกไม้ที่ให้ความสวยงามเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผู้รับสารเห็นถึงคุณค่าที่ลดลงของดอกไม้ที่เปรียบได้กับผู้หญิง

²⁷ ดอกกันเกรา หมายถึง ดอกกันเกรา

ดอกหญ้าเหอ	ดอกหญ้าจี๋เต๋ย ²⁸
ยังปิดยังไม่เผย	เหยเหยมันลามตามติด
ได้ผ้าของเขา	กอดนอนไม่หนี ²⁹
เหยเหยมันลามตามติด	ไม่หนีดักกินเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้ “ดอกหญ้า” มาเป็นคำขึ้นต้นของบทเพลง โดยมีการขยายความชนิดของดอกหญ้าว่าเป็น “ดอกหญ้าจี๋เต๋ย” หรือหญ้าเจ้าชู้ ที่มีเมล็ดสีเขียว และมีความเหนียวเกาะติดร่างกายและเสื้อผ้า ก่อให้เกิดความรำคาญเป็นอย่างมาก ผู้ส่งสารเจตนาที่จะใช้ “หญ้าจี๋เต๋ย” ซึ่งเป็นวัชพืชมาขึ้นต้นบทเพลงเพื่อให้ผู้รับสารเห็นถึงความรำคาญใจที่ผู้ส่งสารมีต่อปรากฏการณ์ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

ต้นมะละซ้อน ³⁰ เหอ	ต้นมะละซ้อน
อีหญิงสอนวอน	ลอดช่องสองหน
งามจนอัปรีช	อีหญิงกาสน
ลอดช่องสองหน	ให้เพื่อนย่ำยีเล่น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ใช้คำขึ้นต้น คือ “ต้นมะละซ้อน” หรือต้นมะลิซ้อน เป็นต้นไม้ที่ชาวภาคใต้นิยมปลูกกันทั่วไป เนื่องจากเป็นดอกไม้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ทั้งนำไปถวายพระ นำไปแช่น้ำเพื่อให้เกิดกลิ่นหอมชื่นใจหรือนำน้ำแช่ดอกมะลิไปปรุงอาหารหวาน เป็นต้น ดอกมะลิจึงถือเป็นพืชอีกชนิดที่ผูกพันกับชาวภาคใต้ ซึ่งผู้ส่งสารได้เลือกมาใช้เป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้

²⁸ หญ้าจี๋เต๋ย หมายถึง หญ้าเจ้าชู้

²⁹ หนี หมายถึง สนิท

³⁰ ต้นมะละซ้อน หมายถึง ต้นมะลิซ้อน

2.2.2 การใช้ชื่อสัตว์เป็นคำขึ้นต้น

นอกจากพืชจะเป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารนำมาใช้เป็นคำขึ้นต้น เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังมีการใช้สัตว์ในการขึ้นต้นบทเพลงอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กพบว่าสัตว์ที่ผู้ส่งสารนำมากล่าวถึงนั้น ล้วนแต่เป็นสัตว์ที่ผูกพันกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันแทบทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง

ไก่แจ้เหอ	ว่ายนํ้าต้อเต้ ³¹ ไปหาเมีย
ขันหมากลอยนํ้าเสียว	เอาไหร ³² ขอเมียละไก่แจ้
กลับมาบอกพี่บอกน้อง	ขอเงินขอทองสองสามแคว ³³
เอาไหรขอเมียละไก่แจ้	ขันหมากลอยนํ้าเสียว

“ไก่แจ้” เป็นสัตว์เลี้ยงที่พบเห็นได้ทั่วไปแทบจะทุกครัวเรือน โดยมากไก่แจ้จะเลี้ยงไว้เป็นสัตว์สวยงามมากกว่าที่จะนิยมนำไปบริโภค ดังนั้นผู้ส่งสารจึงเลือกใช้คำว่าไก่แจ้เป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กบทนี้

ไก่เถื่อนเหอ	ขันเทือน ³⁴ ทั้งบ้าน
ลูกสาวจี้คร้าน ³⁵	นอนให้แม่ปลุก
ฉวยได้ค้ำขวาน	แยงวาน ³⁶ คั้งพลุก
นอนให้แม่ปลุก	ลูกสาวจี้คร้านการ

³¹ ต้อเต้ หมายถึง เตาะเตะ เปาะเปะ

³² เอาไหร หมายถึง เอาอะไร

³³ แคว หมายถึง สะพาย ข่าม ลูก

³⁴ ขันเทือน หมายถึง ขันเสียดังลั่น

³⁵ จี้คร้าน หมายถึง จี้เกียด

³⁶ แยงวาน หมายถึง ทิ่มกัน แทะกัน

การใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้ “ไก่เถื่อน” หรือไก่ป่าเป็นคำขึ้นต้นบทเพลง สืบเนื่องมาจากความใกล้ชิดกับธรรมชาติ การสร้างบ้านเรือนในชนบทตามชายป่า ชาวภาคใต้จึงพบเห็นสัตว์ป่าต่าง ๆ และก็ได้นำมาใช้เป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้

นกเขาเหอ	เกาะราวไม้พุก
พ่อแม่อยู่หูก	พาลูกไปท่อม ³⁷ ไว้บนวัง
ฝนตกฟ้าร้อง	ไม่เห็นหน้าน้องทองร้อยซัง
พาลูกไปท่อมไว้บนวัง	นั่งกินแต่น้ำตา

“นกเขา” ถือเป็นสัตว์ประจำถิ่นของภาคใต้ และเป็นนกที่ชาวภาคใต้นิยมเลี้ยงไว้เพื่อฟังความไพเราะของเสียงนกขันหรือเพื่อไว้แข่งขันประชันเสียงนกเขาขัน ดังเห็นได้ชัดในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ด้วยเหตุนี้ผู้ส่งสารจึงได้เลือกใช้นกเขาเป็นคำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

งูสายพานเหอ	ยาน ³⁸ ขึ้นรั้วคอก
อ้ายเต่านันหัวหงอก	อวดตัวอี่เลี้ยง ³⁹ เมียสาว
แลเหอแลดู	อ้ายเต่าหัวงูมันทำบ่าว
อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว	ทำบ่าวไม่คิดหงอก

การขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้ “งูสายพาน” ซึ่งเป็นงูมีพิษชนิดหนึ่งที่พบได้โดยทั่วไปในพื้นที่ชายป่า งูเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งไม่ดีซึ่งเพลงกล่อมเด็กบทนี้ก็มีเนื้อหาในเชิงบริภาษหรือกล่าวคำหยาบผู้ชายที่สูงวัยแต่มีความต้องการจะมีภรรยาที่มีอายุอ่อนกว่ามาก ผู้ส่งสารจึงเลือกใช้งูขึ้นมาเป็นคำขึ้นต้นเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาของบทเพลง

³⁷ ท่อม หมายถึง ทิ้ง ละทิ้ง

³⁸ ยาน หมายถึง โหน ในที่นี้หมายถึง เลื้อย

³⁹ อี่เลี้ยง หมายถึง จะเลี้ยง จะดูแล

แม่ไก่เหอ	ไซที่ชายรั้ว
ร้องเรียกแม่ไผ่	อีหล่อน ⁴⁰ เสี่ยเคย
ละดั่งทอยดั่ง	ทีนี้อีได้กับลูกเขย
อีหล่อนเสี่ยเคย	ลูกเขยเพิ่งมาใหม่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้ “แม่ไก่” เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง เห็นได้จากการใช้ชีวิตในภาคใต้มักนิยมเลี้ยงไก่บ้านไว้เก็บไข่และกินเนื้อไก่ นอกจากนี้ ไก่ยังสามารถป้องกันสัตว์เลื้อยคลานขนาดเล็ก เช่น ตะเข็บ ตะขาบ หรืองู ไม่ให้เข้ามากัดคนได้ ไก่จึงมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนภาคใต้และคนไทยทั่วไป ผู้ส่งสารจึงเลือกใช้ไก่เป็นคำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้

2.2.3 การใช้คำเรียกบุคคลหรือเครือญาติเป็นคำขึ้นต้น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้คำเรียกบุคคลเป็นคำขึ้นต้นของบทเพลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในชุมชน จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้คำขึ้นต้นที่ใช้คำเรียกบุคคล ดังตัวอย่าง

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวเรนออก ⁴¹
ห่มผ้าผูกดอก	ลงมาพายเรือแข่ง
น้ำฉืดฉุดใส่หน้า	ใส่ดาร้อนแรง
ลงพายเรือแข่ง	แข่งเล่นในเลหลวง ⁴²

“ลูกสาว” เป็นคำเรียกหญิงสาวที่มีอายุน้อยกว่าผู้เรียกของชาวภาคใต้ ในลักษณะของความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเมตตาที่ผู้ใหญ่มิต่อเด็ก เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “ลูกสาว” แสดงถึงความเอ็นดูต่อผู้ที่ได้รับการกล่าวถึงที่มาร่วมกันแข่งขันเรือพายใน “เลหลวง” หรือทะเลสาบสงขลา

⁴⁰ อีหล่อน หมายถึง คนที่ชื่อหล่อน

⁴¹ เรนออก หมายถึง บ้านทางทิศตะวันออก

⁴² เลหลวง หมายถึง ทะเลหลวง ในที่นี้หมายถึง ทะเลสาบสงขลา

พี่ชายเหอ	อย่ารักน้องให้ว่องให้ไว
ค่อยรักค่อยไป	เหมือนไฟมุ่นแกลบ
ถ้าพี่ชายรักน้อง	อย่าพาเพื่อนสองเข้ามาแอบ
เหมือนไฟมุ่นแกลบ	ค่อยกินค่อยลามไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “พี่ชาย” เป็นคำขึ้นต้นของบทเพลง “พี่ชาย” เป็นคำเรียกผู้ชายที่อายุมากกว่าผู้ส่งสาร เป็นคำที่เรียกขานด้วยความเคารพนับถือต่อผู้ที่ถูกกล่าวถึงให้รักกันแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่าด่วนตัดสินใจในเรื่องความรักเร็วจนเกินไป

นางแม่เหอ	ใช้ให้ลูกไปเก็บผัก
ลูกไม่รู้จัก	ไปเก็บผักทะ ⁴³ รังทั้งไก่อ ⁴⁴
มาเรือนเถิดลูก	แม่จะเหมียนกับไม้หวายใหญ่
ไปเก็บผักทะรังทั้งไก่อ	โสะ ⁴⁵ หัวให้มึงลงลูก

“นางแม่” เป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “นางแม่” เพื่อต้องการที่จะสื่อให้เห็นถึงบทบาทของแม่ ผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ลูกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ผู้เป็นแม่จะต้องมีหน้าที่คอยสอน ชี้นำให้ลูกอยู่ในครรลองของสังคม

อีเถ้านั้น ⁴⁶ เหอ	ว่าอีเถ้านั้น
หมั้นมาด้วยกัน	เดินมาหยมหยาม ⁴⁷
หน้าตาดีดี	หีเท่าปากชาม
เดินมาหยมหยาม	หีเท่าปากชามใหญ่

⁴³ ทะ หมายถึง ปะทะ พบเจอ

⁴⁴ รังทั้งไก่อ หมายถึง ต้นรังทั้งไก่อ เมื่อสัมผัสกับใบแล้วจะทำให้เกิดอาการคัน

⁴⁵ โสะ หมายถึง สุข

⁴⁶ อีเถ้านั้น หมายถึง แม่หญิงคนนั้น นางคนนั้น เป็นคำเรียกชื่อผู้หญิงเชิงตำหนิ

⁴⁷ หยมหยาม หมายถึง ยุ่มย่ำ รุ่มร่าม ไม่เรียบร้อย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้เลือกใช้คำว่า “อีถ่านัน” เพื่อต้องการกล่าวถึงผู้หญิงที่ตนต้องการจะตำหนิ ว่ามีหน้าตาดี แต่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่ “เดินมาหุยมหยาม” หรือเดินมาด้วยกิริยาอาการเร่ร่อน ไม่สำรวม

กิมอิน ⁴⁸ เหอ	กิมอิน
เพื่อนเขาได้เมียกันจนสิ้น	ยังแต่กิมอินหัวแหวน
ใครเลย ⁴⁹ อีเข้ามาเอาได้	เมื่อ ⁵⁰ แม่แกปากร้ายเหมือนกับแตน
ยังแต่กิมอินหัวแหวน	นอนกอดฟากเรนเปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้ชื่อของบุคคล คือ “กิมอิน” เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง เพื่อต้องการจะกล่าวถึงสาเหตุที่ “กิมอิน” ต้องครองโสดหรือไม่ได้แต่งงานเมื่อถึงวัยที่สมควรจะออกเรือน เพราะ “แม่แกปากร้ายเหมือนกับแตน” หรือแม่ของนายกิมอินเป็นผู้ที่ชอบตำ ชอบตำหนิผู้อื่น จึงไม่มีผู้หญิงคนไหนที่สามารถทนความปากร้ายได้

2.2.4 การใช้คำแสดงการกระทำเป็นคำขึ้นต้น

การใช้คำแสดงการกระทำเป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยมากจะเป็นกิริยาอาการการกระทำที่ปฏิบัติอยู่ในกิจวัตรประจำวันของผู้สร้าง จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้คำแสดงการกระทำเป็นคำขึ้นต้น ดังตัวอย่าง

ปลุกเรนเหอ	ปลุกไว้ทำไร ⁵¹ ไม่ใส่ผา
มุงแต่หลังคา	อยู่ได้เมื่อใด
นอกชานไม้หมาก	ฟากเรนไม้ไผ่
อยู่ได้เมื่อใด	ไม้ไผ่ริมทางเดิน

⁴⁸ กิมอิน หมายถึง ชื่อคน

⁴⁹ เหลย หมายถึง อีก

⁵⁰ เมื่อ หมายถึง เมื่อ

⁵¹ ทำไร หมายถึง ทำไม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้การขึ้นต้นบทเพลงด้วยคำที่แสดง การกระทำ คือ “ปลูกเริน” หรือการสร้างบ้าน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคม ทุกชนชาติ การสร้าง บ้านเรือนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารเลือกใช้ในการขึ้นต้นบทเพลงกล่อมภาคใต้ เพื่อต้องการเปรียบเทียบ และกล่าวถึงการเริ่มต้นของสิ่งใหม่ในชีวิต โดยผู้ขับร้องกล่าวถึงการปลูกบ้านที่ “ปลูกไว้ทำไม ไม่ไผ่” สื่อถึงการเริ่มต้นลงมือทำในสิ่งหนึ่งสิ่งใดแต่ก็ไม่สามารถทำให้สำเร็จสมบูรณ์ได้ เช่นเดียวกับการปลูกบ้าน มุงหลังคา แต่ไม่มีฝาผนัง บ้านที่สร้างจึงไม่สามารถอยู่อาศัยได้

เข้าไปในสวนเหอ	หน้าแหลม ⁵² แจ่มนวลเหมือนสันทัด
เข้าไปชมผักหม ⁵³ หัด	แตกกิ่งใบลัดฟุ้งผลัดใบ
เข้าไปชมผักชีล้อม	ลูกเขือ ⁵⁴ หัวหอมงามสุกใส
ผักกาดลาดใบ	บานอยู่ในสวน

กวีตัวประจำวันอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้คือ “เข้าไปในสวน” ซึ่งอุดมไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบอาหารเพื่อรับประทานในครัวเรือน ผู้ส่งสารเลือกใช้คำขึ้นต้นบทเพลงโดยการแสดงกิริยาอาการ เพื่อต้องการนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงที่ ต้องการจะกล่าวถึง

ตากข้าวเหอ	ตากไว้บนควน ⁵⁵
ไก่แจ้หน้านวล	ชานเพื่อนลงกิน
ตัวหนึ่งถูกไม้ค้อน	ตัวหนึ่งมันย้อนกับก้อนดิน
ชานเพื่อนลงกิน	สองตัวอีลายตอก

⁵² หน้าแหลม หมายถึง หน้าแหลม

⁵³ ผักหม หมายถึง ผักขม

⁵⁴ ลูกเขือ หมายถึง ลูกมะเขือ

⁵⁵ ควน หมายถึง เนินเขา ที่สูง

การเลือกใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้คำว่า “ตากข้าว” ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งการดำเนินชีวิตประจำวัน มนุษย์ทุกคนจะต้องพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในเพลงบทนี้ “ไก่อ๊เจ้าหน้าवल ชวนเพื่อนลงกิน” เป็นปัญหาหนึ่งที่ผู้ขับร้องพบเจอ ไก่อ๊เจ้าเป็นการเปรียบเทียบถึง ผู้ชายรูปงามและมีความเข้าสู่ การที่ไก่อ๊เจ้าชวนเพื่อนลงกิน หมายถึง กลุ่มผู้ชายชวนกันมาเที่ยวพาราตีผู้หญิงของบ้านนั้น แต่ท้ายที่สุดก็ถูกฝ่ายหญิงตำหนิไป

ทอโหก ⁵⁶ เหอ	ทอด้วยฟิมสามสิบเส ⁵⁷
น้ำไหลนองใต้เก ⁵⁸	ทอเป็นลายลูกหวาย
ฝืนหนึ่งจะทอนุ่ง	ฝืนหนึ่งจะทอขาย
ทอเป็นลายลูกหวาย	ขายเจ้าไม่พอกัน

การทอผ้าหรือ “ทอโหก” เป็นกิจวัตรประจำวันของหญิงชาวบ้านแทบจะทุกภูมิภาค ผู้ส่งสารเลือกใช้คำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ว่า “ทอโหก” เป็นการแสดงให้เห็นวิถีปฏิบัติของสาวชาวบ้านที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ นอกจากนี้เพลงบทนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการใช้ชีวิต “น้ำไหลนองใต้เก” หรือ น้ำไหลนองใต้ก็ทอผ้า แสดงถึงภาพของน้ำท่วมซึ่งน่าจะเป็นอุปสรรคต่อการทอผ้า แต่ด้วยความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและอุปสรรค การต่อสู้ดิ้นรน และไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นของชาวบ้าน

⁵⁶ โหก หมายถึง หูก เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า

⁵⁷ สามสิบเส หมายถึง สามสิบสี่

⁵⁸ เก หมายถึง ก็ทอผ้า

เวเปล ⁵⁹ เหอ	แม่สั่งให้เวซ่าซ่า
แม่โศกเปล ⁶⁰ ผ้า	เวโหยน ⁶¹ โยนซ่าให้น้องนอน
ก่อนน้องจะหลับ	พาไปส่งนมพระมารดร
เวโหยนโยนซ่าให้น้องนอน	ป้อนเป็ยก ⁶² อาบน้ำให้

กิจกรรมประจำวันอย่างหนึ่งของชาวภาคใต้และทั่วทุกภาคของประเทศไทย คือ “เวเปล” หรือการไกวเปล เป็นกิจกรรมที่สื่อถึงการดูแลเด็กก่อน นอกจากนั้นยังสื่อให้เห็นถึงหน้าที่ที่ผู้เป็นพี่ต้องแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ โดยทำหน้าที่ “เวเปล” หรือดูแลน้อง

2.2.5 การใช้คำแสดงความรู้สึกเป็นคำขึ้นต้น

สืบเนื่องมาจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นวรรณกรรม เนื้อหาของบทเพลงจึงประกอบด้วยความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้สร้าง เช่นเดียวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ก็เช่นเดียวกัน มีการสร้างสรรค์บทเพลงขึ้นมาจากความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สื่อผ่านวัสดุของการสื่อสารคือภาษาไทยถิ่นใต้ เพื่อบอกเล่าถึงความรู้สึกนึกคิดที่ผู้สร้างมีต่อสิ่งที่เกิดขึ้น จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้พบว่า มีการใช้คำแสดงความรู้สึกขึ้นต้นบทเพลงดังตัวอย่าง

งามจำเหอ	แม่ปล้ำ ⁶³ เลี้ยงเจ้า
ทุกยามค่ำเช้า	แม่เฝ้าเป็นห่วง
ยามลูกเจ็บไข้	แม่ไม่บาย ⁶⁴ ทรวง
แม่เฝ้าเป็นห่วง	เจ้าดวงอุทัยของแม่

⁵⁹ เวเปล หมายถึง ไกวเปล

⁶⁰ โศกเปล หมายถึง ผูกเปล

⁶¹ โหยน หมายถึง โยน แกว่งไกว

⁶² เป็ยก หมายถึง ข้าวต้ม

⁶³ ปล้ำ หมายถึง พยายาม

⁶⁴ ไม่บาย หมายถึง เป็นทุกข์

“งามข้า” เป็นคำแสดงความรู้สึกที่ผู้ส่งสารใช้เป็นคำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ เห็นได้ว่าผู้ส่งสารมีความรักและเอ็นดูต่อผู้ได้รับการเลี้ยงดู ซึ่ง “ทุกยามค่ำเช้า แม่เฝ้าเป็นห่วง” แสดงถึงความเป็นห่วงเป็นใยต่อเด็กอยู่ตลอดเวลา และเมื่อ “ยามลูกเจ็บไข้ แม่ไม่สบายทรง” ก็แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ใจเมื่อลูกเจ็บไข้ได้ป่วยลง

ซ่างเฮ็ด ⁶⁵ เหอ	อีเหม็ด ⁶⁶ รังทัง ⁶⁷
รังเองก็ยง	ชิงรังของท่าน
ชิงเชือก ⁶⁸ ชาวว้ว ⁶⁹	ชิงผ้าชาวบ้าน
ชิงรังของท่าน	ชาวบ้านหมั่นรุ่มดา

การใช้คำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ คือ “ซ่างเฮ็ด” ซึ่งเป็นคำตำหนิหรือคำคำที่ตรงไปตรงมา แสดงถึงความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจของผู้ส่งสารที่มีต่อพฤติกรรมของหญิงสาวที่ “ชิงผ้าชาวบ้าน” หรือการแย่งชิงสามีผู้อื่น จนชาวบ้านต่างพากันกล่าวตำหนิในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่ไปแย่งชิงสามีผู้อื่น

รักนุชเหอ	สิ้นสุดพีรักเจ้านักหนา
เหมือนเจ้าอนุรุทรักอุษา	เหมือนสีดาร์กพระรามไม่คลายใจ
พระศรีสุทรนทรงศักดิ์รักโนรา	เหมือนส่วนตัวของข้ารักหน้าเ
ทำพรีอ ⁷⁰ นางเนื้อเย็นจะเห็นใจ	หกใส่ว่าพีรักคนเ็น ⁷¹

⁶⁵ ซ่างเฮ็ด หมายถึง คำคำ

⁶⁶ เหม็ด หมายถึง เสม็ด เป็นไ่ชชนิดหนึ่ง

⁶⁷ รังทัง หมายถึง อาการของไ่ก่อนจะหารังเพื่อวางไข่

⁶⁸ เชือก หมายถึง เชือก

⁶⁹ ชาวว้ว หมายถึง คนเลียงว้ว

⁷⁰ ทำพรีอ หมายถึง ทำอย่างไร

⁷¹ คนเ็น หมายถึง คนอื่น

การใช้คำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ คือ “รักนุช” เป็นการกล่าวแสดงความรู้สึกที่ผู้ส่งสารมีต่อนางอันเป็นที่รักของตน โดยการกล่าวเปรียบเทียบความรักของตัวละครในวรรณคดีต่าง ๆ เช่น อุณรุท รามเกียรติ์ พระสุธน – มโนราห์

แค้นใจเหอ	หนามไผ่มาข้อง ⁷² น้องทั้งกิ่ง
ล่ำล่ำเท่าเสาอิง	เอาหลังพิงไปที่ไหนได้
ขึ้นบกน้องสาวแล้ว ⁷³ เสื่อ	ลงเรื่อน้องสาวแล้วเข้ ⁷⁴ ร้าย
จะเอาหลังพิงไปที่ไหนได้	ขึ้นไม้วางมือเปล่า

การขึ้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้คำว่า “แค้นใจ” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความอึดอัดใจ คับข้องใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน โดยที่ไม่สามารถบอกกล่าวหรือขอความช่วยเหลือจากใครได้ ซึ่งความคับข้องใจดังกล่าวผู้ขับร้องได้

หลอหลล ⁷⁵ เหอ	เอาเปลมาผูกกับตักกก
จินจา ⁷⁶ กับลูกไอ้ซี้หก ⁷⁷	ทำให้น้องตกอยู่กลางหน
แต่แรกน้องจินจา	ไม่คิดว่าลูกหมาคือลูกคน
จินจากับไอ้หมาปน	ทำให้น้องวน ⁷⁸ เปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้การขึ้นต้นโดยแสดงความรู้สึกคือ “หลอหลล” หรือหละหลล เป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เอาจริงเอาจัง ทำอะไรอย่างหละหลล ไม่มั่นคง

⁷² ข้อง หมายถึง เกี่ยว

⁷³ สาวแล้ว หมายถึง รู้สึกกลัว

⁷⁴ เข้ หมายถึง จระเข้

⁷⁵ หลอหลล หมายถึง หละหลล ไม่มั่นคง

⁷⁶ จินจา หมายถึง เจรจา

⁷⁷ ซี้หก หมายถึง โทหก

⁷⁸ วน หมายถึง กังวล พะวง

2.2.6 การใช้คำที่แสดงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นคำขึ้นต้น

ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติถือเป็นสิ่งที่ผูกพันกับระบบชีวิตของมนุษย์ทุกคน เมื่อมนุษย์พบเห็นปรากฏการณ์ก็หยิบยกเอามาเป็นคำขึ้นต้นของบทเพลง ซึ่งในบางครั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติดังกล่าวก็กลายมาเป็นการชี้้นำความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสารอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นคำขึ้นต้นของบทเพลง ดังตัวอย่าง

เดือน ⁷⁹ ขึ้นเหอ	ขึ้นมาตะเหอเดือน
ได้ปลุกหน้า ⁸⁰ ทำเรือน	สอดเสาคั้งตั้งแป
ปลุกไ้แงมงาม	พ่อแม่ไม่ตกลง
กล่าว ⁸¹ พี่ชายมาแต่กรง ⁸²	หน้าน้องเหมือนวงเดือน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือ “เดือนขึ้น” หรือพระจันทร์ขึ้น เป็นการใช้คำขึ้นต้นบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นอาจจะเป็นเรื่องดีหรือไม่ดีก็ได้

หัววัน ⁸³ ขึ้นเหอ	ขึ้นมาตามรัก
พ่อแม่เขาดกขันหมากหนัก	บ่าวน้อยขอครักไม่สู้มา
เขาดกไ้ไร ⁸⁴ เท่าใดพี่เนื้อเนียน	เงินยี่สิบเหรียญกับเทียนผ้า
บ่าวน้อยขอครักไม่มา	บากหน้าหาคนเิน

⁷⁹ เดือน หมายถึง พระจันทร์

⁸⁰ ปลุกหน้า หมายถึง สร้างหน้า เฟิงพัก

⁸¹ กล่าว หมายถึง รอคอย

⁸² กรง หมายถึง กรุงเทพมหานคร

⁸³ หัวัด หมายถึง ตะวัน พระอาทิตย์

⁸⁴ ไ้ไร หมายถึง อะไร

การใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ คือ “หวันขึ้น” หรือตะวันขึ้น หมายถึง พระอาทิตย์ขึ้น เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง ผู้ส่งสารเลือกใช้เพื่อต้องการให้ผู้รับสารเห็นภาพของความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่ได้รับการกล่าวถึงในบทเพลงนี้

ลมพัดเหอ	พุดมารินริน
หอมดอกขี้หมื่น	หอมกลิ่นมาแล้วพ่อบุญหัว
เจ้าสายสวาทของน้องเอย	อยู่ที่ไหนเหลยไม่เห็นตัว
หอมกลิ่นมาแล้วพ่อบุญหัว	ติดตัวน้องนางเสียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารเลือกใช้ “ลมพัด” ที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ทุกคนสามารถสัมผัสและรับรู้ได้ถึงสภาพการณ์มาเป็นคำขึ้นต้นเพลงบทนี้ ผู้ขับร้องเพลงบทนี้ต้องการจะสื่อให้เห็นสภาพความเป็นไปของเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันเหมือนกับลมที่พัดอยู่ทุกวัน

ฟ้าลั่น ⁸⁵ เหอ	ลั่นมาผางผาง
ลูกขุนหลานนาง	ตัวน้องไม่กล้าเส่นหา
อ่อนแอ้นเอวกลม	ไม่สมกับน้องชวานา
ตัวน้องไม่ปรารถนา	สักเท่าเมล็ดงาเดียว

การใช้คำขึ้นต้นของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ คือ “ฟ้าลั่น” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเมื่อมีฝนตกและมีพายุ ซึ่งฟ้าลั่นเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่คนส่วนใหญ่หวาดกลัว ผู้ขับร้องเพลงบทนี้ต้องการที่จะสื่อให้เห็นถึงความหวาดกลัวต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือคนใกล้ตัว

⁸⁵ ฟ้าลั่น หมายถึง ฟ้าร้อง

น้ำเซี้ยวเหอ	เซี้ยวมาคลักคลัก
ลูกท่านผู้ตีมีศักดิ์	ผูกรักน้องแล้วถอยหลังหนี
คดข้าวใส่พรกหมา ⁸⁶	เรียกพี่ชายมาแต่หัวที ⁸⁷
รักน้องไม่ถอยหนี	ลูกท่านผู้ตีมีศักดิ์

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ใช้คำขึ้นต้นบทเพลง คือ “น้ำเซี้ยว” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ปกติของสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้ขับร้องเพลงบทนี้เลือกใช้คำว่า “น้ำเซี้ยว” แสดงให้เห็นถึงการไหลของน้ำที่เร็วและรุนแรง เพื่อต้องการเทียบเคียงให้เห็นความรุนแรงของเหตุการณ์ในบทเพลงข้างต้นนี้

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีกลวิธีหรือรูปแบบของการขึ้นต้นบทเพลง ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นในการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ ด้านกลวิธีการใช้คำขึ้นต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้คำขึ้นต้น 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำขึ้นต้นบทเพลงที่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว การใช้คำขึ้นต้นที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว และการใช้คำว่า “คือน้องเหอ” หรือ “น้องนอนเหอ” เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง และด้านประเภทของสิ่งของที่นำมาขึ้นต้นบทเพลง พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวผู้สร้างหรือผู้ขับร้องมาเป็นคำขึ้นต้น ได้แก่ การใช้ชื่อพืชเป็นคำขึ้นต้น การใช้ชื่อสัตว์เป็นคำขึ้นต้น การใช้คำเรียกบุคคลหรือเครือญาติเป็นคำขึ้นต้น การใช้คำแสดงการกระทำเป็นคำขึ้นต้น การใช้คำแสดงความรู้สึกเป็นคำขึ้นต้น และการใช้คำที่แสดงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นคำขึ้นต้นบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

3. การใช้คำในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

การใช้คำในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์อย่างหนึ่งที่ทำให้การสื่อสารในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษาเพลงกล่อมเด็กพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีกลวิธีการใช้คำโดยจำแนกได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

⁸⁶ พรกหมา หมายถึง กะลาสำหรับใส่ข้าวให้สุนัขกิน

⁸⁷ หัวที หมายถึง เริ่มแรก

3.1 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ หรือการใช้คำซ้ำ เป็นการซ้ำคำเดิมเพื่อเน้นย้ำความหมายและเสียงของ คำที่ต้องการจะสื่อสาร วันเนาวิ ยูเต็น (2530 : 152) กล่าวว่า “ก่อให้เกิดความรู้สึก เป็นการสร้าง สุนทรียภาพให้เกิดขึ้น” จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีการใช้คำซ้ำ ดังตัวอย่าง

เขแปลเหอ	ใต้ต้นม่วงคัน
สาวสาวทุกวัน	คันยิ่งหาวบอน
ถ้าไม่หายลูก	เอาลีปลีจุกสองสามก้อน
คันยิ่งหาวบอน	เหอเคย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำซ้ำ คือ “สาวสาว” เป็นการใช้คำซ้ำเพื่อ แสดงความเป็นพหูพจน์และไม่ชี้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นผู้หญิงคนใด ที่มีพฤติกรรม “คันยิ่งกว่าบอน” หมายถึง ผู้หญิงในสมัยนี้ มีกริยาวจาไม่ค่อยสำรวม ไม่ค่อยสงวนท่าที และไม่มีความเป็นกุลสตรี

ดอกแคเหอ	แลแลจะกลายเป็นดอกกันเกลา
สัญญาติว่าผิวเขา	ตัวเราไม่ปรารถนาหา
กลับบ้านก่อนเถิดพ่อควาด	หย่าเมียเสียให้ขาดก่อนต่อมา
ตัวเราไม่ปรารถนาหา	สักเมื่อดงเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำซ้ำ คือ “แลแล” ในที่นี้เป็นคำซ้ำใน ภาษาไทยถิ่นใต้ หมายถึง “ดูเหมือนจะเป็นหรือคล้ายว่าจะเป็น” ในภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อต้องการ ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นจากเดิม ซึ่ง “ดอกแค” เป็นดอกไม้สีขาวสามารถนำไป ประกอบอาหารได้จึงเป็นพืชที่มีประโยชน์ 2 ทาง ผู้สร้างชี้ให้เห็นว่า “แลแล” หรือดูเหมือนจะ เปลี่ยนแปลง “กลายเป็นดอกกันเกลา” ซึ่งเป็นดอกไม้ที่ให้เพียงแต่กลิ่นหอมเท่านั้น

คือน้องเหอ	คือพี่สาวทางลึก
<u>บ่าวบ่าวถึกถึก</u>	ไม่นึกขอเมีย
ได้เฟื่องได้หลัง	เอาไปเล่นไฟเสีย
ไม่นึกขอเมีย	บ่าวบ่าวเท่าควายถึก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้การใช้คำซ้ำ 2 แห่ง คือ “บ่าวบ่าว” กับ “ถึกถึก” ซึ่งทั้งสองคำนี้เป็นการใช้คำซ้ำเพื่อกำหนดความหมายถึงการเจริญเติบโตของชายหนุ่ม โดยเลือกใช้คำว่า “บ่าวบ่าว” ซึ่งเป็นการบอกให้ผู้รับสารรู้ว่าตอนนี้ตนเองโตเป็นหนุ่มแล้ว อีกทั้งมีการใช้คำว่า “ถึกถึก” ซึ่งหมายถึง ความแข็งแรง ความกำยำล่ำสัน แสดงถึงความพร้อมในการมีครอบครัวของผู้ชายแล้ว

คือน้องเหอ	คือดอกดาวเรือง
หมดสิ้นคนทั้งเมือง	มาเจอกับพ่อม่าย
<u>สาวสาวและหนุ่มหนุ่ม</u>	เปรียบเหมือนพุ่มดอกไม้
มาเจอกับพ่อม่าย	ไม่อายุเพื่อนคราวเดียวกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำซ้ำ 2 แห่ง คือ “สาวสาว” กับ “หนุ่มหนุ่ม” ซึ่งผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ไม่ได้มีเจตนาที่จะชี้เฉพาะเจาะจงว่าคือใคร แต่เป็นการกล่าวถึงในภาพรวมว่า “สาวสาวและหนุ่มหนุ่ม” นั้นเปรียบเหมือนกับดอกไม้ที่มีความสดชื่น สดใสตามวัย

3.2 การซ้อนคำ

การซ้อนคำ หรือการใช้คำซ้อน เป็นการนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน ตรงกันข้ามกัน หรือมีความเกี่ยวข้องกันในทางใดทางหนึ่งมาวางเรียงต่อกัน จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีการใช้คำซ้อน ดังตัวอย่าง

นอนเถื่อนนอนเหอ	นอนให้หลับไหล
อย่าได้ <u>ตระหนกตกใจ</u>	ทั้งในสนธยาราตรี
ความเจ็บเจ้าอย่าเข้าใกล้	ความไขเจ้าอย่าได้มี
ทั้งในสนธยาราตรี	อย่ามีความทุกข์เลย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำซ้อน คือ “ตระหนกตกใจ” เป็นการใช้คำซ้ำเพื่อเน้นย้ำความหมาย ผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีเจตนาที่จะให้เด็กซึ่งนอนหลับอยู่ในเปลนั้นไม่สะดุ้งตื่นทั้งในเวลา “สนธยา” หรือพลบค่ำ และเวลา “ราตรี” หรือเวลากลางคืน

บ้านนี้เหอ	มีต้นผักนืด ⁸⁸
<u>เท่านี้เท่าหิด</u>	วอนพ่อวอนแม่จะเอาผิว
เดี๋ยวก่อนสาวเหอ	ให้บ่าวเจ้าหลบจากแล่ว
วอนพ่อวอนแม่จะเอาผิว	ดอกบัวไม่ทันบาน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำซ้อน คือ “เท่านี้เท่าหิด” หมายถึง ยังเล็กอยู่ ยังเด็กอยู่ ซึ่งเป็นการซ้อนคำเพื่อเน้นย้ำความหมายว่า ลูกสาวบ้านนี้ยังเป็นเด็กหรือยังเล็กอยู่ และยังไม่เหมาะที่จะออกเรือนหรือแต่งงานมีคู่ครอง ซึ่งหากเด็กสาวออกเรือนไปอาจจะทำให้อยู่กินกันไม่นานก็ต้องแยกทางกัน

กล้วยพังลาเหอ	กล้วยพังลาหิวินิด
<u>หญิงมันเหล็ดเทิด</u>	ไอ้ชายแหละหลาม
หญิงว่าให้ขอ	ชายว่าให้ตาม
ไอ้ชายแหละหลาม	ไม่ตามก็แล้วไป

⁸⁸ ผักนืด หมายถึง ผักกระเฉด

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทร้องมีการใช้คำซ้อน 2 แห่ง คือ “เหลลิดเถิด” กับ “ແหละหลาม” ซึ่งคำว่า “เหลลิดเถิด” เป็นคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นใต้หมายถึง ละเตะหรือเลอะเทอะ เป็นการสื่อความหมายให้เห็นถึงความไม่เข้าท่า ไม่เหมาะสม การเป็นที่น่ารังเกียจของฝ่ายหญิง ส่วนคำว่า “ແหละหลาม” เป็นคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นใต้หมายถึง เหลอะແหละ โลเล ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำที่สื่อความหมายให้เห็นถึงพฤติกรรมของฝ่ายชายว่าทำอะไรไม่จริงจัง ไม่มีความแน่นอน ไม่มีความน่าเชื่อถือ

น้องนอนเหอ	นอนให้ส้ายบาย
นอนหลับฉับฉาย	เอาโลกวัวลายมาหลอกเจ้า
หลอกเหอหลอกหลอน	โศกาอาวรณ์ไม่นอนเล่า
แม่เช้อขวัญข้าว	เชิญให้เจ้านอนเปล

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทร้องมีการใช้คำซ้อน คือ “หลอกหลอน” หมายถึง การทำให้เกิดความกลัว เพลงบทร้องมีเจตนาที่จะให้เด็กนอนหลับ ซึ่งถ้าเด็กยังไม่นอนก็จะเอา “โลกวัวลาย” หรือลูกวัวที่มีลายซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่เด็กของบ้านนั้นรู้สึกกลัว ผู้ขับร้องจึงนำวัวลายมาข่มขู่และหลอกให้เด็กข่มตานอนหลับเร็วขึ้น

3.3 การหลากคำ

การหลากคำ คือ การไม่ใช้คำซ้ำ แต่ไปใช้คำอื่นที่มีความหมายเดียวกัน ทำให้ไม่น่าเบื่อ เกิดความไพเราะ ขณะเดียวกันก็ยังสามารถสื่อถึงความรู้สึกของผู้ใช้ได้ในระดับหนึ่ง (เกษม ขนานแก้ว, 2549 : 39) จากการศึกษา พบว่า มีการหลากคำปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดมารินริน
หอมดอกขี้หมื่น	หอมกลิ่นมาแล้วพ่อขุนหัว
เจ้าสายสาวทของน้องเอย	อยู่ที่ไหนหลายไม่เห็นตัว
หอมกลิ่นมาแล้วพ่อขุนหัว	คิดตัวน้องนางเสียด

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการหลាក់คำ คือ “พ่อทูนหัว” กับ “เจ้าสายสวาท” ซึ่งทั้ง 2 คำหมายถึง ผู้ชายอันเป็นที่รักของหญิงสาวที่เป็นผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้

พี่ไปเหอ	ฝากแก้วแววไวไว้ใครหลาย
สาดหมอนนอนเกย	ฝากไว้ใครหลายนางน้องนุช
ฝากไว้ได้น้ำสากลัวปลา	ฝากไว้ในคาสากลัวครุฑ
ฝากไว้ใครหลายนางน้องนุช	กลัวครุฑตีพาไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการหลាក់คำ คือ “แก้ว” “น้องนุช” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกนางอันเป็นที่รัก

3.4 การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้

คำภาษาไทยถิ่นใต้ หมายถึง คำที่ชาวไทยภาคใต้ใช้ในการสื่อสาร บางคำอาจจะมีเสียง และความหมายแตกต่างจากคำภาษาไทยมาตรฐาน เกษม ขนบแก้ว (2549 : 39) กล่าวว่า การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ นอกจากจะทำให้การสื่อสารระหว่างคนภาคใต้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังสร้างความรู้สึกสนิทสนม ความเป็นกันเอง และบรรยากาศท้องถิ่นให้เกิดขึ้นด้วย จากการศึกษา พบว่ามีการใช้คำภาษาถิ่นใต้ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดมาออกแวก
หัวอกของน้องเหมือนจะแตก	ใครหลายจะเข้ามาร่วมไว้
ถ้าเป็นขี้พริ้วและน้ำเต้า	น้องสาวจะผ่าให้คนแลกันโลโล
ใครหลายจะเข้ามาร่วมไว้	นอกในทรวงน้อง

เพลงกล่อมเด็กบทนี้มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ คือ “ขี้พริ้ว” หมายถึง พักเขียว และ “น้ำเต้า” หมายถึง ฟังทอง ในภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกลาง ทั้งน้ำเต้าและขี้พริ้วเป็นพืชสวนครัวที่ปลูกกันแทบทุกครัวเรือนเพื่อใช้เป็นอาหาร ผู้ขับร้องเปรียบความคับข้องใจในอกของตนเองกับขี้พริ้วและน้ำเต้า ซึ่งถ้าสามารถผ่าออกได้ก็จะผ่าให้เห็นถึงความคับข้องใจของตนเอง

นางแม่เหอ	ที่เลี้ยงลูกมารักษาซาก
พอลูกตกฟาก	บนควายเขาทอง
เดือนเสเดือนห้า	โนรามาก็กั้หมุ่ลยน้อง
บนควายเขาทอง	ให้ชีวิตลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ คือ “กั้หมุ่ลย” หมายถึง การกั้บน ซึ่งเป็นการถวายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือและทำการร้องขอสิ่งต่าง ๆ ไว้ และเมื่อผู้ร้องขอได้รับผลตามที่มุ่งหวังไว้ก็จะนำข้าวของต่าง ๆ ตามที่ตนเองได้กล่าวไว้มาถวายต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ๆ

เวแปลเหอ	แม่สั่งให้เวซ้าซ้า
แม่โปกแปลซ้า	เวโหยน โยนซ้าให้น้องนอน
ก่อนน้องจะหลับ	พาไปส่งนมพระมารดร
เวโหยน โยนซ้าให้น้องนอน	ป้อนเปียกอาบน้ำให้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ คือ “เวแปล” “เวโหยน” เป็นคำกริยา หมายถึง การไกวเปล ผู้ขับร้องต้องการแสดงให้เห็นถึงการไกวเปลที่จะต้องไกวอย่างช้า ๆ เพื่อให้เด็กไม่เกิดความกลัวขณะที่นอนหลับ

บ้านนี้เหอ	มีต้นหนูนหงษ์
พี่ชายเป็นมุ่สัง	ปล้ากินหนูนทองน้องให้ได้
กั้มลงอื่กั้ด	ยางหนูนรดหนวดมันไว้
ปล้ากินหนูนทองน้องให้ได้	ไม่อายเพื่อนกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ คือ “มุ่สัง” เป็นคำที่ใช้เรียกวัว “ชะมด” ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกับสุนัขแต่ตัวเล็กกว่า เป็นสัตว์ที่ชอบออกหากินในเวลากลางคืน

และมักจะมาขโมยกินเปิดไก่และพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านอยู่เป็นประจำ ผู้ขับร้องเลือกใช้ “มุข” เพื่อต้องการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของผู้ชายที่ต้องการจะชิงสุกก่อนห่ามหรือพวกที่หวังเพียงเรื่องเพศจากผู้หญิง

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีรูปแบบการใช้คำหลากหลาย ได้แก่ การใช้คำซ้ำ เป็นการซ้ำคำเพื่อเน้นย้ำความหมายและเสียงของคำที่ต้องการจะสื่อ และก่อให้เกิดความไพเราะในบทเพลง การใช้คำซ้อน เป็นการเน้นย้ำเสียงและความหมายของคำที่ต้องการจะสื่อเช่นเดียวกับการซ้ำคำ การหลกคำ เป็นการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกับคำที่ต้องการจะสื่อ แต่เป็นการเลือกใช้คำอื่นเพื่อให้ไม่ให้ซ้ำคำเดิม ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่ไพเราะในบทเพลง และการใช้คำในภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งทำให้การสื่อสารระหว่างคนภาคใต้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังสร้างความรู้สึกลึกลับ สนุก และเป็นกันเอง และบรรยากาศท้องถิ่นให้เกิดขึ้นด้วย

4. การใช้โวหารภาพพจน์ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้จัดเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่อาศัยภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและแสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้ส่งสารซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือปรากฏการณ์รอบตัวของผู้ส่งสาร ดวงมน จิตรจันงค์ (2541 : 62) เห็นว่า “การแสดงออกของกวีเกิดจากสิ่งเร้าหรือแรงกระทบอารมณ์” กล่าวคือ เมื่อผู้สร้างคิดสิ่งใดหรือมีทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมหรือปรากฏการณ์รอบตัวอย่างไรก็จะสื่อผ่านทางภาษาโดยอาศัยรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะดังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

การใช้ความเปรียบหรือภาษาภาพพจน์ (figures of speech) เพื่อเป็นการกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้รับสารรับรู้และเห็นภาพพจน์ของสิ่งที่ผู้ส่งสารเจตนาจะสื่อถึง ซึ่งการใช้ความเปรียบหรือภาษาภาพพจน์เพื่อสื่อความหมายจัดเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ทำให้วรรณคดีหรือวรรณกรรมมีสุนทรียภาพหรือความงามที่เกิดจากการใช้ภาษามากขึ้น ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2520 : 30) มีความเห็นว่า “ภาษาวรรณคดีโดยทั่วไปแล้ว เป็นภาษาที่ต้องการความงามและไพเราะในการใช้ถ้อยคำสำนวนที่ประณีตกว่าภาษาที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป กวีจึงนิยมใช้ความเปรียบในการสร้างอารมณ์สุนทรียะ” สอดคล้องกับทัศนคติของ ดวงมน จิตรจันงค์ (2541 : 118) กล่าวเกี่ยวกับการใช้ความ

เปรียบว่า “เป็นลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจสร้างขึ้นผิดแผกจากโครงสร้าง ความหมาย หรือ การเรียงลำดับของภาษาไทยโดยปกติ จุดประสงค์ของการใช้ความเปรียบคือ การให้พลังและความสดใหม่แก่การแสดงออก และเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการสร้างจินตภาพ (image)” ดังนั้นแล้ว ภาษาที่ปรากฏในวรรณคดีจึงเป็นภาษาที่สื่อสารโดยปกติ หากแต่มีความหมายที่เป็นนัยแฝงให้ผู้รับสารตีความเพื่อที่จะเข้าถึงเจตนาที่ผู้ส่งสารต้องการที่จะสื่อสารออกมา

เมื่อพิจารณาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีการใช้ความเปรียบหรือภาษาภาพพจน์ 5 ลักษณะ คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ และอติพจน์

4.1 อุปมา

อุปมา (simile) เป็นการใช้ความเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักกันคืออยู่แล้ว จากการศึกษาพบว่า มีการใช้ความเปรียบแบบอุปมาปรากฏอยู่ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	ให้พี่ไปคอน ⁸⁹ สักกาย ⁹⁰
ไปแลเมียพี่ชาย	เขาว่าโรป ⁹¹ มั่นงามยิ่งหว่า ⁹² น้อง
แล้วแลไปแลมา	แลเหมือนสารงา ⁹³ กับข้าวกล็อง
เขาว่าโรปมั่นงามยิ่งหว่าน้อง	ข้าวกล็องเทียบทองร้อยชั่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะใช้ความเปรียบแบบอุปมาเพื่อเปรียบเทียบตนเองกับผู้หญิงอื่นที่เป็นคนรักใหม่ของแฟนเก่าหรือคู่ครองคนเก่าของตน โดยเปรียบเทียบตนเองมีผิวขาวรูปร่างเหมือนกับ “สารงา” หรือเมล็ดงาที่มีสีขาว กับหญิงอื่นว่าเหมือนกัน “ข้าวกล็อง” ที่มีสีน้ำตาล ซึ่งเปรียบได้กับผู้หญิงที่มีผิวสีคล้ำ นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังมีเจตนาที่จะเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเห็นความแตกต่างระหว่างผู้หญิงสองคน คือ “ข้าวกล็องเทียบ

⁸⁹ คอน หมายถึง นครศรีธรรมราช

⁹⁰ สักกาย หมายถึง ช่วงเวลาหนึ่ง

⁹¹ โรป หมายถึง รูป

⁹² ยิ่งหว่า หมายถึง ยิ่งกว่า

⁹³ สารงา หมายถึง เมล็ดงา

ทองร้อยชั่ง” คำว่า “ทองร้อยชั่ง” ทองเป็นสิ่งที่มूलค่าของมนุษย์มาหลายชั่วอายุคนแล้ว ทองร้อยชั่ง จึงเป็นการใช้ความเปรียบให้เห็นถึงความแตกต่างในคุณค่าของ “ข้าวกล้อง” กับ “ทองร้อยชั่ง”

ลมพัดเหอ	พัดมารวยรวยฉายาตา
นางคิ้วเห็นเดินนาครา	เหมือนหงส์ลีลาจากถ้ำทอง
ข้างนอกทั้งโลกิ	เปรียบนางคนนี้มีสอง
สองแถมแถมย่อง	ต้องใจไปทุกสิ่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีการเปรียบเทียบความงามของหญิงว่า สวยงามและสง่างาม “เหมือนหงส์” ที่ “ลีลาจากถ้ำทอง” คือ กริยาท่าทางที่งามสง่าเหมือนกับหงส์ หรืองามสง่าเหมือนผู้สูงศักดิ์ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ “หงส์” จึงไม่ได้หมายถึง หงส์ที่เป็นนกประเภทหนึ่งที่มีความสง่างาม หากแต่เป็นการเปรียบเทียบแบบอุปมาให้ผู้รับสารเห็นถึงภาพของผู้หญิงที่มีความสง่างามทั้งรูปร่างและกริยาท่าทาง ในขณะที่ผู้ส่งสารก็ได้เปรียบให้เห็นว่าสถานที่ที่หงส์อาศัยอยู่นั้นคือ “ถ้ำทอง” ผู้วิจัยเห็นว่า “ถ้ำ” เปรียบเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ (รวมถึงมนุษย์ในยุคต้นประวัติศาสตร์) การนำคำว่า “ทอง” เข้ามาเป็นส่วนขยายของการเปรียบเทียบนี้ ทองน่าจะหมายถึงการอบรมสั่งสอน การเลี้ยงดู ที่บ่งชี้ถึงความเอาใจใส่ของบิดามารดา “ถ้ำทอง” จึงเป็นการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์แทรกเข้าไปในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ด้วย

ลมพัดเหอ	พัดเอาใบจิง
ถ้ำนั้น ⁹⁴ หน้าเหมือนลิง	มาชิง ⁹⁵ เอาผิวเขา
เจ้าผิว ⁹⁶ มาร้องดำ	น้ำตาเพราะเพราะ
มาชิงผิวเขา	ร้องแล้วไม่รู้อาย

⁹⁴ ถ้ำนั้น หมายถึง หญิงคนนั้น นางคนนั้น

⁹⁵ ชิง หมายถึง แย่งชิง

⁹⁶ เจ้าผิว หมายถึง เจ้าของผิว ในที่นี้หมายถึง ผู้เป็นภรรยา

ความเปรียบเทียบอุปมาในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะกล่าวถึงผู้หญิงที่มาแข่งชิงสามีของผู้อื่นว่า “หน้าเหมือนลิง” ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงลักษณะทางกายภาพหรือหน้าตาว่าผู้หญิงคนนั้นหน้าตาคล้ายกับลิง หากแต่หมายถึงพฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่ง ไม่เรียบร้อย มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปยุ่งเกี่ยวกับสามีของผู้อื่น

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวเรินออก ⁹⁷
ตัวขาวเหมือนไข่ปอก	หาผิวที่ห้วงม
ถ้าได้กับพีเณร ⁹⁸ เรา	พอควรพอสมควร
หาผิวที่ห้วงม	ไม่สมสักเม็ดงาเดียว

การใช้ความเปรียบเทียบอุปมาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ คือการเปรียบเทียบผิวของ “ลูกสาวเรินออก” ว่ามีผิวขาว “เหมือนไข่ปอก” หรือมีผิวกายที่ขาว ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงที่เป็นที่ดึงดูดตาต้องใจของชาย ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะบอกถึงความไม่เหมาะสมของผู้หญิงดังกล่าว จึงเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้หญิงว่า “ตัวขาวเหมือนไข่ปอก” แต่ “หาผิวที่ห้วงม” หรือหาสามีที่โง่เขลาเบาปัญญา

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวบ้านต ⁹⁹
ห้วนมเท่าครก	อกเท่าเซอบาย ¹⁰⁰
ถ้าได้กับพี	จีเล่นต่างควาย
อกเท่าเซอบาย	จีเล่นต่างความถึก

⁹⁷ ลูกสาวเรินออก หมายถึง ลูกสาวบ้านทิศตะวันออก

⁹⁸ พีเณร หมายถึง ชายที่เคยผ่านการบวชเณรมาแล้ว

⁹⁹ ลูกสาวชาวบ้านต หมายถึง ลูกสาวชาวบ้านทิศตะวันออก

¹⁰⁰ เซอบาย หมายถึง กระเชอชนิดหนึ่งมีขนาดโต

การสื่อความหมายของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะเปรียบเทียบโดยใช้ความเปรียบแบบอุปมา เพื่อแสดงให้เห็นภาพร่างกายที่ใหญ่โตของผู้หญิง โดยใช้ความเปรียบว่าผู้หญิง “ห้วนมเท่าครก ออกเท่าชอบาย” เป็นการเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพและเห็นถึงความใหญ่โตของสภาพร่างกายของผู้หญิงที่กล่าวถึงว่าตัวโตขนาดไหน จนสามารถ “จีเล่นต่างควาย”

4.2 อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ (metaphor) เป็นการใช้ความเปรียบเพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่กล่าวถึงเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ดังที่ ดวงมน จิตรจักษ์ (2541 : 125) กล่าวถึงความเปรียบแบบอุปลักษณ์ว่า “คือความเปรียบแสดงลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน เพื่ออิงความหมายจากสิ่งนั้นให้โยงไปยังสิ่งที่ประสงค์จะอธิบาย” จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ เพื่อแสดงลักษณะของสิ่งที่จะกล่าวถึง ดังตัวอย่าง

น้ำไหลเหอ	ไหลมาเข้าถ้ำ
ไอ้เถ้าห้วง	อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว
ไม่ก้มแลดู	ไอ้เถ้าห้วงมันทำบ่าว
อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว	ไอ้เถ้าห้วง

“ไอ้เถ้าห้วง” เป็นการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ กล่าวคือ เป็นการเปรียบเทียบโดยใช้สำนวนซึ่งเปรียบผู้ชายสูงอายุที่มีนิสัยเจ้าชู้โดยเปรียบเป็น “เถ้าห้วง” หรือเฒ่าห้วง ที่ตั้งใจ “จะเลี้ยงเมียสาว” หรือมีภรรยาที่อายุน้อยกว่ามาก ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเห็นภาพของความขัดแย้งกันว่าผู้ชายสูงอายุหรือ “ไอ้เถ้า” (ไอ้เฒ่า) ที่จะ “เลี้ยงเมียสาว”

นางแม่เหอ	รักลูกอาธรรม ¹⁰¹
รักแต่พระจันทร์	ราหูไม่รัก
เหยียบเรือให้แคง ¹⁰²	นางแม่แค้นหัวใจนัก
ราหูไม่รัก	รักแต่พระจันทร์

“ราหู” กับ “พระจันทร์” เป็นการใ้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ที่ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลูกสองคน โดยผู้ส่งสารเปรียบลูกที่แม่ไม่รักว่าเป็น “ราหู” ส่วนลูกรักเป็น “พระจันทร์” ผู้ส่งสารเลือกใช้การเปรียบเทียบลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติซึ่งผูกติดกับความเชื่อของคนในท้องถิ่นรวมถึงเป็นกระแสความเชื่อหลักของคนในสังคมไทยเกี่ยวกับราหูอมจันทร์ ดังนั้นแล้วราหูจึงกลายมาเป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในด้านที่ไม่ดีตามทัศนคติของคนไทย พระจันทร์จึงกลายมาเป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบให้เห็นในด้านดี อีกนัยหนึ่งอาจจะเป็นการเปรียบเทียบด้านรูปลักษณ์ของเด็กที่มีผิวพรรณดั่งดั่งหรือรูปลักษณ์ไม่สวยงามว่าเป็นราหู กับเด็กที่มีรูปลักษณ์สวยงามหรือผิวพรรณขาวสะอาดว่าเป็นพระจันทร์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวกับจันทรุปราคาหรือราหูอมจันทร์

รักกันเหอ	รักกันคนท่าหลัง ¹⁰³
พี่รักน้องจริง	ไม่ใช่ทอดพานให้น้องไต่
เพื่อนเขาทอดพานไม้แก่น	พี่ชายหัวแหวนทอดพานไม้ไผ่
น้องไม่ถูกใจ	หักกลางลำบัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารมีการใ้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์โดยการเปรียบเทียบความรักที่แท้จริง จริงใจ และมั่นคงยั่งยืน เป็นการข้ามลำน้ำด้วยสะพาน “ไม้แก่น” ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง มีความคงทน แข็งแรง เหมาะที่จะนำมาทำเป็นสะพาน เปรียบเป็นความรักที่มี

¹⁰¹ อาธรรม หมายถึง อยุธยาธรรม ไม่อยุธยาธรรม

¹⁰² แคง หมายถึง ตะแคง

¹⁰³ รักกันคนท่าหลัง หมายถึง รักกับคนฝั่งตรงกันข้าม

ความจริงใจและยั่งยืน ส่วนสะพาน “ไม้ไผ่” ซึ่งเป็นไม้ที่มีลักษณะกลวงภายในลำปล้อง มีความแข็งแรง คงทนน้อยกว่าไม้แก่น ไม่เหมาะที่จะนำมาทำเป็นสะพาน เปรียบเป็นความรักที่ไม่มั่นคงแข็งแรง ไม่ยั่งยืน จนในที่สุดความรักทั้งคู่ “หักกลางลำบั้น” ไม่สมหวัง

บ้านนี้เหอ	มีต้นหนูนั่ง
พี่ชายเป็นมุสัง	ปล้ำกินหนูนทองน้องให้ได้
ก้มลงอี๊ด	ยางหนุนรดหนวมันไว้
ปล้ำกินหนูนทองน้องให้ได้	ไม่อายเพื่อนกัน

“มุสัง” และ “หนูนทอง” เป็นการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ที่ผู้ส่งสารเจตนาที่จะใช้เปรียบเทียบให้เป็น โดยผู้ส่งสารเปรียบ “มุสัง” หรือชะมด ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างคล้ายสุนัข ขอบอกมาเกินตัวจำพวกเปิดไถ่ของชาวบ้านในเวลากลางคืน ผู้ส่งสารเจตนาที่จะเลือกใช้คำว่า “มุสัง” เพื่อเปรียบเป็นผู้ชายที่ไม่จริงจังในเรื่องความรัก แอบคบหากับผู้หญิงแบบไม่เปิดเผย โดยเปรียบเทียบให้ผู้หญิงเป็น “หนูนั่ง” “หนูนทอง” หรือ ขนุนทอง ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีกลิ่นหอมชวนให้รับประทาน เนื้อมีสีเหลืองทอง และที่สำคัญเป็นผลไม้ที่มีราคาค่อนข้างสูง ผู้ส่งสารจึงเลือกใช้การเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเห็นความแตกต่างของ “มุสัง” กับ “หนูนทอง” ว่ามีความแตกต่างกันมาก ท้ายที่สุด “ยางหนุน” หรือยางขนุน ที่มีสีขาวและเหนียวมาก จึงเป็นสิ่งที่รัดหนวดของมุสังไว้ เปรียบเป็นโทษที่ผู้ชายได้รับจากการไม่เข้าทางตรงออกทางประตูดหรือเป็นความผิดหวังที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่ถูกต้อง

บ้านนี้เหอ	มีพร้าวทางห่อ
สาวน้อยควัดอ	เป็นบ่อไม่เลือกหมา ¹⁰⁴ ตัก
เกิดมาเป็นหญิง	จริงจังไม่เลือกที่รัก
เหมือนไม้สำนัก	ตักแล้วชายพันไป

¹⁰⁴ หมา หมายถึง หมาดักน้ำ เป็นคำที่มาจากภาษามลายูว่า timba ซึ่งเป็นภาชนะที่ชาวใต้ใช้ตักน้ำโดยมาก ทำมาจากกาบหมาก

การใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ เป็นการเปรียบเทียบผู้หญิงเป็น “บ่อ” และผู้ชายเป็น “หมา” ซึ่งหมาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสุนัขแต่เป็น ภาชนะที่ใช้สำหรับตักน้ำขึ้นมาจากบ่อ การเปรียบเทียบผู้หญิงเป็นบ่อถือเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าที่ พึ่งมีในตัวเอง เพราะบ่อเป็นแหล่งน้ำที่ผู้คนใช้ดื่ม ใช้อาบ ใช้ซักล้างต่าง ๆ รวมถึงเป็นหนึ่งในของ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาความเชื่ออีกด้วย น้ำจึงกลายมาเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของมนุษย์โดยมี บ่อเป็นช่องทางในการเข้าถึง บ่อจึงกลายมาเป็นสิ่งที่คุ้มครองน้ำ เปรียบเป็นบ่อคือสภาพภายนอก ร่างกายส่วนน้ำเป็นคุณค่าภายในของผู้หญิง ในขณะที่ทัศนคติของผู้สร้างเปรียบผู้ชายเป็น “หมา” หรือภาชนะสำหรับตักน้ำขึ้นมาจากบ่อ หมาเป็นสิ่งที่ผู้คนสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการตักน้ำ หมาจึง กลายมาเป็นอุปกรณ์จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีตที่จะใช้ตักน้ำขึ้นมามีเพื่อการอุปโภค บริโภค ผู้วิจัยเห็นว่าคนที่ผู้ส่งสารเจตนาที่จะเลือกใช้ “บ่อ” กับ “หมา” ในการเปรียบเทียบฝ่าย ชายกับฝ่ายหญิงน่าจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับการสืบเชื้อสายของวงศ์ตระกูล บ่อกลายเป็นช่องทางที่จะ เข้าถึงน้ำซึ่งก็คือลักษณะภายนอกของหญิงสาว ส่วนน้ำก็มีบ่อเป็นช่องทางในการเข้าถึง น้ำจึงน่าจะ เปรียบเป็นการเลือกคู่ครอง ดังนั้นแล้วการเลือกคู่ครองของฝ่ายหญิงก็ควรจะเลือกผู้ที่สามารถมา เป็นผู้นำของตนได้ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จึงเปรียบได้กับการ “เป็นบ่อ” ที่ต้องเลือก “หมา ตัก” น้ำนั่นเอง

4.3 บุคลาธิษฐาน

บุคลาธิษฐาน (personification) เป็นการใช้ความเปรียบเทียบโดยให้สิ่งที่ไม่ใช่ มนุษย์แสดงกริยาอาการเหมือนมนุษย์ อาจเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงบุคคลโดยตรง หรือเพื่อแสดง ให้เห็นถึงการรับรู้ การเคลื่อนไหว หรือความรู้สึกของสิ่งเหล่านั้น จากการศึกษาพบว่า เพลง กล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานปรากฏอยู่ ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาเทียบปลายหมากขาว ¹⁰⁵
ราหุมาบังอาจ	ร้องจับแต่พระจันทร์
นางบ้านเขาย่าม้อง	นางบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน ¹⁰⁶
ราหุบังอาจร้องจับจันทร์	เสียงดังสนั่นในเวหา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้เป็นการกล่าวถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือ จันทรุปราคา หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า ราหุอมจันทร์ การใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานโดยใช้ “ราหุ” ซึ่งไม่ใช่มนุษย์แต่แสดงกริยา คือ “บังอาจ ร้องจับแต่พระจันทร์” กล่าวคือ ราหุเป็นสิ่งไม่มีชีวิตที่แสดงอาการอย่างมนุษย์การร้องจับพระจันทร์ จนในที่สุด “นางบ้านเขาย่าม้อง นางบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน” เพื่อให้ราหุตกใจและคายพระจันทร์ออกมา

เดือนหกเหอ	คางคกไถนา
อีเขียดดอนกล้า	ปูนาช่วยดำ
หอยข้าวหอยโข่ง	ไก่อั้งย่ำค่า
ปูนาช่วยดำ	คำคำส่งนมลูก

การใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารให้สัตว์แต่ละชนิดแสดงพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ คือ “คางคกไถนา อีเขียดดอนกล้า ปูนาช่วยดำ หอยข้าวหอยโข่ง ไก่อั้งย่ำค่า” เห็นได้ว่าสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์ที่พบได้ตามทุ่งนาทั่วไป ผู้ส่งสารหยิบยกสัตว์ขึ้นมาแสดงพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดถึงหน้าที่หลักของผู้ใหญ่คือ “คำคำส่งนมลูก” ซึ่งผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะกล่าวถึงการกลับไปดูแลอบรมสั่งสอนลูกที่บ้านของตน

¹⁰⁵ ขึ้นมาเทียบปลายหมากขาว หมายถึง ขึ้นมาเสมอยอดต้นหมาก

¹⁰⁶ ร้องเอาแม่ขัน หมายถึง เคาหรือตีขันให้เกิดเสียงดัง

ไก่อ๊ะเหอ	ว่ายน้าต้อแต่ไปหาเมีย
ขันหมากลอยน้ำเสียว	เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ
กลับมาบอกพี่บอพี่น้อง	ขอเงินขอทองสองสามแคร่
เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ	ขันหมากลอยน้ำเสียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีการใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน โดยให้ “ไก่อ๊ะ” แสดงพฤติกรรมอย่างมนุษย์ คือ “ว่ายน้าต้อแต่ไปหาเมีย” ซึ่งโดยปกติแล้วไก่อ๊ะเป็นสัตว์ที่ไม่สามารถว่ายน้าได้อย่างเปิดและนกล้าชนิดอื่น นอกจากนี้มีการใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานโดยให้ไก่อ๊ะ “กลับมาบอกพี่บอพี่น้อง ขอเงินขอทองสองสามแคร่” ซึ่งการกลับมาบอกญาติพี่น้องเพื่อร้องขอความช่วยเหลือ ในการหยิบยืมทรัพย์สินเพื่อใช้ในการสู้ขอ

ต้นพร้าวเหอ	ต้นพร้าวทางหุ่ม
กาฝากมันเข้าลุ่ม ¹⁰⁷	พ่อทุ่ม ¹⁰⁸ ลูกเสียว
จา ¹⁰⁹ เหอพ่อบุญปลุก	พ่อยอมเสียวลูกเสียวเมีย
พ่อทุ่มลูกได้เสียว	พ่อไปหาเมียเอน ¹¹⁰

“กาฝาก” เป็นวัชพืชชนิดหนึ่งที่มันจะขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ ผู้ส่งสารใช้การเปรียบเทียบให้กาฝาก “เข้าลุ่ม” หรือเข้ารุ่ม ซึ่งกาฝากเป็นสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่แสดงกริยาของการเข้ามารุ่มรื้อให้ครอบครัวแตกแยก จนในที่สุด “พ่อหาเมียเอน”

¹⁰⁷ เข้าลุ่ม หมายถึง เข้ารุ่ม

¹⁰⁸ ทุ่ม หมายถึง ทิ้ง

¹⁰⁹ จา หมายถึง อนิจจา

¹¹⁰ หาเมียเอน หมายถึง หาเมียอื่น

ฝนตกเหอ	ตกลมาแซซัง
อนิจจาปลากั้ง ¹¹¹	มันหนีแต่วัง ¹¹² ไปอยู่ปลัก
ไต่ยีนเขียดมันร้อง	แม่เนื้อทองหนูกัก
มันหนีแต่วังไปอยู่ปลัก	อนิจจาปลากั้ง

“ปลากั้ง” ปลากั้ง หรือปลาก้าง มีลักษณะคล้ายปลาช่อน พบได้ทั่วไปตามแหล่งน้ำจืดต่าง ๆ ในประเทศไทย ผู้ส่งสารเลือกใช้ปลากั้งเพื่อเปรียบเทียบและแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้หญิงที่ “หนีจากวัง” ซึ่งถือเป็นสถานที่สุขสบาย “ไปอยู่ปลัก” หรือไปอยู่ในสถานที่ที่ลำบาก

4.4 สัทพจน์

สัทพจน์ (Onomatopoeia) เป็นการใช้ภาษาเลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ ความรู้สึกร่วมกับสารที่ผู้ส่งสารเจตนาที่จะสื่อ จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้ความเปรียบแบบบุคคลาธิษฐานปรากฏอยู่ ดังตัวอย่าง

ฟ้าลั่น ¹¹³ เหอ	ลั่นมาคึกคึก
พระศรีสุชนไปรบศึก	รำลึกถึงนางโนรา
สนมยอดสร้อย	ไม่นึกเท่าก้อยเกศา
รำลึกถึงนางโนรา	เป็นบัววังเวงใจ

การใช้ภาษาภาพพจน์แบบสัทพจน์ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ คือ “คึกคึก” เป็นการเลียนเสียง “ฟ้าลั่น” หรือฟ้าร้อง ซึ่งฟ้าร้องหรือฟ้าลั่นเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ผู้คนส่วนใหญ่หวาดกลัว ผู้ขับร้องเลือกใช้คำว่า คึกคึก เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงเสียงของฟ้าลั่นหรือฟ้าร้องเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้สึกหวาดกลัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

¹¹¹ ปลากั้ง หรือ ปลากั้ง ปลาก้าง เป็นปลาชนิดหนึ่งรูปลักษณ์คล้ายกับปลาช่อน พบได้ทั่วไปตามแหล่งน้ำจืด

¹¹² หนีแต่วัง หมายถึง หนีจากวัง ในที่นี้หมายถึงหนีจากที่สุขสบายไปอยู่ที่ลำบาก

¹¹³ ฟ้าลั่น หมายถึง ฟ้าร้อง

ฟ้าลั่นเหอ	ลั่นมาผางผาง
ลูกขุนหลานนาง	ตัวน้องไม่กล้าเสนาหา
อ่อนแอ้นเอวกลม	ไม่สมกับน้องชานา
ตัวน้องไม่ปรารถนา	สักเท่าเมล็ดงาเดียว

“ผางผาง” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์แบบสัทพจน์ที่แสดงให้รับรู้ได้ถึงเสียงของ “ฟ้าลั่น” หรือฟ้าร้อง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ฝนกำลังจะตกหรือกำลังตก ผู้สร้างใช้คำว่า ผางผาง เพื่อเป็นการกล่าวถึงเสียงของฟ้าร้องหรือฟ้าลั่น ที่ปกตินุษย์จะมีความหวาดกลัวต่อเสียงฟ้าร้องซึ่งในบางครั้งก็อาจจะมีฟ้าผ่าร่วมอยู่ด้วย

ฝนตกเหอ	ตกมาแซ่แซ่
กางชิงไปรับแม่	แม่ของเรามากกลางฝน
แม่เขาทั้งหมดกางร่ม	แม่เรากางชิงใบมน
แม่เหอแถมกลางฝน	ตกหนนหนทางเดิน

“แซ่แซ่” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์แบบสัทพจน์ที่แสดงให้รับรู้ถึงเสียงของ “ฝนตก” เป็นคำที่แสดงให้รับรู้ถึงเสียงของฝนตก ซึ่งฝนตกถือเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั่วไป โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ที่จะมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปีเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ขนาบด้วยมหาสมุทรทั้งสองด้าน ส่งผลให้ต้องรับลมมรสุมจากทั้งสองมหาสมุทร ผู้ขับร้องเลือกใช้คำว่า แซ่แซ่ เพื่อต้องการแสดงภาพของฝนที่กำลังตก และเพื่อเชื่อมคำให้สัมผัสกับคำว่า แม่ ในบาทที่ 3

น้ำเซี้ยวเหอ	เซี้ยวมากลั๊กคลั๊ก
ลูกท่านผู้ตีมีศักดิ์	ผูกรักน้องแล้วถอยหลังหนี
คด ¹¹⁴ ข้าวใส่พรก ¹¹⁵ หมา	เรียกพี่ชายมาแต่หัวที ¹¹⁶
รักน้องไม่ถอยหนี	ลูกท่านผู้ตีมีศักดิ์

“คลั๊กคลั๊ก” เป็นการใชภษาภาพพจน์แบบสัทพจน์ที่แสดงให้เห็นถึงภาพการไหลของ “น้ำเซี้ยว” ผู้ขับร้องเลือกใช้คำว่า คลั๊กคลั๊ก เป็นคำวิเศษณ์แสดงปริมาณและความแรงของน้ำว่ามีปริมาณมากและไหลแรง โดยเจตนาที่จะสื่อให้เห็นถึงความรุนแรงของอารมณ์โกรธหรือไม่พึงพอใจต่อการกระทำของผู้ชายที่ปรากฏในบทเพลง

ตัดหัว ¹¹⁷ เหอ	อย่าคิ้วเม่าโครมโครม
ตัดหัวมึงแลไ้อ้ายโหง	หาเมียกลางคืน
ตัดหัวมึงไม่ยั้ง	ตัดหัวมึงไม่ยั้ง
หาเมียกลางคืน	ตัดหัวไม่ยั้งเหลย

“โครมโครม” เป็นการใชภษาภาพพจน์แบบสัทพจน์ที่แสดงให้เห็นภาพของการคิ้วเม่าหรือข้าวเม่า โครมโครม เป็นเสียงของวัตถุสองอย่างกระทบกันอย่างรุนแรง การคิ้วข้าวเม่าที่เกิดเสียงโครมโครม แสดงถึงความไม่เต็มใจและความไม่พึงพอใจในบางสิ่งบางอย่างที่เข้ามากระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้ขับร้องหรือผู้หญิงที่อยู่ในบทเพลง

¹¹⁴ คด หมายถึง ตัก

¹¹⁵ พรก หมายถึง กะลา

¹¹⁶ หัวที หมายถึง เริ่มแรก

¹¹⁷ ตัดหัว หมายถึง คำด่า

4.5 อติพจน์

อติพจน์ (Hyperbole) เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทกล่าวเกินจริง เพื่อให้ผู้รับสารเกินความสะเทือนอารมณ์ในขณะรับสาร จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐานปรากฏอยู่ ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดมาออกแวก
หัวอกของน้องเหมือนจะแตก	ใครเหลย ¹¹⁸ จะเข้ามาร่วมไว้ ¹¹⁹
ถ้าเป็นจี่พร้าว ¹²⁰ และน้ำเต้า ¹²¹	น้องสาวจะผ่าให้คนแลกันโลโล ¹²²
ใครเหลยจะเข้ามาร่วมไว้	นอกในทรวงน้อง

“หัวอกน้องเหมือนจะแตก” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์แบบอติพจน์ เป็นการแสดงให้ผู้รับสารรับรู้ถึงความอึดอัดใจของหญิงสาว ซึ่งหญิงสาวในบทเพลงหรือผู้ขับร้องมีความอึดอัดและความคับข้องใจเป็นอย่างมาก แต่ก็ไม่สามารถที่จะบอกเล่าหรือถ่ายทอดความคับข้องใจดังกล่าวให้ใครรับรู้ได้

เวเปลเหอ	เวโพหน้าพระ
บ่าน้อยหัวแหวน	เล่นนกชนไก่
ขายม ¹²³ เขาร้องถาม	ว่าพ่อโลมงามเขาเล่นไหร ¹²⁴
เล่นนกชนไก่	บาปนักพ่อทูนหัว

¹¹⁸ ใครเหลย หมายถึง ใครอีก ใครบ้าง

¹¹⁹ ไว้ หมายถึง รู้

¹²⁰ จี่พร้าว หมายถึง ฟักเขียว

¹²¹ น้ำเต้า หมายถึง ฟักทอง

¹²² โลโล หมายถึง รู้กันทั้งหมด

¹²³ ขายม หมายถึง พญายม

¹²⁴ เล่นไหร หมายถึง เล่นอะไร

“ขायมรื่องถาม” หรือพญาขมรื่องถาม เป็นการใ้ภาษาภาพพจน์แบบอติพจน์โวหาร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพญาขมคือสิ่งที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ แต่เป็นความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมไทยว่า พญาขม เป็นเทพเจ้าแห่งความตาย มีหน้าที่พิพากษาว่ามนุษย์จะตกนรกหรือสวรรค์ตามผลกรรมที่กระทำมา พญาขมจึงเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงถึงความเชื่อเกี่ยวกับนรก การทำบาป ที่ผู้ที่ทำบาปทำกรรมไว้มากจะต้องไปรับผลกรรมที่ตนกระทำมา ซึ่งการกล่าวถึงพญาขมในที่นี้ถือเป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีจริงหรือไม่ จึงเป็นการกล่าวเกินจริง

นางแม่เหอ	เลี้ยงลูกมารักษายาก
พอลูกตกฟาก	บน ¹²⁵ ควายเขาทอง
เดือนเส ¹²⁶ เดือนห้า	โนรามาแก้เหมุลย ¹²⁷ น้อง
บนควายเขาทอง	ให้ชีวิตลูก

“ควายเขาทอง” เป็นการใ้ภาษาภาพพจน์แบบอติพจน์โวหาร ซึ่งควายที่มีเขาสี่ทองหรือมีเขาเป็นทองนั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วควายที่มีเขาลักษณะดังกล่าวไม่มีอยู่จริง ผู้ส่งสารมุ่งหมายที่จะกล่าวให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการเชื่อมโยงไปถึงการบนบานสานกล่าวในครั้งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง กล่าวคือ เป็นการบนบานสานกล่าวเกี่ยวกับการขอชีวิตลูก ถึงจะหาสิ่งที่มีค่าแค่ไหนก็ยินยอม ขอเพียงให้ได้ชีวิตของลูกเท่านั้น

¹²⁵ บน หมายถึง การบนบานสานกล่าว

¹²⁶ เดือนเส หมายถึง เดือนสี่

¹²⁷ แก้เหมุลย หมายถึง การถวายของเพื่อแก้ที่บนบานสานกล่าว

พีไปเหอ	ฝากแก้วแววไวไว้ใครเหลย ¹²⁸
สาดหมอนนอนเกย	ฝากไว้ใครเหลยนางน้องนุช
ฝากไว้ได้น้ำสา ¹²⁹ กลัวปลา	ฝากไว้นาคาสากกลัวครุฑ
ฝากไว้ใครเหลยนางน้องนุช	กลัวครุฑที่ฟ้าไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีลักษณะการใช้สำนวนบางวรรคคล้ายกับนิราศ นรินทร์และกำสรวลศรีปราชญ์ กล่าวคือ การใช้สำนวนฝากนาง ซึ่งสำนวนดังกล่าวเป็นการใช้ ภาษาภาพพจน์แบบอติพจน์ เพื่อแสดงให้ผู้รับสารได้รับรู้ว่าผู้ส่งสารมีความห่วงนางอันเป็นที่รัก มากเพียงใด

ขอถามเหอขอถาม	คิวโขปโรป ¹³⁰ งามแม่บัวผูด
ทะเลกว้างใหญ่ใครมันขุด	ภูเขาสูงสุดใครไปพูน
ไหนดว่าราหุมัจจุจันทร์	กลางวันทำไมจึงหายสูญ
ภูเขาสูงสุดใครไปพูน	ทองพูนของน้องใครแต่งตั้ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีการใช้ภาษาภาพพจน์แบบอติพจน์ในลักษณะเชิง คำถาม กล่าวคือ เป็นกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งทั้ง “ทะเล” และ “ภูเขา” ต่างก็เป็น สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นไม่มีใครสามารถที่จะสร้างได้

อาจกล่าวได้ว่า บทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้โวหารภาพพจน์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการสื่อสารของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โวหารภาพพจน์ที่พบมี 5 โวหาร ได้แก่ การใช้อุปมาโวหาร เพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น การเปรียบเทียบพรรณของผู้หญิงว่า “ขาวเหมือนไข่ปอก” การใช้อุปลักษณ์โวหาร เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น การเปรียบเทียบผู้ชายที่เจ้าชู้ หัวถึงจะชิงสุกก่อนห้ามผู้หญิงที่คนชอบพอ ว่าเป็น “มุสั้ง” หรือตัวชะมด

¹²⁸ เหลย หมายถึง อีก

¹²⁹ สา หมายถึง กี่

¹³⁰ โรป หมายถึง รูป

การใช้บุคลาธิษฐาน เป็นการกล่าวเปรียบเทียบสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์แสดงกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ เช่น การใช้ “ไก่แจ้” ซึ่งเป็นสัตว์ให้แสดงพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ด้วยการ “ไปขอเมีย” การใช้ศัพท์พจน์โวหาร เป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติเพื่อเพิ่มความรู้สึกในการรับรู้สารที่เพลงกล่อมเด็กสื่อ เช่น “โครมโครม” แสดงการเลียนเสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า และการใช้ชื่อศัพท์พจน์โวหาร เป็นการกล่าวถึงในสิ่งที่เกินความเป็นจริง เช่น กล่าวถึงความคับข้องใจของตนเองว่า “หัวก้องเหมือนจะแตก”

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีลักษณะการใช้ภาษาที่สำคัญหลายประการ คือ มีการใช้ฉันทลักษณ์ที่ยืดหยุ่นได้ ซึ่งไม่จำกัดจำนวนคำ สัมผัสต่าง ๆ ไม่ตายตัว ทั้งนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ภาษาและคำในให้สอดคล้องกับเจตนาของผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ซึ่งผู้สร้างได้หยิบยกเอาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้สร้างเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์หรือมีความรู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เกิดความสะเทือนใจจึงได้หยิบยกเอาเรื่องราวดังกล่าวมาใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ซึ่งผู้สร้างเองก็ได้เลือกสรรการใช้คำต่าง ๆ เพื่อต้องการสื่อความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ในการถ่ายทอดเรื่องราว และมีการใช้โวหารภาพพจน์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ผู้รับสารเพลงกล่อมเด็กเช่นกัน

บทที่ 4

สาระในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะที่สร้างโดยผู้คนในสังคมท้องถิ่นภาคใต้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อขับกล่อมให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินขณะนอนหลับ ในขณะที่เดียวกันเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้แสดงความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนของคนภาคใต้แฝงแทรกอยู่สาระหรือเนื้อหาของบทเพลง ซึ่งสิ่งที่ผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้กล่าวถึงในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ที่นำบริบททางสังคมวัฒนธรรมหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเข้ามาเป็นวัตถุดิบทางความคิดในการประกอบขึ้นเป็นวรรณกรรมเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ที่ผู้สร้างสร้างขึ้นตามความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้สร้างที่มีต่อบริบททางสังคมวัฒนธรรมรอบตัวหรือที่เกิดขึ้นในสังคม

เมื่อพิจารณาสาระหรือเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เทียบเคียงกับบทบาทของเพลงพื้นบ้าน ดังที่ สุกัญญา สุขฉายา (2545 : 78) กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านเป็นมรดกทางปัญญาที่สะสมต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน เคยเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย และเคยมีบทบาทต่อสังคมไทย บทบาทของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยอาจจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ ให้ความบันเทิง ให้ความรู้ การศึกษา ควบคุมสังคม เป็นทางระบายความคับข้องใจ และทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีเนื้อหาที่หลากหลาย คือ การแสดงความรัก ความผูกพัน การอบรมสั่งสอน การวิพากษ์บุคคลและสังคม และการสะท้อนภาพสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มาเพียงบางบทเท่านั้น

1. การแสดงความรัก ความผูกพัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นเพลงที่ขับร้องเพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในขณะนอนหลับ ผู้ขับร้องอาจจะแสดงเนื้อหาให้เด็กซึ่งอยู่ในฐานะผู้ฟังรับรู้ถึงความรัก ความห่วงใย รวมถึงการอบรมสั่งสอนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม อันเกิดจากความรักความปรารถนาดีที่มีต่อตัวเด็กปรากฏอยู่ในเนื้อหาของบทเพลง ผู้วิจัย พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่นำมาวิเคราะห์ปรากฏมีสาระที่สะท้อนถึงความรัก ความเมตตาที่มีต่อเด็ก และมุ่งหวังให้เด็กเกิดความสุข รู้สึกอบอุ่นขณะนอนหลับ ดังตัวอย่าง

นอนเถิดน้องนอนเหอ	นอนให้หลับไหล
อย่าได้ตระหนกตกใจ	ทั้งในสนชยาราตรี
ความเจ็บเจ้าอย่าเข้าใกล้	ความไข้เจ้าอย่าได้มี
ทั้งในสนชยาราตรี	อย่ามีความทุกข์เหลือ

สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความปรารถนาดีที่มีต่อเด็ก ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเพลงในขณะที่ยกกล่อมให้เด็กนอนหลับ ความมุ่งหวังที่ไม่อยากให้เด็ก “ตระหนกตกใจ ทั้งในสนชยาราตรี” เป็นความมุ่งหมายหลักของผู้สร้างเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งยังสอดแทรกให้เห็นถึงความรัก ความห่วงหาอาทร ความห่วงใยที่มีต่อเด็ก โดยไม่ต้องการให้ “ความเจ็บเจ้าอย่าเข้าใกล้ ความไข้เจ้าอย่าได้มี” เป็นการบอกกล่าวถึงความมุ่งหมายให้เด็กเกิดความสุข ความสบาย ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นความรัก ความห่วงใย และความปรารถนาดีที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กมอบให้แก่เด็ก

นางแม่เหอ	ที่เลี้ยงลูกมารักษาซาก
พอลูกตกฟาก	บนควายเขาทอง
เดือนเสเดือนห้า	โนรามากแก้หมอลยน้อง
บนควายเขาทอง	ให้ชีวิตลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีสาระตงแสดงให้เห็นถึงความรักที่ “นางแม่” หรือแม่มีต่อลูก ซึ่งเมื่อลูก “ตกฟาก” หรือเกิดมาแล้ว “รักษาซาก” หรือเลี้ยงดูยากลำบากกว่าเด็กปกติทั่วไป หรืออาจจะมโรครประจำตัวทำให้ผู้เลี้ยงดูมีความเป็นห่วงในตัวเด็ก จึงกล่าวบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ ดูแล คุ้มครอง “ให้ชีวิตลูก” หรือเด็กมีความสมบูรณ์กว่าที่เป็นอยู่ ถึงแม่ของที่จะนำมาถวายจะเป็นของที่หายากลำบากหรือไม่มีอยู่จริงก็ตาม บทเพลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความห่วงหาอาทรที่ผู้เป็นแม่มีต่อตัวลูก

อาจกล่าวได้ว่า สาระตงของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่เกี่ยวกับการจับกล่อมเด็กให้นอนหลับ เป็นสาระตงที่ผู้สร้างมุ่งจับกล่อมให้เด็กเกิดความสบายใจ สุขใจ และหลับเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับที่ สุธิวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2524 : 115) เห็นว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มุ่งจับกล่อมให้เด็กนอนหลับเร็วและหลับสนิท ส่วนมากไม่เน้นสาระตง เป็นเพียงสะท้อนให้เห็นคุณธรรมของชาวใต้ที่มีความผูกพันต่อบุตรหลาน อันเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา ปรารธนาให้บุตรหลานมีความสุขและความอบอุ่น

2. การอบรมสั่งสอน

นอกจากความรักความห่วงใยที่ผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กมีต่อตัวเด็ก ซึ่งสื่อผ่านทางเนื้อหาหรือสาระตงของบทเพลงนั้น สาระตงของบทเพลงบางบทก็สื่อให้ผู้รับสารรับรู้ถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมของการเป็นสมาชิกของสังคม โดยผู้ขับร้องอาศัยเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างไม่เป็นทางการแก่เด็ก ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กที่นำมาวิเคราะห์มีสาระตงเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมและวิธีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

ขวัญอ่อนเหอ	นอนให้เป็นสุข
แม่ไม่มาปลุก	อย่าถูกรบกวน
ฟูกหมอนแม่ตั้ง	รองหลังนุ่มนวล
อย่าถูกรบกวน	ขวัญอ่อนเจ้านอนเปล

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีเป้าหมายหลักที่จะขับกล่อมให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ในขณะที่นอนหลับในเปลซึ่ง “ฟูกหมอนแม่ตั้ง” และได้จัดเตรียมไว้สำหรับ “รองหลังนุ่มนวล” เป็นการบ่งชี้ถึงความรัก ความเอาใจใส่ต่อลูก เพื่อให้ลูกเกิดความสุขกายในขณะที่กำลังนอนหลับ นอกจากนี้ผู้สร้างยังได้สอดแทรกคำสั่งสอนเพื่อเป็นการบอกกล่าวสั่งสอนให้ลูก “อย่าถูกรบกวน” พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู สาระดีของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเอ็นดู และความเอาใจใส่ที่แม่มีต่อลูก นอกจากนี้ยังสอดแทรกการอบรมสั่งสอนไว้ในบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้อีกด้วย

งามขำเหอ	แม่ปล้ำเลี้ยงเจ้า
ทุกยามค่ำเช้า	แม่เฝ้าเป็นห่วง
ยามลูกเจ็บไข้	แม่ไม่บายทรวง
แม่เฝ้าเป็นห่วง	เจ้าดวงอุทัยของแม่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดีกล่าวถึงความเป็นห่วงของผู้เป็นแม่ที่ “แม่ปล้ำเลี้ยงเจ้า” หรือแม่พยายามและตั้งใจที่จะเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดี ซึ่ง “ทุกยามค่ำเช้า แม่เฝ้าเป็นห่วง” และในยามที่ “ลูกเจ็บไข้” แม่ก็เป็นทุกข์ “ไม่บายทรวง” หรือหนักใจที่ลูกเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะลูกคือ “ดวงอุทัยของแม่” หรือลูกเป็นดวงใจของแม่ สาระดีของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมีเจตนาที่จะสะท้อนให้เห็นความรักและความเป็นห่วงที่แม่มีต่อลูก

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ข้างต้นนี้ จุดมุ่งหมายหลักของการขับร้องเพลงกล่อมเด็กอยู่ที่การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นขณะที่เด็กนอนหลับ นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกคำสั่งสอน การแสดงความรัก การอำนวยการพรให้เด็กมีความสุขสวัสดิ์ รวมถึงการอบรมสั่งสอนอย่างไม่เป็นทางการปรากฏอยู่ในสาระดีหรือเนื้อหาของบทเพลงด้วย

นอกจากสารัตถะดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังมีการนำบริบททางสังคมวัฒนธรรมมาฉายภาพให้เห็นถึงลักษณะทางสังคม ปรัชญาการณืที่เกิดขึ้นในสังคม พฤติกรรมของผู้คน รวมถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มีความต่าง ๆ โดยเฉพาะตัวผู้สร้างสรรค์เพลงกล่อมเด็ก ที่ได้หยิบยกเอาเรื่องราวของชีวิตมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์บทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ตามความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง ซึ่งเป็นสารัตถะที่ปรากฏนอกเหนือจากความเพลิดเพลินที่กล่าวมาข้างต้น

3. การวิพากษ์บุคคลและสังคม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีลักษณะร่วมกับวรรณกรรมแขนงอื่นตรงที่มีเนื้อหามาจากชีวิตมนุษย์ ชีวิตที่ผู้สร้างได้สร้างขึ้นตามความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง จุดมุ่งหมายหลักของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ก็เช่นเดียวกับ คือ มุ่งสนองต่อความต้องการทางสุนทรียะเป็นสำคัญ อันหมายรวมถึงการระบายความคับข้องใจ การแสดงความคิดหวังในพฤติกรรมของมนุษย์ตามทัศนะของผู้สร้างเอง เพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงเรื่องราวหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้เลย

เมื่อพิจารณาลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมภาคใต้ เห็นได้ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น คือ เป็นสังคมเกษตรกรรม สังคมเครือญาติและสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา มีการแบ่งระดับชนชั้นเป็นชนชั้นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง มีการกำหนดความสูงต่ำของชายหญิงด้วยโครงสร้างทางกายภาพและอิทธิพลของความเชื่อทางศาสนาที่ได้รับมาจากอินเดียและจีนซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยและสังคมภาคใต้

สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย ผ่านทางศาสนาทั้งพุทธและพราหมณ์ และอิทธิพลจากจีน โดยวัฒนธรรมของอินเดียและจีนนั้น สตรีมีสถานภาพต่ำกว่าบุรุษมาก ชายเป็นผู้นำในครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ความแตกต่างทางด้านสรีระระหว่างหญิงกับชายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมกำหนดให้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอมีความรับผิดชอบเฉพาะภายในบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา สังคมไทยมีทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับสตรีในลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นตั้งแต่โบราณกาล สตรีจึงได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะสมแก่

บทบาทที่สังคมเห็นว่าเหมาะสม หญิงไทยจึงไม่ได้รับการศึกษา การอบรมของหญิงไทยจึงเน้นหนักไปที่กริยามารยาท คุณสมบัตินี้ของแม่ศรีเรือน การประกอบอาหาร และการประดิษฐ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เมื่อเติบโตขึ้นถึงวัยครองเรือน ในครอบครัวบิดามารดาก็มักจะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้ เมื่อแต่งงานแล้วสังคมไทยในอดีตก็ยึดมั่นว่าผู้หญิงจะต้องดูแลบ้าน ปรนนิบัติเลี้ยงดูลูก ส่วนชายเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว เป็นหลักปกป้องของภรรยา ประเพณีได้อนุญาตให้ชายมีภรรยาได้ไม่จำกัดจำนวน ในขณะที่หญิงจะต้อง “รักนวลสงวนตัว” จะ “คบซู้ผู้ชาย” ไม่ได้จะเป็นที่ติฉินนินทาของสังคม ในแง่ของศาสนาก็จะเห็นว่าผู้ชายมีโอกาสได้บวชเรียน เป็นอานิสงค์แก่บิดามารดา ส่วนบุตรหญิงนั้น บิดามารดาคาดหวังว่าจะช่วยให้เขาแรงในเรื่องการบ้านการเรือน ขามเจ็บไข้หรือยามชราจะได้ ปรนนิบัติรักษาบิดามารดา... การอบรมเลี้ยงดูลูกเพศชายและเพศหญิงก็มีผลมาจากความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมในเรื่องความไม่เสมอภาคเช่นกัน (วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะะประสิทธิ์, 2541 : 5 – 7)

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สาระที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระที่เกี่ยวกับการวิพากษ์พฤติกรรมของบุคคลในสังคมภาคใต้ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนภายใต้กรอบคิดดังที่กล่าวมาในข้างต้น การวิพากษ์จึงเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงลบต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สร้างหรือผู้ขับร้องมีต่อปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งกลายมาเป็นเนื้อหาของบทเพลง ผู้วิจัยได้จำแนกสาระที่เกี่ยวกับการวิพากษ์บุคคลและสังคมเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการวิพากษ์บุคคล และด้านการวิพากษ์สถาบันทางสังคม

3.1 การวิพากษ์บุคคล

มนุษย์หรือบุคคลถือเป็นองค์ประกอบหลักของกลุ่มสังคม ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามความคิด ค่านิยม บรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองและครอบครัวเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดูจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม สำหรับสังคมภาคใต้ พบว่ามีการอบรมเลี้ยงดูเด็กเช่นเดียวกับสังคมไทยในภูมิภาคอื่น คือ การอบรมสั่งสอนให้เพศชายกลายมาเป็นผู้นำสามารถดูแลสมาชิกของครอบครัวให้ได้รับความผาสุกได้ ในขณะที่เดียวกันเพศหญิงจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านการบ้านการเรือนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้จำแนกการวิพากษ์บุคคลออกเป็น 2 ด้าน คือ การวิพากษ์บุคคลเพศชายและการวิพากษ์บุคคลเพศหญิง

3.1.1 การวิพากษ์บุคคลเพศชาย

บุคคลเพศชายจะได้รับการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาเพื่อให้กลายมาเป็นผู้นำของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ดังนั้นสังคมจึงให้ความคาดหวังต่อพฤติกรรมของบุคคลเพศชายจะต้องเป็นผู้มีความขยัน อดทน มีความรู้ มีความมั่นคง สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็ก พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ปรากฏสาระที่กล่าวถึงการวิพากษ์บุคคลเพศชายจำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1) การวิพากษ์ผู้ชายที่ถึงวัยแต่งงานแล้วยังไม่แต่งงาน

การวิพากษ์ผู้ชายที่ถึงวัยแต่งงานแต่ไม่ยอมที่จะแต่งงานมีครอบครัวนั้น เนื่องจากสังคมไทยภาคใต้และภูมิภาคอื่นต่างก็ให้ความคาดหวังต่อการเป็นผู้นำครอบครัว ในขณะที่วัยแต่งงานออกเรือนถือเป็นการสืบเชื้อสายวงศ์ตระกูล หากผู้ชายที่ถึงวัยที่จะแต่งงานออกเรือนแล้วไม่ปฏิบัติตามประเพณีนิยมก็มักจะถูกวิพากษ์หรือกล่าวถึงในเชิงลบ ดังตัวอย่าง

พี่ชายเหอ	พี่ชาย
น้องแก่เหมือนจะตาย	พี่ชายเพิ่งเริ่มจะมาขอ
บอกยกน ¹ น้องยังไม่ทันสร้าง	ฝ่าขาวเบิกทาง ² น้องไม่ทันทอ
พี่ชายเพิ่งเริ่มมาขอ	ขอน้องเมื่อกายแก่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระที่ผู้หญิงกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่สูงอายุ แต่ “พี่ชายเพิ่งเริ่มจะมาขอ” เพื่อแต่งงานเมื่อ “น้องแก่เหมือนจะตาย” ซึ่งหากแต่งงานไปแล้วจะใช้ชีวิตคู่อยู่กันได้สักกี่ปี เพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็นการกล่าวเชิงล้อเลียนผู้ชายที่อยู่ในวัยสูงอายุและคิดจะแต่งงานมีครอบครัว

¹ บอกยกน หมายถึง กระบอกสำหรับตะบันหมากให้ละเอียดก่อนกิน

² ฝ่าขาวเบิกทาง หมายถึง ฝ่าขาวนำทางสำหรับวางหน้าโลงศพ

บ้านนี้เหอ	มีต้นจี่หมิ่น ³
เพื่อนบ้านเขาหาเมียกันหมดสิ้น	เหลือแต่พี่ชายหัวแหวน
เสาเรือนไม้หมาก	ฟากเรือนไม้แก่น
เหลือแต่พี่ชายหัวแหวน	นอนกอดฟากเรือนเปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวคำหั้นผู้ชายที่ถึงวัยออกเรือน แต่ยังไม่ยอมมีคู่เพื่อที่จะออกเรือน เพราะ “เพื่อนบ้านเขาหาเมียกันหมดสิ้น” ยังคง “เหลือแต่พี่ชายหัวแหวน” เท่านั้นที่ยังไม่ได้ออกเรือน นอกจากนี้เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันของผู้ชาย ซึ่งโดยปกติการปลูกสร้างบ้านเรือนจะใช้เสาที่เป็นไม้เนื้อแข็งในการนำมาทำเป็นเสาบ้าน แต่เสาบ้านทำด้วย “ไม้หมาก” ส่วนฟากเรือนหรือผนังบ้านทำด้วย “ไม้ปอ” ซึ่งไม้ทั้งสองชนิดนี้เป็นไม้เนื้ออ่อนไม่มีความคงทนแข็งแรง เป็นการบอกถึงความไม่มั่นคงในชีวิต สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมุ่งเสนอพฤติกรรมของผู้ชายที่ถึงวัยออกเรือนแล้วไม่แต่งงานและไม่มีความมั่นคงในชีวิต

จี่หมิ่นเหอ	คราบจี่หมิ่นหมิ่นกลิ่น
เพื่อนเขาได้เมียสิ้น	ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด
ได้ยั่วยั่วก็พา	ได้หมาหมาพาไปกอด
ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด	นอนกอดฟากเรือน ⁴ เปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตักเตือนผู้ชายที่ถึงวัยออกเรือนแต่ยังไม่ยอมมีคู่เพื่อที่จะออกเรือนเช่นเดียวกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ในบทข้างต้น แต่เพลงบทนี้ไม่ได้มีสารัตถะชี้ให้เห็นถึงความไม่มั่นคงในหลักฐานของชีวิตของผู้ชาย แต่เพลงบทนี้ได้เสนอให้เห็นถึงความมั่งง่ายของผู้ชายที่ “ได้ยั่วยั่วก็พา ได้หมาหมาพาไปกอด” เป็นการแสดงให้เห็นถึง

³ จี่หมิ่น หมายถึง ขมื่น

⁴ เริน หมายถึง เรือน บ้าน

พฤติกรรมที่มักง่ายของผู้ชาย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมุ่งเสนอพฤติกรรมของผู้ชายที่ถึงวัยออกเรือนแล้วยังไม่แต่งงานและมีความมักง่ายในการดำเนินชีวิต

คือน้องเหอ	คือพี่ราวทางลิก
บ่าวบ่าวถิกถิก	ไม่นึกขอเมีย
ได้เฟื่องได้หลัง ⁵	เอาไปเล่นไฟเสียบ
ไม่นึกขอเมีย	บ่าวบ่าวเท่าควายถิก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะที่จะกล่าววิพากษ์ผู้ชาย “บ่าวบ่าวถิกถิก” หรือผู้ชายที่โตเต็มวัยและร่างกายกำยำ แข็งแรง อันเป็นวัยที่สมควรและพร้อมจะออกเรือน แต่ยังไม่ “นึกขอเมีย” เพื่อสร้างครอบครัวใหม่ นอกจากนี้ยังตำหนิผู้ชายที่ “ได้เฟื่องได้หลัง” และ ยัง “เอาไปเล่นไฟเสียบ” หรือเอาไปใช้จ่ายในการเล่นการพนัน แทนที่จะเก็บหอมรอบริบไว้เพื่อสู้ของผู้หญิงตามประเพณี สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมุ่งเสนอพฤติกรรมของผู้ชายที่ถึงวัยออกเรือนแล้วยังไม่ยอมที่จะแต่งงานและใช้จ่ายอย่างสุรุยสุราย

กิมอิน ⁶ เหอ	กิมอิน
เพื่อนเขาได้เมียกันจนสิ้น	ยังแต่กิมอินหัวแหวน
ใครเหลย ⁷ อี ⁸ เข้ามาเอาได้	เมื่อ ⁹ แม่แก่ปากร้ายเหมือนกับแตน
ยังแต่เหี้ยอิน ¹⁰ หัวแหวน	นอนกอดปากกรีนเปล่า

⁵ หลัง หมายถึง สสิ่ง ในที่นี้หมายถึงเงินทอง

⁶ กิมอิน หมายถึง คนที่ชื่อกิมอิน

⁷ เหลย หมายถึง เลข อิก

⁸ อี หมายถึง จะ

⁹ เมื่อ หมายถึง เมื่อ ก็

¹⁰ เหี้ยอิน หมายถึง เหี้ยอิน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงนาย “กิมอิน” ซึ่งเป็นชื่อของบุคคลในสังคมที่ผู้สร้างและนายกิมอินอาศัยอยู่หรืออาจจะเป็นการจับร่องสืบต่อกันมา ซึ่งนายกิมอินเป็นผู้ชายที่ไม่ยอมแต่งงาน จนกระทั่ง “เพื่อนเขาได้เมียกันจนสิ้น” แต่สาเหตุสำคัญที่ “กิมอิน” ไม่ได้แต่งงานก็เพราะ “แม่แกปากร้ายเหมือนแตน” จนทำให้ไม่มีผู้หญิงคนใดกล้าที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยว จนทำให้กิมอินไม่ได้ออกรเรือและต้อง “นอนกอดฟากเรนเปล่า” สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนเกี่ยวกับผู้ชายที่ถึงวัยออกรเรือแล้วยังไม่แต่งงาน ซึ่งในเพลงนี้มีผลมาจากความปากร้ายของผู้เป็นแม่ของฝ่ายชายทำให้ไม่มีใครอยากจะมาข้องแวะด้วย

2) การวิพากษ์ผู้ชายที่รักผู้หญิงอย่างไม่จริงจัง

สังคมไทยภาคใต้และสังคมทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะเพศหญิงและผู้เป็นพ่อแม่ของฝ่ายหญิง จะให้ความนิยมชมชอบต่อผู้ชายที่จริงจังและมั่นคงในความรัก ตั้งแต่เริ่มเกี่ยวพาราสีไปจนกระทั่งแต่งงานมีครอบครัว ผู้ชายที่ไม่มีความจริงจังในความรักต่อหญิงสาวจึงมักจะถูกผู้หญิงและครอบครัวฝ่ายหญิงวิพากษ์และตำหนิได้ ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาตะเหอ ¹¹ เดือน
ได้ปลุกหน้า ¹² ทำเรือน	สอดเสาดั้งตั้งแป
ปลุกให้งามงาม	พ่อแม่ไม่ตกลง
กล่าว ¹³ พี่ชายมาแต่กรง ¹⁴	หน้าน้องเหมือนวงเดือน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเชิงเปรียบเทียบความรักที่ไม่จริงจังของฝ่ายชายโดยการเปรียบเทียบถึงการสร้างบ้านเรือน แต่เป็นการ “ปลุกหน้า” หรือการสร้างหน้าซึ่งเป็นเพิงพักที่ไม่คงทนถาวร และไม่ใช่นบ้านเรือนสำหรับการอยู่อาศัยเป็นหลักเป็นฐาน ถึงจะ “ปลุกให้งามงาม” หรือสร้างให้สวยงามเท่าไรก็ยังไม่มีความมั่นคงแข็งแรง และไม่เหมาะที่

¹¹ มาตะเหอ หมายถึง เสียงตะโกนเรียกให้มา

¹² ปลุกหน้า หมายถึง ปลุกหน้า สร้างเพิงพักอาศัย

¹³ กล่าว หมายถึง รอคอย

¹⁴ กรง หมายถึง กรุงเทพมหานคร

จะอยู่อาศัยเป็นการถาวร สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงกล่าวเชิงเปรียบเทียบโดยใช้โวหาร เพื่อแสดงความไม่จริงจังในความรักโดยการเปรียบเทียบกับการสร้างที่อยู่อาศัยระหว่างหน้ากับบ้าน

พี่ชายรักน้องเหอ	อย่ารักให้ว่องให้ไว
ค่อยรักค่อยไป	เหมือนไฟมุ่นแกลบ
ถ้าพี่ชายรักน้อง	อย่าพาเพื่อนสองเข้ามาแอบ
เหมือนไฟมุ่นแกลบ	ค่อยกินค่อยลามไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับความรักระหว่างชายหญิง โดยฝ่ายหญิงใช้การปรามไม่ให้ฝ่ายชายผลิผลลามตัดสินใจแต่ให้ “รักให้ว่องให้ไว” โดยการเปรียบเทียบกับ “ไฟมุ่นแกลบ” หรือไฟที่ไหม้แกลบอย่างช้า ๆ และที่สำคัญหากผู้ชายรักผู้หญิงอย่างจริงจังก็ “อย่าพาเพื่อนสองเข้ามาแอบ” หรืออย่าคบใครหลายคน ให้มันคงในความรักต่อฝ่ายหญิงเพียงคนเดียว สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสื่อเจตนาเกี่ยวกับความรักของฝ่ายชายที่มีต่อฝ่ายหญิงจะต้องรักเดียวใจเดียวและเป็นไปอย่างช้า ๆ

รักกันเหอ	รักกันคนท่าหลัง ¹⁵
พี่รักน้องจริง	ไม่ใช่ทอดพาน ¹⁶ ให้น้องได้
เพื่อนเขาทอดไม้แก่น	พี่ชายหัวแหวนทอดพานไม้ไผ่
น้องไม่ถูกใจ	หักลงกลางลำบั้น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับความรักของชายหญิง ซึ่งฝ่ายหญิงกล่าวเตือนให้ฝ่ายชายมีการทำอะไรรอย่างจริงจัง โดยเปรียบเทียบการ “ทอดพาน” หรือการทอดสะพานรัก ถ้าหากฝ่ายชาย “ทอดพานไม้ไผ่” ซึ่งต่างจากบุคคลอื่นที่ “ทอดไม้แก่น” ซึ่งเป็นไม้ที่แข็งแรงกว่าไม้ไผ่ ก็จะทำให้สะพานรักนั้น “หักลงกลางลำบั้น” ทำให้ความรักไม่สมหวัง

¹⁵ หลัง หมายถึง ตีลัง

¹⁶ ทอดพาน หมายถึง ทอดสะพาน

สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสื่อเจตนาของฝ่ายหญิงที่ต้องการให้ฝ่ายชายจริงจังในความรักระหว่างกัน

ตากข้าวเหอ	ตากไวนควน ¹⁷
ไก่อ้แจ้น่านวล	ชวนเพื่อนลงกิน
ตัวหนึ่งถูกไม้ค้อน	ตัวหนึ่งมันย้อนกับก้อนดิน
ชวนเพื่อนลงกิน	สองตัวอีลายตอก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเชิงตำหนิผู้ชายที่มีเกี่ยวพาราสิผู้หญิง โดยการเปรียบผู้ชายเป็น “ไก่อ้แจ้น่านวล” ที่มาเกี่ยวพาราสิผู้หญิงโดยไม่มีความจริงจัง จึงทำให้ฝ่ายหญิงไม่พอใจอาจจะคำทอหรือขว้างปาสิ่งของใส่เพื่อเป็นการขับไล่ ดังเช่นไก่อ้แจ้ที่ “ตัวหนึ่งถูกไม้ค้อน” และ “ตัวหนึ่งมันย้อนกับก้อนดิน” สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมีเจตนาที่จะบอกเล่าถึงผู้ชายที่มาเกี่ยวพาราสิผู้หญิงแต่ไม่จริงจัง จึงถูกฝ่ายหญิงปฏิเสธและขับไล่

บ้านนี้เหอ	เขามีต้นหญ้าปล้องต่ำ
พี่เดินวัง ¹⁸ น่องทุกเช้า	สักคำหนึ่งเหลยไม่ได้แหลง ¹⁹
เชิญหลบไปเรินเสียดพิ้งงอร	กินข้าวเสียดก่อนให้ป็นแรง
สักคำหนึ่งเหลยไม่ได้แหลง	พี่แกล้งมาวังน่อง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะบอกกล่าวถึงความไม่จริงจังในความรักของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิง ซึ่งผู้ชาย “เดินวังน่อง” หรือผู้ชายเฝ้ามาคอยมองผู้หญิงอยู่ “ทุกคำเช้า” แต่ผู้ชายไม่เคยที่จะพูดคุยสนทนากับฝ่ายหญิงเลย จนทำให้ฝ่ายหญิงเกิดความลังเลและรำคาญใจ จึงเชิญให้ผู้ชาย “หลบเริน” หรือกลับบ้านไปเพื่อ “กินข้าวก่อนให้ป็นแรง” ซึ่งเป็นการ

¹⁷ ควน หมายถึง เนินเล็ก ๆ

¹⁸ วัง หมายถึง ระวัง สอดส่อง มอง

¹⁹ แหลง หมายถึง พุด

บอกเป็นนัยให้ผู้ชายกลับไปทบทวนใจของตัวเองก่อนที่จะตัดสินใจคบหากับฝ่ายหญิง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทร้องนี้จึงแสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้หญิงที่จะให้ฝ่ายชายมีความรักอย่างจริงจังและมั่นคงในความรักระหว่างกัน

3) การวิพากษ์ผู้ชายที่ได้ภรรยาเป็นหญิงหม้าย

สังคมของคนภาคใต้ไม่นิยมที่ให้บุตรชายหรือคนในครอบครัว ที่มีวัยหนุ่มฉกรรจ์แต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นม่าย ซึ่งชายหนุ่มควรที่จะหาหญิงสาวที่เหมาะสมวัยใกล้เคียงกัน เป็นแม่บ้านแม่เรือน ได้มาเป็นคู่ครอง หากชายหนุ่มคนใดมีการชอบพอหรือแต่งงานออกเรือนไปกับหญิงม่ายก็มักจะถูกวิพากษ์หรือกล่าวตำหนิถึงความไม่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

คือน้องเหอ	น้องคือเจ้าดาวเรือง
หาสิ้นคนทั้งเมือง	ดาวเรืองไปเอากับแม่ม่าย
สาวสาวมีอีกใจ ²⁰	รูปร่างโอโอ ²¹ พอหาได้
ดาวเรืองไปเอากับแม่ม่าย	ช่างไม่อายชาวบ้านเลย

เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กบทร้องนี้ กล่าวเชิงตำหนิผู้ชาย “ไปเอากับแม่ ม่าย” หรือไปแต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นม่ายหรือเคยมีสามีมาก่อน โดย “ไม่อายชาวบ้าน” ซึ่งผู้หญิงสาวในเมือง “มีอีกใจ” หรือมีมากและมีรูปร่าง “โอโอ” หรือรูปร่างดี สวยงาม เหมาะสมกับผู้ชาย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทร้องนี้จึงเป็นการกล่าวเชิงตำหนิที่ผู้ชายได้ภรรยาเป็นหญิงม่ายซึ่งเป็นเรื่องที่น่าอาย

4) การวิพากษ์ผู้ชายที่เลือกคู่ครองไม่เหมาะสม

คนในสังคมภาคใต้ก็เช่นเดียวกับสังคมอื่นที่มีทัศนคติต่อความเหมาะสมในการเลือกคู่ครอง โดยมักจะพิจารณาความเหมาะสมจากความรู้ ฐานะ และอายุ ซึ่งชายหญิงคู่ใดมีการสมรสโดยต่างฐานะ มีช่วงอายุที่แตกต่างกันมาก ตลอดถึงมีระดับความรู้

²⁰ อีกใจ หมายถึง มาก มากใจ

²¹ โอโอ หมายถึง รูปร่างสวยงาม

ความสามารถไม่มากเพียงพอหรือมีความแตกต่างกันมากก็มักจะถูกสังคมนักวิพากษ์และกล่าวตำหนิถึงความไม่เหมาะสมดังกล่าว ดังตัวอย่าง

น้ำไหลเหอ	ไหลมาเข้าถ้ำ
ไอ้เถ่า ²² หัวงู	อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว
ไม่ก้มแลดู	ไอ้เถ่าหัวงูมันทำป่าว ²³
อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว	ไอ้เถ่าหัวงู

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซงตำหนิผู้ชายสูงอายุที่ “อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว” หรือผู้ชายสูงอายุที่จะมีภรรยาที่อายุน้อยกว่ามาก โดยที่ “ไม่ก้มแลดู” เป็นการตำหนิถึงความไม่เหมาะสมและการไม่เจียมตัวของผู้ชายสูงอายุที่จะมีภรรยาอายุน้อยกว่ามาก สาระตะเซงของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพฤติกรรมของผู้ชายที่มีภรรยาที่อายุน้อยกว่าและเลือกคู่ครองไม่เหมาะสม

ตัดหัวเหอ	อย่าคั่วเมา ²⁴ โครมโครม
ตัดหัวมึงแลไอ้ตายโหง ²⁵	หาเมียกลางคืน
ตัดหัวมึงไม่ยั้ง	ตัดหัวมึงไม่ยั้ง
หาเมียกลางคืน	ตัดหัวไม่ยั้งเหลย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซงเป็นการกล่าวเตือนผู้ชายเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองที่ไม่อยากจะให้ “หาเมียกลางคืน” คือการเลือกคู่ครองที่เป็นได้ผู้หญิงที่ทำงานกลางคืนมาเป็นภรรยา เพราะจะ “ไม่ยั้ง” และ “ไม่ยั้ง” หรือไม่มีความขังขืนในชีวิตคู่ สาระตะเซงของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวเตือนในการเลือกคู่ครองของผู้ชาย

²² ไอ้เถ่า หมายถึง ไอ้เต่า

²³ ทำป่าว หมายถึง คนที่ทำตัวไม่สมกับอายุ

²⁴ เมา หมายถึง ช้าเมา

²⁵ ไอ้ตายโหง หมายถึง คำคำ

ต้นจีเหล็กเหอ	ต้นจีเหล็ก
คนแก่ทำเด็ก	ลงโรงสองหน
ครั้งหนึ่งถือสอบหมาก	อีกครั้งหนึ่งถือบอกย่น
ลงโรงสองหน	คนเฒ่ามันทำเด็ก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตละเชิงตำหนิพฤติกรรมการเลือกคู่ครองของ “คนแก่ทำเด็ก” หรือผู้ชายสูงอายุที่เตรียมจะ “ลงโรงสองหน” หรือ แต่งงานใหม่ เพราะผู้ชายนั้น “ครั้งหนึ่งถือสอบหมาก” และ “อีกครั้งหนึ่งถือบอกย่น” ซึ่งเป็นการบอกว่าผู้ชายคนนั้นมีอายุมากแล้วจึงไม่ควรที่จะแต่งงานใหม่ สาระตละของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพฤติกรรมของผู้ชายที่มีภรรยาที่อายุน้อยกว่าและเลือกคู่ครองไม่เหมาะสม

งูสายพานเหอ	ยาน ²⁶ ขึ้นรั้วคอก
อ้ายเฒ่ามันหัวหงอก	อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว
แลเหอ ²⁷ แลดู	อ้ายเฒ่าหัวงูมันทำบ่าว
อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว	ทำบ่าวไม่คิดหงอก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตละเชิงตำหนิ “อ้ายเฒ่ามันหัวหงอก” หรือผู้ชายสูงอายุที่ “อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว” หรือผู้ชายสูงอายุที่จะมีภรรยาที่อายุน้อยกว่ามาก เป็นการตำหนิถึงความไม่เหมาะสมและการไม่ประมาณตัวของผู้ชายสูงอายุที่อยากจะภรรยาอายุน้อยกว่ามาก สาระตละของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพฤติกรรมของผู้ชายที่มีภรรยาที่อายุน้อยกว่าและเลือกคู่ครองไม่เหมาะสม

5) ตำหนิผู้ชายที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม

สังคมไทยภาคใต้ให้ความคาดหวังในการครองตนของบุคคลเพศชายค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังต่อพฤติกรรมการเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน

²⁶ ยาน หมายถึง ขึ้นไป ในที่นี้หมายถึง เลื้อย

²⁷ แลเหอ หมายถึง ดูเถะ

รวมถึงการประพุดิตนเป็นแบบอย่างต่อบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งถ้าผู้ชายมีการแสดงพฤติกรรมหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของคนในสังคมก็จะถูกวิพากษ์หรือกล่าวตำหนิได้ ดังตัวอย่าง

เวเปลเหอ	เวแล้วเวไล
กินเหล้าเหมือนไฟ	ใครให้ลูกสาว
พอกินเหล้าแล้ว	พากันโห่ฉาว ²⁸
ใครให้ลูกสาว	เจ้าบ่าวจีเมมาเหล้า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ชายที่ไม่ประกอบสัมมาอาชีพ ไม่ทำตัวให้เกิดประโยชน์ มีพฤติกรรมเสเพล ไม่ยอมที่จะประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยัง “กินเหล้าเหมือนไฟ” หรือเป็นคนที่ติดเหล้า โดยผู้สร้างเปรียบเทียบการกินเหล้าเหมือนกันเปลวไฟที่เมื่อติดขึ้นแล้วก็จะเผาสิ่งนั้นอย่างรวดเร็ว เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ชายที่ถูกกล่าวถึงเป็นคนที่กินเหล้าในปริมาณมาก ซึ่งเมื่อเมาแล้วก็จะ “พากันโห่ฉาว” หรือส่งเสียงดังโวยวาย จนเป็นที่รำคาญของชาวบ้าน จึงทำให้ไม่มีใครยอมที่จะยกบุตรสาวให้ไปเป็นคู่ครอง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ชาย

บ้านนี้เหอ	มีต้นหนุนหนั่ง ²⁹
พี่ชายเป็นมุสัง ³⁰	ปล้า ³¹ กินหนุนทองน่องให้ได้
ก้มลงอี๊ด	ยางหนุนรดหนวดมันไว้
ปล้ากินหนุนทองน่องให้ได้	ไม่อายเพื่อนกัน

²⁸ ฉาว หมายถึง เสียดัง

²⁹ ต้นหนุนหนั่ง หมายถึง ต้นขนุน

³⁰ มุสัง หรือ มุสัง หมายถึง ตัวชะมด

³¹ ปล้า หมายถึง พยายาม ตั้งใจ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเกี่ยวกับการตัดเดือนพฤติกรรมซึ่ง
 สุกก่อนห้ามของผู้ชาย โดยเปรียบเทียบผู้ชายเป็น “มูสัง” หรือตัวชะมดมีลักษณะคล้ายสุนัข ซึ่ง
 เป็นสัตว์ป่าที่มีกลิ่นตัวเหม็น มีนิสัยชอบลักขโมยเปิดไก่อของชาวบ้านกินในเวลากลางคืน ในเพลง
 กล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มูสังได้ขโมยกินขนุนของชาวบ้าน แต่ท้ายที่สุดก็ถูกยางขนุนที่มีความเหนียว
 มากรัดเอาหนวดไว้ เพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็นการกล่าวเปรียบเทียบผู้ชายที่มาคบหากับผู้หญิงเพื่อ
 หวังที่จะชิงสุกก่อนห้ามแต่สุดท้ายไม่สามารถกระทำได้เพราะไม่ประพฤติตามประเพณี

ดอกแคเหอ	แลแลจะกลายเป็นดอกกันเกรา ³²
สัญญาคิดว่าพี่เขา	ตัวเราไม่ปรารถนาหา
กลับบ้านก่อนเถิดพ่อควาด	อย่าเมียเสียให้ขาดก่อนต่อมา
ตัวเราไม่ปรารถนาหา	สักเม็งดาเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะที่จะกล่าวตัดเดือนผู้ชายที่มี
 ครอบครัวยุแล้ว แต่ยังคงการที่จะหาภรรยาใหม่ ซึ่งไม่เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งผู้หญิง
 เห็นว่า “สัญญาคิดว่าพี่เขา ตัวเราไม่ปรารถนา” กล่าวคือ ผู้หญิงไม่ปรารถนาที่จะเป็นภรรยาบ่อย
 หรือคบผู้ชายกับคนที่ภรรยาอยู่แล้ว ถ้าผู้ชายอยากที่จะคบหากับผู้หญิงจริง ๆ ผู้ชายก็ต้อง
 “อย่าเมียเสียให้ขาดก่อนต่อมา” ซึ่งเป็นการเลิกรากันอย่างถูกต้องและไม่เป็นที่นินทาของชาวบ้าน
 สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการดำเนินพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ชายที่
 ต้องการมีภรรยาบ่อย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมของ
 ภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงมีความคาดหวังในคุณสมบัติของผู้ชาย ซึ่งจะกลายมาเป็นผู้นำครอบครัว
 ผู้นำชุมชน และเป็นผู้นำของสังคมนั้น ผู้ชายจะต้องเป็นคนที่มีความมั่นคงในตัวเอง ทั้งมั่นคงใน
 หน้าที่การงาน มีความรับผิดชอบ และประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิก
 ดังนั้นการวิพากษ์บุคคลเพศชายที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จึงเป็นการดำเนินพฤติกรรมซึ่ง
 สั่งสอนให้ผู้ชายมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่สังคมต้องการ การสอดแทรกสาระตะในเพลง

³² ดอกกันเกรา หมายถึง ดอกกันเกรา

กล่อมเด็กภาคใต้จึงเป็นการสร้างค่านิยมทางความคิดให้แก่เด็กและผู้รับสารโดยมุ่งเสนอสาระที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่สังคมคาดหวัง

3.1.2 การวิพากษ์บุคคลเพศหญิง

แม้ว่าสังคมภาคใต้ให้ความสำคัญกับบุรุษมากกว่าสตรี บุรุษเป็นผู้นำและเป็นฝ่ายเลือกสตรีเป็นคู่ครอง เป็นผู้ให้ความคุ้มครองดูแลให้สตรีได้รับความสุขความปลอดภัย สังคมจึงเข้มงวดสตรีมากกว่าบุรุษ กำหนดแนวประพฤติปฏิบัติของสตรีเอาไว้มาก ส่วนใหญ่เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของบุรุษ (อุดม หนูทอง, 2528 : 47) แต่จากการศึกษาพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระเกี่ยวกับการวิพากษ์พฤติกรรมของสตรีเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมในขณะนั้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และจำแนกสาระที่เกี่ยวกับการวิพากษ์บุคคลเพศหญิงได้ ดังนี้

1) คำหยาบที่เลือกคู่ครองไม่เหมาะสม

สังคมไทยภาคใต้นิยมจัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้กับบุตรสาวของตน หากผู้หญิงกระทำการเลือกคู่ครองเอง ก็จะต้องเลือกให้เหมาะสมกับฐานะทางสังคม เลือกผู้ชายที่มีความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ สามารถนำพาครอบครัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และการเลือกคู่ครองจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในวัยไล่เลี่ยกัน หากผู้หญิงเลือกคู่ครองที่ไม่เหมาะสมกับฐานะ ช่างวัย และคนที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบแล้วก็จะถูกสังคมวิพากษ์และตำหนิตั้งความไม่เหมาะสมได้ ดังตัวอย่าง

ฝนตกเหอ	ตกลมมาแซะซัง
อนิจจาปลากั้ง ³³	มันหนีแต่วังไปอยู่ปลัก
ได้ยื่นเขี่ยคมันรื่อง	แม่เนื้อทองหนูก ³⁴ นัก
มันหนีแต่วังไปอยู่ปลัก	อนิจจาปลากั้ง

³³ ปลากั้ง หมายถึง ปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง

³⁴ หนูก หมายถึง สุนัข

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลະสะท้อนให้เห็นการวิพากษ์พฤติกรรมของผู้หญิงที่ “หนีแต่วิ่งไปอยู่ปลัก” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบผู้หญิงเป็นปลาที่อยู่ในน้ำแต่ยอมกระเสือกกระสนไปอยู่ในที่ที่ลำบากเพียงเพื่อความสุหรือสนุกสนานเท่านั้น เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงเป็นคำหาผู้หญิงที่มีคู่ครองที่ดีแล้วแต่ยอมเลิกราเพื่อไปอยู่ในที่ที่ลำบากเหมือนกับปลาที่อยู่ในที่อุดมสมบูรณ์ดีแล้วแต่หนีไปอยู่ในที่ที่แร้นแค้นกว่า

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวเรินออก
ตัวขาวเหมือนไข่ปอก	หาฟัวที่ห้วงม
ถ้าได้กับพีเณร ³⁵ เรา	พอควรพอสมควร
หาฟัวที่ห้วงม	ไม่สมลักเม็ดเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลະเชิงคำหาผู้หญิงที่ “ตัวขาวเหมือนไข่ปอก” หรือมีความสวยงาม มีความสามารถในด้านต่าง ๆ แต่ “หาฟัวที่ห้วงม” หรือหาสามีที่ไม่มีความสามารถพอที่จะเป็นผู้นำครอบครัว สาระตลະของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกคู่ครองของผู้หญิงที่จะต้องหาสามีที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวได้

บ้านนี้เหอ	มีกล้วยพังลาเจ็ดกาบ
ขอสมา ³⁶ อย่ามีบาป	เมียแก่หว่า ³⁷ ฟัว
เข้าไปนั่งแคะ	เหมือนแม่ที่เกิดหัว
เมียแก่หว่าฟัว	ขอสมาอย่ามีบาป

³⁵ พีเณร หมายถึง คำที่ใช้เรียกผู้ชายที่เคยผ่านการบวชเณรมาก่อน

³⁶ ขอสมา หมายถึง ขอขมา

³⁷ หว่า หมายถึง กว่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเถี่ยวกับการเลือกคู่ครองที่มีวัยแตกต่างกัน คือ “เมียแก่หาฟัว” หรือภรรยาที่มีอายุมากกว่าสามี เมื่อ “เข้าไปนั่งแค่ เหมือนแม่ที่เกิดหัว” หรือเมื่ออยู่ใกล้กันเหมือนแม่กับลูก สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวถึงผู้หญิงที่มีคู่ครองที่อายุน้อยกว่ารุ่นราวคราวเดียวกับลูก ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม

ต้นพร้าวเหอ	ต้นพร้าวทางห่อ
สาวน้อยควี่ต่อ	เป็นบ่อไม่เลือกหมา ³⁸ ตัก
เกิดมาเป็นหญิง	จริงจังไม่เลือกที่รัก
เหมือนม่าย ³⁹ สำนัก	สักแล้วชายพันไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเถี่ยวกับการเลือกคู่ครองของผู้หญิงที่ไม่ยอมเลือกให้ดีให้เหมาะสม โดยเปรียบเทียบผู้หญิงเป็น “บ่อ” ที่ไม่ยอมเลือก “หมา” หรือภรรยาที่ใช้สำหรับตักน้ำ สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นการเลือกคู่ครองของผู้หญิงที่จะต้องเลือกผู้ชายที่ดีเหมาะสม และเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวได้

คือน้องเหอ	คือดอกดาวเรือง
หมดสิ้นคนทั้งเมือง	มาเอา กับพ้อม่าย
สาวสาวและหนุ่มหนุ่ม	เปรียบเหมือนพุ่มดอกไม้
มาเอา กับพ้อม่าย	ไม่อายเพื่อนคราวเดียวกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะคำหนึ่เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของผู้หญิงที่ “มาเอา กับพ้อม่าย” หรือได้พ้อม่ายเป็นสามี ซึ่งในสังคมยังมี “สาวสาวและหนุ่มหนุ่ม” ให้เลือกเป็นคู่ครองอีกมาก แต่ก็ยังมาเลือกพ้อม่ายเป็นคู่ครองโดย “ไม่อายเพื่อนคราวเดียวกัน”

³⁸ หมา หมายถึง ภรรยาทำหรับตักน้ำขึ้นจากบ่อ ทำด้วยกาบหมาก

³⁹ ม่าย หมายถึง ไม่ ในที่นี้หมายถึง ไม่มี

หรือไม่อับอายเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิผู้หญิงที่เลือกพ่อกายเป็นคู่ครองซึ่งสังคมไม่ยอมรับ

2) ตำหนิผู้หญิงที่คบชู้

สังคมไทยภาคใต้ไม่ยอมรับและยินยอมให้ผู้หญิงมีสามีมากกว่าหนึ่งคน เป็นแนวคิดพื้นฐานของผู้คนในสังคมภูมิภาคเอเชีย ซึ่งแตกต่างจากผู้ชายที่สามารถมีคู่ครองได้มากกว่าหนึ่งคนเพราะแสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจ มีพลัง และมีความเป็นผู้นำ หากผู้หญิงมีการลักลอบคบหากับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีของตนเองก็จะถูกสังคมกล่าวตำหนิและไม่ให้การยอมรับดังตัวอย่าง

คือน้องเหอ	คือพี่ราวทาง โคน
หญิงนี้ใจโจร	เล่นชู้สองฝ่าย
ชู้ใหม่ชู้เก่า	ชู้เหอมันแทงกันตาย
เล่นชู้สองฝ่าย	ยอน ⁴⁰ ให้ชายแทงกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะตำหนิผู้หญิงที่มีชู้ว่าเป็น “ใจโจร” เพราะ “เล่นชู้สองฝ่าย” หรือผู้หญิงที่คบชู้ผู้ชาย เมื่อสามีรู้และเกิดการทะเลาะวิวาทจนทั้งสองฝ่าย “แทงกันตาย” หรือฆ่ากันตายในที่สุด สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิผู้หญิงที่มีชู้ว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีหรือ “ใจโจร”

ย่าหมู ⁴¹ เหอ	ลูกย่าหมู
ฝ่าไปทางนู้ ⁴²	เมียข้างหลังเล่นชู้
เล่นปกและเล่นปัก	อย่าให้ฝ่าหลัก ⁴³ และฝ่าฐู
เมียข้างหลังเล่นชู้	เขาฐูทั้งเมืองนี้

⁴⁰ ยอน หมายถึง ขูขง

⁴¹ ย่าหมู หมายถึง ผลฝรั่ง

⁴² ทางนู้ หมายถึง ทางโน้น

⁴³ หลัก หมายถึง จับติด จับได้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะในเชิงตักเตือนผู้หญิงที่ “เล่นซู้” หรือคบซู้ผู้ชายเมื่อ “ผิวไปทางนู้” หรือเมื่อสามีไม่อยู่ ว่าจะทำอะไรก็ตาม “อย่าให้ผิวหลักและผิว รู้” หรืออย่าให้สามีรู้ว่าตนเองคบซู้ผู้ชาย สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการ ตักเตือนผู้หญิงที่คบซู้ชาย

หมากอ่อนเหอ	หย่อนลายหยวบหยวบ
ผิวตายไม่ทันถึงขวบ	คาบซู้เข้านอน
คาบทั้งหมากสุก	คาบทั้งหมากอ่อน
คาบซู้เข้านอน	หมากอ่อนหย่อนลายหยวบ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะตำหนิผู้หญิงที่ “ผิวตายไม่ทันถึง ขวบ” หรือสามีเพียงจะเสียชีวิตไปไม่นาน แต่ตนเองก็ “คาบซู้เข้านอน” หรือมีสามีใหม่อย่างรวดเร็ว เหมือนกับคบซู้ก่อนแล้ว สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิผู้หญิงที่สามี เพียงจะเสียชีวิตไปแต่หาสามีใหม่ได้เร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ภรรยาที่ดีไม่ควรทำ

3) ตำหนิผู้หญิงที่วางตัวไม่เหมาะสม

สังคมไทยภาคใต้มีค่านิยมในการวางตัวของผู้หญิงว่าจะต้องเป็นฝ่ายที่ ให้ผู้ชายเข้าหาก่อน หรือจะต้องให้ผู้ชายมาเกี่ยวพาราสิฝ่ายหญิงก่อน หากฝ่ายหญิงมีการเข้าหา ผู้ชายก่อนก็จะถูกสังคมกล่าวตำหนิถึงการวางตัวและการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

สาวสาวเหอ	ทิมข้าว ⁴⁴ สามสาก
เห็นบ่าวมามาก	ทุ่ม ⁴⁵ สากไวไว
คร่าว ⁴⁶ มั่งบ่าวเหอ	คร่าวมั่งบ่าวไ
ทุ่มสากไวไว	บ่าวไหนจะมาขอ

⁴⁴ ทิมข้าว หมายถึง ตำข้าว

⁴⁵ ทุ่ม หมายถึง ทิ้ง ละทิ้ง

⁴⁶ คร่าว หมายถึง รอคอย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่มีใจฝักใฝ่เรื่อง
ชู้สาว ซึ่งขณะที่ “ทิ่มข้าว” หรือตำข้าวสารอยู่ที่ “เห็นบ่าวมาก” หรือเห็นผู้ชายเดินผ่านไป จึง
“ทุ่มสากไวไว” หรือทึ่งสากตำข้าวหรือทึ่งภาระหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ในขณะนั้น พร้อมกับตะโกน
บอกให้ผู้ชาย “คร่ำมั่งบ่าวเหอ” หรือรอกคอยตนเองบ้าง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็น
การกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและไม่สำรวจกาย วาจาให้สมกับความเป็น
กุลสตรี

ต้นฝักกาดเหอ	ต้นฝักกาด
อิหญิงสามารถ	เที่ยวนาดตามชาย
ชายอยู่ในกุฎิ	หญิงหอมันยุค ⁴⁷ เอาจนได้
นาคนไปหาชาย	ไม่อายแก่ช่าวบ้าน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ “เที่ยวนาด
ตามชาย” หรือผู้หญิงที่เข้าหาผู้ชายก่อน การที่ “ชายอยู่ในกุฎิ” หรือผู้ชายบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์
อยู่แต่ผู้หญิงก็ “ยุคเอาจนได้” หรือสามารถพูดจาหวานล่อมให้ลาสิกขาบทหรือสึกออกมาจากเพศ
บรรพชิตได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่วางตัวไม่
เหมาะสมที่ไปเกี่ยวพาราสีพระภิกษุสงฆ์ให้สึกออกมาคบหากับตนเองจนได้

ส้มม่วงคัน ⁴⁸ เหอ	ต้นส้มม่วงคัน
สาวสาวทุกวัน	คันเหมือนถูกแม่หิด
ถ้ากูได้เป็นชาย	ทำเสียให้สิ้นฤทธิ์
คันเหมือนถูกแม่หิด	คิดตัวกูยี้ ⁴⁹ เสีย

⁴⁷ ยุค หมายถึง ยึด เอามาเป็นของตัว

⁴⁸ ส้มม่วงคัน หมายถึง มะม่วงคัน เป็นมะม่วงพันธุ์พื้นเมืองภาคใต้

⁴⁹ ยี้ หมายถึง ย่ำยี

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเชิงตำหนิพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้หญิงที่ “คันเหมือนถูกแม่หิด” หรือแสดงความรักต่อผู้ชายก่อน ซึ่งผู้หญิงจะต้องเป็นผู้ที่รักนวลสงวนตัวไม่ทอดสะพานให้ผู้ชายก่อน สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้หญิง

คันม่วงคันเหอ	คันม่วงคัน
สาวสาวทุกวัน	คันยิ่งหาวบอน
กลางคืนไม่หลับ	กลางวันไม่ได้นอน
คันยิ่งหาวบอน	แต่ก่อนไม่เคยเห็น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะกล่าวตำหนิผู้หญิงในปัจจุบันว่า “คันยิ่งกว่าบอน” หมายถึง มีกิริยามารยาทไม่เรียบร้อย ไม่สำรวม “แต่ก่อนไม่เคยเห็น” หรือเมื่อก่อนไม่เคยพบไม่เคยเห็น อีกทั้งผู้หญิงนั้น “กลางคืนไม่หลับ กลางวันไม่นอน” เอาเวลาพักผ่อนไปในเรื่องไร้สาระไม่เกิดประโยชน์ไม่เหมือนกับผู้หญิงในสมัยก่อน สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทไม่เรียบร้อยและไม่รู้จักใช้เวลาให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์

สาวสาวเหอ	สาวสาว
แต่งตัวขี้บ่าว	วันหนสองหน
คิ่นคิ่นย่องย่อง	แลหน้าโพทองเหมือนท่องขน
วันหนสองหน	บ่าวไหนอีทนติด

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ชอบ “แต่งตัวขี้บ่าว วันหนสองหน” หรือชอบการแต่งตัวสวย ๆ งาม ๆ เพื่อให้เป็นที่สนใจของผู้ชายอยู่เสมอ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพราะผู้หญิงควรสนใจเรื่องการบ้านการเรือนมากกว่าการแต่งกาย เพื่อให้ผู้ชายสนใจ สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่สนใจเรื่องความสวยงามมากกว่าสนใจเรื่องการบ้านการเรือน

4) คำหุ้ญที่แย่งสามีคนอื่น

นอกจากสังคัมไทยภาคใต้จะไม่ให้การยอมรับผู้หุ้ญที่มีพฤติกรรมวางตัวไม่เหมาะสม หรือการเข้าหาผู้ชายก่อน สังคัมไทยภาคใต้งั้ไม่ให้การยอมรับผู้หุ้ญที่แย่งสามีผู้อื่น เพราะจะเป็นชนวนทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวอันจะส่งผลถึงปัญหาครอบครัวตามมา ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดเอาใบชิง
เฒ่าหน้าหน้าเหมือนลิง	มาชิง ⁵⁰ ฝัวเขา
เจ้าฝัวมาร้องคำ	น้ำตาเพราะเพราะ
มาชิงฝัวเขา	ร้องแล้วไม่รู้อาย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวคำหุ้ญที่ “หน้าเหมือนลิง มาชิงฝัวเขา” หรือแย่งสามีของคนอื่น ในขณะที่ “เจ้าฝัวมาร้องคำ น้ำตาเพราะเพราะ” หรือกรรยามาค่าและมาร้องให้คร่ำครวญแล้ว ผู้หุ้ญก็ “ไม่รู้อาย” หรือไม่มีความละอายที่แย่งชิงสามีของผู้อื่น สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวคำหุ้ญที่แย่งสามีของผู้อื่น ซึ่งสังคัมไม่ยอมรับ

บ้านนี้เหอ	มีต้นผักกาด
อีถ่าน้ำมันสามารถ	ชิงเอาฝัวเขา
นางเมียร้องคำ	มันทำตาเพราะเพราะ
ชิงเอาฝัวเขา	ดอกทองหน้าเหมือนทางหลวง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวคำหุ้ญที่ “ชิงเอาฝัวเขา” หรือแย่งสามีผู้อื่น ในขณะที่ “นางเมียร้องคำ” หรือกรรยามาค่าว่า “มันทำตาเพราะเพราะ” หรือทำหน้าตาไม่รู้ไม่ชี้ จนสังคัมประณามเป็น “ดอกทอง” ที่ “หน้าเหมือนทางหลวง” สารัตถะของเพลง

⁵⁰ ชิง หมายถึง แย่งชิง

กล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวคำหึงผู้หึงที่แย่งสามีของคนอื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ

คืนหงอนไก่เหอ	คืนหงอนไก่
ดอกทองพืงมาใหม่	แย่งเอาผิวเขา
ครั้นเขาร้องคำ	ทำตาเพราเพรา
แย่งเอาผิวเขา	หน้าลั่นเหมือนทางหลวง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลกกล่าวคำหึงผู้หึงที่แย่งสามีคนอื่น โดยใช้คำคำผู้หึงคนนั้นว่า “ดอกทอง” ปรากฏในบทเพลงว่า “ดอกทองที่พืงมาใหม่” ซึ่งผู้หึงที่แย่งสามีคนอื่น ในขณะที่ “เขาร้องคำ” หรือภรรยาเรียกก็ยังมี “ทำตาเพราเพรา” หรือทำหน้าที่ตาไม่รู้เรื่อง จนถูกตำหนิว่า “หน้าลั่นเหมือนทางหลวง” สาระตลกของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวคำหึงผู้หึงที่แย่งสามีผู้อื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ให้การยอมรับ

ดอกหญ้าเหอ	ดอกหญ้าจี๋เตย ⁵¹
ยังปิดขี้เผย	เหยหยม้นลามตามติด
ได้ผิวของเขา	กอดนอนไม่หนี ⁵²
เหยหยม้นลามตามติด	ไม่หนีตักกินเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลกกล่าวเสียดสีผู้หึงที่ “ได้ผิวเขา” หรือได้เสียสามีของคนอื่น ซึ่งเรื่องดังกล่าว “ยังปิดขี้เผย” หรือปิดบังอย่างไรก็ไม่ผิด สาระตลกของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวคำหึงผู้หึงที่ได้เสียกับสามีผู้อื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ นอกจากนั้นยังสอดแทรกคำสอนว่าผู้หึงไม่ควรแย่งชิงหรือคบชู้ผู้ชายกับสามี

⁵¹ หญ้าจี๋เตย หมายถึง หญ้าเจ้าชู้

⁵² ไม่หนี หมายถึง ไม่สนิท

ของผู้อื่น และจะต้องมีผู้รับรู้เรื่องราวนี้ในที่สุด ทำให้เกิดความกระวนกระวายใจและไม่สามารถ
ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม

ซ่างเฮ็ด ⁵³ เหว	อีเหม็ดรงทั้ง ⁵⁴
รงเองก็ย้ง	ซิงรงของท่าน
ซิงเซี่ยก ⁵⁵ ชาวว้ว	ซิงฟัวชาวบ้าน
ซิงรงของท่าน	ชาวบ้านมันรุ่ม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดะกล่าวคำหั้นผู้หญิงที่ “ซิงรงของ
ท่าน” หรือแย่งสามีของคนอื่นจน “ชาวบ้านมันรุ่มด่า” สาระดะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึง
เป็นการกล่าวคำหั้นผู้หญิงที่แย่งสามีของคนอื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมภาคใต้ไม่ให้การยอมรับ

5) คำหั้นผู้หญิงที่ไม่รู้จักการบ้านการเรือน

สังคมไทยภาคใต้ คาดหวังให้สตรีมีความรอบรู้ในด้านการจัดการงาน
บ้านงานเรือน การเป็นแม่บ้านแม่ศรีเรือน ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว
โดยเฉพาะสามีและลูก สังคมไทยภาคใต้มักจะวิพากษ์หรือกล่าวคำหั้นผู้หญิงที่ไม่รู้จักการบ้านการ
เรือน ดังตัวอย่าง

ลูกสาวเหอ	ลูกชาวบ้านห้วนอน ⁵⁶
ใช้ให้แกงบอน	โก้ ⁵⁷ เช้าโก้เที่ยง
ใช้ให้แกงคูก ⁵⁸	ดอกทองมันจุกลงทั้งเงียง
ดอกทองหน้าเกลี้ยง	หน้ามันอีเลี้ยงฟัว

⁵³ ซ่างเฮ็ด หมายถึง คำคำ

⁵⁴ อีเหม็ดรงทั้ง หมายถึง คำคำ

⁵⁵ เซี่ยก หมายถึง เชือก

⁵⁶ บ้านห้วนอน หมายถึง บ้านทางทิศใต้

⁵⁷ โก้ หมายถึง ตะโกนเรียก

⁵⁸ คูก หมายถึง ปลาคูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซงตำหนิผู้หญิงที่ไม่รู้จักวิธีทำกับข้าว ไม่รู้จักการบ้านการเรือน จะต้อง “โก้เข้าโก้เที่ยง” หรือต้องคอยเรียกคอยเตือนอยู่ตลอดเวลาและเมื่อ “ใช้ให้แกงคุก” หรือแกงปลาคุกก็ “จุกลงทั้งเงียง” หรือแกงปลาคุกโดยไม่ตัดเงียง ของปลาคุกทั้งเสียก่อน ซึ่งเป็นการสื่อถึงความไม่รู้จักเรื่องการครัว และไม่ใส่ใจ ตลอดถึงความมั่งง่าย สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิผู้หญิงที่ไม่รู้จักและเอาใจใส่ต่อเรื่องการบ้านการเรือนโดยเฉพาะเรื่องการครัว

ลูกสาวเหอ	ลูกชาวเรนกลาง ⁵⁹
ได้ฝัซุนนาง	ไม่รู้แต่งโตก ⁶⁰
หยิบถั่วดั่งผาง	หยิบชามดั่งโปก
ไม่รู้แต่งโตก	ลูกสาวชาวเรนกลาง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะกล่าวเสียดสีผู้หญิงที่ “ได้ฝัซุนนาง” หรือผู้หญิงที่แต่งงานกับซุนนางหรือข้าราชการ แต่ไม่รู้จัก “แต่งโตก” หรือจัดสำหรับอาหาร ซึ่งซุนนางหรือข้าราชการจะต้องมีแขกไปใครมาพบหาอยู่เสมอ การจัดสำหรับหรือแต่งโต๊ะจึงเป็นสิ่งที่เป็นภรรยาซุนนางหรือข้าราชการควรรู้ สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ได้ซุนนางหรือข้าราชการเป็นสามีแต่ไม่รู้จักเรื่องการบ้านการเรือนโดยเฉพาะเรื่องการจัดสำหรับอาหารไว้ต้อนรับแขกที่มาเยือน

โผกเปลเหอ	โผกไว้ได้ย่านอวด ⁶¹
ได้ฝัซุดำรวจ	ไม่พักทำอายไร
ดี ⁶² สร้อยให้น้องแฉวน	ดีแหวนให้น้องไต้
ไม่พักทำอายไร ⁶³	โผกเปลเวช้าน้อง

⁵⁹ เรนกลาง หมายถึง บ้านกลาง

⁶⁰ แต่งโตก หมายถึง จัดโต๊ะ ในที่นี้หมายถึง การทำครัว ทำอาหาร

⁶¹ ย่านอวด หมายถึง เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง มีความเหนียวมาก ชาวไทยภาคใต้นิยมใช้มัดสิ่งของ

⁶² ดี หมายถึง ทำ สร้างขึ้น

⁶³ อายไร หมายถึง อะไร

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ “ได้ผัวตำรวจ” หรือได้สามีเป็นตำรวจว่า “ไม่พักทำอ้ายไร” หรือไม่ต้องทำงานบ้านอะไร การที่ “ดีสร้อยให้น้อง แขนว ดีแหวนให้น้องใส่” บอกถึงผู้หญิงที่ได้สามีเป็นตำรวจเป็นผู้ที่มีอันจะกินหรือมีทรัพย์สินมากผู้หญิงจึงไม่ต้องทำงานบ้านซึ่งผิดจากหน้าที่ของผู้หญิง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิผู้หญิงที่ได้สามีเป็นตำรวจแล้วจะไม่ต้องทำงานอะไรเลยซึ่งผิดไปจากบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นภรรยา

บ้านนี้เหอ	เขาร้าเขาลือว่าสาวมาก
สาวครกสาวสาก	สาวเชือกสาวปอ
สาวโหก ⁶⁴ สาวฝ้าย	สาวไม่ไร ⁶⁵ ทอ
สาวเชือกสาวปอ	สาวไม่ไรทอโหก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ไม่รู้จักการบ้าน การเรือน โดยเฉพาะเรื่องการ “สาวโหกสาวฝ้าย” หรือซึ่งเป็นขั้นตอนในการทอผ้าเพราะสมัยก่อนผู้หญิงส่วนมากจะต้องมีความรู้ความสามารถเรื่องการทอผ้า และการที่ “สาวไม่ไรทอ” หรือผู้หญิงไม่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการทอผ้าจึงเป็นเรื่องที่สังคมตำหนิได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ไม่รู้จักการบ้านการเรือนโดยเฉพาะการทอผ้า

⁶⁴ โหก หมายถึง หูก เป็นอุปกรณ์สำหรับการทอผ้า

⁶⁵ ไร หมายถึง รู้

นกคุ้มเหอ	หางลูน ⁶⁶ ตีนเทียน
เทียม ⁶⁷ ได้ฝัวเหมียน ⁶⁸	นั่งเขียนแต่เล็บ
ผักบุงชายเล ⁶⁹ ก็ไม่ต้อง ⁷⁰	ผักบุงชายคลองก็ไม่ต้อง
นั่งเขียนแต่เล็บ	กินของกำนัลฝัว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ “ได้ฝัวเหมียน” หรือได้สามีเป็นเสมียนหรือข้าราชการ ซึ่งการที่ได้สามีเป็นเสมียนหรือข้าราชการนั้น สังคมมองว่าเป็นผู้มีเงินมีทอง ใช้ชีวิตสะดวกสบาย จนผู้หญิงที่เป็นภรรยาแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลยแม้แต่การหุงหาอาหาร เพราะคอย “กินของกำนัลฝัว” หรือกินของที่ผู้อื่นจัดหามาเป็นของกำนัลหรือสินบน สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิผู้หญิงที่ได้สามีเป็นเสมียนหรือข้าราชการว่าไม่ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ไม่รู้จักการบ้านการเรือน

6) ตำหนิแม่ยายที่วางตัวไม่เหมาะสม

นอกจากพฤติกรรมของผู้หญิงไทยภาคใต้ที่สังคมไม่ให้การยอมรับ และได้ทำการวิพากษ์ดังปรากฏอยู่ในเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กข้างต้นนั้น ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับการตำหนิผู้หญิงที่อยู่ในฐานะแม่ยาย เกี่ยวกับการวางตัวไม่เหมาะสม การเข้าหาลูกเขยของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไทยภาคใต้ไม่ยอมรับ ดังตัวอย่าง

⁶⁶ หางลูน หมายถึง หางสั้น หางกุด

⁶⁷ เทียม หมายถึง ตั้งแต่

⁶⁸ เหมียน หมายถึง เสมียน

⁶⁹ ชายเล หมายถึง ชายทะเล

⁷⁰ ไม่ต้อง หมายถึง ไม่ทำอะไร ไม่หิขิบ ไม่จับ

อีถ้ำ ⁷¹ เหอ	อีถ้ำสามารถ
หยิบหนู้หยิบหนี่ ⁷² มาใส่ถาด	อีถ้ำสามารถอยากลูกเขย
รีดรินมาให้เขาตัด	หมั้นหนัด ⁷³ เข้าแล้วอีถ้ำเอย
อีถ้ำสามารถอยากลูกเขย	ที่นี้ไม่เคยอยาก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิแม่ของผู้หญิงที่ต้องการอยากจะได้ผู้ชายมาเป็นลูกเขย การที่ “หยิบหนู้หยิบหนี่มาใส่ถาด” เป็นการจัดแจงเป็นธุระในการสู่ขอแทนฝ่ายชาย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิแม่ยายที่ต้องการได้ผู้ชายมาเป็นลูกเขย จึงยอมเป็นธุระจัดแจงเรื่องการสู่ขอและแต่งงานด้วยตนเอง

แม่ไก่เหอ	ไซที่ชายรื้อ
ร้องเรียกแม่ผัว	อีหล่อน ⁷⁴ เสียเคย
จะตั้งทอยตั้ง	ที่นี้อีได้กับลูกเขย
อีหล่อนเสียเคย	ลูกเขาเพิ่งมาใหม่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิแม่ยายที่ “ได้กับลูกเขย” หรือแม่ยายที่ได้เสียกับลูกเขยของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวตำหนิแม่ยายที่วางตัวไม่เหมาะสม

3.2 การวิพากษ์สถาบันทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งอื่นเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด ซึ่งรวมไปถึงการรวมกลุ่มทางสังคมของมนุษย์เพื่อยังผลต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์

⁷¹ อีถ้ำ หมายถึง เฒ่า ในที่นี้หมายถึง แม่ยายที่แก่แล้ว

⁷² หยิบหนู้หยิบหนี่ หมายถึง หยิบโน่นหยิบนี่

⁷³ หนัด หมายถึง กำหนด มีความต้องการทางเพศ

⁷⁴ อีหล่อน หมายถึง ชู้คน

แล้วมนุษย์ก็จะมีกำหนดบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ตามลักษณะของกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปได้ตามเจตนารมณ์ของการรวมกลุ่ม

ด้วยเหตุที่ผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมภาคใต้ ประกอบกับธรรมชาติของเนื้อหาของวรรณกรรมล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์หยิบยืมมาจากบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่แวดล้อมรอบตัวผู้สร้างทั้งสิ้น เพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงปรากฏเรื่องราวที่กล่าวถึงสังคมที่ผู้สร้างเป็นหน่วยหนึ่งตามความคิด อารมณ์ และความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณา สาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระที่เกี่ยวกับการ วิพากษ์สถาบันทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ การวิพากษ์สถาบันครอบครัว การวิพากษ์สถาบันศาสนา และการวิพากษ์สถาบันการปกครอง

3.2.1 การวิพากษ์สถาบันครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่กำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม หลายด้านของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่แบบแผนการสมรส การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มสมรส อำนาจในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การสืบสกุล การสืบทอดมรดก ตลอดจนกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทาง เพศระหว่างชายหญิง และความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (จางง์ อดิวัฒนสินธุ์, 2549 : 79) ครอบครัว จึงถือเป็นสถาบันหลักของสังคมทุกสังคม ที่ประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันด้านการแต่งงานหรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิต

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่ามีสาระที่ เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์สถาบันครอบครัว 3 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การดำเนินพ่อแม่ที่ไม่รู้จักหน้าที่ และการดำเนินพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ลูกออกเรือน

1) ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่ด้วยกันอาจจะมี ความสัมพันธ์กันด้วยการสมรสหรือความสัมพันธ์ทางสายเลือดก็ได้ โดยมากจะประกอบด้วยสามี กับภรรยา และต่อมากลายมาเป็นพ่อ แม่และมีลูก อันประกอบไปด้วยพี่และน้องตามจำนวนความ ต้องการของแต่ละครอบครัวเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว ในบางครอบครัวก็อาจจะกลายเป็น ครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยสมาชิกเพิ่มเติมจากครอบครัวเดี่ยว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หลาน ฯลฯ เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ จากการศึกษานี้วิเคราะห์เพลงกล่อมเด็ก

ภาคใต้ผู้วิจัยพบว่า สารัตถะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ดังตัวอย่าง

เวเปลเหอ	แม่สั่งให้เวซ่าซ่า
แม่โผกเปลผ้า	เวโหยนโยนซ่าให้น้องนอน
ก่อนน้องจะหลับ	พาไปส่งนมพระมารดร
เวโหยนโยนซ่าให้น้องนอน	ป้อนเปียกอาน้ำให้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลน้องหรือเด็กทารก ซึ่งสะท้อนถึงการช่วยแบ่งเบาภาระงานของผู้เป็นพ่อแม่ ซึ่งแม่ได้ “โผกเปลผ้า” หมายถึงการที่แม่จัดเตรียมที่นอนไว้ให้แก่อุตุ และได้มอบหมายให้สมาชิกในบ้านซึ่งน่าจะเป็นลูกคนที่โตกว่าเป็นผู้ดูแล ซึ่งแม่ก็ได้ได้กำชับหรือ “สั่งให้เวซ่าซ่า” หรือไกวเปลอย่างช้า ๆ ระวังระวัง เพื่อไม่ให้เด็กทารกตกใจขณะนอนหลับ และก่อนที่เด็กจะนอนนั้นจะต้อง “พาไปส่งนมพระมารดร” หรือพาเด็กไปดื่มนมแม่เสียก่อน และเมื่อเด็กตื่นนอนก็ให้อาบน้ำป้อนข้าวให้เรียบร้อย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงมีเจตนาที่จะบอกกล่าวให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัวที่จะต้องช่วยกันเลี้ยงดูเด็ก และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ต้นขาม ⁷⁵ เหอ	ต้นขามโหม ⁷⁶
ตัดหัว ⁷⁷ ไอพ่อโป ⁷⁸	เอาลูกโซ้ ⁷⁹ มาไว้บ้าน
ลักสินลักเสร็จ	ลักไก่เป็ดกูเหม็ด ⁸⁰ ร้าน
เอาลูกโซ้มาไว้บ้าน	ตัดหัวพ่อมิ่งรำกาญใจ

⁷⁵ ต้นขาม หมายถึง ต้นมะขาม

⁷⁶ โหม หมายถึง หมู กลุ่ม พวก

⁷⁷ ตัดหัว หมายถึง คำคำผู้ชาย

⁷⁸ โป หมายถึง ปู่

⁷⁹ ลูกโซ้ หมายถึง ลูกชู้

⁸⁰ เหม็ด หมายถึง หมด

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกัน การที่ “เอาลูกโซ้มาไว้บ้าน” หรือเอาลูกติดสามีมาเลี้ยงดู ท้ายที่สุดก็ “ลักลั่นลักเสร็จ ลักไก่อเปิดคูเหม็ดร้าน” หรือลักขโมยของในบ้านไปจนหมดสิ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ไม่มีความผูกพันทางใจกันแม้แต่น้อย สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เชื่อถือหรือความไม่ไว้วางใจบุคคลที่ไม่ได้มาจากสายเลือดเดียวกัน แต่ต้องมาอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

หมากอ่อนเหอ	ผ่านน้ำเล่นล่องในคลองใน
รู้ข่าวว่ามีเมียใหม่	หน้าใยไม่ควรจะหึงสา ⁸¹
ซ้างแล่นเข้ามาอย่างูหาง ⁸²	ไม่ใช่ที่ทางนางกานดา
พลายทองหายบ้า	หลบ ⁸³ มาเข้าโรงเอง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระถกกล่าวเตือนภรรยาที่ “รู้ข่าวว่ามีเมียใหม่ หน้าใยไม่ควรจะหึงสา” หรือผู้หญิงที่รู้ว่าสามีของตนเองมีภรรยาใหม่ไม่ควรที่จะแสดงอาการหึงหวง ก้าวร้าวจนออกนอกหน้า เปรียบกับ “ซ้างแล่นเข้ามาอย่างูหาง” หรืออย่าไปดึงหางซ้างที่กำลังวิ่งอยู่ ต้องรอให้ “พลายทองหายบ้า” หรือผู้ชายลืมนักขโมยใหม่ไปเอง แล้วผู้ชายก็จะ “หลบมาเข้าโรงเอง” หรือผู้ชายจะกลับมาหาตนเอง สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวเตือนภรรยาควรมีสติ ไม่ควรแสดงอาการหึงหวงเมื่อรู้ว่าสามีของตนไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น

2) การดำเนินพ่อแม่ที่ไม่รู้จักหน้าที่

พ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน มอบความรัก ความปรารถนาดี และความอบอุ่นให้แก่ลูก ใ้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นคนดีของสังคม พ่อแม่จึงมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูให้ลูกเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นที่

⁸¹ หึงสา หมายถึง หึงหวง อิจฉา

⁸² ยูงหาง หมายถึง ดึงหาง

⁸³ หลบ หมายถึง กลับ

ต้องการของสังคม ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินพ่อแม่ที่ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ที่จะอบรมสั่งสอน ดูแลลูกให้เป็นคนดีของสังคม ดังตัวอย่าง

นางแม่เหอ	ให้ลูกไปจับ ⁸⁴ ใบตอง
งูเห่าปล้องทอง	รัดมือลูกไว้
วางเสียดึงงูเห่า	แม่จะทำขวัญให้
รัดมือลูกไว้	พ่อแม่ช่างใช้ลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตล่ดดำเนินแม่ที่ใช้งานลูกแล้วโดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถของลูก การที่แม่ใช้ “ให้ลูกไปจับใบตอง” หรือใช้ลูกไปตัดใบตองในป่ามาใช้ ซึ่งในป่าอาจจะมีสัตว์มีพิษอย่างงู ตะขาบ หรือแมลงป่อง อาศัยอยู่ จนในที่สุดลูกได้รับอันตรายจาก “งูเห่าปล้องทอง” ที่ “รัดมือลูกไว้” ทำให้เด็กตกใจและเสียดขวัญได้ สาระตล่ดของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวดำเนินแม่ที่ใช้งานลูกให้ทำงานโดยไม่คำนึงถึงงานและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ทำงาน

นางแม่เหอ	ใช้ลูกให้เก็บใบพลู
ลมพัดมาวูวู	ถูกค้ำพลูแม่หักปลัด
ทำพริ้อ ⁸⁵ เล่าแม่เหย	เพราะลมมันเคยพัด
ถูกค้ำพลูแม่หักปลัด	นางแม่ไม่รักลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตล่ดดำเนินแม่ที่ใช้งาน “ให้เก็บใบพลู” หรือทำงานต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงวัยและความรู้ความสามารถของลูก จนกระทั่งเกิด “ลมพัดมาวูวู ถูกค้ำพลูแม่หักปลัด” หรือเมื่อลูกเกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ หรือได้รับอันตรายก็กล่าวดำเนินต่าง ๆ ว่าลูกไม่ระมัดระวัง สาระตล่ดของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการดำเนินแม่ที่ใช้งานลูกโดยไม่

⁸⁴ จับ หมายถึง ตัด

⁸⁵ ทำพริ้อ หมายถึง ทำอย่างไร

คำนึงถึงความรู้ความสามารถของลูกตนเอง และไม่ยอมรับว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกิดจากคนใช้
ลูกไปทำงาน

ตากข้าวเหอ	ตากไว้หน้าท่า
เห็นฟ้าฝนมีดมา	นางหงส์คงคาพาโลกหนี
เข้าบังได้ร่มไม้	ไม้หอมั่นหักลงทันที
นางหงส์คงคาพาโลกหนี	เข้าได้ร่มไม้ใหญ่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลเกี่ยวกับ การเลี้ยงดูลูกของแม่ที่ยัง
อยู่ในวัยรุ่น “นางหงส์” เป็นการเปรียบเทียบผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาสวย การที่แม่ “เห็นฟ้าฝนมีด
มา” หรือเกิดความยากลำบากขึ้นในครอบครัว “นางหงส์คงคาพาโลกหนี” หรือแม่ก็แก้ไขปัญหา
ตามกำลังสติปัญญา และด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก่อปรกับมีประสบการณ์น้อยจึงแก้ปัญหาผิด
เกิดปัญหาตามมา เช่นเดียวกับนางหงส์เมื่อเกิดลมพายุแล้วพาลูกหนีไปอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่และลมพัด
กิ่งไม้หักลงใส่ลูกของตน สาระตลของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความ
รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้เป็นแม่ที่อยู่ในวัยรุ่น และแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ส้มแป้น ⁸⁶ เหอ	ส้มแป้นเกลี้ยง
สัญญาดีว่าแม่เลี้ยง	จิ ⁸⁷ รักลูกเลี้ยงสักเพียงไหน
เก่าแม่สืบแม่	ไม่เหมือนแม่เรามาแต่ไร
จิรักลูกเลี้ยงสักเพียงไหน	หว่าง ⁸⁸ พ่อเรายังอยู่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลที่สะท้อนให้เห็นความรักระหว่าง
แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงว่า “จิรักลูกเลี้ยงสักเพียงไหน” หรือจะรักลูกเลี้ยงของตนเองแค่ไหน ถึงแม่เลี้ยง

⁸⁶ ส้มแป้น หมายถึง ส้มเขียวหวาน

⁸⁷ จิ หมายถึง จะ

⁸⁸ หว่าง หมายถึง ระหว่าง

จะมี “แก้วแม่สิบแม่” ก็รักลูกได้ “ไม่เหมือนแม่เรา” หรือไม่เหมือนแม่ที่ให้กำเนิดมา แม่เลี้ยงคงรักลูกแค่เพียง “หว่างพ่อเรายังอยู่” หรือยังรักและดูแลลูกแค่เพียงพอยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความรักระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงที่ไม่เหมือนกับแม่ผู้ให้กำเนิด

นกเขาเหอ	เกาะราวไม้พุก ⁸⁹
พ่อแม่อยู่หนูก	พาลูกไปท่อม ⁹⁰ ไว้บนวัง
ฝนตกฟ้าร้อง	ไม่เห็นหน้าน้องทองร้อยซัง
พาลูกไปท่อมไว้บนวัง	นั่งกินแต่น้ำตา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสารัตถะดำเนินพ่อแม่ที่ “อยู่หนูก” เพราะ “พาลูกไปท่อมไว้บนวัง” หรือเอาลูกของตนไปขายเป็นทาส เพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายยามขัดสน สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือความยากจนถึงกับขายลูกกิน แม้ “ฝนตกฟ้าร้อง” หรือเมื่อลูกได้รับความทุกข์ยากสักแค่ไหนก็ไม่สนใจว่าลูกจะ “นั่งกินแต่น้ำตา” หรือเสียใจเพียงใด สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการดำเนินพ่อแม่ที่เอาลูกไปขายเป็นทาสเพื่อให้ได้เงินมาใช้สอย

3) การดำเนินพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ลูกออกเรือน

พ่อแม่เป็นสมาชิกที่สำคัญของครอบครัว ถ้าไม่มีพ่อแม่ที่เริ่มจากการตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน แต่งงานกันก็จะไม่มีสมาชิกใหม่ของครอบครัวและสังคมเกิดขึ้น เมื่อสมาชิกใหม่เกิดขึ้น สมาชิกใหม่ก็ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองโดยลำพัง จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่ (รวมถึงสมาชิกอื่นในครอบครัว) ในการดูแลและอบรมเลี้ยงดูเด็กให้กลายเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และพร้อมที่จะสร้างครอบครัวใหม่ต่อไป การที่พ่อแม่ปฏิบัติหน้าที่อบรมสั่งสอน เลี้ยงดูและสนับสนุนให้บุตรมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพร้อมที่จะมีครอบครัวใหม่

⁸⁹ พุก หมายถึง ผู่พัง

⁹⁰ ท่อม หมายถึง ทิ้ง ทอดทิ้ง

โดยเฉพาะการสนับสนุนให้บุตรหลานออกเรือนมีครอบครัวเมื่อถึงวัยที่เหมาะสมถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้เป็นพ่อแม่ควรทำ จากการศึกษา ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้น ⁹¹ เหอ	ขึ้นมาเป็นแสง
น้ำเต้า ⁹² พอรามแกง ⁹³	มารดาหวงไว้ไปไหน
หวงไว้ยาวนาน	อ้ายโมย ⁹⁴ กลางบ้านมันลักไป
หวงไว้ทำไร	น้ำเต้าพอรามแกง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซิงตำหนิพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ลูกสาวออกเรือนหรือแต่งงานมีครอบครัว โดยการเปรียบเทียบให้เห็นว่าผู้หญิงเป็น “น้ำเต้าพอรามแกง” หรือฟักทองที่สามารถนำผลไปปรุงเป็นอาหารได้แล้ว แต่ “มารดาหวงไว้” หรือพ่อแม่หวงไว้ไม่ยอมให้ออกเรือน จน “อ้ายโมยกลางบ้านมันลักไป” หรืออาจจะโดนชักจูงจากผู้ชายให้หนีตามไป สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ลูกออกเรือนเมื่อถึงวัยอันสมควร

บ้านนี้เหอ	มีสระออกบ้าน ⁹⁵
น้ำใสสะอาด	ใครไม่ปลุกบัว
ลูกสาวใหญ่ใหญ่	หวงไว้ไซ ⁹⁶ ไม่หาฝัว
หวงไว้ให้ชั่ว	อายพระมารดา

⁹¹ เดือนขึ้น หมายถึง พระจันทร์ขึ้น

⁹² น้ำเต้า หมายถึง ฟักทอง

⁹³ พอรามแกง หมายถึง เหมาะสมที่จะแกง ในที่นี้หมายถึง ฟักทองที่เหมาะสมที่จะนำมาประกอบอาหารได้แล้ว

⁹⁴ อ้ายโมย หมายถึง ขโมย

⁹⁵ ออกบ้าน หมายถึง ทางทิศตะวันออกของบ้าน

⁹⁶ ไซ หมายถึง ทำไม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซิงคำหนีพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ “ลูกสาวใหญ่ใหญ่” หรือลูกสาวที่ถึงวัยออกเรือนหรือแต่งงานมีครอบครัวแล้ว แต่พ่อแม่ยัง “หวงไว้ไซ่ไม่ให้หาผัว” หรือไม่ยอมให้แต่งงานออกเรือนมีครอบครัวไป ซึ่งบ้านใดที่ลูกสาวไม่ได้แต่งงานออกเรือนก็จะเป็นที่ติฉินนินทาของสังคม สาระตะเซิงของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพ่อแม่ที่ไม่ยอมให้ลูกออกเรือนเมื่อถึงวัยอันสมควร ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าอับอายของครอบครัว

3.2.2 การวิพากษ์สถาบันทางศาสนา

สถาบันทางศาสนามีพระภิกษุสงฆ์และวัดเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของศาสนาในชุมชน สังคม ในขณะที่เดียวกันพระภิกษุสงฆ์และวัดก็เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมเช่นเดียวกัน หากพระภิกษุสงฆ์ประพฤติผิดวินัยสงฆ์ก็จะสร้างความเสียหายให้กับตนเองและวัด และก็จะถูกสังคมประณาม จากการศึกษา พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระตะเซิงเกี่ยวกับการวิพากษ์สถาบันสงฆ์เพียงศาสนาเดียวเท่านั้น ไม่ปรากฏการกล่าวเกี่ยวกับศาสนาอื่นเลย ดังตัวอย่าง

เวเปลเหอ	เวไปใต้ส้มจุก ⁹⁷
อยู่วัดมันไม่หนุก	สี่กออกไปหาเมีย
ผ้าเหลืองที่แม่ยอมให้	เอาไปไว้ไหนเสีย
สี่กออกไปหาเมีย	เสียจี้หมิ่น ⁹⁸ แม่ยอมให้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเซิงกล่าวตำหนิพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งคนไทยภาคใต้มีความเชื่อว่าการบวชก่อนที่จะแต่งงานนั้น จะทำให้ผู้เป็นพ่อแม่ได้รับอานิสงส์จากการบวช ดังนั้นผู้เป็นพ่อแม่ในสังคมภาคใต้จะมีความชื่นชมยินดีกับการบวชของลูกชาย แต่การที่ลูกชายบวชอยู่แล้วเกิดความเบื่อหน่ายในการแสวงหาความรู้ทางธรรมะนั้นเป็นการ “เสียจี้หมิ่นที่แม่ยอมให้” หมายถึง เป็นการทำลาย

⁹⁷ ส้มจุก หมายถึง ส้มชนิดหนึ่ง

⁹⁸ จี้หมิ่น หมายถึง ขมื่น

ความคาดหวัง ทำลายเจตนาที่ผู้เป็นพ่อแม่คาดหวังจะได้เห็นลูกชายศึกษาพระธรรมคำสอนก่อนที่
จะลาสิกขาบทยออกมาเป็นฆราวาสและแต่งงานมีครอบครัวต่อไป

คืนพร้าวนอ	คืนพร้าวมืด
แก้คิดสืบทิด	คืน ⁹⁹ เหอมาคิดกับสีกา
สีกาพาว ¹⁰⁰ ของคืนไป	คืนพาไป ¹⁰¹ สีกามา
คืนเหอมาคิดกับสีกา	ทำให้หัวควม ¹⁰²

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวตำหนิพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็น
ตัวแทนของสถาบันศาสนา ที่ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมเพราะ “คิดกับสีกา” หรือไม่ปฏิบัติตนอยู่ใน
พระธรรมวินัยของสงฆ์ ที่ห้ามข้องแวะยุ่งเกี่ยวกับสตรีในเชิงชู้สาว ซึ่ง “สีกาพาวของคืนไป คืน
พาไปของสีกามา” เป็นการแลกเปลี่ยนที่เป็นสัญลักษณ์ให้ระลึกถึงกันอันเป็นพฤติกรรมที่ไม่
เหมาะสมอย่างยิ่ง จน “ทำให้หัวควม” หรือวัดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันทางศาสนาได้รับความ
เสื่อมเสีย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิพระภิกษุที่ไม่ประพฤติอยู่
ในวินัยแห่งสงฆ์อย่างเคร่งครัด

3.2.3 การวิพากษ์สถาบันการปกครอง

เนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ นอกจากกล่าวถึงความรักความผูกพันใน
ครอบครัว การวิพากษ์บุคคลในครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าเนื้อหาในเพลงกล่อมเด็กมีการ
วิพากษ์สถาบันการปกครอง ซึ่งถือเป็นหน่วยทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับคนในสังคม เนื้อหาที่
กล่าวถึงสถาบันการปกครองเป็นการวิพากษ์ในด้านพฤติกรรมของข้าราชการหรือขุนนางที่เป็น
ตัวแทนของสถาบันการปกครองที่ส่วนกลางส่งมาให้มีหน้าที่ปกครองและดูแลทุกข์สุขของราษฎร
ถ้าตัวแทนของสถาบันการปกครองประพฤติปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม หรือกดขี่ข่มเหงราษฎร หรือไม่

⁹⁹ คืน หมายถึง ตน ในที่นี้หมายถึง คำเรียกพระสงฆ์

¹⁰⁰ วร หมายถึง ผัวจิ๋ว

¹⁰¹ ไป หมายถึง ผัวสไป

¹⁰² ผง หมายถึง เสียหาย ในที่นี้หมายถึง ชื่อเสียงเสื่อมเสีย

มีความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้นำได้ก็จะถูกสังคมกล่าวตำหนิได้ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังเห็นว่าการวิพากษ์สถาบันการปกครองเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เห็นด้วยในการกระทำของชนชั้นปกครองผ่านเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จากการศึกษ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระตะเถเกี่ยวกับ การวิพากษ์สถาบันการปกครอง ดังตัวอย่าง

นอนวัน ¹⁰³ เหอ	นอนฝันเห็นหลาก ¹⁰⁴
ฝันเห็นขานาค ¹⁰⁵	ผุด ¹⁰⁶ ขึ้นปากตุ ¹⁰⁷ เมือง
ฝันเห็นบ่าวน้อย	เขม้ ¹⁰⁸ ทรงเครื่อง
ผุดขึ้นปากตุเมือง	ทรงเครื่องดอกไม้ไหว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะเถสะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาซึ่งชาว ไทยภาคใต้ให้ความสำคัญและยกย่องผู้ที่มีความรู้อย่างยิ่ง ทั้งความรู้ด้านวิชาการ การปกครอง หรือแม้แต่เรื่องศาสนาและไสยศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ที่ หลากหลายจึงจะได้รับการยอมรับ การที่ “ฝันเห็นขานาค ผุดปากตุเมือง” หรือฝันเห็นพญานาค โผล่ขึ้นที่ประตูเมือง และ “ฝันเห็นบ่าวน้อย เขม้ทรงเครื่อง” หรือเห็นเด็กหนุ่มขี่ม้าทรงเครื่อง ซึ่งเป็น การคาดหวังในตัวผู้ปกครองบ้านเมือง

¹⁰³ นอนวัน หมายถึง นอนกลางวัน

¹⁰⁴ หลาก หมายถึง มากมาย เยอะแยะ

¹⁰⁵ ขานาค หมายถึง พญานาค

¹⁰⁶ ผุด หมายถึง โผล่ ปรากฏกาย

¹⁰⁷ ปากตุ หมายถึง

¹⁰⁸ เขม้ หมายถึง ขี่ม้า

จู้न्हื่อ ¹⁰⁹ เหอ	ແລຣີເອຍຫາດ
ໂປລກຫລາ ¹¹⁰ ຕັກບາຕຣ	ນ້ຳແຫ້ງເຫັນທຣາຍ
ກຸ້ງກຸ້ງແມງດາ	ບິນມາພລອຍຕາຍ
ນ້ຳແຫ້ງເຫັນທຣາຍ	ພລອຍຕາຍດ້ວຍເຣືອໄຫຼ່

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะตำหนิข้าราชการที่ “โปลกหลาดักบาศร” หรือทำงานต่าง ๆ ของตนเองจน “น้ำแห้งเห็นทราย” หรือทุกหนทุกแห่งเดือนร้อนกันไปทั่ว จนทำให้ “กึ่งกึ่งแมงดา บินมาพลอยตาย” หรือราษฎรได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก เพราะการทำงานต่าง ๆ ของข้าราชการโดยไม่คำนึงถึงทุกข์สุขของประชาชน สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของข้าราชการในการทำงานเพื่อผลประโยชน์ของตนจนผู้คนได้รับความเดือดร้อนไปทั่ว

ແມ່ໄກ່ເອ	ແມ່ໄກ່ຫາງລຸ້ນ
ຂ້າຫລວງອອກມາວຸ່ນ	ຮັນຮີ ¹¹¹ ກັນຈັບເດັກ
ຈັບເອາໂຮມສາວສາວ	ບ່າວບ່າວທຳມາດເລັກ
ຮັນຮີກັນຈັບເດັກ	ຈັບສິນທັງເມືອງນີ້

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะสะท้อนให้เห็นถึงการที่ “ข้าหลวงออกมาวุ่น ธานีกันจับเด็ก” หรือข้าราชการออกมาเกณฑ์วัยรุ่นในหมู่บ้าน “จับเอาโหม่สาวสาว” หรือจับวัยรุ่นผู้หญิงไปเป็นทาสหรือไปเป็นอนุภรรยา และจับเอา “บ่าวบ่าวทำมดเล็ก” ซึ่งทำให้ในชุมชนเกิดความวุ่นวายเพราะการออกมาเกณฑ์คนไปเป็นไพร่ในสังกัดข้าราชการ สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการตำหนิข้าราชการที่กดขี่ข่มเหงราษฎรด้วยการเกณฑ์ไปเป็นทาสและทหารในสังกัดของตนเอง

¹⁰⁹ จู้न्हื่อ หมายถึง ไปทางทิศเหนือ

¹¹⁰ โปลกหลา หมายถึง ปลุกสร้างศาลาชั่วคราว

¹¹¹ ธานี หมายถึง สัญญา

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีสาระตะเกี่ยวกับการวิพากษ์บุคคลและสังคมนั้น นอกจากที่ผู้สร้างมีจะเจตนาให้เป็นเพลงกล่อมเด็กแล้ว ยังถือเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในสังคม ตลอดจนสถาบันทางสังคมเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความถูกต้อง และการยอมรับในพฤติกรรมที่บุคคลหรือตัวแทนของสถาบันทางสังคมแสดงออกมา

4. การสะท้อนภาพสังคม

บริเวณภาคใต้ของไทยเป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาเป็นเวลานาน ซึ่งมีปรากฏในเอกสารอินเดีย จีน และปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี การตั้งถิ่นฐาน ชุมชน โบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นจำนวนมาก และที่สำคัญคือ พระบรมธาตุเมือง นครศรีธรรมราชที่บ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองในด้านศาสนา และด้านอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของระบบสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยในสังคมภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มี สาระตะที่กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมภาคใต้ สะท้อนให้เห็นมุมมอง ความคิด ความเชื่อ ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ชี้ให้เห็นประเพณีและพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กได้นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมมาถ้อยถนอแล้วถ่ายทอด ในรูปแบบของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกสาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และคำสอน ด้านเหตุการณ์และความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ด้านการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ และด้านความชื่นชมในวรรณคดี

4.1 ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และคำสอน

ความเชื่อและศาสนาของสังคมภาคใต้เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาซึ่งเป็นพื้นฐานทางความคิดของมนุษย์มาแต่เดิมทั่วทุกภูมิภาคของ ไทยในการที่จะอธิบายถึงอุบัติการณ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งให้ทั้งคุณและโทษต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์ และการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในขณะที่มนุษย์กำลังดำรงชีวิตอยู่ เช่น การอธิบายการเกิดฟ้าผ่า ฟ้าร้อง ว่าเกิดจากอำนาจของเทพเมขลาและรามสูร เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดาเป็นความเชื่อทั่วไปทางศาสนาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสังคมไทยมีความเชื่อเช่นนี้อย่างมั่นคง ปรากฏแทรกซึมอยู่ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ประเพณี การเกิด การตาย การปลูกบ้านสร้างเรือน การเปลี่ยนวัย การศึกสงคราม ย่อมมีเรื่องของผีสางเทวดา ซึ่งเชื่อกันว่าทรงอำนาจ ต้องปรนนิบัติบูชาให้ถูกต้อง เพื่อจะได้อวยสวัสดิภาพให้พ้นภัยและทำกิจการได้สำเร็จตามปรารถนา ถือเป็นหลักประกันหรือการประกันภัยทางจิตใจอย่างหนึ่งในสังคม (ประพนธ์ อัสววิรุพหการ, 2552 : 296)

เห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาในสังคมไทยซึ่งหมายรวมถึงสังคมภาคใต้ และสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นระบบความคิดความเชื่อ ที่กลายมาเป็นบ่อเกิดของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม จนกระทั่งมีการนำศาสนาเข้ามาเผยแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาในสังคมภาคใต้ของไทย ระบบความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาก็ถูกผสมผสานเข้ากับแนวคิดของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ซึ่ง ประพนธ์ อัสววิรุพหการ (2552 : 299) กล่าวว่า “เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า ทั้งศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธเข้ากันได้กับความเชื่อดั้งเดิมโดยมาก ผีแต่เดิมก็เข้ากันสนิทกับความเชื่อเรื่องเทพของศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์ให้ความคิดด้านพิธีกรรมที่ซับซ้อนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีอันเป็นของหลวงที่พระเจ้าแผ่นดินทรงปฏิบัติ เรียกกันว่า พระราชพิธี ในขณะที่พุทธศาสนาเป็นเรื่อง พิธีบำเพ็ญการกุศล เพื่อเป็นสวัสดิมงคลหรืออุทิศให้แก่ผู้วายชนม์ไปแล้ว” ซึ่งความคิดของทั้งสองศาสนาก็ผสมกลมกลืนกันจนแทบจะแยกไม่ออกว่าเป็นแนวคิดของศาสนาใด ในขณะที่เดียวกันแนวคิดต่าง ๆ ก็ได้กลายมาเป็นต้นกำเนิดของประเพณีและพิธีกรรม คำสอนต่าง ๆ ของสังคมภาคใต้และสังคมไทยให้สมาชิกของสังคมกลายเป็นบุคคลคุณภาพตามที่สังคมต้องการ ผู้วิจัยได้จำแนกสาระัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่กล่าวถึงความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และคำสอน

4.1.1 ความเชื่อ

ความเชื่อหรือศรัทธา เป็นสิ่งที่มนุษย์มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่สามารถยังความสุข ความสบายใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลทางจิตใจให้เกิดแก่ตนได้ ถือเป็นอารมณ์ความไว้วางใจให้สิ่งนั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจหรือนำทางชีวิตของตน เมื่อพิจารณาสาระัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระัตถะที่กล่าวถึงความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อ

เรื่องผีसाงเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยภาคใต้นับถือ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องแม่ซื่อ ความเชื่อเรื่องราหู และความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าว

1) ความเชื่อเรื่องแม่ซื่อ

แม่ซื่อเป็นความเชื่อของชาวไทยภาคใต้เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลรักษาเด็กอ่อนหรือเด็กทารก เป็นเทพธิดาที่ชาวไทยภาคใต้เชื่อว่ามี 4 องค์ คือ ผุด ผัด พุด พัด จะทำหน้าที่คอยปกป้องดูแลรักษาเด็กทารกไม่ให้ได้รับอันตราย ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องแม่ซื่อ ดังตัวอย่าง

นอนเกิดเหอ	นอนให้หลับดี
แม่ซื่อทั้งสี่	มาช่วยพิทักษ์รักษา
อาบน้ำป้อนข้าว	รักษาเจ้าทุกเวลา
มาช่วยพิทักษ์รักษา	เด็กอ่อนนอนในเปล

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตะกล่าวถึงความเชื่อเรื่อง “แม่ซื่อทั้งสี่” ได้แก่ ผุด ผัด พุด พัด¹¹² ซึ่งเป็นเทพที่เชื่อกันว่า “มาช่วยพิทักษ์รักษา” หรือมาคุ้มครองดูแลเด็กทารกไม่ให้ได้รับอันตราย สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องแม่ซื่อซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองรักษาเด็กทารก

เชิญนอนเกิดน้องเหอ	น้องเจ้านอนในเปล
แม่ซื่อ ¹¹² ทั้งสี่ ¹¹³	อย่าร้อนอย่าเรไปไกลไกล
เมื่อไปสองต้องอยู่สอง	อยู่เฝ้านวลน้องระวังภัย
อย่าร้อนเรไปไกลไกล	โลกอ่อนนอนในเปล

¹¹² แม่ซื่อ หมายถึง แม่ซื่อ

¹¹³ เส หมายถึง สี่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระถึงกล่าวถึง “แม่เชื้อทั้งเส” หรือแม่เชื้อทั้งสี่ที่คอยปกป้องรักษาเด็กทารกว่า “อย่าร้อนอย่าเร่ไปไกลไกล” หรืออย่าละทิ้งเด็กไปไหนไกล ให้คอยดูแลรักษาเด็กทารกและ “เมื่อไปสองต้องอยู่สอง” เพื่อ “อยู่ใฝ่านวลน้องระวังภัย” ให้กับ “โลกอ่อนนอนในเปล” หรือลูกอ่อนที่นอนหลับอยู่ในเปล สาระของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องแม่เชื้อที่คอยดูแลรักษาเด็กทารก

น้องนอนเหอ	นอนให้ส้าบาย ¹¹⁴
นอนหลับจับฉาย	เอาโลกวัวลายมาหลอกเจ้า
หลอกเหอหลอกหลอน	โศกาอาวรณ์ไม่นอนเล่า
แม่เชื้อขวัญข้าว	เชิญให้เจ้านอนเปล

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระบอกให้เด็ก “นอนให้ ส้าบาย” หรือให้เด็กนอนหลับให้สบาย และเชื่อเชิญ “แม่เชื้อ” หรือแม่เชื้อมาคุ้มครองปกป้องรักษาให้เด็กหลับสบาย สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องแม่เชื้อ ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อเรื่องแม่เชื้อที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ล้วนมีลักษณะเป็นไปในแนวเดียวกัน คือ เป็นเทพธิดา 4 องค์ ชื่อ ผุด ผัด พุด พัด (พัฒน์) มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองเด็กทารกไม่ให้ได้รับอันตราย

2) ความเชื่อเรื่องราหู

ราหูเป็นเทพในศาสนาพราหมณ์ มักจะเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของความชั่วร้าย สิ่งที่ไม่ดี เป็นผลมาจากการมีสีกายที่ดำสนิท และนิสัยชั่วร้ายตามตำนานที่กล่าวถึง ซึ่งชาวไทยภาคใต้และภูมิภาคอื่นต่างเชื่อว่าเทพราหูจะบันดาลเหตุเภทภัยต่าง ๆ หากไม่ให้การเคารพยำเกรงต่อเทพราหู และเมื่อเกิดเหตุร้ายขึ้นมักจะกล่าวกันว่าเป็นอำนาจของเทพราหู ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องราหู ดังตัวอย่าง

¹¹⁴ ส้าบาย หมายถึง สบาย

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาเทียม ¹¹⁵ ปลายหมากขวาด
ราหุมบังอาจ	ร้องจับแต่พระจันทร์
ลางบ้านเขาย่าม้อง	ลางบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน ¹¹⁶
ราหุบังอาจร้องจับจันทร์	เสียงดังสนั่นในเวหา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องราหุอมจันทร์หรือจันทร์อุปราคา เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งเชื่อกันว่าเป็นลางร้าย ทำให้ “ลางบ้านเขาย่าม้อง ลางบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน” หรือบางบ้านก็ตีฆ้องให้เกิดเสียงดังและบางบ้านก็เอาขันใบใหญ่มาตีให้เกิดเสียงดังเพื่อให้ราหุตกใจและคายพระจันทร์คืนมา จน “เสียงดังสนั่นในเวหา” หรือเกิดเสียงดังลั่นทั่วหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อกันว่าหากไม่ขับไล่ให้ราหุรีบคายพระจันทร์ออกมา นั้น จะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นในชุมชน ชาวบ้านจึงต้องออกมาทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้ราหุตกใจและคายพระจันทร์ออกมา สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องราหุอมจันทร์หรือปรากฏการณ์จันทร์อุปราคา

บ้านนี้เหอ	มีพร้าวารอกเจาะ
อีสาวนี้เป็นเคราะห์ ¹¹⁷	ราหูเข้าเลี้ยง
พุงใหญ่ ¹¹⁸ กับใคร	แม่นางเนื้อเกลี้ยง
ราหูเข้าเลี้ยง	เป็นมือเป็นตีน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่อง “ราหูเข้าเลี้ยง” หรือเกิดเคราะห์กรรมขึ้นกับคนในบ้าน ซึ่งการที่ “อีสาวนี้เป็นเคราะห์” หรือผู้หญิงคนนี้มีเคราะห์เพราะ “ราหูเข้าเลี้ยง” เป็นความเชื่อว่าถูกอำนาจของเทพราหูซึ่งเป็นเทพที่บันดาล

¹¹⁵ เทียม หมายถึง เสมอด้วย

¹¹⁶ แม่ขัน หมายถึง ขันขนาดใหญ่

¹¹⁷ เป็นเคราะห์ หมายถึง มีเคราะห์

¹¹⁸ พุงใหญ่ หมายถึง ตั้งท้อง ตั้งครรภ์

ความมัวหมองให้กับชีวิต จนทำให้ผู้หญิง “พุ่งใหญ่กับใคร” หรือตั้งครรภ์โดยไม่มีผู้ชายมารับผิดชอบ ซึ่งเป็นการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ เป็นการประพาศพิศดารประเพณี และในที่สุดก็ “เป็นมือเป็นตีน” หรือเด็กก็คลอดออกมาโดยไม่สามารถบอกได้ว่าผู้หญิงบ้านนี้ตั้งครรภ์กับใคร สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องเคราะห์กรรมที่เกิดจากการบันดาลของเทพราหู

3) ความเชื่อเรื่องการบนบานสานกล่าว

การบนบานสานกล่าวเป็นความเชื่อถือ ศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ การบนบานก่อให้เกิดกิจกรรมทางความเชื่อ ในลักษณะการร้องขอในสิ่งที่ตนเองต้องการต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ ด้วยการบอกกล่าวว่าหากตนสำเร็จตามความมุ่งหมายจะนำสิ่งของต่าง ๆ มาถวายเพื่อเป็นการตอบแทนที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ช่วยเหลือ ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องการบนบานสานกล่าว ดังตัวอย่าง

นางแม่เหอ	ที่เลี้ยงลูกมารักษายาก
พอลูกตกฟาก	บน ¹¹⁹ ควายเขาทอง
เดือนเส ¹²⁰ เดือนห้า	โนรามากแก้เหมุลย ¹²¹ น้อง
บนควายเขาทอง	ให้ชีวิตลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการบนบานสานกล่าว เมื่อ “พอลูกตกฟาก” หรือลูกที่เกิดมานั้น “รักษายาก” หรือเลี้ยงดูยากหรือเจ็บป่วยง่าย ร่างกายไม่แข็งแรง จนพ่อแม่ต้อง “บนควายเขาทอง” หรือบนบานสานกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาคุ้มครองดูแลลูกของตนเอง โดยจะหามา “โนรามากแก้เหมุลย” หรือว่าจ้างมโนราห์มารำถวายเพื่อเป็นการแก้บนที่ช่วยคุ้มครองรักษาลูกของตนเอง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องการบนบานสานกล่าว

¹¹⁹ บน หมายถึง การบนบานสานกล่าว

¹²⁰ เดือนเส หมายถึง เดือนสี่

¹²¹ แก้เหมุลย หมายถึง การแก้บน

4.1.2 ศาสนา

ศาสนาเป็นระบบความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา เป็นความคิดที่มีผลต่อการกำหนดกรอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน มีผลต่อการกำหนดรูปแบบพิธีกรรมและประเพณีของสังคม สังคมภาคใต้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก แต่ยังคงมีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีสาางเทวดา และศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธมีหลักธรรมคำสอนที่มุ่งเน้นให้ปฏิบัติแต่สิ่งดีละเว้นสิ่งชั่ว เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่หลักธรรมขั้นสูงสุดคือการนิพพาน จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสารัตถะที่กล่าวถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาใน 2 ประเด็น คือ เรื่องบาป – บุญ และเรื่องนิพพาน

1) เรื่องบาป - บุญ

แนวคิดเรื่องบาป – บุญ เป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ (2535 : 265) กล่าวว่า “ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์... มีหลักปรัชญาสำคัญ ๆ คือ การเวียนว่ายตายเกิด วรรณะ และกฎแห่งกรรม ซึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าทรงออกผนวชท่านก็มีได้ปฏิเสธหลักปรัชญาความเชื่อดังกล่าว แต่ทรงนำมาเป็นพื้นฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักศีลธรรม รวมถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมด้วย ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะที่กล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับเรื่องบาปบุญหรือกฎแห่งกรรม ดังตัวอย่าง

เวเปลเหอ	เวโพหน้าพระ
บ่าวน้อยหัวแหวน	เล่นนกชนไก่
ขายม ¹²² เขาร้องถาม	ว่าพ่อโถมงามเขาเล่นไทร ¹²³
เล่นนกชนไก่	บาปนักพ่อทูนหัว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องของบาปบุญ ซึ่งเป็นความเชื่อตามหลักของศาสนาพุทธ การที่ “บ่าวน้อยหัวแหวน เล่นนกชนไก่” หรือผู้ชายเล่นการพนันและการชนไก่ซึ่งทำให้สัตว์ได้รับความทรมานถือเป็นการทำบาปอย่างยิ่ง

¹²² ขายม หมายถึง พญายม

¹²³ เล่นไทร หมายถึง เล่นอะไร

และผู้ที่ทำบาปจะต้องตกนรกตามความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา จะต้องได้รับการพิพากษาโทษ จาก “ขายม” หรือพญาขมาราช หรือพญามัจจุราช ผู้ครองนรกภูมิ ตามความเชื่อเรื่องบุญบาปในทางพระพุทธศาสนา สาระตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องบุญบาปในหลักพระพุทธศาสนา

2) เรื่องนิพพาน

นิพพานถือเป็นหลักคำสอนขั้นสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่ในการหลุดพ้น แนวคิดที่อยู่เหนือการเวียนว่ายตายเกิด การหลุดพ้นจากวัฏฏะสงสาร ดังที่ กอบกาญจน์ ภิณฑุมากร (2551 : 23) กล่าวว่า “การดำเนินสู่จุดหมายปลายทางดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ด้วยระบบไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา กล่าวได้ว่าหลักปฏิบัติที่เรียกว่าไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมบูรณ์ คือ พ้นจากอำนาจครอบงำของอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ผู้ภาวะเป็นผู้มีวิชา นั่นคือ พ้นทุกข์” หรือการเข้าสู่นิพพานนั่นเอง ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระดังกล่าวถึงแนวคิดเรื่องนิพพาน ดังตัวอย่าง

คือน้องเหอ	คือพร้าวนาฬิกา
ต้นเดี่ยวโนเน	อยู่กลางเล็ซี่ฝั่ง
ฝนตกไม่ต้อง ¹²⁴	ฟ้าร้องไม่ถึง
อยู่กลางเล็ซี่ฝั่ง	ไปถึงแต่ผู้มีบุญ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดังกล่าวถึงความเชื่อเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นหลักธรรมสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นการเปรียบเทียบนิพพานเป็น “พร้าวนาฬิกา” หรือเป็นต้นมะพร้าวที่ “ต้นเดี่ยวโนเน กลางเล็ซี่ฝั่ง” หมายถึงนิพพานเป็นหลักสำคัญสูงสุดของพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่กลางทะเลที่ฝั่งที่มีความแข็งและความอ่อนได้เช่นเดียวกับสภาพจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะ “ไปถึงแต่ผู้มีบุญ” หรือการที่จะเข้าถึงนิพพานได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีบุญกุศลมาก ปฏิบัติอยู่ในหลักของพระพุทธศาสนา และการที่ “ฝนตกไม่ต้อง ฟ้าร้องไม่ถึง” หมายถึงการ

¹²⁴ ไม่ต้อง หมายถึง ไม่โดน

เข้าถึงนิพพานหรือการหลุดพ้นจากกิเลสหรือสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง สาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนภาคใต้

4.1.3 ประเพณี

ประเพณีถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นผลผลิตจากระบบความคิดที่มนุษย์คิดค้นขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ประเพณีถือเป็นการถ่ายทอดระบบความคิดจากนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติอันส่งผลถึงระบบการคิดของผู้คนในสังคม ประเพณีแต่ละประเภทจะได้รับการสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบริบทของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมภาคใต้เราจะพบว่าประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างการค้าเดินชีวิตกับหลักศาสนาและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ และได้ถ่ายทอดความสัมพันธ์ดังกล่าวออกมาในรูปของประเพณี ผู้วิจัยได้ศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสาระที่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีลากพระกับประเพณีการสู้ออ ดังนี้

1) ประเพณีลากพระ

ประเพณีลากพระเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยพุทธภาคใต้สืบเนื่องจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อกล่าวว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับจากโปรดพุทธมารดาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเสด็จถึงโลกมนุษย์ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งตรงกันกับออกพรรษา ชาวไทยภาคใต้จึงมีการนำความเชื่อตามพุทธตำนานมาสร้างเป็นประเพณี โดยการจำลองบุษบกหรือที่เรียกว่า “นมพระ” หรือ “พนมพระ” สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า แล้วทำการแห่แหนไปยังรอบหมู่บ้าน มีการตีตะโพน กลองยาว ฉิ่งฉาบ เพื่อแสดงความยินดีที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ ซึ่งชาวบ้านจะมีการเตรียมการจัดเรือพระบกหรือเรือพระแล้วแต่กรณี มีการเตรียมทำอาหารคาวหวาน โดยเฉพาะ “ต้ม” ซึ่งเป็นขนมสัญลักษณ์ของประเพณีลากพระทำจากข้าวเหนียวผัดห่อด้วยใบกะพ้อหรือใบมะพร้าว นำไปต้มจนสุก แล้วนำมาถวายแด่พระพุทธองค์ในเรือพระ ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระกล่าวถึงประเพณีลากพระ ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	พี่ไปบ้านห้วนอนสักเดียว ¹²⁵
ไปซื้อสารข้าวเหนียว	มาแทงคัม ¹²⁶ ลากพระ ¹²⁷
ถูกถูกแพงแพง	อีแดงไม่ละ
แทงคัมลากพระ	ให้หนูกสักคราเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงประเพณี “ลากพระ” หรือ ประเพณีชักพระ ซึ่งคนไทยภาคใต้ถือเป็นประเพณีสำคัญที่มีความสนุกสนาน โดยมีการ “แทงคัม” หรือทำขนมข้าวต้มลูกโยน ทำด้วยข้าวเหนียวผัดกับน้ำกะทิ ห่อด้วยใบกะพ้อ แล้วนำไปต้มจนสุก ซึ่งจะนำมาใช้โยนใส่เรือพระเมื่อเวลาเรือพระผ่านไป สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึง สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการลากพระซึ่งเป็นประเพณีที่คนไทยภาคใต้ถือการทำบุญนอกจากจะได้ บุญแล้วยังถือเป็นเรื่องที่สนุกสนานอีกด้วย

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวเรिनออก ¹²⁸
ห่มผ้าผูกดอก ¹²⁹	ลงมาพายเรือแข่ง
น้ำฉีดจูดใส่หน้า	ใส่ตาร้อนแรง
ลงพายเรือแข่ง	แข่งเล่นในเลหลวง ¹³⁰

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการ “แข่งเรือ” ซึ่งเป็นประเพณีที่จะจัดขึ้นในวันลากพระหรือชักพระ เป็นประเพณีที่ทุกคนต่างให้ความสนใจและเข้าร่วมถึงแม้จะเป็น “ลูกสาวเรिनออก” หรือผู้หญิงบ้านทิศตะวันออกก็ “ห่มผ้าผูกดอก” หรือสวมใส่ผ้าผูกดอก “ลงมาพายเรือแข่ง” จนกระทั่ง “น้ำฉีดจูดใส่หน้า ใส่ตาร้อนแรง”

¹²⁵ บ้านห้วนอน หมายถึง บ้านทางทิศใต้

¹²⁶ แทงคัม หมายถึง การทำ

¹²⁷ ลากพระ หมายถึง ประเพณีชักพระ

¹²⁸ เรिनออก หมายถึง บ้านทางทิศตะวันออก

¹²⁹ ผ้าผูกดอก หมายถึง ผ้าผูกดอก

¹³⁰ เลหลวง หมายถึง ทะเลสาบสงขลา

แสดงให้เห็นถึงการพายเรืออย่างจริงจังและสนุกสนานจนน้ำกระเซ็นจนหน้าตาและเสื้อผ้าเปียกไปหมด สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความประเพณีการแข่งขันเรือในประเพณีลากพระหรือชักพระ

2) การสู่ขอ การแต่งงาน

การสู่ขอเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการแต่งงาน ราชวรินทร์ ชุ่มพฤษย์ (2530 : 46) อ้างถึง Beals and Hoijer (1971 : 381) กล่าวว่า “การสมรสคือข้อตกลงระหว่างชายและหญิงในการที่จะตกลงใช้ชีวิตด้วยกัน โดยปฏิบัติไปตามประเพณีและวัฒนธรรมที่อยู่ในแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น การสมรสไม่ว่าจะทำใดเป็นชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่จะเป็นการบังคับความเป็นพ่อแม่และเป็นการประกันความมั่นคงในการดูแลเลี้ยงดูเด็ก ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรมในการที่ทำให้ครอบครัวมีความต่อเนื่อง รวมทั้งการรวมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานอยู่ที่ความเป็นญาติ” ซึ่งการสู่ขอเป็นกิจกรรมหนึ่งของประเพณีการแต่งงาน การสมรส เป็นการตกลงร่วมกันของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายที่จะตกลงที่จะใช้ชีวิตครอบครัวด้วยกัน การสู่ขอจึงเป็นเสมือนการบอกกล่าวกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก่อนที่จะมีการแต่งงานหรือมีพิธีมงคลสมรสขึ้น ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสวรรค์กล่าวถึงประเพณีการสู่ขอ ดังตัวอย่าง

หวันจั้น ¹³¹ เหอ	จั้นมาตามรัก
พ่อแม่เขาดกขันหมากหนัก ¹³²	บ่าวน้อยยอดรักไม่สู้มา
เขาดกไทรเท่าใดพี่เนื้อเนียน	เงินยี่สิบเหรียญกับเทียนผ้า
บ่าวน้อยยอดรักไม่มา	บากหน้าหาคนเิน ¹³³

เพลงกล่อมเด็กบทนี้ มีสวรรค์สะท้อนให้เห็นถึงการ “ตกขันหมาก” หรือการสู่ขอกันตามประเพณี การที่ “พ่อแม่เขาดกขันหมากหนัก” ทำให้ “บ่าวน้อยยอดรักไม่สู้มา” เป็นการแสดงให้เห็นถึงผู้ชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าผู้หญิง การเรียกเงินค่าสินสอดเป็น

¹³¹ หวันจั้น หมายถึง ดวงอาทิตย์จั้น

¹³² ตกขันหมากหนัก หมายถึง เรียกค่าสินสอดราคาแพง

¹³³ คนเิน หมายถึง คนอื่น

“เงินยี่สิบเหรียญกับเทียนผ้า” ซึ่งผู้ชายไม่สามารถหามาได้นั้นทำให้ผู้หญิงต้อง “บากหน้าหาคนเอน” หรือเลิกรากับผู้ชายไปในที่สุด สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการชู้ขอและความแตกต่างของฐานะระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง

พ่อทองหล่อเหอ	อย่าขอเมียไกล
ขอแค่หัวได ¹³⁴	เรินต่อชายคา
อดหมากได้ยื่นหมาก	อดยาได้ยื่นยา
เรินต่อชายคา	ได้หมากได้ยาทองร้อยชั่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนเกี่ยวกับการไปมาหาสู่ของชายหญิงเพื่อที่จะได้แต่งงานและเกี่ยวดองกันเป็นเครือญาติ ซึ่งชาวไทยภาคใต้นิยมให้บุตรหลานได้แต่งงานกับคนในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะรู้จักนิสัยใจคอและรู้จักเทือกเถาเหล่ากอของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยบอกให้บุตรหลาน “อย่าขอเมียไกล” แต่ให้ “ขอแค่หัวได เรินต่อชายคา” ซึ่งหมายถึงคนในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะเมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นก็จะ “อดหมากได้ยื่นหมาก อดยาได้ยื่นยา” หรือการให้ความช่วยเหลือแก่กันได้

บ้านนี้เหอ	มีพร้าวทางเอน
ฟังสิจกจกเณร	ขอนางไว้จุก
เดือนสี่เดือนห้า	ทำงานให้หนูก
ขอนางไว้จุก	เรียกแขกโศก ¹³⁵ มือน้อง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นการ “เรียกแขกโศก มือน้อง” หรือการผูกข้อมือระหว่างชายหญิงซึ่งเป็นการหมั้นหมายโดยมีการเชื่อเชิญผู้อื่นมาร่วม

¹³⁴ หัวได หมายถึง หัวบันได

¹³⁵ โศก หมายถึง ผูก

รับรู้เป็นพยาน นอกจากนี้เพลงบทนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการบวชเรียนอีกด้วย สวรรค์ของเพลง
กล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นการผูกข้อมือหรือการสู่ขอแต่งงาน

ไก่อ๊ะเหอ	ว่ายนํ้าต๋อแต่ไปหาเมีย
ขันหมากลอยนํ้าเสียว	เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ
กลับมาบอกพี่บอกน้อง	ขอเงินขอทองสองสามแคว ¹³⁶
เอาไทรขอเมียละไก่อ๊ะ	ขันหมากลอยนํ้าเสียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสวรรค์กล่าวถึงประเพณีการสู่ขอของ
ผู้ชายที่ “ว่ายนํ้าต๋อแต่ไปหาเมีย” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการทำถูกต้องตามประเพณีซึ่งการที่
ผู้ชายคบหาคุยกับผู้หญิงนั้น ควรที่จะมีการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ไม่ชิงสุกก่อนหาม และเมื่อ
ถึงเวลาเหมาะสมก็จะต้องไปสูขอกันตามประเพณี สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึง
สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการสู่ขอ

4.1.4 คำสอน

การอบรมสั่งสอนให้แก่เด็กหรือเยาวชน นอกจากจะจัดการศึกษาให้เป็นไป
ตามระบบแล้ว ยังมีการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการควบคู่กันไป กล่าวคือ บุคคลจะเกิดการเรียนรู้
จากประสบการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน พ่อ
แม่และผู้เลี้ยงดูเด็กจึงมีส่วนสำคัญในการอบรมบุตรหลานของตนให้เป็นคนดี มีพฤติกรรมที่
เหมาะสมตามที่สังคมต้องการ โดยมากการอบรมสั่งสอนจะอาศัยวิธีการเปรียบเทียบกับ
สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแวดล้อมของผู้สร้างหรือผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็ก
ภาคใต้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สวรรค์ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสวรรค์เป็นคำสอนหรือแนว
ปฏิบัติในการดำรงชีวิต ดังตัวอย่าง

¹³⁶ แคว หมายถึง หน่วยของเงินในภาคใต้

ปลูกเร็น ¹³⁷ เหอ	ปลูกไว้ทำไหร ¹³⁸ ไม่ใส่ฝา
มุงแต่หลังคา	อยู่ได้เมื่อใด
นอกชานไม้หมาก	พากเร็นไม้ไผ่
อยู่ได้เมื่อใด	ไม้ไผ่ริมทางเดิน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเป็นคำสอนเกี่ยวกับการทำอะไรแล้วต้องมีความตั้งใจ และอดทนจนงานสำเร็จ โดยเปรียบเทียบการ “ปลูกเร็น” หรือสร้างบ้านแล้ว “ไม่ใส่ฝา” หรือขึ้นโครงสร้างบ้านแล้วแต่สร้างต่อให้แล้วเสร็จ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นคำสอนว่าการจะทำอะไรก็ตามจะต้องทำด้วยความตั้งใจและมีความอดทนจนกว่างานจะสำเร็จ และจะไม่เป็นการเสียเวลาโดยใช่เหตุ

ขึ้นโหนด ¹³⁹ เหอ	อย่าขึ้นให้สุดปลาย
อีพลาดพลัดลงตาย	ไมใครจะคลุมเอาผีไว้
ได้ผ้าขาวมาสักผืน	เอาคลุมหัวคลุมท้าย
ไมใครจะคลุมผีเอาไว้	นอนตายได้โคนโหนด

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวสั่งสอนให้ทำอะไรควรระมัดระวังและไม่เสี่ยงจนเกินไป ไม่มากจนเกินไป เหมือนการ “ขึ้นโหนด” หรือการปีนต้นตาล โหนดซึ่งมีความสูงมาก และ “อย่าขึ้นให้สุดปลาย” หรืออย่าปีนขึ้นไปให้สุดปลายเพราะถ้าเกิดพลาดลงอาจจะ “พลัดลงตาย” หรือตกลงมาเกิดอันตรายแก่ชีวิตได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวสั่งสอนให้ทำอะไรอย่างพอดีตามสภาพของตนเอง

¹³⁷ เร็น หมายถึง เรือน บ้าน

¹³⁸ ทำไหร หมายถึง ทำไม

¹³⁹ โหนด หมายถึง ต้นตาลโหนด

ขุดบ่อเหอ	ขุดไว้ขายท่า
น้ำใสเห็นตัวปลา	พื๋อยากน้ำมาอย่าเพ่อ ¹⁴⁰ กิน
ยิ่งตักยิ่งใส	หัวใจของพื๋อย่ามลทิน
พื๋อยากน้ำมาอย่าเพ่อกิน	ให้พิดหนา ¹⁴¹ ตาน้ำก่อน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวเตือนให้พิจารณาสิ่งที่อยู่ตรงหน้าหรือสิ่งที่เกิดขึ้นให้ดีเสียก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ลงไป เช่นเดียวกับบ่อน้ำที่ “น้ำใสเห็นตัวปลา” ซึ่งอาจจะมีตะกอนหรือสิ่งสกปรกปะปนอยู่ได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการสอนให้มีสติ ไม่ประมาท และคิดพิจารณาก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งใด ๆ

ตกเบ็ดเหอ	ตกลงทั้งสองคัน
ปลามาจับพร้อมกัน	จะยัก ¹⁴² ข้างไหนดี
จะยักข้างบ้านโพ	วัดโคจะเสียที
จะยักข้างไหนดี	เสียทีไปพร้อมกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวสอนไม่ให้กระทำสิ่งใดพร้อมกันในเวลาเดียวกัน เข้าทำนองการจับปลาสองมือ ซึ่งจะทำให้ “เสียทีไปพร้อมกัน” หรือไม่ได้อะไรตามที่คาดหวังไว้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการสอนให้อย่าทำอะไรพร้อมกันในเวลาเดียวกันหรือไม่ให้เกิดความโลภนั่นเอง

¹⁴⁰ อย่าเพ่อ หมายถึง อย่าเพิ่ง

¹⁴¹ พิดหนา หมายถึง พิจารณา

¹⁴² ยัก หมายถึง ขก

ไปไหนเหอ	พาน้องไปไหนด้วย
ขึ้นเขาลงห้วย	อย่าพาน้องหนี
ถึงนี่เขาต้องตามเราทัน	จะฆ่าจะฟันก็ตามที
อย่าพาน้องหนี	เท่านั้นน้องแค้นใจ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวสอนคู่รักหนุ่มสาวให้มีการสู้
 ขอกันตามประเพณี “อย่าพาน้องหนี” หรืออย่าชวนหนีตามกันไป เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตาม
 ประเพณี ซึ่งถ้าผู้ใหญ่ “ตามเราทัน จะฆ่าฟันก็ตามที” หรือจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย
 สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการสอนให้หนุ่มสาวที่รักใคร่คบหากันปฏิบัติให้
 ถูกต้องตามประเพณี

พ่อขันทองเหอ	ล่องลอยมาหาแม่ขันใหญ่
จะหาลูกหาเมียก็ตามใจ	ปูฝ้ามลาเสียดก่อน
ปูแล้วแม่จะสั่ง	ปูแล้วแม่จะสอน
ปูฝ้ามลาแม่เสียดก่อน	หาลูกหาเมียอื่น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวสอนให้ผู้ชายที่คบหาผู้หญิง
 ประพฤติตามกรอบประเพณีของสังคม คือ การไปมาลาไหว้ ซึ่งการที่จะคบหากันนั้นควรจะให้
 ผู้ใหญ่รับรู้ด้วย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการสั่งสอนให้ผู้ชายที่จะคบหากับ
 ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมด้วย

4.2 เหตุการณ์ในวิถีชีวิตและสังคม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นวรรณกรรมที่สร้างขึ้นโดยอาศัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
 ในสังคมและบริบททางสังคมมาเป็นเนื้อหาตามทัศนะของผู้สร้าง ดังนั้นเหตุการณ์และความ
 เจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองมากล่าวถึงทั้งในทัศนะของการชื่นชม การฉายภาพ และการอธิบายสิ่งที่
 เกิดขึ้นในสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และจำแนกสารัตถะที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์และ

ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมภาคใต้ และความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ดังนี้

4.2.1 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะที่กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีผู้สร้างเป็นหน่วยหนึ่งที่รับรู้เหตุการณ์และถ่ายทอดตามทัศนระของผู้สร้าง ปรากฏออกมาในเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และจำแนกสารัตถะเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมภาคใต้ ดังนี้

1) การศึกสงคราม

สงครามเป็นเหตุการณ์อย่างหนึ่งของทุกสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในอดีตมักจะมีการทำศึกสงครามเพื่อแย่งชิงดินแดนที่อุดมสมบูรณ์กว่าหรือเพื่อขยายพื้นที่ของบ้านเมืองของตนเองให้กว้างใหญ่ออกไป ผู้วิจัยพบว่า มีสารัตถะกล่าวถึงการศึกสงคราม โดยเฉพาะเมืองไทยกับหัวเมืองมลายู ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	นอนให้หลับหลับ
พ่อไปขัดดาทัพ ¹⁴³	อยู่ที่เมืองตานี ¹⁴⁴
จงมิโซคมิชัย	พ่อไปจงได้ดี
ไปทัพเมืองตานี	สิบปีพ่มาแล้ว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นภาพการทำศึกสงครามซึ่งมีการเกณฑ์ไพร่พลไปเป็นทหารเพื่อ “ไปทัพเมืองตานี” หรือร่วมรบในสงครามที่เมืองปัตตานี ซึ่งปัตตานีในอดีตเคยเป็นราชอาณาจักร และถูกผนวกเข้ากับราชอาณาจักรไทย มีฐานะเป็นหัวเมืองสำคัญทางภาคใต้เช่นเดียวกับเมืองนครศรีธรรมราช สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นสงครามที่เกิดขึ้นที่เมืองปัตตานี ซึ่งเป็นการเกณฑ์ไพร่พลไปร่วมรบที่เมืองปัตตานี

¹⁴³ ขัดดาทัพ หมายถึง ไปทัพ ไปทำสงคราม

¹⁴⁴ เมืองตานี หมายถึง เมืองปัตตานี

คือนางแม่เหอ	แม่ขอสดางค์สักบาท
เอาไปซื้อเรือมาด	ไปแข่งกับเรือหลันตัน ¹⁴⁵
เรือใหญ่มีอยู่ห้าร้อย	เรื่อน้อยมีอยู่ตั้งห้าพัน
ไปแข่งกับเรือหลันตัน	รบกันช่องเล ¹⁴⁶ ใหญ่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ กล่าวถึงการศึกสงครามระหว่าง หัวเมืองมลายูกับหัวเมืองทางภาคใต้ของราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้แก่ หัวเมืองสงขลา หัวเมืองนครศรีธรรมราช รวมถึงหัวเมืองปัตตานี ที่กำลัง “รบกันในช่องเลใหญ่” หรือกำลังทำสงครามกันอยู่ในทะเล เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงขนาดของกำลังพลหรือขนาดของกองทัพระหว่าง “เรือหลันตัน” หรือกองทัพเรือของเมืองกลันตันซึ่งเป็นหนึ่งในหัวเมืองมลายูที่มี “เรือใหญ่อยู่ห้าร้อย เรื่อน้อยมีอยู่ตั้งห้าพัน” แสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของกองทัพเรือของหัวเมืองมลายู สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงสงครามระหว่างหัวเมืองสยามกับหัวเมืองมลายูในอดีต

นาหว่า ¹⁴⁷ เหอ	นาหว่าหลังไทรไม่ใช่แค่
ไกลพ่อไกลแม่	ไกลญาติวงศ์และพงศา
กลับชาติไปเกิดควนธานี ¹⁴⁸	ก็ปีเล่าหวยได้กลับมา
ไกลญาติวงศ์และพงศา	ยากนักพ่อทูนหัว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะสะท้อนให้เห็นถึงผลพวงของการทำศึกสงคราม “นาหว่า” เป็นชื่อหมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดตรัง ซึ่งพื้นที่ในจังหวัดตรังมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับลอนลูกฟูกสามารถระบายน้ำได้ดีเหมาะแก่การเพาะปลูก จึงมีการทำนาในพื้นที่

¹⁴⁵ เรือหลันตัน หมายถึง เรือกลันตัน เป็นเรือรบ

¹⁴⁶ ช่องเล หมายถึง ทะเล

¹⁴⁷ นาหว่า หมายถึง ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดตรัง

¹⁴⁸ ควนธานี หมายถึง ชื่อที่ตั้งเมืองตรังในสมัยต้นรัตนโกสินทร์

จังหวัดตั้งเป็นจำนวนมากจนได้รับการกล่าวถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ต่าง ๆ ว่า “เมืองลุมมีคอน เมืองคอนมีท่า เมืองตรังมีนา สงขลามีบ่อ” ซึ่งเป็นการบ่งชี้ถึงพื้นที่จังหวัดตรังว่าเดิมเป็นพื้นที่ที่มีการทำนามาก และเมื่อเกิดสงครามก็จะมี การเกณฑ์ไพร่พลไปยังเมืองตรัง ซึ่งขณะนั้นตั้งเมืองอยู่ที่ “ควนธานี” เพื่อทำนาเก็บข้าวไว้เป็นเสบียงในยามสงคราม สาระของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของสงครามที่จะต้องมีการเกณฑ์ไพร่พลมาทำนาเพื่อเก็บข้าวไว้เป็นเสบียงเวลาเกิดสงคราม

2) การหยอกล้อเพศตรงข้าม

การเกี่ยวพาราตีเป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้ในทุกสังคม ทุกชนชั้นวรรณะ การเกี่ยวพาราตีเป็นการที่หนุ่มสาวชอบพอกันและมีการพบปะสังสรรค์กันทางสังคม มีการพูดคุย พุดจาโน้มน้าวให้อีกฝ่ายหนึ่งนิยมชมชอบอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า ชาวไทยภาคใต้บางส่วนอาศัย เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นสื่อหรือช่องทางในการบอกอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อื่นรับรู้ ดังตัวอย่าง

น้องนอนเหอ	เดินมาสองคน
ซักผ้าปัดนม	สาวพรหมจารี ¹⁴⁹
คนหนึ่งทาแป้ง	คนหนึ่งพัควี
สาวพรหมจารี	อยู่กับพี่ทั้งสองคน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระกล่าวเกี่ยวพาราตี “สาวพรหมจารี” หรือการกล่าวชมผู้หญิงที่ “เดินมาสองคน” โดย “คนหนึ่งทาแป้ง คนหนึ่งพัควี” ซึ่งเป็นการกล่าวเกี่ยวพาราตีโดยมีเจตนาที่จะให้ “อยู่กับพี่ทั้งสองคน” สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวเกี่ยวพาราตีหญิงที่เดินผ่านมา

¹⁴⁹ สาวพรหมจารี หมายถึง ผู้หญิงพรหมจรรย์

ลมพัดเหอ	พัดมารวยรวยฉวย ¹⁵⁰ หางตา
นางคิ้วเห็นเดินนาครมา	เหมือนหงส์ลีลาจากถ้ำทอง
ข้างนอกทั้งโลกีย์	เปรียบนางคนนี้มีสอง
สองแก้มแฉ้มย่อง	ต้องใจ ¹⁵¹ ไปทุกสิ่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวชมผู้หญิงที่ “เหมือนหงส์ลีลาจากถ้ำทอง” หรือผู้หญิงที่มีหน้าตาสวยงาม กริยาท่าทางเรียบร้อยสมกับเป็นกุลสตรี ซึ่ง “เปรียบนางคนนี้มีสอง” หรือไม่มีใครงามทั้งหน้าตาและกริยาท่าทางเหมือนนาง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการกล่าวชื่นชมความงามของผู้หญิงที่งามทั้งรูปร่างหน้าตาและงามกริยาท่าทาง

ฝนตกเหอ	ตกมาสุ่มสุ่ม
แขนงไม้ ¹⁵² กอหนุ่ม	แตกพุ่มกลางกอ
ถ้าพี่เป็นช้าง	จะเข้าไปข้างเอาสักหน่อ
แตกพุ่มกลางกอ	สองหน่อเทียมเทียม ¹⁵³ กัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวที่ไม่สมหวัง โดยเปรียบเทียบความสูงต่ำของสถานะทางสังคมระหว่างหนุ่มสาว เปรียบผู้หญิงเป็น “แขนงไม้กอหนุ่ม” หรือหน่อไม้อ่อนที่กำลังแตกหน่อขึ้นมากลางกอไม้ ซึ่งเป็นการยากที่จะเขาไปนำหน่อไม้ออกมาใช้ประโยชน์ เปรียบเทียบได้กับผู้หญิงที่อยู่ในสถานะที่สูงกว่าผู้ชาย ซึ่งถ้าผู้ชาย “เป็นช้าง” ก็ จะ “เข้าไปข้างเอาสักหน่อ” เป็นการกล่าวเปรียบว่าถ้าหากตนเองเป็นช้างหรือผู้

¹⁵⁰ ฉวย หมายถึง โคน สัมผัส

¹⁵¹ ต้องใจ หมายถึง ถูกใจ

¹⁵² แขนงไม้ หมายถึง หน่อไม้

¹⁵³ เทียมเทียม หมายถึง เท่า ๆ กัน

สถานะทางสังคมหรือฐานะเท่าเทียมกับผู้หญิงก็จะเข้าไปมาหาผู้เพื่อหวังที่จะครองคู่กันไป
 สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการกล่าวเปรียบเทียบความรักระหว่างหนุ่มสาวที่ไม่
 สมหวังเพราะความต่างกันของสถานะทางสังคม

ขึ้นเขาเหอ	ไปตัดย่านี่เพา ¹⁵⁴ มาคล้องช้าง
ทำบ่วงให้กว้างกว้าง	คล้องช้างที่ภูเขาเขียว
ช้างเผือกทั้งห้าร้อย	ไม่เหมือนช้างน้อยเราตัวเดียว
คล้องช้างที่ภูเขาเขียว	ตัวเดียวอีพลาขดำ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสวรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความรักที่มีต่อ
 คนรักเพียงคนเดียว การที่ “ไปตัดย่านี่เพามาคล้องช้าง” หรือไปตัดย่านี่เพาซึ่งเป็นเถาวัลย์ที่มี
 ความเหนียว เพื่อเอามา “ทำบ่วงให้กว้างกว้าง” ไว้สำหรับ “คล้องช้างที่ภูเขาเขียว” เป็นการแสดง
 ให้เห็นถึงเจตนาที่จะผูกสมักรักใคร่กับคนรักของตนเพียงผู้เดียว ทั้ง ๆ ที่ “ช้างเผือกทั้งห้าร้อย”
 หรือมีคนอื่นที่อาจจะดีกว่าคนรักของตนก็ “ไม่เหมือนช้างน้อยเราตัวเดียว” หรือไม่เหมือนคนรัก
 ของตนเลยแม้แต่คนเดียว สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึง
 ความมุ่งมั่นในความรัก

คอกแคเหอ	แลแลอีกกลายเป็นดอกปอ
เขาว่าอีมาขอ	แตกเกลื่อนกลางคอกอยู่ห่างห่าง
นั่งลงตรงนี้	ผูกรักสักทีตะเหวอ ¹⁵⁵ นาง
แตกเกลื่อนกลางคอกอยู่ห่างห่าง	แลนางไม่วางตา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสวรรค์กล่าวถึงความรักของผู้ชายที่มีต่อ
 ผู้หญิงที่โตเต็มวัย แต่ได้ข่าวว่ามีคนจะมาของนาง ทำให้ผู้ชายที่เฝ้ามองอยู่ไม่กล้าที่จะเข้าไป

¹⁵⁴ ย่านี่เพา หมายถึง ย่านี่เพา

¹⁵⁵ ตะเหวอ หมายถึง ได้แล้ว

เกี่ยวพาราสิ แต่เมื่อเวลาผ่านไปปรากฏว่าไม่มีใครมาของนางตามที่บอกไว้ จึงทำให้ผู้ชายตั้งคำถาม และบอกให้ผู้หญิง “ผูกกรักสักทีตะเหอนาง” หรือให้ฝ่ายหญิงรับรักของตนเอง สวรรค์ของเพลง กล่อมเด็กภาคใต้บทนี้แสดงให้เห็นถึงความรักที่มั่นคงที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิง

3) การเสียดสีสังคมและระบอบาารมณั

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้สร้างขึ้น โดยนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ท้องถิ่นภาคใต้ ที่ผู้สร้างมีส่วนร่วมหรือรับรู้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหรือเรื่องราว แล้วนำมาถ่ายทอดใน เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ในลักษณะของการระบอบาารมณัหรือการเสียดสีสังคม ผู้วิจัย พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสวรรค์ในเชิงกล่าวเสียดสีสังคมและระบอบาารมณัของผู้สร้าง ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดมาออกแวก
หัวอกของน้องเหมือนจะแตก	ใครเหลย ¹⁵⁶ จะเข้ามาร่วมไร ¹⁵⁷
ถ้าเป็นจีพรี ¹⁵⁸ และน้ำเต้า ¹⁵⁹	น้องสาวจะผ่าให้คนแลกันโนโน ¹⁶⁰
ใครเหลยจะเข้ามาร่วมไร	นอกในทรวงน้อง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสวรรค์เกี่ยวกับการระบอบาารมณัความคับข้องใจ ของผู้หญิงที่ไม่สามารถบอกเล่าให้ใครฟังได้ โดยเปรียบเทียบความคับข้องใจของตนว่า “ถ้าเป็นจีพรี และน้ำเต้า น้องสาวจะผ่าให้คนแลกันโนโน” หรือถ้าเป็นฟักเขียวหรือฟักทองก็จะผ่าออกให้คนอื่น ได้ทราบข้างในเป็นอย่างไร ความคับข้องใจอัดแน่นอยู่มากขนาดไหน สวรรค์ของเพลงกล่อม เด็กบทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความคับข้องใจที่ไม่สามารถบอกเล่าแก่ใครได้

¹⁵⁶ เหลย หมายถึง อีก

¹⁵⁷ ไร หมายถึง รับรู้

¹⁵⁸ จีพรี หมายถึง ฟักเขียว

¹⁵⁹ น้ำเต้า หมายถึง ฟักทอง

¹⁶⁰ โนโน หมายถึง รู้เห็นกันทั่ว

ฝนตกเหอ	ดกมาแซ่แซ่
กางชิงไปรับแม่	แม่ของเรามากกลางฝน
แม่เขาทั้งหมดกางร่ม	แม่เรากางชิงใบมน
แม่เหอแถมกลางฝน	ดกหนน ¹⁶¹ หนทางเดิน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดะกล่าวในทำนองน้อยเนื้อต่ำใจที่ตนเองมีฐานะทางสังคมดีกว่าผู้อื่น การที่ฝนตก “แม่ของเขาทั้งหมดกางร่ม” เปรียบได้กับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ในขณะที่ “แม่ของเรากางชิงใบมน” เปรียบกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตนเองไม่ดี จึงต้องกันฝนด้วยใบชิง ซึ่งเป็นใบไม้ขนาดใหญ่ มีลักษณะคล้ายใบของต้นปาล์ม แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่บ่งชี้ถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวทั้งสองฝ่ายได้อย่างชัดเจน สาระดะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการระบายความน้อยเนื้อต่ำใจในฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตนเอง

แค้นใจเหอ	แค้นใจไถนาดินแห้ง
ยั้งไถยั้งแล้ง	แตกแหง ¹⁶² เหมือนรอยตีนนก
กั้มแลหัวหมู ¹⁶³ ก็ขี้ใจ	กั้มแลคั่นไถก็ขี้ดอก
แตกแหงเหมือนรอยตีนนก	ขี้ดอกน่องทุกสิ่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดะแสดงถึงการระบายอารมณ์คับแค้นใจของผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ “ไถนาดินแห้ง” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแห้งแล้งที่แผ่นดิน “แตกแหงเหมือนรอยตีนนก” หรือดินแตกกระแหงเพราะขาดน้ำ จนทำให้ไม่สามารถทำนาได้ สาระดะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความคับข้องใจของผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กที่มีต่อความแห้งแล้งหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

¹⁶¹ หนน หมายถึง ถนน

¹⁶² แตกแหง หมายถึง แตกกระแหง

¹⁶³ หัวหมู หมายถึง อุปกรณ์ในการทำนา

แค้นใจเหอ	หนามไผ่มาข้อง ¹⁶⁴ น่องตั้งกิ่ง
ล่ำล่ำท่าเสาอิง	เอาหลังพิงไปที่ไหนได้
ขึ้นบกน่องสา ¹⁶⁵ กลัวเสื่อ	ลงเรือน้องสาวกลัวเข้ร้าย
จะเอาหลังพิงไปที่ไหนได้	ขึ้นไม้วางมือเปล่า

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะระบายความอึดอัดคับข้องใจของผู้หญิงที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองว่าเป็น “หนามไผ่มาข้องน่องตั้งกิ่ง ล่ำล่ำท่าเสาอิง” หรือกิ่งไผ่ขนาดใหญ่มาเกี่ยวตนเองไว้ทำให้ได้รับความบาดเจ็บ ซึ่งเปรียบเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองเป็นอย่างยิ่ง จนไม่รู้ว่าจะ “เอาหลังไปพิงที่ไหนได้” หรือไม่รู้จะไปพึ่งพาอาศัยใคร ครั้นจะ “ขึ้นบกน่องสาวกลัวเสื่อ ลงเรือน้องสาวกลัวเข้ร้าย” เข้าทำนองหนีเสื่อปะจระเข้จนไม่รู้จะไปปรึกษาหารือหรือพึ่งพาอาศัยใคร สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการระบายความคับข้องใจของผู้หญิงที่ไม่รู้จะไปพึ่งพิงใคร

ร้องเรือเหอ	ร้องโกล ¹⁶⁶ ทั้งบ้าน
ไม่ใช่การท่าน	ท่านเหออย่าเก็บเอาใจใส่
ร้องเรือ ¹⁶⁷ บูชาหลาน	ไม่เกี่ยวไม่พาลหาใคร
ท่านเหออย่าเก็บเอาใจใส่	ร้องเรือบูชาหลาน (73)

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเป็นการบอกกล่าวผู้ที่กล่าวคำหนิตนที่ขับร้องเพลงกล่อมเด็ก “ร้องโกลทั้งบ้าน” หรือเสียงดังจนทำให้ผู้อื่นเกิดความรำคาญว่า “ท่านเหออย่าเก็บเอาใจใส่” หรืออย่าถือสาหาความกับตนเอง เพราะการขับร้องเพลงกล่อมเด็กนั้น “ไม่เกี่ยวไม่พาลใคร” หรือไม่ได้ร้องเพลงคำหนิหรือคำว่าเป็นใคร แต่ตนเองมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “ร้องเรือ

¹⁶⁴ ข้อง หมายถึง เกี่ยวข้อง

¹⁶⁵ สา หมายถึง กิ่ง

¹⁶⁶ ร้องโกล หมายถึง ร้องเสียงดัง

¹⁶⁷ ร้องเรือ หมายถึง การขับร้องเพลงกล่อมเด็ก

บุษาลาน” หรือร้องเพลงเพื่อขับกล่อมให้เด็กนอนหลับเท่านั้น สาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ บทนี้จึงเป็นการบอกกล่าวผู้อื่นให้รับรู้ว่าตนเองขับร้องเพลงกล่อมเด็กเพื่อขับกล่อมให้ลูกหลานนอนหลับเท่านั้น ไม่ได้เจตนาจะก่อความรำคาญให้แก่ผู้ใด ซึ่งเป็นการระบายความคับข้องใจของผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้

4.2.2 ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง

นอกจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สร้างนำมาเสนอในมุมมองของตนเองผ่านเพลงกล่อมเด็กภาคใต้แล้ว ความชื่นชมและยินดีในความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองทั้งของตนเองและบ้านเมืองอื่นผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ก็ได้นำมากล่าวถึงในบทเพลงเช่นกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และจำแนกสาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ดังนี้

1) เมืองนครศรีธรรมราช

เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองสำคัญมาตั้งแต่อดีต เป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองของคาบสมุทรมาลายูตอนบน มีระบอบกษัตริย์ปกครองเมือง 12 รัชกาล และยังเป็นเมืองศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

เมืองคอนเทอ	แต่ก่อน ¹⁶⁸ เขาเล่ามา
พระศรีธรรมโศกราช ¹⁶⁹ มีวาสนา	ได้ก่อกองมหาธาตุยอดทองคำ
ไว้เป็นที่บูชามหาชน	ฝูงคนนับถืออุปถัมภ์
ที่ทรุดโทรมซ่อมไว้ไม่ตกต่ำ	เจ้าคำมีคนไปบูชา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระต่องกล่าวถึงการสร้างพระบรมธาตุว่า “พระศรีธรรมโศกราช ได้ก่อกองมหาธาตุยอดทองคำ” หรือพระเจ้าศรีธรรมโศกราช กษัตริย์แห่งเมือง

¹⁶⁸ แต่ก่อน หมายถึง เมื่อก่อน

¹⁶⁹ พระศรีธรรมโศกราช หมายถึง พระเจ้าศรีธรรมโศกราช กษัตริย์แห่งเมืองนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชเป็นผู้สร้างพระบรมธาตุที่มียอดเป็นทองคำ ซึ่งการสร้างปูชนียสถานขนาดใหญ่ได้นั้นถือว่าเป็นผู้ที่มีบุญวาสนาและมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากจึงจะสามารถทำได้สำเร็จ การสร้างพระบรมธาตุนั้นก็เพื่อ “ไว้เป็นที่บูชามหาชน” หรือเพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา สำนัคดีของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงกล่าวถึงพระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่ได้สร้างพระบรมธาตุไว้ให้ประชาชนได้สักการบูชา และความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเมืองนครศรีธรรมราช

เมืองคอนเหอ	มีพระนอนทรงเครื่อง
ศาลาหน้าเมือง	มีเสาชงหงส์ใหญ่
มีตลาด ¹⁷⁰ วัดสบ	ปักไว้ที่ตู่ชัย
เสาชงหงส์ใหญ่	ใครไปยกมือไหว้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสำนวนสะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาที่เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งแสดงถึงความการเป็นทั้งเมืองศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งอดีต การมี “ศาลาหน้าเมือง” ไว้สำหรับผู้ที่เดินทางสัญจรไปมาได้แวะพักผ่อน ซึ่งสะท้อนถึงความมีน้ำใจมีตรีต่อผู้เดินทางในอดีต นอกจากนั้นยังปรากฏ “เสาชงหงส์ใหญ่” ซึ่งเสาชงหงส์เป็นสัญลักษณ์ของมอญ บ่งชี้ถึงการรับและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมศาสนาระหว่างหัวเมืองนครศรีธรรมราชกับหัวเมืองมอญในอดีต และ “มีตลาดวัดสบ” หรือมีตลาดวัดสบ ซึ่งบ่งชี้ถึงความสงบสุขของไพร่ฟ้าประชาชนชาวนครศรีธรรมราชที่สามารถประกอบสัมมาอาชีพได้อย่างมีความสุขเพราะปราศจากการศึกสงคราม สำนัคดีของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการฉายภาพความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนครศรีธรรมราช

¹⁷⁰ ตลาด หมายถึง ตลาด

เมืองคอนเหอ	มีพระนอนแจ่มหน้า
มีโพธิ์ลังกา	มีพระอุ้มท้อง
มียักษ์เขียวยาว	ถือไม้เท้าทำผยอง
กับทั้งมีกลอง	และฆ้องอยู่เคียงกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลະสะทอนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปูชนียสถานและปูชนียวัตถุต่าง ๆ เช่น “พระนอนแจ่มหน้า” หรือพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่พระพักตร์อ้อมเอิบ “มีโพธิ์ลังกา” ซึ่งบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองศรีลังกา “มีพระอุ้มท้อง” หรือพระสังกัจจาย มี “ยักษ์เขียวยาว ถือไม้เท้าทำผยอง” ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เป็นผลมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งประชาชนได้ร่วมกันสร้างและดูแลรักษาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อีกทั้งในเมืองนครศรีธรรมราชยังมี “กลองและฆ้องอยู่เคียงกัน” ไว้สำหรับประชาชนมาร้องทุกข์หรือเมื่อทางการมีการเรียกชุมนุม แสดงถึงการเอาใจใส่ต่อทุกข์สุขของประชาชนในเมืองนครศรีธรรมราชของผู้ปกครองเมือง สาระตลະสะทอนของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวนครศรีธรรมราชที่มีต่อพระพุทธศาสนาด้วยการสร้าง ปูชนียสถาน และปูชนียวัตถุไว้เป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนา และความเอาใจใส่ต่อประชาชนของผู้ปกครองเมือง

เมืองคอนเหอ	มีฝ้ายลายทองเป็นพับพับ
จัดเป็นสำรับ	ประดับทองห่างห่าง
จะนุ่งก็ไม่สม	จะห่มก็ไม่ควรพอเอวบาง
ประดับทองห่างห่าง	สำหรับขุนนางนุ่ง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลະสะทอนให้เห็นถึงวิถีชีวิตด้านหนึ่งของชาวนครศรีธรรมราช คือ การทอ “ฝ้ายลายทอง” เป็นฝ้ายยกดอกทอสลักับเส้นไหมสีทอง เป็นหัตถกรรมที่สำคัญของเมืองนครศรีธรรมราชชิ้นหนึ่ง เรียกว่าฝ้ายกเมืองนครศรีธรรมราช หรือฝ้าย

ยกเมืองนคร ซึ่งโดยทั่วไปฝ่ายนั้นจะไว้สำหรับใส่ในงานประเพณีหรือพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ เท่านั้น และเหมาะสำหรับเจ้านายหรือขุนนางสวมใส่ การที่ประชาชนทั่วไปจะนุ่งห่มสวมใส่ “ก็ไม่สม” หรือไม่เหมาะสม เป็นการแสดงถึงความเจริญตัวเจียมตน ไม่ประพฤติสิ่งใดที่ไม่เหมาะสมกับฐานะ สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชที่มีความสามารถในด้านการทอผ้ายกเมืองนคร

เมืองคอนเหอ	โครหอนเที่ยวจบ
ปากตุวัดสบ ¹⁷¹	มีข้างล่อหัว ¹⁷²
ปากตุทางชาด	หลังคาลาดกั่ว ¹⁷³
ฝนตกไม่รั้ว	เพราะบุญสมภารท่าน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีเนื้อหากล่าวถึงเมืองนครศรีธรรมราชว่า “โครหอนเที่ยวจบ” หมายถึงไม่มีใครสามารถเที่ยวเมืองนครศรีธรรมราชได้หมดภายในวันเดียว บ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง และมีความหมายโดยนัยว่าเป็นเมืองที่มีความกว้างขวางมาก มีทั้งศาสนสถาน โบราณสถานมากมาย จึงไม่สามารถเที่ยวได้หมดทุกที่ภายในหนึ่งวันหรือภายในระยะเวลาอันสั้น และยังสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับของผู้คนในภาคใต้ว่าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางในทุก ๆ ด้านของภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศาสนาที่ปรากฏวัดเก่าแก่สำคัญหลายแห่ง สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นเมืองศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญของภาคใต้ โดยเฉพาะด้านการศาสนา

¹⁷¹ วัดสบ หมายถึง ชื่อวัด

¹⁷² ล่อหัว หมายถึง โพล่หัว

¹⁷³ กั่ว หมายถึง ตะกั่ว ในที่นี้หมายถึง หลังคาสังกะสี

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวปากนัง ¹⁷⁴
เอวกลมนมตั้ง	ช่างทำเคย ¹⁷⁵ แผ่น
ทำให้กลมกลม	ข่มให้เบนเบน
ช่างทำเคยแผ่น	ให้เบนเหมือนเงินเหรียญ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงวิถีชีวิตของ “ชาวปากนัง” หรือชาวอำเภอปากนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลและมีอาชีพทำประมงชายฝั่ง ซึ่งนอกจากได้อาหารทะเลไปขายแล้ว ยังมีการนำตัวเคยที่มีลักษณะคล้ายกุ้งฝอยแต่ตัวเล็กกว่ามาทำเป็นเคยหรือกะปิให้ประกอบอาหารและขาย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการฉายให้เห็นภาพวิถีชีวิตของชาวปากนังในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2) เมืองตรัง

เมืองตรังเป็นเมืองบริวารเมืองหนึ่งของอาณาจักรตามพรลิงก์หรืออาณาจักรนครศรีธรรมราชในอดีต ถิ่นตรามะเมียหรือตราม้า ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านตะวันตกของเมืองนครศรีธรรมราช เมืองตรังเป็นเมืองท่าค้าขายกับต่างชาติมาตั้งแต่สมัยเป็นเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราชมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะกล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองตรังในฐานะที่เป็นเมืองท่าค้าขายในอดีต ดังตัวอย่าง

พี่ไปตรังเหอ	น้องสั่งสักสิ่งพ่อหัวฟ้า
ซื้อจก ¹⁷⁶ ให้น้องเรารู้จักหน้า	ซื้อร่มผ้าให้น้องเรารู้จักกัน
ยังสิ่งหนึ่งเหลือพ่อใจดี	ซื้อหวีให้น้องเรารู้จักอัน
ซื้อร่มผ้าสั้นสักคัน	ไว้กันเวลาฝน

¹⁷⁴ ชาวปากนัง หมายถึง ชาวปากนัง

¹⁷⁵ ช่างทำเคย หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพทำกะปิ

¹⁷⁶ จก หมายถึง กระจก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะแสดงให้เห็นถึงผู้ที่เดินทางไปเมืองตรังในอดีต จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการค้าเป็นสำคัญ สืบเนื่องจากเมืองตรังเคยเป็นเมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราช ใช้ตราม้าเป็นตราประจำเมืองแสดงถึงการเป็นเมืองท่าทั้งในยามสงครามและค้าขาย และด้วยสภาพที่เป็นปากอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดินและมีแม่น้ำตรังซึ่งเดิมมีความกว้างและลึกทำให้เรือสำเภางานขนาดใหญ่สามารถแล่นเข้ามาถึงตัวเมืองตรังในปัจจุบันได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นเมืองท่าค้าขายในอดีต ซึ่งผู้ที่จะเดินทางไปจังหวัดตรังก็มีจุดประสงค์สำคัญคือการซื้อขายสินค้า

ไปตรังเหอ	พี่สั่งให้มา
ตั้งความสั๊กหืด ¹⁷⁷ ทูนหัวผ้า	ซื่อจกส่องหน้าให้นองกัน
ยังสิ่งหนึ่งเหลยพอใจดี	ซื่อหวิให้นองสั๊กอัน
ซื่อร่มคันสั้น	ไว้กันเวลาฝน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะแสดงถึงสภาพของเมืองตรังในอดีตว่าเคยเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญของภาคใต้ การเดินทางไปยังเมืองตรังจึงมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการไปค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงฉายให้เห็นภาพของเมืองตรังในอดีตซึ่งเคยเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญของภาคใต้

ไปตรังเหอ	น้องสั่งสั๊กคำพอกี้วาด
ซื่อถั่วยซื่อถาด	ซื่อโตะแม่ขัน ¹⁷⁸
ขอสั่งสั๊กคำพอใจดี	ซื่อหวิมาให้นองสั๊กอัน
ซื่อร่มคันสั้น	ฝากน้องสั๊กคนเดียว

¹⁷⁷ หืด หมายถึง นิดหน่อย เล็กน้อย

¹⁷⁸ แม่ขัน หมายถึง ขันใบขนาดใหญ่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ กล่าวถึงการค้าขายที่เมืองตรังในอดีต และกล่าวถึงความหลากหลายของสินค้า เช่น ถั่ว ถาด โต้ะ ขันขนาดใหญ่ หวี รม เป็นต้น ซึ่งเป็นข้าวของเครื่องใช้ทั้งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและเพื่อความสวยงาม เมืองตรังจึงเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นเมืองท่าค้าขายของผู้คนในสมัยนั้น สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงสถานะของเมืองตรังในขณะนั้นว่าเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้

4.3 อาชีพและความเป็นอยู่

ชาวไทยภาคใต้ในอดีตมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในลักษณะสังคมเกษตรกรรม ประกอบอาชีพการทำนา ทำสวน และในบางพื้นที่ก็ทำการประมงขนาดเล็กเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ และเมื่อว่างจากการประกอบอาชีพหลักก็จะใช้เวลาว่างในการสรรค์สร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ใช้สอยหรือจำหน่าย อาทิ การทอผ้า เป็นต้น จากการศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่ามีสาระแสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพและสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยภาคใต้ ดังนี้

4.3.1 เกษตรกรรม

การทำนาเป็นกิจกรรมหลักในการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมภาคใต้ ทั้งเป็นไปเพื่อการยังชีพและเป็นไปเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจ จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระที่แสดงให้เห็นถึงการทำนา ดังตัวอย่าง

เดือนหกเหอ	คางคกไถนา
อีเขียดอนกล้า	ปูนาช่วยดำ
หอยข้าวหอยโข่ง	ไค้ง ไค้งย่าค่า
ปูนาช่วยดำ	ค่าค่าส่งนมลูก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ แสดงให้เห็นถึงอาชีพการทำนา โดยใช้สัตว์ที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในท้องถิ่นภาคใต้ เช่น คางคก เขียด ปูนา หอยข้าว หอยโข่ง มาเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการทำนา นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความสามัคคีของคนไทยในสังคมอดีตที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพทำนาและแสดงถึงการช่วยเหลือกันของคนในสังคมไทยภาคใต้

เข้าไปในสวนเหอ	หน้าแหล่ ¹⁷⁹ แจ่มนวลเหมือนสันทัด
เข้าไปชมผักหอม ¹⁸⁰ หัก	แตกกิ่งใบลัดฟุ้งผลัดใบ
เข้าไปชมผักชีล้อม	ลูกเชื้อหัวหอมงามสุกใส
ผักกาดลาดใบ	บานอยู่ที่ในสวน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะแสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยภาคใต้ในอดีต ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ รู้จักการใช้พื้นที่โดยรอบบ้านเป็นที่ปลูกพืชผักหลากหลายไว้กินเป็นอาหาร เช่น ผักโขม ผักชีลาว มะเขือ หัวหอม และผักกาด สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กบทนี้จึงสะท้อนให้เห็นการปลูกพืชผักสวนครัวไว้เพื่อรับประทาน อันเป็นการแสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายพอมีพอกิน

ไปไหนเหอ	พาน้องไปกัน ¹⁸¹
ถางไร่ปลูกมัน	มันไม่ลงหัว
แผ่นดินหมัน ¹⁸² ดี	แต่มันหมันชั่ว
มันไม่ลงหัว	สาว ¹⁸³ ย่าน ¹⁸⁴ ให้วัวกิน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวเกี่ยวกับการทำไร่หัวมัน เปรียบเทียบโดยชี้ให้เห็นไม่โยนความผิดให้ผู้อื่น สอนให้พิจารณาต้นเหตุต่าง ๆ ว่าเกิดจากอะไร การที่ “ถางไร่ปลูกมัน มันไม่ลงหัว” นั้น เป็นการกลางเปรียบเทียบให้เห็นถึงการปลูกหัวมันซึ่งเมื่อปลูกหัวมันไประยะหนึ่งแล้วแต่ไม่ให้ผลแต่อย่างใด คนที่ปลูกจึงบอกว่า “แผ่นดินหมันดี แต่มันหมันชั่ว” เป็นการกล่าวโทษผู้อื่นโดยไม่พิจารณาว่าต้นเหตุที่หัวมันไม่ให้ผลนั้นเกิดจากอะไร

¹⁷⁹ หน้าแหล่ หมายถึง หน้าแหล่

¹⁸⁰ ผักหอม หมายถึง ผักโขม

¹⁸¹ ไปกัน หมายถึง ไปด้วย

¹⁸² หมัน หมายถึง มัน เป็นคำสรรพนาม

¹⁸³ สาว หมายถึง การดึง

¹⁸⁴ ย่าน หมายถึง เถาวัลย์ เป็นสาย

ท้ายที่สุดก็ต้อง “สาวย่านให้วัวกิน” หรือถอนต้นหัวมันที่ปลูกให้วัวกินเป็นอาหาร การทำไร่หัวมันก็ไม่เป็นผล สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทรูปนี้จึงใช้สถานการณ์การทำไร่เป็นการสอนให้พิจารณาถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาและสอนไม่ให้โทษผู้อื่น

4.3.2 หัตถกรรม

นอกจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ชาวไทยภาคใต้ยังใช้เวลาว่างที่มีอยู่มาประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการทอผ้า สามารถพบได้ในสังคมภาคใต้ ซึ่งบางแห่งอาจจะผลิตเพื่อการใช้สอยของคนในครอบครัวและบางแห่งอาจจะผลิตเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนกัน จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะที่แสดงถึงหัตถกรรมของชาวภาคใต้ ดังตัวอย่าง

ทอโหกเหอ	ทอด้วยฟืมสามสิบเส ¹⁸⁵
น้ำไหลนองใต้เก ¹⁸⁶	ทอเป็นลายลูกหวาย
ผืนหนึ่งจะทอนุ่ง	ผืนหนึ่งจะทอขาย
ทอเป็นลายลูกหวาย	ขายเจ้า ¹⁸⁷ ไม่พอกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทรูปนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงการทอผ้าของผู้หญิงด้วยความตั้งใจ การที่ “น้ำไหลนองใต้เก” หรือน้ำไหลนองใต้ก็เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าเข้าสู่ช่วงฤดูฝน น้ำเริ่มนองไหลท่วมพื้นที่ใต้ถุนบ้าน แต่ผู้หญิงก็ยังคงทำการทอผ้าเพื่อ “ผืนหนึ่งจะทอนุ่ง ผืนหนึ่งจะทอขาย” ซึ่งผลจากความมุ่งมั่นตั้งใจทำให้ผ้าทอของตนเอง “ขายเจ้าไม่พอกัน” หรือเป็นที่ต้องการของขุนนางและคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทรูปนี้จึงเป็นการกล่าวถึงการทอผ้าว่าจะต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และรับผิดชอบต่อหน้าที่

¹⁸⁵ เส หมายถึง สี่

¹⁸⁶ เก หมายถึง กี่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

¹⁸⁷ เจ้า หมายถึง เจ้านาย เชื้อพระวงศ์ ในที่นี้หมายถึงขุนนางซึ่งเป็นคนที่ส่วนกลางส่งมาปกครองหัวเมืองภาคใต้

ทอโทก ¹⁸⁸ เหอ	ทอฟิม ¹⁸⁹ สามสิบสอง
ทอคอกเข็มทอง	ฝืนสองเดือนครึ่ง
ไม่ใช่ notions	ใครหนอทอถึง
ฝืนสองเดือนครึ่ง	ข้างในเป็นวังหนอน ¹⁹⁰

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ มีสาระถึงกล่าวถึงการทอผ้าของผู้หญิงที่ไม่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตนเอง และทำงานล่าช้าจนทำให้ผ้าทอหนึ่งฝืนใช้เวลาทอถึง “สองเดือนครึ่ง” และทำให้ผ้าที่ตนเองทอนั้น “ข้างในเป็นวังหนอน” หรือเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าแมลงต่าง ๆ จนแมลงเหล่านั้นไข่และกลายเป็นตัวอ่อนหรือตัวหนอน สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงเป็นการกล่าวถึงการทอผ้าที่จะต้องมีความตั้งใจและอดทนในการทำงาน

ทอโทกเหอ	ทอฟิมสามสิบห้า
กัมแลเนื้อผ้า	ช่องลอคนิ้วก้อย
ทำพรี ¹⁹¹ พีเหอ	ตัวข้างน้อย
ช่องลอคนิ้วก้อย	ตัวข้างน้อยอยู่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้ กล่าวถึงการทอผ้าของผู้หญิงที่จะต้องอาศัยการฝึกฝน ความอดทน และความตั้งใจ เพราะการทอผ้านั้นจะต้องอาศัยความละเอียด ความตั้งใจ เพื่อที่จะให้ได้ผ้าที่ทอออกมามีคุณภาพ การทอผ้าแล้วปรากฏว่า “ช่องลอคนิ้วก้อย” เป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่ละเอียดรอบคอบในการทอของผู้หญิง เพราะ “ตัวข้างน้อย” หรือยังเป็นเด็กอยู่จึงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความชำนาญในการทอผ้า สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บั้นนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการทอผ้าของผู้หญิงว่าจะต้องมีการฝึกฝนตั้งแต่ยังเด็กเพื่อให้สามารถทอผ้าที่มีคุณภาพได้

¹⁸⁸ โทก หมายถึง หูก อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

¹⁸⁹ ฟิม หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

¹⁹⁰ วังหนอน หมายถึง รังหนอน

¹⁹¹ ทำพรี หมายถึง ทำอย่างไร

4.4 ความชื่นชมในวรรณกรรม

นอกจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จะมีสาระตลึงสะท้อนภาพความเป็นไปของสังคมหรือมีสาระตลึงแสดงถึงภาวะทางอารมณ์และความคิดของผู้สร้างแล้ว เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ยังมีการนำวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มาเป็นสาระตลึงของบทเพลง เป็นการบ่งชี้ถึงค่านิยมในวรรณคดีของคนในท้องถิ่นภาคใต้เรื่องต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่ง สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2524 : 65) เห็นว่า “การที่เพลงกล่อมเด็กมีการกล่าวถึงวรรณคดีเรื่องอื่นนั้น คล้ายเป็นบทปฏิบัติศัณัวรรณกรรมและนิทานพื้นเมืองที่นิยมกันแพร่หลาย เพื่อแนะนำและกระตุ้นให้เกิดความสนใจกว้างขวางยิ่งขึ้น” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และจำแนกสาระตลึงของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ดังนี้

4.4.1 พระสุธน – มโนรา

พระสุธนมโนราห์เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมในสังคมภาคใต้ มีการนำมาแสดงและเชื่อมโยงเข้ากับศิลปะการแสดงมโนราห์ของภาคใต้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้เรื่องพระสุธน – มโนราห์จึงเป็นที่นิยมนำมาขับร้องเป็นเพลงกล่อมเด็กจำนวนมาก ซึ่งจะแตกต่างกันเฉพาะตอนที่น่ามาขับร้องเท่านั้น จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสาระตลึงที่กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องพระสุธนมโนราห์ ดังตัวอย่าง

ฟ้าลั่นเหอ	ลั่นมาคึกคึก
พระศรีสุธนไปรบศึก	รำลึกถึงนางโนรา
สนมยอดสร้อย	ไม่มีกเท่าก้อยเกศา
รำลึกถึงนางโนรา	เป็นบัววังเวงใจ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระตลึงกล่าวถึงตอนที่พระสุธนยกทัพไปปราบข้าศึกที่ชายแดนและคิดถึงนางมโนราห์ ถึงจะมี “สนมยอดสร้อย” หรือมีนางสนมที่สาวและสวย ก็ไม่สามารถเทียบกับความงามของนางมโนราห์ได้ “เท่าก้อยเกศา” หรือเท่าปลายเส้นผม เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงกล่าวถึงความรักความคิดถึงที่พระสุธนมีต่อนางมโนราห์

นางโนราหอ	หีบปีกหางมาน้ำตาไหล
เกาะต้นไม้ใหญ่	สั่งความไว้พระศรีสุชน
เชิญอยู่ไปเถิดพระผ่านเกล้า	เมียเจ้าขอลาไปเมืองบน
สั่งความไว้พระศรีสุชน	ละน่องไว้คนเดียว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่นางมโนราห์ถูกกล่าวหาจากปุโรหิตว่าเป็นกาลกิณี และจะต้องถูกเผาไฟบูชายัน ซึ่งก่อนจะมีการบูชายันนั้นนางมโนราห์ขอร้ายรำถวายเป็นครั้งสุดท้ายจึงทูลขอปีกและหางมาสวมใส่เพื่อร้ายรำและบินหนีไป ครั้นนางมโนราห์บินมา “เกาะต้นไม้ใหญ่” ก็ได้ “สั่งความไว้” กับพระฤๅษีให้มอบของวิเศษให้แก่พระสุชนเมื่อเดินทางมาถึงและต้องการจะเดินทางไปยังเขาไกรลาสเพื่อตามหานางมโนราห์ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระสุชน - มโนราห์

นางโนราหอ	บินมาชำระ
อาบน้ำกั้นในสระ	ทั้งเจ็ดคนพี่น้อง
นายพรานแลแลจ้องจ้อง	แอบซาบซาบมองมอง
จึ่งเจ็ดคนพี่น้อง	ปองเอาคนสุดท้ายเพื่อน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่นางมโนราห์ “อาบน้ำกั้นในสระ ทั้งเจ็ดคนพี่น้อง” จนกระทั่งมีนายพรานมาพบเข้าและ “ปองเอาคนสุดท้ายเพื่อน” หรือหมายปองนางมโนราห์คนสุดท้ายไว้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระสุชน - มโนราห์

นางโนรา ¹⁹² เหอ	นางโนรา
อาบน้ำในสระ	เจ็ดคนพี่น้อง
นายพรานแลเห็น	ทำบ่วงไปคล้อง
เจ็ดคนพี่น้อง	คล้องเอาคนสุดท้องเพื่อน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่ “นางโนรา อาบน้ำในสระ เจ็ดคนพี่น้อง” และมีนายพรานมาพบเข้าและ “ทำบ่วงไปคล้อง” ซึ่งเป็นบ่วงที่พรานได้ลงคาถาอาคมไว้ ในที่สุดก็สามารถที่จะ “คล้องเอาคนสุดท้องเพื่อน” หรือคล้องนางมโนราห์ไปได้ สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระสุธนมโนราห์

คือน้องเหอ	น้องคือนางมโนรา
ทั้งเจ็ดองค์ลงมา	เล่นน้ำพระคงคาในสระสรง
นายพรานเขาจับได้	จะนำไปถวายแก่พระองค์
มาเล่นน้ำพระคงคาในสระสรง	หลงตัวด้วยนายพราน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่นางมโนราห์ทั้ง 7 “เล่นน้ำพระคงคาในสระสรง” หรือเล่นน้ำอยู่ในสระอินดาต และเมื่อนายพรานมาเห็นและจับตัวได้ “จะนำไปถวายแก่พระองค์” หรือนำไปถวายแก่พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ผู้เป็นพ่อของพระสุธนม เพื่อจะได้อภิเษกเป็นพระชายาของพระสุธนมต่อไป สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระสุธนมโนราห์

4.4.2 เวสสันดรชาดก

เวสสันดรชาดกเป็นหนึ่งในชาดก 10 เรื่อง ชาดกเรื่องนี้มีเค้าเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร จากการศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่า สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่เรื่องของพระเวสสันดรชาดก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กัณ ทัมัทรี ซึ่งมีแก่นเรื่องสำคัญคือความรักที่แม่มีต่อลูก จึงเหมาะที่จะนำมาเป็นเนื้อร้องของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ดังตัวอย่าง

¹⁹² นางโนรา หมายถึง นางมโนราห์

ไก่อ้นเหอ	ขันมาเสียงเจื้อยแจ้ว
มัทธิยอนนางแก้ว	คิ่นซิ่นมาจากนิทรา
ปลุกถูกรักทั้งสองศรี	ทั้งชาติแก้วกัณหา
คิ่นซิ่นจากนิทรา	แจ้งแล้วแม่ลาไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มี สวรรค์ตะกล่าวถึงตอนที่พระนางมัทธิกำลังจะออกจากอาศรมในยามเช้าตรู่เพื่อไปหาผลไม้ในป่า ซึ่งเป็นตอนหนึ่งของกัณหามัทธิ แสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูกทั้งสอง คือ พระกัณหา และ พระชาติ สวรรค์ตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องเวสสันดรชาดกและแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก

คือน้องเหอ	คือนางมัทธิ
มีลูกสองศรี	ชื่อเจ้าชาติกัณหา
เมื่อพ่อประทานให้ชูชก	น้ำตาน้องตกลงอาบหน้า
สงสารเจ้าชาติและกัณหา	เมื่อชูชกมัดพาไป

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มี สวรรค์ตะกล่าวถึงความทุกข์ใจของพระนางมัทธิ เมื่อพระเวสสันดรได้ประทานพระกัณหาและพระชาติให้แก่พราหมณ์เฒ่าชูชกไปเพื่อเป็นการบำเพ็ญบุตรทานบารมี ทำให้พระนางมัทธิต้อง “น้ำตาน้องตกลงอาบหน้า” เพราะความรักที่มีต่อลูก และด้วยความ “สงสารเจ้าชาติและกัณหา” กลัวจะตกทุกข์ได้ยาก สวรรค์ตะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระเวสสันดรชาดกและแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก

4.4.3 พระอภัยมณี

พระอภัยมณีเป็นวรรณคดีที่สุนทรภู่แต่งขึ้น ในช่วงรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วรรณคดีเรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในส่วนกลางและตามหัวเมือง เพราะเป็นเรื่องที่มีความแปลกใหม่ มีการใช้จินตนาการผสมผสานกับวิถีชีวิตจริง และสิ่งที่เกิดขึ้นใน

สังคมขณะนั้น เช่น การมีฝรั่งเข้ามาค้าขายหรือติดต่อราชการกับราชสำนัก ซึ่งคนในสังคมไทยมองว่าเป็นผู้ร้ายบ้าง คนประหลาดบ้าง โดยเฉพาะสุนทรภู่ จึงทำให้ทัศนคติต่อฝรั่งที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีจึงเป็นตัวละครฝ่ายปฏิปักษ์ โดยเฉพาะนางละเวงวัลลาที่เข้ามาทำเสน่ห์ให้พระอภัยมณีหลงรักและติดตามไปยังเมืองของตนเอง ดังตัวอย่าง

ลมพัดเหอ	พัดมาไวไว
สงสารพระอภัย	ไปเมืองลังกา
ถูกเหน ¹⁹³ เล่ห์กล	ถูกมนต์วัลลา ¹⁹⁴
พระภัย ¹⁹⁵ ใจกล้า	ติดตามวัลลา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงเรื่องพระอภัยมณี ตอนที่พระอภัยมณี “ถูกเหนเล่ห์กล ถูกมนต์วัลลา” หรือถูกเสน่ห์ของนางละเวงวัลลา และหลงใหลจนตามนางไปยังเมืองลังกา นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นเรื่องการทำเสน่ห์ซึ่งเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์อีกด้วย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระอภัยมณีและความเชื่อเรื่องการทำเสน่ห์

4.4.4 พระรถเมรี นางสิบสอง

วรรณคดีเรื่องพระรถเมรีหรือนางสิบสอง เป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมในสังคมภาคใต้เรื่องหนึ่ง เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก ความกตัญญูของลูกที่มีต่อแม่ ซึ่งเรื่องความรักของคนในครอบครัว โดยเฉพาะความรักของแม่กับลูก และความกตัญญูต่อบุพการีนั้น เป็นสิ่งที่สังคมไทยถือเป็นเรื่องที่สำคัญ การนำวรรณคดีเรื่องพระรถเมรีหรือนางสิบสองมาเป็นสารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จึงเป็นการเน้นย้ำให้เด็กรับรู้เกี่ยวกับเรื่องของความกตัญญูต่อผู้พระคุณ ดังตัวอย่าง

¹⁹³ ถูกเหน หมายถึง ถูกเสน่ห์

¹⁹⁴ วัลลา หมายถึง นางละเวงวัลลา ในเรื่องพระอภัยมณี

¹⁹⁵ พระภัย หมายถึง พระอภัยมณี

ไก่อ่เถื่อนเหอ	ขันเทือนทั้งบานบุหรี ¹⁹⁶
พระรตจากห้องนางเมรี	ยามปาละนี้ ¹⁹⁷ ไม่เฟิ่นตัว ¹⁹⁸
หยิบเอาหมอนทองมาแอบข้าง	เอวบางนางช่างคิดว่าฝัว
ยามปาละนี้ไม่เฟิ่นตัว	ฝัวหนีไม่รู้ลี้ก

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ กล่าวถึงตอนที่พระรตเสนหานางเมรีไปจากเมืองแล้ว โดยนางเมรียังคง “ไม่เฟิ่นตัว” หรือยังไม่ตื่นนอน มีหน้าซ้ำยัง “หยิบเอาหมอนทองมาแอบข้าง เอวบางนางช่างคิดว่าฝัว” ซึ่งนางเมรีเข้าใจว่าหมอนที่ตนนำมาทอดนั้นเป็นพระรตเสน นอกจากนั้นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ยังเป็นการชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องนอนตื่นก่อนผู้ชายที่เป็นสามี หากผู้หญิงนอนตื่นสายแล้วก็จะทำให้เกิดความเสียหายเช่นนางเมรีได้ สวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระรตเสนหรือนางสิบสองและมีการสอดแทรกเรื่องหน้าที่ภรรยาปรากฏร่วมอยู่ด้วย

นางเมรีเหอ	เสียทีที่เข้าไปชมสวน
พระรตถามถี้และถามถ้วน	ถามนางหน้านวลทุกสิ่งอัน
ลูกม่่วงรู้หาวนาว่ารู้โห้	บอกให้พี่ไร้ ¹⁹⁹ ทุกสิ่งสรรพ
ถามน้องหน้านวลทุกสิ่งอัน	เมรีเอววัลย์สิ่งไหรไม่พรางฝัว

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสวรรค์กล่าวถึงตอนที่พระรตเสนหลอกถามนางเมรีถึงที่ซ่อนของดวงตานางสิบสอง และเมื่อสบโอกาสที่นางเมรีออกไปชมสวน พระรตเสนจึงแอบขโมยดวงตาของนางสิบสอง และม่่วงหาวมะนาวโห้หรือม่่วงไม่รู้หาวมะนาวไม่รู้โห้มาด้วย นอกจากสวรรค์ของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเรื่องพระรตเมรีแล้ว

¹⁹⁶ บุหรี หมายถึง บุรี เมือง

¹⁹⁷ ยามปาละนี้ หมายถึง ยามปานละนี้

¹⁹⁸ เฟิ่นตัว หมายถึง ฟิ้น ตื่น ลุกขึ้น

¹⁹⁹ ไร้ หมายถึง รู้

ยังมีการสอดแทรกคำสอนในเรื่องของสิ่งใดควรพูดและสิ่งใดไม่ควรพูดอีกด้วย เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ จึงมีสาระที่สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องพระรถเมรีของคนในสังคมภาคใต้และสอดแทรกคำสอนเกี่ยวกับการเก็บรักษาความลับอีกด้วย

นางเมรีเหอ	กินเหล้าวันนี้เมานักหนา
เมหาชุกและเมายา	เมมายนักรักษาหละพระทอง
อะไรมั่งมิ่ง ²⁰⁰ บนหลังคา	บอกว่าหน่วยตา ²⁰¹ นางสิบสอง
เมรีร่วมห้อง	สิบสองไม่พราง

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระที่กล่าวถึงตอนที่นางเมรีถูกพระรถเสนหลอกให้ดื่มเหล้าจนเมายา และซักถามเรื่องราวต่าง ๆ จนทราบว่าดวงตาของนางสิบสองอยู่ที่ไหน เพราะความเมานางเมรีก็บอกที่ซ่อนของดวงตานางสิบสองและเรื่องอื่น ๆ ไปจนหมดสิ้น สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องพระรถเมรีของคนในสังคมภาคใต้ และยังสะท้อนโทษของการดื่มเครื่องดื่มของเมาเป็นผลให้เมื่อเมาแล้วขาดสติเช่นเดียวกับนางเมรี

4.4.5 สังข์ทอง

วรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในสังคมภาคใต้ เพราะมีสาระที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นไปที่คล้ายความเป็นจริงของสังคม กล่าวคือ มีเรื่องรักเป็นเนื้อหาหลัก เรื่องรักที่ว่านี้เป็นเรื่องรักระหว่างคนต่างชนชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยที่ผู้ใหญ่ต้องการให้บุตรหลานของตนได้ครองคู่กับคนที่ฐานะสูงกว่า หรือเสมอกับตนเอง หรือมีหน้าที่การงานมั่นคง เป็นหลักแหล่ง จึงทำให้วรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ได้รับความนิยมในสังคมภาคใต้จนมีการนำเนื้อหาบางตอนมาสร้างเป็นเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ขึ้น ดังตัวอย่าง

²⁰⁰ มั่งมิ่ง หมายถึง ห้อยโตงเตง

²⁰¹ หน่วยตา หมายถึง ลูกตา

นางรตนา ²⁰² เหอ	ซ่งหาซ่งได้
พ่อแม่หาให้	นางไม่พอใจ
ไปได้กับไอ้เงาะ	ฟันขาวสะเหยาะไอ้เงาะไพร
พ่อแม่หาให้ไม่พอใจ	ไปไหว้ตายาย ²⁰³ เงาะ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะที่สะท้อนถึงความนิยมในเรื่องสังข์ทอง โดยกล่าวถึงตอนที่นางรณาลือกู่ครอง ซึ่งท้าวสามลได้เลือกคู่ครองจากเมืองต่าง ๆ ให้นางรณาลแล้ว แต่นางไม่พอใจ จึงทำพิธีเสี่ยงพวงมาลัยขึ้น และผู้ที่ได้รับพวงมาลัยเสี่ยงทายก็คือสังข์ทองในรูปเงาะป่า ทำให้ท้าวสามลไม่พอใจนางรณาลและสังข์ทองเป็นอย่างยิ่ง จึงขับไล่ให้ทั้งสองออกจากเมืองไป สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง

คือน้องเหอ	คือนางรณา
ทิ้งพวงมาลา	เลือกเงาะทันใด
ท้าวสามลรู้	พาลโกรธยกใหญ่
ขับรณาทรมวย	ไปไว้ปลายนา

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่นางรณาลเสี่ยงพวงมาลัยเลือกคู่ครอง ซึ่งผู้ที่ได้มาลัยเสี่ยงทายก็คือเงาะป่าหรือสังข์ทอง ทำให้ท้าวสามลโกรธนางรณาลเป็นอย่างยิ่ง และขับไล่นางรณาลและสังข์ทองให้ไปอาศัยอยู่ที่กระท่อมปลายนา สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง และเห็นถึงความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อลูก ต้องการให้ลูกได้รับในสิ่งที่ดีที่สุด

²⁰² นางรตนา หมายถึง นางรณา

²⁰³ ไหว้ตายาย หมายถึง การไปไหว้บรรพบุรุษ

นางยักษ์เหอ	ชื่อนางพันธุรัต
รูปงามขบขรามกรัด	วิ่งไปตามหาลูกชาย
เล่นข้ามห้วยข้ามหนอง	อีเอาสังข์ทองมาให้ได้
วิ่งเล่นตามลูกชาย	ไปตามภูเขายาใหญ่

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะกล่าวถึงตอนที่สังข์ทองรู้ว่านางพันธุรัตเป็นยักษ์จำแลงกาย จึงหนีนางพันธุรัตออกจากเมืองโดยซบตัวในบ่อทอง ขโมยรูปเงาะและรองเท้าแก้ว เมื่อนางพันธุรัตทราบก็รีบตามสังข์ทองไปจนทัน และได้อ่อนวอนขอให้สังข์ทองกลับไปอยู่กับตนตามเดิม แต่สังข์ทองไม่กลับไปตามคำขอ นางพันธุรัตจึงร่ำไห้และขาดใจตายในที่สุด สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง และเห็นถึงความรักที่แม่มีต่อลูก

4.4.6 อุทัยเทวี

อุทัยเทวีเป็นวรรณคดีพื้นบ้านของไทยที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ทั่วทุกภูมิภาค ซึ่งนางอุทัยเทวีเป็นบุตรของธิดาพญานาคกับรุกขเทวา ครั้นธิดาพญานาคตั้งครรภ์ รุกขเทวาก็หายไป ทำให้ธิดาพญานาควางใจไว้ริมสระน้ำโดยใช้สไปบห่อไข่ไว้และคายพิษเพื่อป้องกันสัตว์มากิน เมื่อนางคางคกเข้ามากินไข่จึงถูกพิษของพญานาคตาย และนางอุทัยเทวีก็ฟักออกจากไข่ และเห็นนางคางคกนอนตายอยู่ เกิดความเข้าใจผิดว่านางคางคกเป็นแม่ของตนจึงอาศัยอยู่ในร่างคางคกเป็นต้นมา จนดากับยายมาพบและเกิดความสงสัยจึงพาอุทัยเทวีไปเลี้ยงดู จากการศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสารัตถะที่กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องอุทัยเทวี ดังตัวอย่าง

คือน้องเหอ	คือน้องนางอุทัย ²⁰⁴
ผัดแป้งแต่งไร	อุทัยร้องขายผักขม
จอดเรือที่หน้าท่า	นางฉันทาร้องชม
อุทัยร้องขายผักขม	ผมเจ้าเหมือนมัดตอง

²⁰⁴ นางอุทัย หมายถึง นางอุทัยเทวี

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องอุทัยเทวี เป็นการกล่าวชื่นชมในตัวตนอุทัยเทวี ขณะที่ยังอาศัยอยู่กับตาชายนางอุทัยเทวีก็ช่วงทำงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของตาชยาย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องอุทัยเทวี

นางอุทัยเหอ	นางอุทัย
นั่งผัดแป้งแต่งไร ²⁰⁵	ไปฟังเทศนา ²⁰⁶
ยกมือขึ้นไหว้	ทั้งชายทั้งขวา
ไปฟังเทศนา	สะสมโมนาบุญ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องอุทัยเทวี เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัยของนางอุทัยเทวีที่ชอบการเข้าวัดทำบุญ ไปฟังเทศน์ฟังธรรมเพื่อเป็นการสร้างบุญกุศลให้พ้นจากบ่วงกรรม สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในวรรณคดีเรื่องอุทัยเทวี

4.4.7 วรวงศ์

วรวงศ์เป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน มีสารัตถะเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ ที่ปลัดพรากบ้านจากเมืองมาเผชิญเคราะห์กรรมและความทุกข์ยากต่าง ๆ ทั้งการปลัดพรากจากบิดามารดา คนรัก พี่น้อง ถูกเอารัดเอาเปรียบ ทรมานร่างกาย ฯลฯ สารัตถะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความอดทนของตัวละครซึ่งก็คือ พระวรวงศ์ เป็นสำคัญ จากการศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีสารัตถะเกี่ยวกับเรื่องพระวรวงศ์ ดังตัวอย่าง

²⁰⁵ แต่งไร หมายถึง หวีผม จัดแต่งทรงผมให้สวยงาม

²⁰⁶ เทศนา หมายถึง เทศนา

วอรวรงค์ ²⁰⁷ เหนอ	พระหน่อวรวรงค์
ถอดแหวนออกทิ้งลง	หน่อวอรวรงค์ราชา
พ่อแม่ยอมยกลูก	ให้ท่านท้าวภูคสา ²⁰⁸
วอรวรงค์ราชา	หน้าตาเหมือนวงเดือน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระถึงกล่าวถึงเรื่องพระวรวรงค์กำลังจะต่อสู้กับยักษ์ที่เมืองชุนนคร โดยหลังจากที่ทำลายเสาศิลาแล้วก็จะเกิดคอกบัวและปรากฏร่างยักษ์ขึ้น พระวรวรงค์จึงอธิษฐานว่าหากสามารถฆ่ายักษ์ได้ขอให้แก้วแหวนเงินทองลอยน้ำ เมื่อโยนของมีค่าลงไปปรากฏว่าแก้วแหวนเงินทองลอยน้ำแทบทั้งสิ้น ทันใดนั้นก็ปรากฏคอกบัวและร่างของยักษ์ตามมา พระวรวรงค์ก็สามารถฆ่ายักษ์ได้สำเร็จ พระเจ้าภูษาบรมกษัตริย์จึงรับเป็นราชบุตรและกล่าวยกย่องสรรเสริญพระวรวรงค์ และยกเมืองชุนนครให้แก่พระวรวรงค์ พร้อมกับยกนางมงกุฎพระราชธิดาให้เป็นมเหสี สาระของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องพระวรวรงค์

คือน้องเหนอ	คือนางมงกุฎ ²⁰⁹
โรปร่างบริสุทธิ์	มงกุฎเป็นนอายนางคาวี ²¹⁰
ชาติก่อนเคยเก็บดอกไม้	มาหาวาย ²¹¹ ท้าวไททั้งสองศรี
มงกุฎเป็นนอายนางคาวี	คู่สร้างสมภพกัน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระถึงเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องพระวรวรงค์ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความรักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างนางคาวีหรือนางคารวีภรรยาหลวงกับนางมงกุฎผู้เป็นภรรยาหน้าของพระวรวรงค์

²⁰⁷ วอรวรงค์ หมายถึง พระวรวรงค์โพธิสัตว์

²⁰⁸ ท้าวภูคสา หมายถึง พระเจ้าภูษาบรมกษัตริย์ กษัตริย์ครองเมืองชุนนคร

²⁰⁹ นางมงกุฎ หมายถึง ภรรยาของพระวรวรงค์ เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าภูษาบรมกษัตริย์

²¹⁰ นางคาวี หรือนางคารวี หมายถึง ภรรยาของพระวรวรงค์ เป็นบุตรของโลกันทรศรมย์

²¹¹ หาวาย หมายถึง กราบไหว้

4.4.8 กากี

วรรณคดีเรื่องกากีเป็นวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักระหว่างชายหญิง คือ นางกากี กับ ท้าวพรหมหัตถ์ มีพญาครุฑ คือ พระยาเวนไทย มาลักพาตัวนางกากียังวิมานนิมพลี แต่ท้าวพรหมหัตถ์เข้าใจผิดคิดว่านางกากีหนีตามพระยาเวนไทยไป จึงเกิดความโกรธและหึงหวง จึงสั่งให้คนธรรพ์จำแลงกายเป็นไรตีดชนพระยาเวนไทยไปยังวิมานนิมพลี คนธรรพ์เกิดรักใคร่ในตัวนางกากี ครั้งคนธรรพ์กลับไปยังเมืองพาราณสีก็เล่าความจริงทั้งหมดให้ท้าวพรหมหัตถ์ฟัง ท้าวพรหมหัตถ์โกรธนางกากีมากขึ้นกว่าเก่า ครั้งพระยาเวนไทยลงมาเล่นสกากับท้าวพรหมหัตถ์ คนธรรพ์ได้บรรเลงพิณเปรียบเปรยตัวนางกากีทำให้พระยาเวนไทยรู้เรื่องทั้งหมด จึงพานางกากีมาส่งยังเมืองพาราณสี ท้าวพรหมหัตถ์เห็นนางจึงตรัสปรึกษา นางกากีด้วยความน้อยใจ นางกากีจึงทูลแก้ตัวไปว่าเพราะสถานการณ์บังคับตนเองไม่ได้มีใจแก่พระยาเวนไทยเลย ท้าวพรหมหัตถ์จึงสั่งให้พาตัวนางกากีไปลอยแพเสีย จากการศึกษาวិเคราะห์ พบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะกล่าวถึงเรื่องกากี ดังนี้

กากีเหอ	มานี่พี่ขอถาม
ครุฑพานางโถมงาม	ไปไว้เกาะแก้วเมืองนิมพลี
พญาครุฑพาน้องไป	ทำไหรเจ้ามั่งนางกากี
ไปไว้เกาะแก้วเมืองนิมพลี	ตัวพี่ไม่โทษเลย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะที่ท้าวพรหมหัตถ์ตรัสถามนางกากีว่า นางกากีถูกพระยาเวนไทยหรือพญาครุฑ “ทำไหรเจ้ามั่งนางกากี” หรือเมื่อตอนนางกากีอยู่ที่วิมานนิมพลีโดนพญาครุฑรังแกอย่างไรบ้าง สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการนำเนื้อหาบางตอนของวรรณคดีเรื่องกากีมาเป็นสารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

4.4.9 อีเหนา

บทละครเรื่องอีเหนา เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวซึ่งจะต้องเป็นไปตามที่ผู้ใหญ่จัดหาไว้ให้ การที่เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะเป็นเนื้อหาในวรรณคดีนั้นอาจจะมีกรสร้างเค้าเรื่องให้

แตกต่างกันไปจากวรรณคดีต้นฉบับก็ได้ โดยใช้เพียงชื่อตัวละครและเค้าเรื่องบางตอนเท่านั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสารัตถะกล่าวถึงเรื่องอิเหนา ดังตัวอย่าง

เดือนเจ็ดเหอ	ท่านเสด็จโยรยาตรา ²¹²
ประไพหมสุหรี่สีนางยา ²¹³	เสด็จลงมาแต่ตีนเขา
โตะกั้มะเดหวิ	ทั้งสีนางนงเยาว์
เสด็จลงมาแต่ตีนเขา	อิเหนามันพาไป (15)

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสารัตถะเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องอิเหนา ซึ่งเป็นตอนที่อิเหนากำลัง “เสด็จโยรยาตรา” หรือเดินทางลงมา “แต่ตีนเขา” หรือเดินทางลงมาจากภูเขาพร้อมด้วย “ประไพหมสุหรี่” คือ นางบุษบา ประไพหมสุหรี่ฝ่ายซ้ายกับนางจินตะหราวดี ประไพหมสุหรี่ฝ่ายขวา “มะเดหวิ” คือ นางสะการะวดี มะเดหวิฝ่ายขวา กับนางมาหารัสมิ มะเดหวิฝ่ายซ้าย สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องอิเหนา

4.4.10 วรรณคดีอื่นๆ

นอกจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จะมีสารัตถะกล่าวถึงเนื้อหาบางตอนในวรรณคดีเรื่องข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้สร้างเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้กล่าวถึงความรักของตัวละครในวรรณคดีเรื่องต่างๆ ดังตัวอย่าง

รักนุชเหอ	สิ้นสุดพี่รักเจ้าหน้าหนา
เหมือนเจ้าอนุรุทรักอุษา	เหมือนสีดาร์กพระรามไม่คลายใจ
พระศรีสุนทรทรงศักดิ์รักโนรา	เหมือนส่วนตัวของข้ารักหน้าไย
ทำหรือนางเนือเย็นจะเห็นใจ	หกใส่ว่าพี่รักคนเอน

²¹² โยรยาตรา หมายถึง ยุรยาตรา

²¹³ นางยา หมายถึง นางพระยา ในที่นี้หมายถึงมเหสีของกษัตริย์

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้ มีสาระดลกล่าวอ้างถึงความรักของตัวละคร ในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ อุณรุท รามเกียรติ์ พระสุชนมโนราห์ โดยนำมาเปรียบเทียบกับความรักระหว่างตัวพระและตัวนางในวรรณคดีดังกล่าวเพื่อเทียบเคียงกับ “รักนุช” หรือความรักที่ผู้ขับร้องมีบุคคลที่หมายปอง “จะเห็นใจ” ตนเองบ้าง สาระดลของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บทนี้จึงเป็นการนำความรักของตัวละครในวรรณคดีมาเปรียบเทียบกับความรักที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิงในบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาสะท้อนภาพสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งความเชื่อ ศาสนา ประเพณี คำสอน เหตุการณ์ในวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และความชื่นชมในวรรณกรรม ของชาวไทยภาคใต้ ซึ่งบทเพลงต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ได้รับการบันทึกและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ล้วนมีสาระดลที่สะท้อนภาพสังคมท้องถิ่น บทบาทของเพลงกล่อมเด็กนอกจากขับกล่อมให้เด็กนอนหลับแล้ว ผู้สร้างยังใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกและถ่ายทอดสภาพความเป็นไปของสังคมท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เสพได้รับรู้ว่าสภาพของสังคมที่ผู้สร้างเป็นส่วนหนึ่งนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร ผู้สร้างจึงดำรงอยู่ในฐานะผู้บันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม โดยอาศัยเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นสื่อหรือรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ลักษณะภาษาและสาร์ตละในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ครั้งนี้ เป็นการวิจัย เอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ (1) ลักษณะภาษาในเพลง กล่อมเด็กภาคใต้ (2) สาร์ตละในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็ก ภาคใต้ จำนวน 176 เพลง ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการ พรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์การ วิจัย สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

1.1.1 ฉันทลักษณ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ฉันทลักษณ์หรือรูปแบบการประพันธ์ของเพลง กล่อมเด็กภาคใต้ พบว่า มีลักษณะเป็นเพลงชาวบ้านที่ไม่เน้นข้อบังคับของฉันทลักษณ์ สรุปได้ดังนี้

1) *ด้านจำนวนวรรคและจำนวนคำในวรรค* พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 1 บท จะมีจำนวน 8 วรรค ภายในวรรคจะมีจำนวนคำที่ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะในวรรคแรกของบาท ที่ 1 จะมีจำนวนคำมากขึ้นอยู่กับสิ่งที่คุณสร้างนำมากล่าวถึงในบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ และ จำนวนคำในวรรคของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มี 2 ลักษณะ คือ แบบวรรคละ 4 – 5 คำ และแบบละ 6 – 8 คำ

2) *ด้านการส่งสัมผัส* พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการส่งสัมผัส 2 ลักษณะ คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 ที่ไม่ใช่คำว่า “เหอ” สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 2 / คำ

สุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคที่ 3 / คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 4 (บางบทเพลงไม่มีสัมผัสนี้) / คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 สัมผัสระหว่างบทกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 6 / คำสุดท้ายของวรรคที่ 5 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 6 / คำสุดท้ายของวรรคที่ 6 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 7 / คำสุดท้ายของวรรคที่ 7 สัมผัสกับคำที่ 2, 3 ของวรรคที่ 8 และเพลงกล่อมเด็กภาคใต้บางเพลงไม่มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรคที่ 1 กับ 2

3) **ด้านการซ้ำความ** พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการซ้ำความและไม่ซ้ำความ ด้านการซ้ำความ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้เป็นบทเพลงที่ใช้สำหรับการขับร้องจึงมีการซ้ำความเพื่อเน้นหรือกระชับความรู้สึกของทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง การซ้ำความในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มี 3 ลักษณะ คือ

- (1) แบบวรรคที่ 3 ซ้ำกับวรรคที่ 8
- (2) แบบวรรคที่ 4 ซ้ำกับวรรคที่ 7
- (3) แบบวรรคที่ 3 ซ้ำกับวรรคที่ 8 และวรรคที่ 4 ซ้ำกับวรรคที่ 7 อยู่ใน

เพลงบทเดียวกัน

1.1.2 กลวิธีการใช้คำขึ้นต้น

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีกลวิธีหรือรูปแบบของการขึ้นต้นบทเพลง โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) **ด้านกลวิธีการใช้คำขึ้นต้น** พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้คำขึ้นต้น 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำขึ้นต้นบทเพลงที่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว การใช้คำขึ้นต้นที่ไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่จะกล่าว และการใช้คำว่า “คือน้องเหอ” หรือ “น้องนอนเหอ” เป็นคำขึ้นต้นบทเพลง

2) **ด้านประเภทของสิ่งของที่นำมาขึ้นต้นบทเพลง** พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวผู้สร้างหรือผู้ขับร้องมาเป็นคำขึ้นต้น ดังนี้

- (1) การใช้ชื่อพืชเป็นคำขึ้นต้น เช่น จี๋หมิ้น (ขมิ้น) ต้นพร้าว (มะพร้าว) ต้นเมละซ้อ (มะลิซ้อ) เป็นต้น
- (2) การใช้ชื่อสัตว์เป็นคำขึ้นต้น เช่น ไก่แจ้ ไก่เถื่อน นกเขา เป็นต้น

- (3) การใช้คำเรียกบุคคลหรือเครือญาติเป็นคำขึ้นต้น เช่น ลูกสาว พี่ชาย กิมอิน (ชื่อบุคคล) เป็นต้น
- (4) การใช้คำแสดงการกระทำเป็นคำขึ้นต้น เช่น ปลุกเริน (ปลุกเรือน) ตากข้าว เวแปล (ไกวแปล) เป็นต้น
- (5) การใช้คำแสดงความรู้สึกเป็นคำขึ้นต้น เช่น รักนุช แค้นใจ หลอ หลล (หละหละ) เป็นต้น
- (6) การใช้คำที่แสดงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นคำขึ้นต้น เช่น เดือนขึ้น (พระจันทร์ขึ้น) ควันขึ้น (พระอาทิตย์ขึ้น) ฟาลัน (ฟ้าร้อง) เป็นต้น

1.1.3 การใช้คำในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีรูปแบบการใช้คำหลากหลายได้แก่ การซ้ำคำ การซ้อนคำ การหลากคำ และการใช้คำในภาษาไทยถิ่นใต้ ดังนี้

- 1) การใช้คำซ้ำ เป็นการซ้ำคำเพื่เน้นย้ำความหมายและเสียงของคำที่ต้องการจะสื่อ และก่อให้เกิดความไพเราะในบทเพลง เช่น สาวสาว แลแล บ่าวบ่าว เป็นต้น
- 2) การใช้คำซ้อน เป็นการเน้นย้ำเสียงและความหมายของคำที่ต้องการจะสื่อเช่นเดียวกับการซ้ำคำ เช่น ตระหนกตกใจ ทำนุ้ยทำหืด (ตั้งแต่ยังเด็ก) หละหลาม (หละหละ) เป็นต้น
- 3) การหลากคำ เป็นการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกับคำที่ต้องการจะสื่อ แต่เป็นการเลือกใช้อื่นเพื่อให้ไม่ให้ซ้ำคำเดิม ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่ไพเราะในบทเพลง เช่น พ่อทูนหัว เจ้าสายสวาท แก้ว น่องนุช เป็นต้น
- 4) การใช้คำในภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งทำให้การสื่อสารระหว่างคนภาคใต้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังสร้างความรู้สึกสนิทสนม ความเป็นกันเอง และบรรยากาศท้องถิ่นให้เกิดขึ้นด้วย เช่น จี๊พรี้า (พี่เขียว) น้ำเต้า (พี่ทอง) แก้มุหลย (แก้มบน) เป็นต้น

1.1.4 การใช้โวหารภาพพจน์ในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการใช้โวหารภาพพจน์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โวหารภาพพจน์ที่พบมี 5 โวหาร ดังนี้

1) *อุปมาโวหาร* ใช้เพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น การเปรียบเทียบพรรณของผู้หญิงว่า “ขาวเหมือนไข่มุก” เป็นต้น

2) *อุปลักษณ์โวหาร* ใช้เพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น การเปรียบผู้ชายที่เจ้าชู้ หัวถึงจะชิงสุกก่อนห่ามผู้หญิงที่คนชอบพอว่าเป็น “มูฮง” หรือตัวชะมด เป็นต้น

3) *บุคลาธิษฐาน* ใช้เพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์แสดงกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ เช่น การใช้ “ไก่แจ้” ซึ่งเป็นสัตว์ให้แสดงพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ด้วยการ “ไปขอเมีย” เป็นต้น

4) *สัทพจน์โวหาร* ใช้เพื่อเลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อเพิ่มความรู้สึกในการรับรู้สารที่เพลงกล่อมเด็กสื่อ เช่น “โครมโครม” แสดงการเลียนเสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เป็นต้น

5) *อติพจน์โวหาร* เป็นการกล่าวถึงในสิ่งที่เกินความเป็นจริง เช่น กล่าวถึงความคับข้องใจของตนเองว่า “หัวกน็องเหมือนจะแตก” เป็นต้น

1.2 สารัตถะในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

1.2.1 การแสดงความรัก ความผูกพัน

สารัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่เกี่ยวกับการขับกล่อมเด็กให้นอนหลับ เป็นสารัตถะที่ผู้สร้างมุ่งขับกล่อมให้เด็กเกิดความสุขสบาย สุขใจ และหลับเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มุ่งขับกล่อมให้เด็กนอนหลับเร็วและหลับสนิท จะไม่นั้นสารัตถะแต่จะสะท้อนให้เห็นคุณธรรมของชาวใต้ที่มีความผูกพันต่อบุตรหลาน อันเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา ปราบปรามให้บุตรหลานมีความสุขและความอบอุ่น

1.2.2 การอบรมสั่งสอน

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายหลักของการขับร้องเพลงกล่อมเด็กอยู่ที่การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นขณะที่เด็กนอนหลับ ยังมีการสอดแทรก คำสั่งสอน การอบรมสั่งสอนอย่างไม่เป็นทางการปรากฏอยู่ในสารัตถะหรือเนื้อหาของบทเพลงด้วย

1.2.3 การวิพากษ์บุคคลและสังคม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่มีสารัตถะเกี่ยวกับการวิพากษ์บุคคลและสังคมนั้น นอกจากที่ผู้สร้างมีจะเจตนาให้เป็นเพลงกล่อมเด็กแล้ว ยังถือเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อ

พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในสังคม ตลอดจนสถาบันทางสังคมเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความถูกต้อง และการยอมรับในพฤติกรรมที่บุคคลหรือตัวแทนของสถาบันทางสังคมแสดงออกมา สวรรค์ตะที่ เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์สามารถจำแนก ดังนี้

1) การวิพากษ์บุคคล พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงการ วิพากษ์หรือการพิจารณาตัดสินพฤติกรรมของบุคคล โดยแยกเป็นการวิพากษ์บุคคลเพศชายและ บุคคลเพศหญิง โดยมากจะเป็นไปในเชิงตำหนิพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนี้

(1) การวิพากษ์บุคคลเพศชาย พบว่า เนื้อหามุ่งตำหนิพฤติกรรมของ ผู้ชายที่ทำตัวไม่เหมาะสม 5 ด้าน คือ การวิพากษ์ผู้ชายที่ถึงวัยแต่งงานแล้วยังไม่แต่งงาน การ วิพากษ์ผู้ชายที่รักผู้หญิงอย่างไม่จริงจัง การวิพากษ์ผู้ชายที่ได้ภรรยาเป็นหญิงม่าย การวิพากษ์ผู้ชาย ที่เลือกคู่ครองไม่เหมาะสม และการวิพากษ์ผู้ชายที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม

(2) การวิพากษ์บุคคลเพศหญิง พบว่า เนื้อหามุ่งตำหนิผู้หญิงที่ประพฤติ ตนไม่เหมาะสม 6 ด้าน คือ ตำหนิผู้หญิงที่เลือกคู่ครองไม่เหมาะสม ตำหนิผู้หญิงที่คบชู้ ตำหนิ ผู้หญิงที่วางตัวไม่เหมาะสม ตำหนิผู้หญิงที่แย่งสามีคนอื่น ตำหนิผู้หญิงที่ไม่รู้จักการบ้านการเรือน และตำหนิแม่ยายที่วางตัวไม่เหมาะสม

2) การวิพากษ์สถาบันสังคม พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึง สถาบันทางสังคม โดยมากจะมีเนื้อหาเป็นการตำหนิสมาชิกของสถาบันสังคมนั้น ๆ ดังนี้

(1) สถาบันครอบครัว พบว่า เป็นการกล่าวตำหนิพ่อแม่ที่ไม่มี ความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นต้น

(2) สถาบันศาสนา พบว่า เป็นการกล่าวตำหนิพฤติกรรมของพระสงฆ์ ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม เช่น การยุ่งเกี่ยวกับสิกา เป็นต้น

(3) สถาบันการปกครอง พบว่า เป็นการกล่าวตำหนิพฤติกรรมของ ผู้นำชุมชนที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม เช่น การกดขี่ข่มเหงให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น

1.2.4 การสะท้อนภาพสังคม

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสวรรค์สะท้อนภาพสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งความ เชื้อ ศาสนา ประเพณี คำสอน เหตุการณ์ในชีวิตและความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และความ ชื่นชมในวรรณกรรม ของชาวไทยภาคใต้ ซึ่งบทเพลงต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและวิถีการ

ดำเนินชีวิตประจำวันที่ได้รับการบันทึกและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ สาระตล่เกี่ยวกับการสะท้อนภาพสังคมจำแนกได้ ดังนี้

1) สะท้อนความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และคำสอน พบว่า เนื้อหากล่าวถึงระบบวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ดังนี้

(1) ความเชื่อ พบว่า ความเชื่อที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เช่น ความเชื่อเรื่องแม่ซื่อ ความเชื่อเรื่องราหู และความเชื่อเรื่องการบนบานสานกล่าว

(2) ศาสนา พบว่า ศาสนาที่กล่าวถึงในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ คือ ศาสนาพุทธ มีสาระตล่ที่สะท้อนแนวคิดทางศาสนา เช่น เรื่องบุญ – บาป และเรื่องนิพพาน

(3) ประเพณี พบว่า ประเพณีที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เช่น ประเพณีลากพระ และประเพณีการชื้อขอ แต่งงาน

(4) คำสอน พบว่า คำสอนที่ปรากฏเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เป็นคำสอนที่ไม่เน้นเจาะจงเพศใดเพศหนึ่ง เช่น คำสอนให้ทำอะไรร้อย่างตั้งใจและมีความอดทนจนงานสำเร็จ การทำอะไรรให้กระทำด้วยความระมัดระวังและไม่ประมาท เป็นต้น

2) เหตุการณ์ในชีวิตและสังคม พบว่า เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ กล่าวถึงเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การศึกสงคราม การหยอกล้อระหว่างเพศตรงข้าม การเสียดสีสังคมและระบายนารมณั และความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในอดีต

3) อาชีพและความเป็นอยู่ พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีสาระตล่กล่าวถึงอาชีพและความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมภาคใต้ เช่น อาชีพเกษตรกรรม อาชีพหัตถกรรม

4) การชื่นชมในวรรณคดี พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีการกล่าวถึงวรรณกรรมที่ชื่นชอบในลักษณะของการสร้างซ้ำเนื้อหา และนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เช่น พระสุธน – มโนราห์ เวสสันดรชาดก พระอภัยมณี พระรถเมรี นางสิบสองสังข์ทอง อุทัยเทวี วรวงศ์ กากิ อิเหนา และการกล่าวถึงวรรณคดีหลายเรื่องในเพลงบทเดียวกัน

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะภาษาและสำนวนในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตบางประการ ดังนี้

2.1 ด้านลักษณะภาษาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่าเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีลักษณะร่วมกับฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์อยู่หลายประการ เช่น สัมผัสของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จำนวนคำในวรรค สอดคล้องกับ รัช ปุณ โทท (2525) กล่าวว่า ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมภาคใต้เป็นกาพย์เกือบทั้งสิ้น กาพย์ที่นิยมมากที่สุด คือ กาพย์สุรางคนางค์ (บางครั้งเรียกว่า ราบ) ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ที่นิยมใช้คำกาพย์ยานี กาพย์ฉับ และกาพย์สุรางคนางค์ ในการพากย์ การรำ โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์ อันเป็นบทพากย์หลักของหนังตะลุง ผู้ขับร้องเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จึงมีความสนใจในฉันทลักษณ์ประเภทคำกาพย์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การอ่านหนังสือกลอนสวดก็เป็นอิทธิพลหนึ่งที่ส่งผลต่อฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมภาคใต้ เนื่องจากประเพณีภาคใต้ในสมัยก่อนมีการอ่านกลอนสวด ซึ่งใช้ฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี กาพย์ฉับ และการสุรางคนางค์เป็นสำคัญ จึงส่งผลให้วรรณกรรมภาคใต้ปรากฏฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์มากกว่าประเภทอื่น ๆ นอกจากนั้น ชีรศักดิ์ สักดิ์ศรี (2542) ศึกษา “สุนทรียภาพในเพลงชาनों” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นและคุณค่าทางสุนทรียภาพของเพลงชาनों ผลการศึกษาพบว่า เพลงชาनोंซึ่งเป็นเพลงกล่อมเด็กของชาวไทยภาคใต้มีลักษณะเด่นและคุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นที่น่าพอใจเช่นเดียวกับวรรณคดีทั่วไป โดยที่เพลงชาनोंมีลักษณะเด่นทางสุนทรียภาพ 2 ด้าน คือ ด้านรูปแบบและด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบประกอบด้วยกลวิธีในการใช้คำ และการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบ กลวิธีในการใช้คำที่เด่นชัดได้แก่ คำซ้ำ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำพหูพจน์ คำกล่าวประชด คำแสดงอารมณ์ และคำแสดงภาพ ส่วนการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบนั้น สัญลักษณ์แบ่งตามสิ่งที่นำมาใช้ได้ 4 ประเภท ได้แก่ พืช สัตว์ ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และอุปกรณ์เครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต ความเปรียบ ได้แก่ บุคลาธิษฐาน ความเปรียบแสดงแนวเทียบ ความเปรียบอิงแนวเทียบ และความเปรียบเกินจริง ในด้านเนื้อหาของเพลงชาनोंที่เป็นประสบการณ์ชีวิตแบ่งได้ 2 ส่วน คือ คุณค่าของชีวิตและค่านิยมของสังคม คุณค่าของชีวิตประกอบด้วยคุณธรรม 9 ประการ ได้แก่ ความขยัน ความ

รับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความรอบคอบ ความรู้จักประมาณ ความอดทน ความสามัคคี และความยุติธรรม ค่านิยมของสังคมประกอบด้วย การปฏิบัติตนตามเพศของตน การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน การครองรักครองเรือน และการสร้างสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงชาโน๊ตเป็นเพลงที่ประกอบด้วยจินตนาการประเภทแคบและตายตัว มีลักษณะเด่นที่บทบาทอุปมาอุปไมย มีความประสานกลมกลืนระหว่างรูปแบบและเนื้อหาอย่างมีเอกภาพ มีพลังในการสื่อสาร สามารถแสดงอารมณ์และความคิดได้อย่างลึกซึ้ง จึงเป็นบทเพลงที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพน่าขบขำ คุณค่าทางสุนทรียภาพของเพลงชาโน๊ตประกอบด้วยคุณค่าทางอารมณ์และคุณค่าทางความคิด คุณค่าทางอารมณ์เป็นประสบการณ์ที่ผู้รับซาบซึ้งได้จากความรู้สึกที่ผู้แต่งถ่ายทอดไว้ ได้แก่ ความรัก ความขบขัน ความเมตตากรุณา ความโกรธ ความทุกข์เวทนา ความชิงชังรังเกียจ ความน่าพิศวงประหลาดใจ และความสงบ ส่วนคุณค่าทางความคิดเป็นประสบการณ์ที่ผู้รับได้วิเคราะห์ได้จากคุณค่าของชีวิตและค่านิยมของสังคมที่ผู้แต่งถ่ายทอดไว้ ได้แก่ พ่อแม่เป็นผู้ที่มีพระคุณต่อลูก ธรรมชาติมีความยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ต้องให้ความเคารพยำเกรง ผลกรรมเป็นสิ่งที่กำหนดชีวิต การทำความดีละเว้นความชั่วเป็นคุณค่าของชีวิต ชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องยึดมั่นในคุณธรรม การศึกษาหาความรู้และการแต่งงานเพื่อสร้างครอบครัวเป็นคุณค่าของชีวิต และศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมมีคุณค่าและความสำคัญต่อชีวิต

2.2 ด้านสาระสำคัญของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีลักษณะเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ วรรณกรรมมีเนื้อหาที่มาจากชีวิตของผู้คนในสังคม ผสมผสานกับความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างแล้วถ่ายทอดผ่านทางภาษาออกมาสู่ผู้รับสาร ซึ่งในวรรณกรรมอาจพบลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของผู้สร้าง อาทิ เหตุการณ์ทางสังคม ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ประเพณี พิธีกรรม การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังปรากฏค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา รวมไปถึงความชื่นชมยินดีเกี่ยวกับวรรณกรรมจากส่วนกลางหรือวรรณกรรมในท้องถิ่นที่ตนเองเป็นสมาชิกของสังคมอยู่ ในขณะที่เดียวกันอาจสะท้อนให้เห็นถึงการวิพากษ์สังคมทั้งบุคคลและสถาบันสังคม อันเป็นการระบายความคับข้องใจของตนเองผ่านทางเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ สอดคล้องกับ ประทีป ชุมพล (2546) กล่าวถึง ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของวรรณกรรมมุขปาฐะภาคใต้ที่นิยม

แพร่หลายมีอิทธิพลต่อสังคมและเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ เพลงร้องเรือ เพลงบอก คำตัด บทหนัง ตะลุง บทโนรา ปริศนาคำทาย บทร้องงานลากพระ เพลงเรือ และเพลงนา เป็นต้น ซึ่งเพลงร้องเรือ หรือเพลงกล่อมเด็ก บางถิ่นเรียกว่า เพลงชาน้อง หรือเพลงน้องนอน แต่เดิมเป็นการร้องกล่อมเด็ก แต่ก็มีเนื้อหากล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านไว้ทุกแง่ทุกมุม สะท้อนถึงวัฒนธรรมทั้งด้านความรู้สึกรักนึก คิด มโนธรรม วัตถุประสงค์ และความงามด้านวรรณศิลป์ นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงกล่อมเด็ก ภาคใต้ยังมีสารัตถะในเชิงกล่าวคำหยาบหรือพิพากษาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระศักดิ์ บุญญาพิทักษ์ (2536) ศึกษา “คำบริภาษในเพลงชาน้อง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของเพลงชาน้อง ศึกษาเนื้อหาของคำบริภาษในเพลงชาน้อง และศึกษากลวิธีการบริภาษในเพลงชาน้อง ผลการศึกษาพบว่า เนื้อร้องในเพลงชาน้องมีเป้าหมายในการบริภาษอยู่ 2 ลักษณะ คือ บริภาษบุคคล และบริภาษบุคคลของสถาบันทางสังคม ได้แก่ ผู้ชายที่ไม่มีความรู้ ไม่มีความกล้าหาญ เกียจคร้าน ลุ่มหลงการพนัน สุรา ยาเสพติด ไม่มีความซื่อสัตย์ และเจ้าชู้ ผู้หญิงที่กิริยามารยาทไม่เรียบร้อย ไม่รักษานวลสงวนตัว ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี เกียจคร้าน และความรู้ความชำนาญในงานบ้านงานเรือน ส่วนบุคคลของสถาบันทางสังคม ได้แก่ พระภิกษุและข้าราชการที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตน ส่วนกลวิธีการบริภาษในเพลงชาน้อง พบว่า ใช้กลวิธีการถ่ายทอดทางความคิดโดยตรงและการถ่ายทอดทางความคิดโดยทางอ้อม การถ่ายทอดความคิดโดยตรงจะใช้คำพหูสวาท กล่าวประชด และคำที่สร้างอารมณ์ขัน การถ่ายทอดความคิดโดยทางอ้อมจะใช้สัญลักษณ์และสำนวนโวหาร ถึงแม้ว่าจะเป็นคำบริภาษแต่ก็มีความงดงามในการใช้คำ ผู้ฟังจะต้องตีความจึงจะเข้าใจความหมายเหล่านั้นได้ นอกจากนี้เพลงชาน้องที่มีเนื้อร้องเป็นคำบริภาษเหล่านี้ยังได้แสดงอารมณ์ขันและมุ่งให้ความบันเทิงใจเป็นสำคัญ

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจจะนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

3.1.1 ควรมีการวิเคราะห์คุณค่าของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ โดยวิเคราะห์คุณค่าทางวรรณศิลป์และคุณค่าทางปัญญาเพิ่มเติม

3.1.2 ควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นนำเพลงกล่อมเด็กมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนอกเหนือจากจะเป็นการอนุรักษ์แล้วยังเป็นการเรียนรู้คำสอนต่างๆ ของท้องถิ่นอีกด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาลักษณะและสาระัตถะของเพลงกล่อมเด็กภาคอื่น ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะร่วมและความแตกต่างของเพลงกล่อมเด็กแต่ละภาค

3.2.2 ควรมีการศึกษาเพลงกล่อมเด็กภาคใต้โดยใช้ทฤษฎีทางคติชนวิทยามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็ก

3.2.3 ควรมีการศึกษาลักษณะและสาระัตถะของวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทอื่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวี วรรกวิณ (2547) *แผนที่ความรู้ท้องถิ่นไทยภาคใต้* กรุงเทพมหานคร พัฒนาคุณภาพวิชาการ
กอบกาญจน์ ภิณฑุญมารค (2551) *รายงานการวิจัยเรื่อง ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย*
(พ.ศ.2520 – 2547) ปัดตานี ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
_____ . (2554) *ธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย* กรุงเทพมหานคร อินทนิล
เกษม ขนบแก้ว (2549) *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทหนังตะลุง*
ของหนังสกุล เสียงแก้ว สงขลา โครงการสืบสานภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน
แถบลุ่มทะเลสาบสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- จ่านงค์ อติวัฒน์สินธุ์ (2549) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จำเริญ แสงดวงแข (2523) *โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้*
กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครพิมพ์
- เจตนา นาควัชระ (2514) *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี* กรุงเทพมหานคร สยาม
_____ . (2520) “วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา” ใน *วรรณโวทยาการ (วรรณคดี)*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- _____ . (2521) *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี* กรุงเทพมหานคร ดวงกลม
- ณรงค์ชัย ปิฎกรัตน์ (2555) “ความเชื่อและพิธีกรรม” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา*
วัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย (ฉบับปรับปรุง) หน่วยที่ 2 หน้า 1 – 45 นนทบุรี
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ดวงมน จิตรจ่านงค์ (2541) *สุนทรียภาพในภาษาไทย* กรุงเทพมหานคร สยาม
_____ . (2544) *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ดวงมน จิตรจ่านงค์ (2546) “การวิจารณ์กวีนิพนธ์ (ไทย)” ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ :*
การศึกษาเชิงวิจารณ์ กรุงเทพมหานคร คมบาง

- ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์ (2547) “โนรา : ภาษามือ ศาสตร์แห่งศิลปะการแสดง” ใน *แสงใต้* สงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- ชวีช ปุณโณทก (2525) *วรรณกรรมท้องถิ่น* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- ธีรศักดิ์ ศักดิ์ศรี (2542) *สุนทรียภาพในเพลงชาनोंง* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย (สายวรรณคดี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ (2522) *วิเคราะห์สวรรณคดีไทย* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
_____ (2543) *วิเคราะห์สวรรณคดีไทย* กรุงเทพมหานคร ศยาม
- ประทีป ชุมพล (2546) *พินิจวรรณกรรมภาคใต้* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์น้ำฝน
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2544) *วิถีชีวิตชาวใต้ ประเพณี และวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร
ชมรมเด็ก
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2548) *ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้* กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- ประพจน์ อัสวีรุพการ (2552) “ความเชื่อและศาสนากับสังคมไทย” ใน
ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 6 หน้า 279 – 324 นนทบุรี
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ประภัสสร ชูวิเชียร (2553) *พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช มหาสถูปแห่งคาบสมุทรภาคใต้*
กรุงเทพมหานคร เมืองโบราณ
- ปรานี วงษ์เทศ (2549) *เพศสภาวะในสุวรรณภูมิ* กรุงเทพมหานคร ศิลปวัฒนธรรม
- ปรีชา ช่างขวัญยืน และ สมภาร พรหมการ (บรรณาธิการ) (2543) *มนุษย์กับศาสนา*
กรุงเทพมหานคร โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เปลื้อง ณ นคร (2544) *ประวัติวรรณคดีไทย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- พระยาอนุমানราชชน (2532) *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิด – ตาย* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- พัทธา สายหนู (2534) *กลไกรของสังคม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภิญโญ จิตต์ธรรม (2509) *เพลงพื้นเมืองภาคใต้ “เพลงร้องเรือ”* สงขลา โรงเรียนฝึกหัดครูสงขลา
- มานิต วัลลิโกดม (ม.ป.ป.) *ทักษิณรัฐ* กรุงเทพมหานคร กรมศิลปากร

- ระวีวรรณ ชุ่มพุกษ์ (2530) *มานุษยวิทยาวัฒนธรรม* ปัตตานี โครงการผลิตตำรา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- รัชณี เศรษฐ์ (2532) *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2549 ก) *สุนทรียภาพแห่งชีวิต* กรุงเทพมหานคร ณ เพชร สำนักพิมพ์
_____ (2549 ข) *สุนทรียรสแห่งวรรณคดี* กรุงเทพมหานคร ณ เพชร สำนักพิมพ์
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2542) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ภาควิชาพื้นฐานทั่วไป
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- วันเนา ยูเด็น (2525) *เพลงชาनों* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
_____ (2530) *วรรณคดีเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
- วันทนี วาสิกะสิน และ สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2541) *สังคมไทยคาดหวังอะไรกับผู้หญิง*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541) *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* กรุงเทพมหานคร ธรรมชาติ
- วีรศักดิ์ บุญญาพิทักษ์ (2536) *คำบริภาษในเพลงชาनों* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย (สาขาวรรณคดี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ศรีศักร วิลลิโกดม (2546) *อุ่อารยธรรมแหลมทอง คาบสมุทรไทย* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มติชน
_____ (2554) *พัฒนาการทางสังคม – วัฒนธรรมไทย* กรุงเทพมหานคร เมืองโบราณ
สำนักพิมพ์
- ศิริพร ณ ถลาง (2535) “แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อศาสนาในสังคม” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา
ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย* หน่วยที่ 1 หน้า 1 – 39 นนทบุรี
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ศิลปากร, กรม (2531) *ศรีวิชัย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ศาสนา
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2552) “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทย” ใน
ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 1 หน้า 1 – 54 นนทบุรี
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

- สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์ (2548) *ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- สุกัญญา สุจฉายา (2545) *เพลงพื้นบ้านศึกษา* กรุงเทพมหานคร ศูนย์คดิชนวิทยา และ
 ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2512) *คดิชาวบ้านปักษ์ใต้* กรุงเทพมหานคร ก้าวหน้า
 _____ . (2524) *รายงานการวิจัยวิเคราะห์สารัตถะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้* สงขลา
 สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- _____ . (2525) *วรรณคดีวิเคราะห์* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิชย์
- _____ . (2544) *โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา*
 กรุงเทพมหานคร สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย
- สุพัตรา สุภาพ (2531) *สังคมและวัฒนธรรมไทย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- อมรา พงศาพิชญ์ (2535) “พุทธศาสนาชาวบ้าน” ใน *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย*
 หน่วยที่ 7 หน้า 251 – 281 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อมรา ศรีสุชาติ (2544) *สายรายภาคใต้ : ภูมิลักษณ์ รูปลักษณ์ จิตลักษณ์* กรุงเทพมหานคร
 สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย
- อุดม หนูทอง (2528) *รายงานการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทคำสอน* สงขลา
 สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) *ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้*
 ของชาวบ้านไทย นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- _____ . (2544) *ภูมิปัญญาทักษิณ* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์
- _____ . (2546) *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายถิรฉัตร คงจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	1 ธันวาคม 2527
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2549 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย วิชาโทจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ.2551 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พ.ศ.2556 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2557 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสตรีภูเก็ต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14
ตำแหน่ง	ครู วิชาการผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนสตรีภูเก็ต